Danışmanlık
Tedbiri
Uygulamaları

El Kitabı

ÖZEL EĞİTİM VE
REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı

ÖZEL EĞİTİM VE
REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları

El Kitabı

ÖZEL EĞİTİM VE
REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
CELİL GÜNGÖR

EDİTÖR
TURGUT BAĞRIAÇIK

GÖZDEN GEÇİRME VE SON OKUMA
YARD. DOÇ. DR. HAKTAN DEMİRCİOĞLU

MEB Yayınları
Yardımcı ve Kaynak Kitaplar
Dizi No:546
Genel Yayın No : 6064
ISBN: 978-975-11-3867-5

İÇİNDEKİLER

YASAL SÜREÇLER

• Adalet Sistemi İçinde Çocuklar **8**

- Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler 9
- Hukuksal Dayanak 9
- Kimler Hakkında Verilir? 10
- Hangi Tedbir Kararları Verilir 13
- Tedbir Kararı Verilmesini Kimler İsteyebilir? 14
- Tedbir Kararının Verilme Usulü Nedir? 14
- Tedbir Kararını Verebilecek Mahkemeler 15
- Tedbir Kararlarının Gönderilmesi 15

• Danışmanlık Tedbiri **16**

- Danışmanlık Tedbiri Nedir? 16
- Danışmanlık Tedbirinin Kapsamı Nedir? 16
- Danışmanlık Hizmeti Verecek Olanlar Kimlerdir? 17
- Tedbirlerin Uygulanması 18
- Hakkında Danışmanlık Tedbiri Verilen Çocuğun Denetime Tabi Tutulması 23

• Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

- Birinci Bölüm Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar 27
- İkinci Bölüm Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler 28
- Üçüncü Bölüm Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi 33
- Dördüncü Bölüm Koordinasyon 41
- Beşinci Bölüm Tedbir Kararlarının Kaydı, Tutulacak Defterler ve Kartonlar 43
- Altıncı Bölüm Çeşitli ve Son Hükümler 44

• Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ

- Birinci Bölüm Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar 46
- İkinci Bölüm Genel Esaslar 47
- Üçüncü Bölüm Eğitim 51
- Dördüncü Bölüm Çeşitli ve Son Hükümler 54

• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca Yayınlanan 2012/15 Nolu Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelgeye Dair Açıklamalar 55

GÖRÜŞME TEKNİKLERİ

• İletişim **56**

• Yasal Süreçte Çocukla Görüşme 64

PLANLAMA / RAPORLANDIRMA

• Kontrat **71**

• Sosyal İnceleme Raporu **72**

• İlk Görüşme Modülü **75**

• Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları **76**

• Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararları Uygulama Planı **84**

• Ulaşılması Planlanan Hedefler **85**

• Danışmanlık Tedbiri Uygulama Planı **86**

• Danışmanlık Tedbiri Çalışmalarını ve Etkilerini Değerlendirme Süreç Raporu Formu 87

PSİKOSOSYAL PROGRAMLAR

• Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Gençler **88**

• Şiddet Davranışı Gösteren Çocuk ve Ergen **90**

• Madde Kullanımı ve Yaklaşım **91**

• Davranış Bozukluğu 96

• Evden Kaçma 98

• Kendine Zarar Verme Davranışı 99

• Okuldan Kaçma 100

DANIŞMANLIK TEDBİRİ KAPSAMINDA UYGULANACAK PSİKOSOSYAL DESTEK MODÜLLERİ

• 1. Modül İletişim Becerileri 104

• 2. Modül Akran Baskısına "Hayır" Diyebilme 114

• 3. Modül Madde Kullanımı 122

• 4. Modül Öfke Kontrolü 130

• Bilgi Notu Öfke İle İlgili Bilinmesi Gerekenler 140

• 5. Modül Aile İçi İlişkiler 143

• 6. Modül Cinsel İstismar 151

• 1. Modül Aile İçi İlişkiler 159

• 2. Modül Madde Kullanımı 168

• 3. Modül Çocuklarda Arkadaşlık İlişkileri ve Akran Baskısı 182

• 4. Modül Cinsel İstismar 191

ÖNSÖZ

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin küresel ölçekte en önemli göstergelerinden biri çocuğa yaklaşımlarıdır. Çocuğa sunulan hizmetlerin onların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığının, karşılıyorsa ne düzeyde karşıladığının samimiyetle ortaya konması gerekir. Çocuğa yönelik çalışmaların sonuçlarının, çocuğun yüksek yararı gözetilerek değerlendirilmesi, gerekli düzenlemelerin yapılması, uygulamaların birikimlerden yararlanılarak güçlendirilmesi önemlidir.

Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde eğitim hizmeti alan ve risk altında olan çocuklara, çocukların anne ve babalarına ya da çocuklara bakım verenlere sunulan danışmanlık tedbiri uygulamalarının niteliğini artırmak amacıyla Genel Müdürlüğümüzce Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı hazırlanmıştır.

Kitap, danışmanlık tedbiri uygulamalarında sıkça karşılaşılabilecek konulara yönelik örnek oturumlar içeren modüllerden oluşmaktadır. Modüller; iletişim becerileri, akran baskısına "hayır" diyebilme, madde kullanımı, öfke kontrolü, aile içi ilişkiler ve cinsel istismar konularını kapsamaktadır. Danışmanlık tedbiri uygulamalarında izlenebilecek bir yol haritası niteliğinde olan bu kitapta verilen örneklerden ihtiyaca uygun olanlar çocuğun özellikleri ve tedbir kararının içeriği doğrultusunda kullanılabilir veya modüller ihtiyaca göre geliştirilebilir.

Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı'nı tümüyle özümseyip uygulamalarında kullanan rehberlik öğretmenleri, Çocuk Koruma Kanunu ve Denetimli Serbestlik uygulamaları arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koyabilecek, çocuk adalet sistemi hakkında bilgi sahibi olabilecek, çocuklarla gerçekleştirilen adli görüşmelerin ayrıntılarını öğrenebilecektir. Ayrıca bu kitapla, danışmanlık tedbiri uygulayan rehberlik öğretmenlerinin, hakkında danışmanlık tedbiri kararı verilmiş çocuk, çocuğun anne ve babası veya bakım vereni ile ön görüşme, planlama ve raporlama yapma becerilerini geliştirecek; örnek uygulamalardan hareketle kendi ihtiyaçlarına göre psikososyal destek programları geliştirebilecektir.

Bu kitabın, danışmanlık tedbir kararlarının yürütülmesinde; rehberlik ve araştırma merkezleri, okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görevli rehberlik öğretmenleri ile danışmanlık tedbiri uygulamalarını yürüten diğer görevlilere kaynak teşkil etmesini temenni ederim.

Celil GÜNGÖR
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü

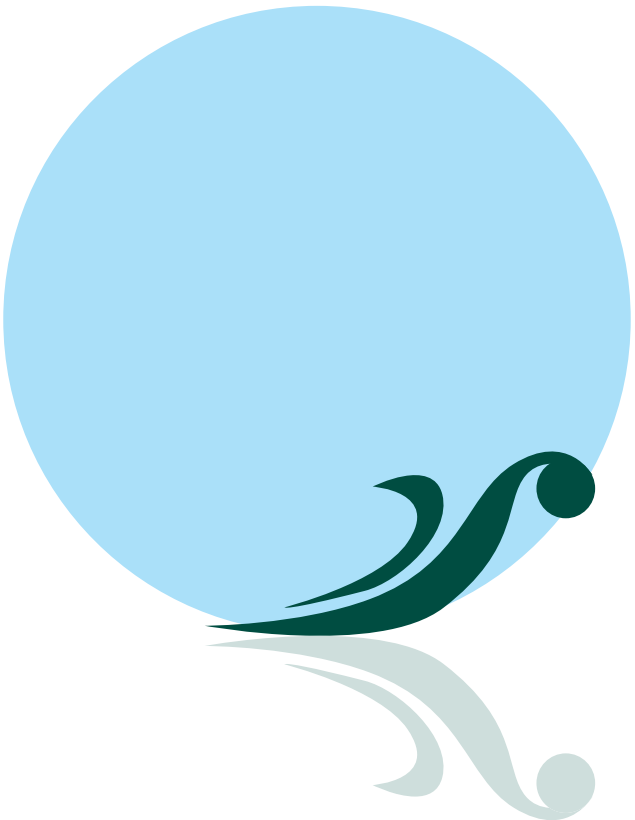

YASAL SÜREÇLER

ADALET SİSTEMİ İÇİNDE ÇOCUKLAR

Çocuk hak ve özgürlükleri genel anlamda insan hakları kavramının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocukların gelişimleri ve ihtiyaçlarının farklılığı ve mevcut durumda yaşanan sorunlar çocuklara özgü düzenleme yapma zorunluğunu doğurmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) bu amaçla yapılmış bir Sözleşme olup, çocuk, Sözleşmenin 1. maddesinde daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır. Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) ise daha erken yaşta ergin olunsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak kabul edilmiş ve çocukluk kavramının kapsamı ÇHS'den daha geniş biçimde belirlenmiştir.

ÇHS'de çocukların öznesi ya da parçası olduğu bir yargılamanın çocuklara özgü olması kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kurallar'ın [Pekin (Beijing) Kuralları] 2.3. maddesinde her hukuk sisteminde özellikle çocuk suçlulara ve çocuk adaletinin yönetimini üstlenen kurum ve kuruluşlara yönelik, uygulanabilir kanun ve kuralların kabul edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Buna göre, çocuk adalet sisteminde çocuklara özgü kanun, çocuklara özgü mahkeme, çocuklara özgü kurum ve kuruluşlar bulunması gerekmektedir.

Çocuklara özgü adalet sisteminde, çocuğun iyileştirilmesi ön plana alınmalıdır ve suça sürüklenen çocuklara gösterilecek tepki, hem çocuğun içinde bulunduğu koşullarla hem de eylemi ile orantılı olmalıdır.

Adalet sistemi içinde çocuklar, suça sürüklenen, suçun mağduru, suçun tanığı, korunma gereksinimi olan veya kendisini ilgilendiren hukuk davasında taraf olarak yer alabilirler. Çocuk adalet sistemi hem korunma ihtiyacı olan hem de suça sürüklenen çocuklarla ilgilenir ve onlara özgü kuralları içerir.

Suça Sürüklenen Çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk.

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk.

Mağdur Çocuk: Kendisine karşı suç işlenen çocuk.

Tanık Çocuk: Bilgi ve görgüsüne başvurulan çocuk.

Tanık Sıfatıyla Dinlenen Mağdur Çocuk: Kendisine karşı işlenen suçta bilgi ve görgüsüne başvurulan çocuk.

Koruyucu Ve Destekleyici Tedbirler

Suça sürüklenen, korunma ihtiyacı olan (mağdur çocuklar dahil) çocuk hakkında; öncelikle içinde bulunduğu özel durumlar ve gereksinimleri dikkate alınarak, ailesinin yanında desteklenmesi, ailesinin yanında kalmasının çocuğun yararına olmadığı durumlarda ise en son çare olarak kurum bakımına alınmasına yönelik tedbirler, koruyucu ve destekleyici tedbirlerdir.

Çocuğun gereksinim duyduğu hizmetlerin aile çevresinden ayrılmadan verildiği tedbirler, destekleyici tedbirler olup amacı çocuğun bulunduğu ortam içinde iyileştirilmesidir. Bu tedbirler; çocuğun içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesine yönelik; danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbirlerini kapsamaktadır.

Destek hizmetlerine karşın çocuğun aile yanında kalmasının yararına olmadığı durumlarda uygulanacak tedbirler ise koruyucu tedbirlerdir. Koruyucu tedbirler çocuğun geçici veya sürekli olarak yatılı bir kuruma, koruyucu aile yanına ya da kurum bakımına alınmasına ilişkin tedbirlerdir.

Destekleyici Tedbirler
Çocuğun ailesinin yanında danışmanlık, sağlık ve eğitim alanında desteklenmesi
Koruyucu Tedbirler
Geçici ya da sürekli olarak çocuğun kurum bakımına ve gözetimine alınması

Hukuksal Dayanak

ÇHS'nin 18. maddesinde çocuk yetiştirme sorumluluğunun ana-baba ile birlikte devlete de ait olduğu, ana-babanın sorumluluklarını yerine getirmesinde yasal temsilcilere uygun yardımın yapılması gerektiği ve yasal temsilciye rehberlik edilmesi gerektiği; 27. maddesinde ise hakların uygulanmasında devletin olanakları ölçüsünde çocuğun bakımını üstlenen kişilere maddi yardım ve destek programlarının uygulayacağı düzenlemiştir.

Ayrıca çeşitli maddelerinde çocuğun her türlü ihmal, istismar ya da insanlık dışı muameleden korunması, bu eylemlerin mağduru olan çocukların yeniden toplumla bütünleştirilmesi kapsamında çocuğa rehberlik edilmesi (m. 19, 36, 39,); kanunla ihtilaf halindeki çocuklar için verilebilecek kararlar kapsamında; koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanması ve bu

uygulamalar esnasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine yardımcı olacak biçimde muamele edilmesinin (md. 40) sağlanacağı düzenlenmiştir.

ÇHS'de mağdur ve suça sürüklenen çocuklar da dahil olmak üzere her çocuk için öngörülen danışmanlık ve rehberlik tedbirleri uluslararası hukukla uyumlu olarak ÇKK korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar için öngörülmüştür.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 1. maddesinde; kanunun amacı suça sürüklenen çocuklar ve korunma ihtiyacı olan çocukların esenliklerinin sağlanması olarak düzenlenmiş olup 11. maddesinde, 5. maddede sayılan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin suça sürüklenen çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanacağı düzenlenmiştir.

ÇKK'nın 5. maddesinde sayılan tedbirlerin uygulama esasları **"Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik"**te ve özel olarak danışmanlık tedbirinin adım adım nasıl uygulanması gerektiğine dair kıstaslar ise **"Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ"**de düzenlenmiştir.

Kimler Hakkında Verilir?

Koruyucu ve destekleyici tedbirler asıl olarak korunma ihtiyacı olan çocuklar ile suç şüphesi altında bulunan, hakkında kovuşturma ve soruşturma yapılan çocukların desteklenmesi amacıyla verilir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler; korunma ihtiyacı olan çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbir olarak, suça sürüklenen çocuklar için ÇKK'nın 11. maddesinin 5. maddeye atfı gereği çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanır.

- **Korunma ihtiyacı olan çocuklar:** Korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuktur (ÇKK md. 3;).[1]

Çocuk hakkında koruma kararı verilmesi için çocuğun suçun mağduru ya da şüphelisi olması gerekmemektedir. Çocuk adalet sistemi, korunmaya ve yardıma ihtiyacı olan çocuğu

---

1 Halen yürürlükte olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu "Korunmaya Muhtaç Çocuk" kavramını tercih ederek, bu çocukları "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar" olarak tanımlamıştır. Metin içinde ise, gerek daha geniş ve kapsayıcı bir düzenleme yapması gerekse de sonraki tarihli olması nedeniyle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun "Korunma İhtiyacı Olan Çocuk" kavramı tercih edilmiştir.

koruma altına alarak birçok tehlikeden uzaklaştırmayı amaçlamanın yanında, bu çocuğun suç olgusu ile tanışmasını engellemek istemektedir.

- **Mağdur Çocuklar:** Bir çocuğun bir suçun mağduru olduğu durumlarda suçu işleyene karşı ceza yargılaması süreci devam ederken çocuğun korunması ve desteklenmesi gerekebilir. Ceza yargılaması devam ederken çocuğun ikincil mağduriyetini önlemek, suçun etkilerini azaltmak ya da ortadan kaldırmak için çocuk mahkemesinden bu konuda bir tedbir kararı alınması talep edilebilir.
- **Suça Sürüklenen Çocuklar:** Yapılan soruşturma sonunda, 0–12 yaş grubu veya 12–15 yaş olup da işlediği fiilin hukuki sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmadığı anlaşılan suça sürüklenen, 15- 18 yaşında sağır ve dilsiz olup işlediği fiilin hukuki sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmadığı anlaşılan suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında ceza kovuşturması yapılmazken, çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine başvurulur (TCK m.31, ÇKK m.11).

ÇKK'nın 11. maddesinde ceza sorumluluğu olmayan çocuklar için çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanması zorunlu olup, ceza sorumluluğu bulunan çocukların da cezaya alternatif yaptırımlarla iyileştirilmesi temel amaçtır.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne suretle uygulanacağı, Türk Ceza Kanunu'nun referansı gereği (TCK m.56), Çocuk Koruma Kanunu'nda, "koruyucu ve destekleyici tedbirler" başlığı altında belirtilmiştir (ÇKK. m.5). Dolayısıyla, ceza sorumluluğu olmayan ve suça sürüklenen çocuklara uygulanacak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri ile ceza sorumluluğu olan ve suça sürüklenen, fakat korunma ihtiyacı olan çocuklara uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler nitelik itibari ile aynı tedbirlerdir.

Hâkim veya mahkemece verilecek hüküm, çocuğun yaşına ve ceza sorumluluğunun olup olmamasına göre, ya güvenlik tedbiri ya da ceza olarak belirlenir. Buna karşılık, ceza verilen çocuk aynı zamanda korunma ihtiyacı içinde bulunan bir çocuk ise cezanın yanı sıra koruyucu ve destekleyici tedbir verilmesi söz konusu olacaktır.

Korunma İhtiyaci Olan Çocuklar

• Bedensel, zihinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal gelişimi ve kişisel güvenliği tehlikede olan çocuklar

• İhmal ve istismar edilmiş çocuklar

• Mağdur çocuklar

• Tanık çocuklar

• Suça sürüklenen ancak soruşturma veya kovuşturma evresinde korunma ihtiyacı tespit edilen çocuklar

Suça Sürüklenen Çocuklar

• 0-12 yaş arasında ceza sorumluluğu olmayan çocuklar

• 12-15 yaş arasında üzerine atılı suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ve davranışlarını yönlen- dirme yeteneği bulunmayan çocuklar

• 15-18 yaş arasında sağır ve dilsiz olup arasında üzerine atılı suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ve davarnışlarını yönlendirme yeteneği bulunmayan çocuklar

• Akıl hastalığı nedeniyle ceza sorum- luluğu

• Akıl hastalığı nedeniyle ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar

• Ceza sorumluluğu olan çocuklar.

Hangi Tedbir Kararları Verilir?

Hâkim, kanunda koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak nitelenen tedbirlerden, çocuğun korunma ve destek ihtiyacına, çocuğun işlediği suçun niteliği ve cezanın miktarına göre, çocuğun yüksek yararına en uygun tedbiri belirleyecektir.

Bu tedbir öncelikle, çocuğun kendi aile ortamında korunması olacaktır. Hâkim bu tedbire ilave olarak danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında da ilave tedbirlere başvurabilir.

Bu tedbirlerden,

• **Danışmanlık tedbiri,** çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

• **Eğitim tedbiri,** çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

• **Bakım tedbiri,** çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

• **Sağlık tedbiri,** çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

• **Barınma tedbiri,** barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir.

Bu tedbirlerin uygulanmasında öncelik çocuğun ailesinin yanında korunmasını sağlamak olduğundan, diğer tedbirlerin uygulanması en son çare olarak düşünülmelidir.

Hakkında barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu durumda da, çocuk hakkında yukarıda sayılan tedbirlerden birisine de karar verilebilir.

Bu tedbirlerden

• Danışmanlık ve barınma tedbirleri, Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu[2] ve yerel yönetimler;

• Bakım tedbirleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu;

• Eğitim tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

• Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilecektir (ÇKK m.45).

Bu koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde farklı kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaktan Adalet Bakanlığı sorumlu tutulmuştur (ÇKK m.45).

Tedbir Kararı Verilmesini Kimler İsteyebilir?

Bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olup olmadığının ve uygulanacak tedbirin tespitinin yetkisi mahkemeye aittir. (ÇKK md.7; SHÇEK Kanunu m. 22)

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, cumhuriyet savcısı veya çocuğun anası, babası, vasisi ve bakımından sorumlu olan kimseler mahkemeden çocuğun korunma ihtiyacının tespitini ve tedbir uygulanmasını talep edebileceği gibi mahkeme re'sen de bu incelemeyi başlatabilir. (ÇKK m.7)

Ayrıca, ceza sırasında çocukla ilgili bir inceleme yapmakla görevlendirilmiş olan bilirkişi de, gerekli görmesi halinde mahkemeden çocuk hakkında bir tedbir uygulanmasını talep edebilir (CMK m. 66.3).

Tedbir Kararının Verilme Usulü Nedir?

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, ASPB il ya da ilçe müdürlükleri ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.

Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun, denetim altına alınmasına da karar verebilir.

2 08/06/2011 tarih ve 27958 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 2/c ve 8/i maddesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirlerin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanmasını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görevleri arasında saymıştır. Aynı Kanun Hükmünde Kararname'nin 35'inci maddesi gereğince ise; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne yapılan atıfların "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı"na yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.

Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yerdeki hâkim tarafından da verilebilir. Bir diğer deyişle hakkında bir mahkemece tedbire karar verilmiş olan çocuk, kararı veren mahkemenin bulunduğu yerde değilse ve fakat acil bir durum söz konusuysa, çocuk hakkında, çocuğun o an bulunduğu yerdeki hakim de karar verebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

Tedbir Kararını Verebilecek Mahkemeler

Korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında alınabilecek tedbirlerin niteliğine göre farklı mahkemelerden talepte bulunulması gerekir.

a) Çocuk Mahkemeleri: ÇKK'nın 26.maddesine göre, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler ile velayet ilişkisinin düzenlenmesine yönelik kararlar, çocuk mahkemesi, çocuk ağır ceza mahkemeleri, çocuk hakimi tarafından alınır.

Çocuk hâkimi, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

b) Aile Mahkemeleri: Çocuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ile aile hukukundan doğan uyuşmazlıklar ve Ailenin Korunmasına Dair Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanmasına yönelik kararlar aile mahkemelerince alınır.

Medeni Kanununda yazılı tedbirler ise, uyuşmazlık türüne bağlı olarak çocuk mahkemesi veya aile mahkemesinden talep edilebilir.

c) Asliye Hukuk Mahkemeleri: Çocuk mahkemesi ve aile mahkemesi bulunmayan yerlerde koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ile aile mahkemesinin yetki ve görev alanına giren konularda aile hukukundan kaynaklanan tedbirleri alabilir.

Tedbir Kararlarının Gönderilmesi

Mahkeme veya çocuk hâkimince verilen;

• Danışmanlık ve barınma tedbiri kararları, ilgisine göre il millî eğitim müdürlükleri, aile ve sosyal politikalar bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri ya da yerel yönetimlere,

• Eğitim tedbiri kararı, ilgisine göre il millî eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine,

• Bakım tedbiri kararı, aile ve sosyal politikalar bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine,

• Sağlık tedbiri kararı, il sağlık müdürlüklerine,

gönderilir. Müdürlükler de kendilerine gelen kararı ilgili kuruma yönlendirir. (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik md. 9. Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)

DANIŞMANLIK TEDBİRİ

Danışmanlık Tedbiri Nedir?

Danışmanlık Tedbiri; Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuk hakkında mahkeme ya da hâkim tarafından verilen koruyucu ve destekleyici tedbir türlerinden biridir.

Çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu ve bakımından sorumlu olan kimseleri desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

Bazı sorun alanlarında tek başına riski azaltıcı bir müdahale olarak bazılarında ise, diğer tedbirlerin uygulanmasından önce veya diğer tedbirlerle birlikte, o tedbirlere destek vermek amacıyla uygulanır.

Danışmanlık Tedbirinin Kapsamı Nedir?

• Çocukların bedensel, zihinsel, psikososyal, duygusal gelişimini desteklemek için hükmedilebilir,

• Okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı, gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırmak amacıyla karar verilebilir

• Madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak uygulanır.

• Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulur. Ayrıca, davranış değişikliği için bu anne ve babalar aile eğitimi programlarına yönlendirilebilir.

Danışmanlık Hizmeti Verecek Olanlar Kimlerdir?

Danışmanlık tedbirinin uygulanmasından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), MEB ve yerel yönetimler sorumludur. Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütülür.

Danışmanlık hizmeti verecek uzman kişilerin uygulayacakları meslekî çalışmalar ve programlara ilişkin standartlar, uygulama esasları ve değerlendirme ölçütleri tedbiri yerine getirecek kurumlar tarafından belirlenir. Uzmanlar alanları da belirtilmek suretiyle tedbiri yerine getirmekle sorumlu kurumların taşra birimleri tarafından, il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına, mahkeme veya çocuk hâkimlerine bildirilir. (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 12/5).

Tedbir kararının uygulanması için mahkeme tarafından kurum yerine kişi görevlendirilmesinin söz konusu olduğu durumlarda;

a) Mahkemenin yetki alanı içerisinde bulunan resmi veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri görevlendirilebilir.

b)Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması halinde ise ilgili mahkeme tarafından resmi veya serbest meslek icra eden aile hekimi, psikiyatri, pediatri gibi uzmanlık alanlarının yanı sıra tıp alanından mezun olan görevliler ile lisans eğitimi almış hemşirelik, çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında mesleki eğitim almış kişiler de görevlendirilebilir.

Danışmanlık hizmeti verecek olan kişilerin konularında meslekî eğitim almış olmalarının yanı sıra yeterliliklerini sertifikaları ile belirten ve alanlarında çalıştıklarını hizmet belgesi ile ispat edenler öncelikli olarak tercih edilir.

Danışmanlık hizmeti;

Yerel yönetimler bünyesinde oluşturulan çocuk gençlik merkezleri ile bu alanda çalışmak üzere MEB'de çocuğun eğitime devam ettiği veya danışmanlık tedbirinin yanı sıra eğitim tedbirine karar verildiği durumlarda; okulda ya da kurumda bulunan psikolojik danışma ve rehberlik servisince, okulda psikolojik danışman/rehber öğretmen bulunmadığı durumlarda ise rehberlik ve araştırma merkezlerince yerine getirilir.

ASPB bünyesinde bulunan sosyal çalışmacılarla ve kurum/kuruluşlar ile özellikle aşağıda belirtilen amaca yönelik çalışan birimler tarafından danışmanlık hizmeti verilecektir.

Tedbirlerin Uygulanması

a) Kararın Yerine Getirilmesi:

Danışmanlık tedbirini uygulamakla görevli kişi, kurum ve kuruluşlar, mahkeme veya hakim tarafından verilen kararın kendilerine bildirildiği veya tebliğ edildiği tarihten itibaren derhal başlamakla yükümlüdür.

Danışmanlık tedbiri, ailenin kararlara katılımını sağlamaya elverişli olacak şekilde, diğer tedbir kararlarını ya da denetim altına alma kararını izleyen görevliler ile iş birliği içerisinde yerine getirilir.

Danışmanlık tedbiri kararını yerine getirmekle görevli danışman, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama plânına esas olmak üzere; Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 22. maddesinde belirtilen bilgi edinme ilkelerine uymak şartıyla sosyal inceleme raporundan yararlanır.

Danışmanlık tedbiri, hizmetin niteliğine göre haftalık ya da on beş günlük periyotlarla uygulanmalı, en az sekiz seans yapılmalıdır. Bu süre sonunda tedbirin devamı konusunda karar verilmelidir.

Danışmanlık hizmeti yerine getirilirken,

- Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile ilgili bilgiler ve dosya bilgileri toplanarak incelenir.
- Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile tanışılır.
- Danışman, görev ve sorumlulukları hakkında çocuğu, aileyi, bakmakla yükümlü kişi veya kişileri bilgilendirir.
- Sorunun tarafları olabilecek aile, öğretmen, idareci ve bunun gibi kimselerle görüşülerek problemin sınırları belirlenir.
- Çocuğa ve aileye mahkeme kararı ve yükümlülüklerinin tanıtımı, uymama halinde ve devamının kesilmesinde sonuçları ile aileye çocuğuyla ilgili sorumlulukları anlatılır.

Danışmanlık hizmeti ile ilgili bir uygulama planı hazırlanır. Çocuğun ailesinin yanında yaşadığı durumlarda çocuk ve aile sürece birlikte dahil edilir, ilgili kişilerle de görüşme sağlanır. Çocuğun ailesinin yanında yaşamadığı ve ailesinden uzak olduğu durumlarda ailenin sü-

recin gelişiminden ve üstüne düşen görevlerden haberdar edilmesi için gerekli önlemler alınarak danışmanlık hizmeti başlatılır.

Çocukla haftada en az bir kez, aileyle en az iki haftada bir kez gerçekleştirilecek görüşmeler planlanır ve bu plan doğrultusunda takip edilir. Ayrıca duruma göre öğretmen ya da ilgili kişilerle de görüşme sağlanır.

Danışmanlık tedbirinin uygulama sürecinin değerlendirilmesinde kullanılacak izleme kriterleri, bu hizmeti sunacak danışman tarafından belirlenerek uygulama planında gösterilir. Uygulama planı doğrultusunda üçer aylık periyotlarla sürecin değerlendirmesi ve varsa tedbirin değiştirilmesine ilişkin öneriyi de içeren rapor; Yönetmeliğin 18. maddesinde belirtilen usule göre mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından, incelettirilmek üzere mahkemeye ulaştırılır.

b) Danışmanın Sorumlukları:

• **Danışmanlık hizmetinin verilmesi:** Danışman; görevini yasa, yönetmelik ve tebliğinde belirtilen biçimde ulusal ve uluslar arası hukuka uygun olarak, çocuğun öncelikli ve yüksek yararını dikkate alarak yerine getirmelidir. Danışmanlık tedbirlerini uygulayan görevlilerin; mahkeme veya çocuk hâkimine sunulan uygulama planı doğrultusunda yaptıkları işlem ya da görevlerin izlenmesi ile tedbirle ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirecek etkinlik ve verimlik için gerekli desteğin sağlanması bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumların sorumluluğundadır.

Bu süreçteki ihmal ya da kanunu yanlış uygulama görevini ihmal ya da görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacaktır.

• **Gizlilik:** Pekin Kurallarının 8. maddesinde; çocuk ve gençlerin suçlu ya da kabahatli olarak tanınmasının zararlı etkilere yol açtığı, bu nedenle her aşamada gizliliğe azami özen gösterilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Çocuklara ilişkin koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması ile uygulanmasına ilişkin tüm süreçlerde çocuğun kendisi ve avukatı hariç olmak üzere çocuğun kimliği, adresi, fotoğrafları, yaşadığı travmalar gibi çocuğa ve yakınlarına ait her türlü bilgi ve bu bilgilerin yer aldığı rapor ve belgeler ile kayıtlar gizli tutulur. Yazışmalar gizlilik ilkesine uygun bir şekilde gerçekleştirilir.

Çocuğun danışmanlık sürecinde afişe olmasına neden olunması veya gizliliğin ihlali görevi kötüye kullanma suçunu oluşturur. (TCK 257) Ayrıca, çocuğa ilişkin bu veriler "kişisel veri" niteliğinde olduğundan, bu verilerin hukuka aykırı şekilde ifşa edilmesi aynı zamanda

TCK'nın 136 ve 137. maddelerinde düzenlenen verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçunu ya da aynı kanunun 258. maddesinde düzenlenen göreve ilişkin sırrın açıklanması suçunu oluşturur.

• **Suçu Bildirme:** Bildirim, suçlunun yakalanması ve cezalandırılması ve çocuğun korunmasını sağlamak için gereklidir. Aynı zamanda durumu fark eden kamu görevlisi ve sağlık görevlisi için de bir yükümlüktür.

Danışman, görevi sırasında çocuğa karşı işlenen suçu görevi nedeniyle öğrenirse derhal yetkili makamlara bildirmek zorundadır. Yetkili makam polis veya savcılıktır. Suçu bildirmeme TCK'da ayrı bir suç olarak düzenlenmiş olup suçu işleyenin kamu görevlisi olması durumunda daha ağır bir ceza öngörülmüştür.[3]

• **Korunma İhtiyacını Bildirme:** Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bildirmekle yükümlüdür (ÇKK m.6). Bildirim il müdürlü- güne yapılır. Korunma ihtiyacı içerisinde olanların bildirilmemesi hem görevi kötüye kullanma hem de yardım ve bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suçunu oluşturur (TCK m. 98, md. 257)

---

3 (**Suçu Bildirmeme) Madde 278.** - (Değişik madde: 02/07/2012-6352 S.K./91.md.) (Değişik madde: 25/04/2013-6462 S.K./ 1. md.)

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

(4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

(Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi) MADDE 279. - (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı ge- rektiren bir suçun işlendiğini "göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adlî kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi) MADDE 280. - (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğu, doğrudan çocuk büro savcısına da bildirilebilir. Bir suçun mağduru olan çocukla ilgili ihbar ve şikâyeti alan cumhuriyet savcısı da korunma ihtiyacı olan çocukla ilgili gerekli işlemleri yapmak, gerektiğinde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması için dosyayı ilgili çocuk mahkemesine göndermek ya da ASPB il ya da ilçe müdürlüklerine bilgi vermekle yükümlüdür. [4]

İhtiyacı olan çocukların korunması, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Anayasanın 41. maddesi ile Devlete verilmiş bir yükümlülüktür.

İstismardan şüpheleniyorsa ve yeterli delil yoksa, çocuğun korunması ve ailesi ve çevresinde gerekli araştırmanın yapılması için, ASPB İl ya da ilçe Müdürlüğü'ne durumun bildirilmesi gerekmektedir.

c) Uygulamada Çıkabilecek Problemler

• **Danışmanlık hizmeti verilirken çocuğun ya da ailenin gelmemesi ya da hizmeti almak istememesi durumunda;** Alınan danışmanlık tedbiri kararı, her iki taraf için de (danışan/aile ve danışman) yerine getirilmesi zorunlu olan bir görev ve sorumluluktur. Çocuğun ya da ailenin davete rağmen gelmemesi durumunda Yönetmeliğin 22. maddesi uyarınca kolluğa bildirilir. Kolluk çocuğun, tedbirin uygulanacağı kuruma teslimini sağlar.

---

4 **MADDE 6** – (1) Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301**) Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

(2) Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine başvurabilir.

(3) İl ve ilçe **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

(4) İl ve ilçe **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan Kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bulunur.

(5) **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kendisine bildirilen olaylar ve yükümlülükleri ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhâl yapar. İnceleme ve müteakip işlemler, **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün çocuklara ilişkin mevzuatına göre yürütülür.

Kolluğa bildirilmesine karşın çocuğun getirilmesinin sağlanmadığı durumda mahkemeden karar talep edilebilir. Mahkeme, tedbir kararında ya da sonrasında çocuğun kolluk tarafından getirilmesine karar verebilir.

Ailenin gelmemesi, çocuğun gelmesinin sağlamaması ya da engellenmesi durumunda ise TCK'nın 233. maddesindeki aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ihlali suçu kapsamında, aile hakkında suç duyurusunda bulunularak çocuğun ve ailenin katılımı sağlanabilir. Suç duyurusu uygulayıcı kurum ya da mahkeme tarafından resen yapılabilir.

• **Danışmanlık hizmeti verilirken danışmanın güvenliği tehlikedeyse**; mahkemeden ve kolluktan destek talep edilebilir.

ç) Tedbirin Diğer Tedbirlerle Birlikte Uygulanması

Mahkeme ve hakim çocuk hakkında bir veya birden fazla tedbire hükmedebilir.

Danışmanlık tedbirinin eğitim tedbiri ile birlikte verildiği durumda hizmet, öncelikle çocuğun okulundaki rehber öğretmen /psikolojik danışman tarafından yerine getirilir. Okulda rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaması, çocuğun okulla ilişkisinin kalmamış olması ya da okuldaki uzmanla görüşmenin çocuğun yararına olmaması durumunda, bu hizmet rehberlik ve araştırma merkezlerince yerine getirilir.

Danışmanlık tedbiri ile sağlık tedbirinin birlikte uygulandığı durumlarda çocuğun yatarak tedavisi gerekiyorsa, tedavi süresince tedavi yapan kurumdaki uzman tarafından yerine getirilmesi daha uygun olacağı için, danışman olarak atanan kişi, tedbirin uygulanması konusunda bir değişiklik talep edebilir. Çocuğun ayakta tedavi gördüğü durumlarda ise danışman, çocuğun tedavisini yürüten uzman kişi, kurum ve kuruluşla işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışır.

Danışmanlık ile bakım ve barınma tedbirlerine karar verildiğinde ise çocuğun bulunduğu kurum, kuruluş, koruyucu aile ile işbirliği içinde çalışılmalıdır. Çocuk hakkındaki tedbirin değiştirilmesi, kaldırılması konusunda kurum/kuruluş temsilcileri de yetkili olduğundan sürece dahil edilmeleri ve gizlilik ilkesine uygun olarak bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

d) Tedbirin Değiştirilmesi / Sona Ermesi

Danışmanlık tedbirinin uygulandığı süreçte, tedbirin istenilen amaca ulaşmak için yeterli olmadığının anlaşılması ya da çocuğun farklı gereksinimlerinin ortaya çıkması nedeniyle ilave tedbire gereksinim duyulabilir.

Hakim veya mahkeme; denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimse, tedbiri uygulayan kurum ve kuruluşun temsilcisi, Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine veya resen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek değiştirebilir. Hakim

tedbir kararını değiştirmeden önce tedbiri uygulayan kişi, kurum veya kuruluştan gerekçeli rapor isteyebilir.

Danışman ismen görevlendirilmiş ise yazacağı raporla, kurum adına görevlendirilmiş ise kurumu aracılığıyla tedbirin değiştirilmesini ya da ilave tedbire hükmedilmesini isteyebilir.

Tedbirin uygulanması şu hallerde son bulur:

• **18 yaşın doldurulmasıyla;** Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir. Uzatmaya karar vermeden önce hakim tedbiri uygulayan kişi, kurum ve kuruluştan tedbirin uygulanması hakkında ayrıntılı rapor isteyebilir.

• **Tedbirin amacına ulaşmasıyla;** Hakim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına karar verebilir. Kararın kaldırılmasını danışman, denetim görevlisi, veli, vasi, çocuğun bakım ve gözetimini üstlenen kişiler ve tedbir kararını yerine getiren kurum ve kuruluş temsilcileri ile Cumhuriyet Savcısı isteyebilir.

Danışmanlık tedbiri, yukarıda sayılan kişiler dışında danışmanın, bu tedbirde istenen amaca ulaşıldığına dair raporu üzerine mahkeme veya çocuk hâkiminin vereceği kararla sona erecektir.

Hakkında Danışmanlık Tedbiri Verilen Çocuğun Denetime Tabi Tutulması

Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuklar ile bazı hallerde suça sürüklenen çocuklar hakkında çocuğun denetim altına alınmasına da karar verilebilir. Kararın amacı hapis cezasına seçenek yaptırımlarla, tedbirlerin etkin uygulanmasını denetlemek, toplumla bütünleşme sürecinde gerekli sosyal desteği sağlamak ve tedbirlerin çocuğun gereksinimlerine uygun duruma gelmesini sağlamaktır.

Denetim Görevi Kimler Tarafından Yerine Getirilir?

a) Denetimli Serbestlik Şube Müdürlükleri ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü[5] (DSYM) :12-18 yaş arasındaki suça sürüklenen çocuklar hakkında denetim kararları DSYM tarafından görevlendirilen denetim görevlisince yerine getirilir.

b) ASPB: Çocukların korunmaya ihtiyacı olması, suçun işlendiği tarihte çocuğun 12 yaşından küçük olması veya çocuğun aileye teslimine karar verilmesi durumlarında denetim, gözetim esasına göre ASPB il ya da ilçe müdürlükleri tarafından görevlendirilen denetim görevlisince yerine getirilecektir.

---

5 11.04.2012 tarih ve 28261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6291 sayılı Kanun ile birlikte "Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü" ibaresi "Denetimli Serbestlik Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir.

Denetim Görevlisinin Görevleri nelerdir?

a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektğinde önerilerde bulunmak.

b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek.

c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak.

ç) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek.

d) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek.

e) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet Savcısı veya mahkemeye rapor vermek.

Denetim Görevlisi ile Danışmanın Farkı Nedir?

Danışman, belli bir program dahilinde çocuk ve ailede davranış ve tutum değişikliği oluşturmak amacıyla hareket eder.

Denetim görevlisi ise çocuğa çevresel kaynakları tanıtır ve nasıl yararlanabileceği konusunda çocuğu bilgilendirir. Ayrıca, danışmanlık tedbiri ile diğer tedbirlere yönelik uygulamaların takibinden ve çocuğun eğitim, aile ve iş çevresinde gerekli incelemelerin yapılmasından sorumludur.

Danışman ile denetim görevlisi arasında bir hiyerarşi bulunmayıp işbirliği ve koordinasyon içinde hareket etmeleri gereklidir.

Çocuk Adalet Sistemine İlişkin Mevzuat

Ulusal hukukta kanunlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan; T.C. Anayasası'nın, "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" başlıklı 41. maddesinde her çocuğun, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu, devletin de her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alacağı belirtilerek çocuğun korunmasıyla ilgili genel bir hükme yer verilmiştir. Ayrıca, Anayasa'nın 10. maddesinde çocuklara yönelik olarak yapılacak düzenlemeler bakımından "eşitliğe aykırılık" iddiasının ileri sürülemeyeceği hükme bağlanarak, çocuklar hakkında pozitif ayrımcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bunun yanı sıra, Anayasa'nın 90/son. maddesinde ***"usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş olan uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin olan antlaşmalarla kanunların farklı hükümler içermesi durumunda uluslararası antlaşmanın hükümlerinin esas alınacağı"*** düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile ÇHS ve diğer temel haklara ilişkin sözleşmeler kanunlardan üstün ve yol gösterici nitelik kazanmış, diğer bir deyişle Türk hukukunun doğrudan uygulanabilir bir parçası haline gelmiştir.

Çocuk Adaletine İlişkin Uluslararası Kurallar:

1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol
3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol
4. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
5. Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları Pekin (Beijing) Kuralları
6. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Millet ler Kuralları (Havana Kuralları)
7. Hapis Dışı Önlemlerle İlgili Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları)

Çocuk Adalet Sistemini Düzenleyen Temel Kanunlar

1. Çocuk Koruma Kanunu
2. Türk Medeni Kanunu
3. Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
4. Ailenin Korunması Hakkında Kanun
5. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
6. Türk Ceza Kanunu
7. Ceza Muhakemesi Kanunu

8. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
9. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Hakkında Kanun

Çocuk Adalet Sistemini Düzenleyen Yönetmelikler/Tebliğler

1. Çocuk Koruma Kanununa Görev Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararları nın Uygulanması Hakkında Yönetmelik
2. Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
3. Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul Ve Esasları Hakkında Tebliğ

EK-1

ÇOCUK KORUMA KANUNUNA GÖRE VERİLEN KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar
Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, bu kararların yerine getirilmesinde kurumların görev ve sorumluluklarına ilişkin hükümleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (Değişik:RG-23/5/2012-28301)

(1) Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 47 nci maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1) Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2) Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

b) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,

c) Kanun: 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununu,

ç) Kurum: Bu Yönetmelik kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,

d) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde aile ya da asliye hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemelerini,

e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Koruyucu ve destekleyici tedbirler

MADDE 5 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun yararı göz önünde bulundurularak, öncelikle kendi aile ortamında korunmasının sağlanması ile yaşına ve gelişimine uygun eğitim ve öğreniminin desteklenmesini, kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesini sağlamaya yönelik;

a) Danışmanlık,

b) Eğitim,

c) Bakım,

d) Sağlık,

e) Barınma, tedbirleridir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına(1) başvuru, bildirim mükellefiyeti ve yükümlülükler

MADDE 6 – (1) Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

(2) Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine başvurabilir.

(3) İl ve ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

(4) İl ve ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan Kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bulunur.

(5) **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kendisine bildirilen olaylar ve yükümlülükleri ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhâl yapar. İnceleme ve müteakip işlemler, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün çocuklara ilişkin mevzuatına göre yürütülür.

(6) Yapılan inceleme sonucu, müracaatçının gereksinim ve aciliyet durumu göz önünde bulundurularak, Kurumun vermiş olduğu hizmet modellerinden yararlandırılabilir ya da ilgili kurumlara yönlendirilebilir.

(7) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde, il veya ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüğünce çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak hazırlanacak sosyal inceleme raporu, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunulur.

Acil korunma kararı alınması

MADDE 7 – (1) Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, sağlık kontrolü yaptırıldıktan sonra **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ve gözetim altına alınır.

(2) Acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(3) Acil korunma kararı alınıncaya kadar geçen sürede çocuk; **(Değişik ibre: RG 23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar il müdürünün oluruna istinaden **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hizmet modellerinden yararlandırılır.

(4) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(5) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınmasında yetki ve usûl

MADDE 8 – (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse (Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

(2) Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları, aile mahkemeleri kurulan yerler bakımından bu mahkemeler, kurulu bulunmayan yerler bakımından asliye hukuk mahkemelerince alınır.

(3) Hakkında kovuşturma başlatılmış olan çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbir kararı kovuşturmanın yapıldığı mahkemece alınır.

(4) Soruşturma sırasında, suça sürüklenen çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir talebinde bulunulup da mahkeme veya çocuk hâkiminden tedbir kararı alınmış ise kararın bir sureti soruşturma dosyası içine konularak kovuşturma makamlarının bilgisine sunulur.

(5) Fiili işlediği sırada oniki yaşından küçük çocuklar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında mahkemece, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrası ile 33 üncü maddesi uyarınca çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(6) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri

fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamamaları veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde mahkemece, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin ikinci fıkrası ile 33 üncü maddesi uyarınca çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Çocuk hâkimi veya mahkemece, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında verilecek tedbir kararlarının usûlünde, Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

(8) Çocuk hâkimi veya mahkemece, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmeden önce yeterli idrak gücü bulunan çocuğun yazılı veya sözlü olarak görüşü alınır. Gerektiğinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararını istemeye yetkili olan çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcileri de dinlenebilir.

(9) Kanunun 7 nci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca görevli mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması gereken hâllerde de duruşma yaparak karar vermeye yetkilidir.

(10) Aile mahkemeleri, bakmakta oldukları davalar ile ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verebilir.

(11) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. Ancak, fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur.

(12) Mahkeme veya çocuk hâkimi bir veya birden fazla tedbire karar verebilir. Tedbir kararı verilirken, Kanunun 4 üncü maddesinde öngörülen; kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması temel ilkesinden hareketle çocuğu öncelikle aile içinde destekleyen danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbirlerinin alınması esası gözetilir. Ancak; çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile yörenin örf ve âdetleri dikkate alınarak, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları ile yarar ve esenliğinin tehlikeye düşebileceğinin tespiti hâlinde; diğer tedbirler yanında kurumda bakım veya barınma tedbiri kararı

alınması öncelikle değerlendirilir.

(13) Tedbir kararında; tedbirin türü ile tedbiri uygulayacak kişi, kurum veya kuruluş adları gösterilir. Gerektiğinde kararda tedbirin süresi de belirtilir.

(14) Tedbir kararları verilirken, tedbirin belirli bir yerde uygulanması sonucunu doğuracak şekilde hizmet sunumu bakımından idarenin takdir alanını kısıtlayacak veya hizmet modellerini ve sınırlarını daraltabilecek uygulamalara sebebiyet verilmemesine özen gösterilir.

(15) Çocuk hâkimi veya mahkeme, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının gönderilmesi

MADDE 9 – (1) Mahkeme veya çocuk hâkimince bu Yönetmelik uyarınca verilen;

a) Danışmanlık ve barınma tedbir kararları, ilgisine göre il millî eğitim müdürlükleri, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri ya da yerel yönetimlere,

b) Eğitim tedbiri kararı, ilgisine göre il millî eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine,

c) Bakım tedbiri kararı **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine,

ç) Sağlık tedbiri kararı, il sağlık müdürlüklerine, gönderilir.

(2) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, kesinleştirilmesi beklenmeksizin derhâl uygulanır.

(3) Tedbir kararlarının, kararı veren mahkemenin veya çocuk hâkimliğinin bulunduğu yerde uygulanması esastır. Ancak, tedbir kararının uygulanmasının, kararın gönderildiği ildeki kurum veya kuruluşlar tarafından yerine getirilmesi mümkün olmadığı taktirde çocuğun yararı gözetilerek tedbir kararını yerine getirmekle sorumlu kurum tarafından tedbirin nerede yerine getirileceğine karar verilir.

Tedbir kararının değiştirilmesi veya süresinin uzatılması

MADDE 10 – (1) Hâkim veya mahkeme; denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re'sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

(2) Hâkim veya mahkeme, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının değiştirilmesi veya süresinin uzatılması yönünde bir karar vermeden önce tedbir kararını uygulayan kişi, kurum veya kuruluştan tedbirin uygulanması hakkında gerekçeli bir rapor isteyebilir.

Tedbir kararının kaldırılması veya sona ermesi

MADDE 11 – (1) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

(2) Tedbir kararının kaldırılmasını, denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcileri ile Cumhuriyet savcısı talep edebilir.

(3) Tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve çocuğun rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi

Danışmanlık tedbiri

MADDE 12 – (1) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir.

(2) Danışmanlık tedbirleri, çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

(3) Özel veya kamu sosyal hizmet kurum veya kuruluşlarında ya da ailesi yanında kalmakta olan ve hakkında danışmanlık tedbirine karar verilen çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısını arttırma, madde kullanımı, davranış bozukluğu, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi çocuğun, ailesinin ve çocuğun bakımını üstlenen kişilerin ihtiyaçlarına uygun konularda uzmanlaşmış bir veya birden fazla kişi danışman olarak görevlendirilebilir.

(4) Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulur. Ayrıca, davranış değişikliği için bu anne ve babalar aile eğitimi programlarına yönlendirilebilir.

(5) Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütülür. Danışmanlık hizmeti verecek uzman kişilerin uygulayacakları meslekî çalışmalar ve programlara ilişkin standartlar, uygulama esasları ve değerlendirme ölçütleri tedbiri yerine getirecek kurumlar tarafından belirlenir. Uzmanlar alanları da belirtilmek suretiyle tedbiri yerine getirmekle sorumlu kurumların taşra birimleri tarafından, il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına, mahkeme veya çocuk hâkimlerine bildirilir.

(6) Danışmanlık hizmeti verecek olan kişilerin konularında meslekî eğitim almış olmalarının yanı sıra yeterliliklerini sertifikaları ile belirten ve alanlarında çalıştıklarını hizmet belgesi ile ispat edenler öncelikli olarak tercih edilir.

(7) Danışmanlık tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı, (Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir. Danışmanlık tedbirini yerine getirmekle sorumlu kurumlar, bu Yönetmeliğin yayımından itibaren altı ay içinde uygulama usûl ve esaslarını oluşturarak birer örneğini il ve ilçe koordinasyon makamları ile merkezî koordinasyonun sekretarya hizmetlerini yürüten (Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderir.

Eğitim tedbiri

MADDE 13 – (1) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasına yönelik tedbirler ile çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir.

(2) Mahkeme veya çocuk hâkimi, eğitim tedbirine karar vermeden önce çocuğun eğitim alacağı kişi, kamu veya özel kurumlardan bu konuda bilgi isteyebilir.

(3) Halk eğitimi ve meslekî eğitim merkezleri ile Türkiye İş Kurumu il müdürlükleri, açtıkları ve açacakları kurs ya da programlar hakkında süre, konu, hedef kitle gibi hususları içeren

listeleri oluşturarak periyodik olarak mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına bilgi verir.

(4) Millî Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, özel eğitime gereksinim duyan engelli çocuklar için eğitim tedbirinin uygulanmasına ilişkin gerekli önlemleri alır. Bu konuda ilde yapılan faaliyet ve programlar hakkında mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına periyodik olarak bilgi verilir.

(5) Eğitim tedbiri kararının verilmesinde onbeş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından uluslararası sözleşmeler ve kanunların öngördüğü sınırlar dikkate alınır. Bunlar hakkında eğitimlerinin devamına ilişkin tedbir kararı verilebilir.

(6) Onbeş yaşını doldurmuş çocuk hakkında, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine, meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik verilen tedbir kararında; Milli Eğitim Bakanlığınca yerine getirilmesinin hükme bağlandığı hâllerde bu Bakanlığın koordinasyonunda meslekî eğitim merkezleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yerine getirilmesinin hükme bağlandığı hâllerde ise Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünce geliştirilen işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik işgücü yetiştirme, meslekî eğitim ve işgücü uyum programlarına yönlendirilmek suretiyle yerine getirilir. Bu eğitim programlarına erişimde güçlük yaşanıyorsa, tedbir kararı verilen çocuğun Türkiye İş Kurumuna Genel Müdürlüğüne müracaatı sonrasında vasıflarına uygun işçi arayan özel işyerleri ile bağlantısı sağlanır. Kamuda işe yerleştirme ise, kamuda işe alınacaklarla ilgili kanun hükümleri çerçevesinde yerine getirilir.

(7) Hiç eğitim almamış veya zorunlu eğitimini yarıda bırakmış, zorunlu eğitim yaşını tamamlamış olup haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların; eğitimlerini sürdürebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri, iş ve meslek edinebilmeleri amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünce gerekli önlemler alınır.

(8) Eğitim tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili birimleri tarafından yerine getirilir.

Bakım tedbiri

MADDE 14 – (1) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile

ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından çocuğun resmî veya özel bakım yurduna yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden veya Kurumun bu kapsamda yürüttüğü hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik tedbirdir.

(2) Bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, psiksosyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, rehabilitasyonu sağlanıncaya kadar korunma ihtiyacı olan diğer çocuklarla aynı ortamda bakılmamaları esastır. Bu çocukların öncelikle **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301**) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından bu amaçla kurulmuş merkezlerde rehabilitasyonları sağlanır.

(3) Sağlık ve bakım tedbirinin birlikte uygulanacağı hallerde, öncelikle suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocuklardan tedavisi gereken ağır ruhsal hastalığı veya madde bağımlılığı nedeniyle fiziksel sorunları olanların rehabilitasyonu bu amaçla kurulmuş resmî veya özel sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilir. Bunlardan bakım tedbirini gerektirenler, yatarak tedavileri tamamlandıktan sonra bakım amacıyla aile yanına veya bu amaçla kurulmuş resmî veya özel kuruluşa yerleştirilir.

(4) Bakım tedbiri kararı verilen çocukların kolluk kuvvetlerince **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine teslim edileceği hâllerde, çocuğun ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra teslimi sağlanır. Bulaşıcı hastalığı olan çocukların tedavisi Sağlık Bakanlığınca gerçekleştirilir. Bu durumdaki çocuklar hakkında derhâl sağlık tedbiri alınması için mahkeme veya çocuk hâkimine başvurulur.

(5) Bu tedbirin uygulanmasında Kurum tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde yabancı uyruklu çocukların vatandaşı olduğu ülkenin konsoloslukları ile irtibat sağlanır.

(6) Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderler Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

(7) Bakım tedbiri, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından yerine getirilir.

Barınma tedbiri

MADDE 15 – (1) Barınma tedbiri, yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların

çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir.

(2) Barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Barınma tedbiri kararı verilen kimselerin, kolluk kuvvetlerince tedbir kararını uygulayacak Kuruma teslim edileceği hâllerde, bu kimselerin ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra teslimi sağlanır. Bulaşıcı hastalığı olanların tedavisi Sağlık Bakanlığınca gerçekleştirilir. Bu durumdaki kimseler hakkında derhâl sağlık tedbiri alınması için mahkeme veya çocuk hâkimine başvurulur.

(4) Bu tedbirin uygulanmasında kurum tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde yabancı uyruklu kimselerin vatandaşı olduğu ülkenin konsoloslukları ile irtibat sağlanır.

(5) Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderler Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

(6) Barınma tedbiri, **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.

Sağlık tedbiri

MADDE 16 – (1) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.

(2) Suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında ruhsal sağlığının tedavisi için öncelikle sağlık tedbirine karar verilmesi esastır.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi acil korunma kararı veya koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını vermeden önce çocuğun sağlık durumu hakkında sağlık kuruluşlarından rapor isteyebilir.

(4) Akıl hastalığı veya madde bağımlılığı sebebiyle sağlık tedbirine hükmetmeye ve kısıtlamaya resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir. Ancak, çocuğun akıl hastalığı veya madde bağımlılığının açıkça belli olduğu hallerde; kendisi veya anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin tedavi talep etmesi üzerine veya re'sen rapor alınmadan da sağlık tedbirine karar verilebilir.

(5) Sağlık kurulunca düzenlenen rapora göre toplum açısından tehlikeli olan suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında sağlık tedbiri, yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında korunma ve tedavi altına alınmak suretiyle yerine getirilir.

(6) Akıl hastası çocuk hakkında toplum açısından tehlikeliliğinin devam edip etmediği veya önemli ölçüde azalıp azalmadığı hususunda en geç üçer aylık dönemler hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine bilgi verilir.

(7) Yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığının veya önemli ölçüde azaldığının belirtilmesi üzerine mahkeme veya çocuk hâkimi kararıyla çocuğun yüksek güvenlikli sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınmasına ilişkin karar kaldırılarak çocuk serbest bırakılabilir.

(8) Sağlık kurulu raporunda akıl hastalığının ve işlenen fiilin niteliğine göre güvenlik bakımından çocuğun tıbbî kontrol ve takibinin gerekip gerekmediği, gerekiyor ise bunun süre ve aralıkları belirtilir.

(9) Tıbbî kontrol ve takip, raporda gösterilen süre ve aralıklarla, çocuğun ana, baba, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler ya da hakkında bakım veya barınma tedbiri verilmiş ise bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurum ya da kuruluşlarca bu çocukların teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşuna gönderilmeleri ile sağlanır.

(10) Tıbbî kontrol ve takipte, çocuğun akıl hastalığı itibarıyla toplum açısından tehlikeliliğinin arttığı anlaşıldığında, hazırlanan rapora dayanılarak, yeniden koruma ve tedavi amaçlı olarak sağlık tedbirine hükmedilir. Bu durumda, yukarıdaki işlemler tekrarlanır.

(11) Yatarak tedavisi tamamlanan çocuklardan haklarında bakım veya barınma tedbir kararı bulunanlar, kararı uygulamakla görevli kurum tarafından aile yanına, kuruma veya bu amaçla kurulmuş resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir.

(12) Sağlık tedbirleri kapsamında uygulanan tedavinin özelliklerine bağlı olarak bir aile veya kurum yanında bakımı gereken çocuklar hakkında verilen sağlık ve bakım tedbirleri birlikte uygulanır. Bunun için ilgili kurum veya kuruluşlar işbirliği yapar.

(13) Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan çocukların, koruyucu ve destekleyici sağlık tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarının tedavi altına alınmasına yönelik olarak verilen kararların yerine getirilmesinde tedavi için çocuğun rızası aranmaz. Tedbirin uygulama süresince ilgili kurum uzmanı tarafından, çocuğa uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgi verilir, sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunulur ve yol gösterilir.

(14) Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri marifetiyle sağlık tedbirinin yerine getirileceği uygun sağlık kurum veya kuruluşunu belirleyerek, çocuğun bu kuruma ilk müracaatını sağlamak zorundadır. Ayakta tedavisi uygun görülen çocukların tedavisi; ana, baba, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler ya da haklarında bakım ve barınma tedbiri veril-

miş ise bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurum ya da kuruluşlarca belirlenen sağlık kurumlarına gönderilmeleri ile sağlanır. Gerektiğinde kolluk birimlerinden güvenliğin sağlanması için yardım istenebilir.

(15) Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Bakım ve barınma tedbirleri ile ilgili yardım ve destek talebi

MADDE 17 – (1) Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetleri ilgili birimlerden talep edilir. Kolluk birimleri, bu talepleri geciktirmeksizin yerine getirir.

(2) Bakım ve barınma tedbir kararı alınan kişiler ile çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren hususlarla ilgili olarak **(Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından yapılan her türlü yardım ve destek talepleri Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve denetimi

MADDE 18 – (1) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plân hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plân çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkeme veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama plânının değiştirilmesini isteyebilir.

(2) Uygulama plânı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilir.

(3) Uygulama plânında, kararın uygulanmasından sorumlu kişi, tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla işbirliği yapılacağı ve hangi hizmetlerin sağlanacağı, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl ölçüleceğine ilişkin bilgilere yer verilir.

(4) Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir.

(5) Tedbirlerin uygulanmasına ilişkin inceleme, mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır.

(6) Hakkında bakım ve barınma tedbiri kararı verilen ve **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)**

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerinde bulunan çocukla ilgili inceleme görevi öncelikle bu kurumda çalışan sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır. Ancak, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği durumlarda inceleme görevi mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerine de yaptırılabilir.

(7) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili ya da hukukî bir engel bulunması hâlinde, Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

(8) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hâlinde, Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlere de inceleme yapma görevi verilebilir.

(9) Yedinci ve sekizinci fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(10) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adlî Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanılır.

(11) Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(12) İncelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisi ya da uzman, inceleme sonucunda bir rapor düzenleyerek on gün içinde mahkemeye veya hâkime verir. Gerekli görüldüğünde raporu düzenleyen uzman dinlenebilir. Rapor yeterli görülmezse yeniden inceleme yaptırılır.

(13) Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanması amacıyla özel ve resmî kişi, kurum ve kuruluşlarca verilecek hizmetler, Kanunun ilgili tedbiri yerine getirmekle sorumlu tuttuğu Bakanlığın denetiminde yürütülür. Ancak bu tedbirlerin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumlarına herhangi bir görev yüklenemez.

(14) Haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı verilen ve uygulanması amacıyla kurum ve kuruluşlara teslim edilen çocuklara ilişkin nakiller, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemler ile izin, ziyaret, harçlık, giyim-kuşam, kırtasiye ve benzeri işlemler, tedbiri uygulayan kurum veya kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Koordinasyon
Merkezî Koordinasyon

MADDE 19 – Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca sağlanır.

(2) Koordinasyonun sekretarya hizmetleri **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.

(3) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonunu sağlamak üzere **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarının veya görevlendireceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında; **(Ek ibare: RG-23/5/2012-28301)** Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşar yardımcıları, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü ile (Değişik ibare:RG-23/5/2012-28301) Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürünün **(Mülga ibare: RG-23/5/2012-28301)** (...) katılımı ile gerek görülen hâllerde toplantı düzenlenerek gündeme alınan konular görüşülür.

(4) İlgili özel veya kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının konulara ilişkin görüşleri alınabileceği gibi temsilcileri de toplantıya çağrılabilir.

(5) Toplantının gündemi, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanır ve on beş gün önce toplantıya katılacaklara bildirilir. Tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar, uygulamada karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yazılı olarak bildirerek, toplantı gündemine alınmasını teklif edebilirler.

(6) Toplantıda tavsiye niteliğinde alınan kararlar, tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar tarafından değerlendirilerek genelge veya duyuru hâlinde teşkilatlarına bildirilebilir.

(7) (Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen sağlama ve eşgüdüm hâlinde; kanunda yazılı tedbirlere işlerlik kazandırmak ve uygulanmasını sağlamak üzere temel ilkeler ve ihtiyaçlar belirlenerek ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir, gerekli tedbirlerin alınması sağlanır.

(8) İl ve ilçelerden gelen teklifler ve konuyla ilgili istatistikler (Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilerek koordinasyon toplântısına sunulur. Bu doğrultuda kısa ve uzun vadeli politikalar geliştirilir, yasal ve idarî tedbirlere ilişkin teklifler hazırlanır. Kurumların hazırladıkları çalışma ve projeler görüşülerek karara bağlanır.

İllerde koordinasyon

MADDE 20 – (1) İllerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eşgüdüm; vali veya vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısı ile il emniyet müdürü, il jandarma komutanı, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, büyükşehir, il ve merkez ilçe belediye başkanları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürü, olmadığı yerlerde Türkiye İş Kurumu il müdürü, gençlik ve spor il müdürü, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürü, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** il özel idaresi genel sekreteri ya da görevlendirecekleri yardımcıları veya vekilleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürü ve baro temsilcisi marifetiyle yerine getirilir.

(2) Gerek görülen hâllerde toplântı düzenlenerek gündeme alınan konular görüşülür. İstekleri hâlinde üniversiteler, Kanunda yazılı tedbir kararlarını almaya yetkili mahkeme hâkimleri ile davet edilen sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de toplantıya katılabilirler. Toplantı gündemi valinin görüş ve direktifleri ile diğer kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlüğünce hazırlanır. Toplantı gündemi ve günü sekretarya görevini yürüten koordinatör birim tarafından bu kişilere on beş gün önceden bildirilir.

(3) Valinin ya da görevlendireceği vali yardımcısının tedbir kararının yerine getirilmesinde koordinasyona ilişkin emir ve talepleri ile toplântıda alınan kararlar; ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarca uygulanır.

(4) İllerde koordinasyonun sekretarya hizmetleri **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlüğü tarafından yürütülür.

(5) İllerde valiliklerce;

a) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin eşgüdüm hâlinde yerine getirilmesini sağlamak üzere Kanunda öngörülen tedbir ve hizmetlerin hızlı, etkili, amaca uygun ve verimli yürütülmesi,

b) Tedbir kararlarının yerine getirileceği kurumların yapısı ve özellikleri ile tedbir kararlarını uygulayacak kişilerin tespit edilerek mahkemelerin bilgilendirilmesi,

c) Kanunun 6 ve 9 uncu maddelerine göre, çocuğun ihbarı ve **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine teslimi ile başlayan süreçte; çocuğun tedavisi ve sosyal inceleme raporu ile benzeri hizmetlerin yerine getirilmesi için mekan ve personel tahsisi dahil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınması, sağlanır.

İlçelerde koordinasyon

MADDE 21 – (1) İlçelerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu, 20 nci madde hükümlerine göre kaymakamlıkca yerine getirilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Tedbir Kararlarının Kaydı, Tutulacak Defterler ve Kartonlar

Tedbir kararlarının kaydı ve işlemlerin başlatılması

MADDE 22 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları, hâkim veya mahkemelerce tutulacak koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defterine kaydedilir.

(2) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlar, mahkeme veya hâkim tarafından verilen kararın kendilerine bildirildiği veya tebliğ edildiği tarihten itibaren çocuğu teslim alarak derhâl gerekli işlemleri başlatır.

(3) Çocuğun bulunamaması hâlinde durum ilgili kolluk birimlerine bildirilir. Mahkeme veya çocuk hâkimi tedbir kararının yerine getirilmesi için çocuğun bulunması ve ilgili kuruma tesliminin kolluğun çocuk birimi tarafından sağlanmasına karar verebilir. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 5 inci maddesi hükmü saklıdır. Yakalanan çocuklar ilgili kurumlara teslim edilir. Tedbir kararını uygulayacak kurumlar çocuğun teslim alınması için kolluk birimleri ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde hareket ederek gerekli önlemleri alır.

(4) Haklarında bakım veya barınmaya ilişkin tedbir kararı alınan ve tedbirin uygulanacağı kurum veya kuruluşa teslim edilen çocukların, izinsiz olarak kurum veya kuruluştan ayrılmaları durumunda tutanak tutulur. Durum, en seri iletişim araçları ile kolluk birimine bildirilir. Bildirim, en kısa sürede yazılı hâle getirilir. Ayrıca mahkeme veya çocuk hâkimine de bilgi verilir. Bu durumda yukarıdaki fıkraya göre hareket edilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defteri

MADDE 23 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defteri; koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının aksamayacak şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimince tutulan bir defterdir.

(2) Bu defter; sıra numarası, hakkında tedbir uygulanan çocuğun Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kimliği, kararın tarih ve numarası, tedbirin türü, süresi, kararın gönderildiği tarih, kararı uygulayacak kurum, kararın uygulanmasına başlanıldığı, bitirildiği tarih ve yapılan işlem ile düşünceler sütunlarını içerir.

(3) Bir hüküm ile aynı çocuk hakkında birden fazla koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi hâlinde bu tedbirlere ait kararlar ayrı ayrı numaralara kaydedilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları kartonu

MADDE 24 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları kartonu; çocuk hâkimi veya mahkemelerce verilen, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının düzenli bir şekilde tarih ve karar sırasıyla konulduğu kartondur.

(2) Bu kartonlara konulacak karar nüshâlarında ilgisine göre hâkim veya mahkeme başkanı ile zabıt katibinin imzalarının ve mahkeme mührünün bulunması zorunludur.

ALTINCI BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler
Hizmet içi eğitim

MADDE 25 – (1) Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında; olumlu sonuçların alınması, çalışanların kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim programları düzenlenir. Bu programlar gerektiğinde tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kurumlarla işbirliği hâlinde yapılır.

(2) Çocuk birimlerinde görevli kolluk personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir. Kolluğun ihtiyaç duyduğu alanlarda eğitim talepleri konusunda, Adalet Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il teşkilâtları ve üniversitelerden gerekli destek sağlanır.

(3) Bu eğitimlerde; mevzuat hükümleri, kurumlar arası işbirliği, meslekî uygulamalar, çocuğun psiko-sosyal durumu ve gelişimi, mülakat teknikleri, çocuğun ihmal ve istismarı gibi

ihtiyaç duyulan konulara da yer verilir.

Gizlilik

MADDE 26 – (1) Çocuklara ilişkin koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması ile uygulanmasına ilişkin tüm süreçlerde çocuğun avukatı hariç olmak üzere çocuğun kimliği, adresi, fotoğrafları, yaşadığı travmalar gibi çocuğa ve yakınlarına ait her türlü bilgi ve bu bilgilerin yer aldığı rapor ve belgeler ile kayıtlar gizli tutulur. Yazışmalar gizlilik ilkesine uygun bir şekilde gerçekleştirilir.

Giderler

MADDE 27 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasından doğan giderler, Kanunun 45 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki hâller saklı kalmak kaydıyla, tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumlar tarafından karşılanır.

Malî hükümler

MADDE 28 – (1) Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

Elektronik ortamda kayıt

MADDE 29 – (1) Elektronik ortamda kayıtların tutulmasına başlandığı takdirde, defterlerle birlikte tüm kayıt ve bilgiler ayrıca elektronik ortamda tutulur ve saklanır. Elektronik ortamda tutulan kayıtların ihtiyacı karşıladığının tespiti hâlinde, kayıtların yazılı olarak tutulması uygulamasından vazgeçilebilir.

Yürürlük

MADDE 30 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 31 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Adalet Bakanı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı birlikte yürütür.

---

(1) 23/5/2012 tarihli ve 28301 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile 6 ncı maddesinin başlığında yer alan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna" ibaresi "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

DANIŞMANLIK TEDBİRİ KARARLARININ UYGULAMA USUL VE ESASLARI HAKKINDA TEBLİĞ

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Tebliğin amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen danışmanlık tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Tebliğ, korunma ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen danışmanlık tedbirinin uygulama usul ve esaslarına, bu kararların yerine getirilmesinde kurumların görev ve sorumluluklarına, danışmanlık hizmeti verecek uzman kişilerin uygulayacakları meslekî çalışmalar ve programlara ilişkin standartlar, uygulama esasları ve değerlendirme ölçütlerine ilişkin hükümleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Tebliğ, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 5 ve 24/12/2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 12 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Tebliğin uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1) Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2) Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

b) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,

c) Kanun: 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununu,

ç) Yönetmelik: 24/12/2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliği,

d) Kurum: Bu Yönetmelik kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,

e) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde aile ya da asliye hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemelerini,

f) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,

g) Uygulama planı: Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 18 inci maddesinde belirtilen tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda hazırlanan planı,

ğ) Danışmanlık tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir. (Yönetmelik 12/1.madde)

h) Yerel yönetim: İl Özel İdaresi ve Belediyeleri ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM
Genel Esaslar
Danışmanlık tedbirlerinin amacı ve kapsamı

MADDE 5 – (1) Danışmanlık tedbirleri;

a) Çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu ve bakımından sorumlu olan kimseleri desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

b) Bazı sorun alanlarında tek başına riski azaltıcı bir müdahale olarak bazılarında ise, diğer tedbirlerin uygulanmasından önce veya diğer tedbirlerle birlikte, o tedbirlere destek vermek amacıyla uygulanır.

c) Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul

başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı, gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma; madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları, gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psikososyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak uygulanır.

ç) İhtiyaç duyulan danışmanlığın içeriği, sosyal inceleme raporunda belirtilir. Sosyal inceleme raporu, bu tedbire ihtiyacı ortaya koyan sorun veya durumun gerektirdiği uzmanlığı tarif edici ve bu tedbire ilişkin önerileri açıklayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

Danışmanlık tedbirini uygulayabilecek görevliler

MADDE 6 – (1) Danışmanlık hizmeti, tedbir kararının içeriği dikkate alınmak suretiyle, mahkeme tarafından tedbir kararını uygulamakla görevlendirilen kurumda görevli sosyal çalışma görevlilerince yürütülür. Ancak Mahkeme tarafından tedbir kararını uygulamakla kurum yerine kişi görevlendirilmesinin söz konusu olduğu durumlarda Mahkemenin yetki alanı içerisinde bulunan resmi veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri görevlendirilebilir. Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması halinde ise ilgili mahkeme tarafından resmi veya serbest meslek icra eden aile hekimi, psikiyatri, pediatri gibi uzmanlık alanlarının yanı sıra tıp alanından mezun olan görevliler ile lisans eğitimi almış hemşirelik, çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında mesleki eğitim almış kişiler de görevlendirilebilir.

Danışmanlık hizmeti verecek kurumlar

MADDE 7 – (1) Danışmanlık tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.

(2) Danışmanlık tedbirinin Millî Eğitim Bakanlığınca uygulanmasına karar verildiğinde; çocuğun eğitimine devam ettiği veya hakkında danışmanlık tedbirinin yanı sıra eğitim tedbiri kararı verildiği hâllerde, okulda ya da kurumda bulunan psikolojik danışma ve rehberlik servisince; okulda psikolojik danışman/rehber öğretmen bulunmadığı veya çocuğun herhangi bir okulla ilişiği bulunmadığı hâllerde ise rehberlik ve araştırma merkezlerince yerine getirilir.

(3) Tedbirin, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunca uygulanmasına karar verildiği hallerde kurumca bu Tebliğin 6 ncı maddesinde sayılanlar arasından görevlendirilen kişi ya da kişiler tarafından yerine getirilir.

(4) Yerel yönetimlerce uygulanmasına karar verildiği hallerde, bu amaçla açılmış danışmanlık ya da aile eğitimi hizmeti veren merkezler tarafından yerine getirilir.

(5) Danışmanlık tedbirini yerine getirmekle sorumlu Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler bu hizmeti öncelikle kurumsal kapasiteleri kapsamında gerçekleştirirler. Kurumsal kapasitelerinin desteklenmesi gerektiği durumlarda ise bu hizmeti danışmanlık ve aile eğitimi alanında hizmet veren sağlık kuruluşları, özel danışmanlık merkezleri, dernek ve vakıflar gibi özel ve resmî kişi, kurum ve kuruluşlarda bulunan, Tebliğin 6 ncı maddesinde belirtilen nitelikte görevliler tarafından protokol yaparak ya da hizmet satın alma suretiyle de yerine getirebilirler. Ancak, danışmanlık tedbirinin uygulanması amacıyla verilecek bu hizmetler, sorumlu Bakanlığın taşra biriminin ya da yerel yönetimin denetiminde yürütülür.

Danışmanlık hizmeti kriterleri

MADDE 8 – (1) Danışmanlık hizmeti verecek olan kişilerin konularında meslekî eğitim almış olmalarının yanı sıra yeterliliklerini sertifikaları ya da belgeleri ile belirten ve alanlarında çalıştıklarını hizmet belgesi ile ispat edenler öncelikli olarak tercih edilir.

(2) Çocuk hakkında danışmanlık tedbirinin yanı sıra diğer tedbirlere ya da denetim altına alınmasına karar verildiği hallerde, ilgili tedbir kararı ya da denetimi izleyecek, kişi ile danışmanlık hizmetini verecek kişi aynı olamaz.

(3) Danışmanlık tedbiri, ailenin kararlara katılımını sağlamaya elverişli olacak şekilde, diğer tedbir kararlarını ya da denetim altına alma kararını izleyen görevliler ile iş birliği içerisinde yerine getirilir.

(4) Danışmanlık tedbiri kararını yerine getirmekle görevli danışman, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama plânına esas olmak üzere; Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 22 nci maddesinde belirtilen bilgi edinme ilkelerine uymak şartıyla sosyal inceleme raporundan yararlanılır.

(5) Danışmanlık tedbiri, hizmetin niteliğine göre haftalık ya da onbeş günlük periyotlarla uygulanmalı, asgari sekiz seans yapılmalıdır. Bu süre sonunda tedbirin devamı konusunda karar verilmelidir.

(6) Danışmanlık tedbirlerinin uygulanması, çocuk, aile veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler için hazırlanmış psiko-eğitsel programlar vasıtasıyla yürütülür. Bu programlar, bireysel ve grupla uygulanabilir nitelikte olmalıdır. Programlar, çocuğun bakımından sorumlu kimseyi, aileyi, çocuğu tanıma ve değerlendirmeye yönelik olmalı, çocuğun kurumlarla sağlıklı temasını ve sosyal normlarla uyumunu sağlamayı, çocuğun bakımından sorumlu kimselerin ve ebeveynlerin ise rehberlik edici ve eğitici potansiyellerini geliştirmeyi hedeflemelidir.

(7) Danışmanın, tayin, nakil, hastalık ile aile veya çocukla gerekli çalışmayı sürdürmesini engelleyecek sorunlar çıkması halinde tedbiri uygulamakla görevli kurum tarafından yeni bir danışman belirlenerek ilgili mahkemeye bildirilir. Eğer danışman mahkeme tarafından kurum dışından görevlendirilmiş ise yerine ilgili mahkeme tarafından yeni danışman atanır.

Danışmanlık tedbiri süreci

MADDE 9 – (1) Danışmanlık tedbiri süreci aşağıdaki hususları içerecek biçimde yapılır:

a) Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile ilgili bilgiler ve dosya bilgileri toplanarak incelenir.

b) Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile tanışılır.

c) Danışman, görev ve sorumlulukları hakkında çocuğu, aileyi, bakmakla yükümlü kişi veya kişileri bilgilendirir.

ç) Sorunun tarafları olabilecek aile, öğretmen, idareci ve bunun gibi kimselerle görüşülerek problemin sınırları belirlenir.

d) Çocuğa ve aileye mahkeme kararı ve yükümlülüklerinin tanıtımı, uymama halinde ve devamının kesilmesinde sonuçları ile aileye çocuğuyla ilgili sorumlulukları anlatılır.

e) Danışmanlık hizmeti ile ilgili bir uygulama planı hazırlanır. Çocuğun ailesinin yanında yaşadığı durumlarda çocuk ve aile sürece birlikte dahil edilir, ilgili kişilerle de görüşme sağlanır. Çocuğun ailesinin yanında yaşamadığı ve ailesinden uzak olduğu durumlarda ailenin sürecin gelişiminden ve üstüne düşen görevlerden haberdar edilmesi için gerekli önlemler alınarak danışmanlık hizmeti başlatılır. En az, çocukla haftada bir kez, aileyle iki haftada bir kez gerçekleştirilecek görüşmeler planlanır ve bu plan doğrultusunda takip edilir. Ayrıca duruma göre öğretmen ya da ilgili kişilerle de görüşme sağlanır.

f) Danışmanlık tedbirinin uygulama sürecinin değerlendirilmesinde kullanılacak izleme kriterleri, bu hizmeti sunacak danışman tarafından belirlenerek uygulama planında gösterilir.

g) Uygulama planı doğrultusunda üçer aylık periyotlarla sürecin değerlendirmesine ve var-

sa tedbirin değiştirilmesine ilişkin öneriyi de içeren rapor; Yönetmeliğin 18 inci maddesinde belirtilen usule göre mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından, incelettirilmek üzere mahkemeye ulaştırılır.

h) Danışmanlık hizmeti, danışmanın, bu tedbirde istenen amaca ulaşıldığına dair raporu üzerine mahkeme veya çocuk hâkiminin vereceği kararla sona erer.

(2) Danışmanlık tedbirlerini uygulayan görevlilerin; mahkeme veya çocuk hâkimine sunulan uygulama planı doğrultusunda yaptıkları işlem ya da görevlerin izlenmesi, tedbirle ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirecek etkinlik ve verimlik için gerekli desteğin sağlanması bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumların sorumluluğundadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Eğitim
Eğitimin kapsamı

MADDE 10 – (1) Danışmanlık tedbiri kararlarının uygulanmasında olumlu sonuçların alınması amacıyla bu Tebliğin 6 ncı maddesinde sayılan görevlilere hizmet içi eğitim programları düzenlenir.

(2) Uzmanlık alanı ne olursa olsun, danışmanlık hizmeti verecek olan görevlilerin bu hizmetin amacı ile uygulamaları için hazırlanmış programları öğrenme ve uygulama becerileri konusunda hizmet içi eğitime tabi tutulmaları sağlanır.

(3) Danışmanlık eğitimi, genel ve özel konular olmak üzere iki ana başlık üzerinden en az yüz saat olmak üzere yapılır;

a) Genel konular;

1 - Danışmanlık tedbirleri tanımı

2 - Çocuk ve aileyi ilgilendiren ulusal ve uluslararası mevzuat

3 - Çocuk ve aileyi koruma ve adalet sisteminin işleyişi

4 - Bireysel ve toplumsal risk faktörleri

5 - Türk toplumu ve ailesinin milli, manevi değerleri ve etik kuralları

6 - Normal ve patolojik durum ile ilgili temel bilgiler

7 - Danışmanlığın sınırları, sevk ve havale mekanizmaları

8 - Ölçme teknikleri, izleme, değerlendirme ve raporlandırma

9 - Kriz ve krize müdahale

10 - İletişim teknikleri

11 - Bireyi tanıma teknikleri

12 - Karar verme, plan yapma, uygulama teknikleri

b) Özel konular;

1- Aile

a) Ailenin yapısal ve işlevsel değerlendirilmesi

b) Aile sistemleri

c) Ana baba tutumları

ç) Aile ve risk faktörleri

d) Ailenin gelişim dönemleri/yaşam döngüsü

e) Aile içi kriz ve krize müdahale yöntemleri

f) Ana baba rolleri ve olumlu disiplin yöntemleri

g) Aile dinamikleri

ğ) Aile kuramları

h) Aileye müdahale sürecinde danışmanlık

ı) Aile içi şiddet

i) Madde kullanımı ve bağımlılığı

j) Aile bireylerinden birinin hükümlü, yaşlı, özürlü, bağımlı veya süreğen bir hastalığa sahip olması gibi konular

2 - Çocuk

a) Çocuk ihmal ve istismarı

b) Madde kullanımı ve bağımlılığı

c) Risk grubuna giren çocukların özellikleri

a. Cinsel istismar mağduru çocuklar

b. Şiddet mağduru çocuklar

c. Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar

ç) Gelişim dönemleri

a. Bedensel ve cinsel

b. Ahlaki

c. Psiko – sosyal

ç. Bilişsel

d) Ergenlik dönemi sorunları

a. Öfke kontrolü

b. İntihar eğilimi

c. Hayır diyebilme

e) Eğitim sorunlarını değerlendirme ve eğitim danışmanlığı, okul başarısını etkileyen faktörler

a. Hobiler, yetenek ve yeterli olduğu alanların belirlenmesi

b. Mesleğe yöneltme

f) Kimlik oluşturulması, bireyselleşme sürecinin desteklenmesi

g) Ergenin eleştirel düşünme ve karar verme becerisini geliştirme h) Sosyal beceri kazanma ve toplumsallaşma

ı) Serbest zaman etkinliklerine yönlendirme

i) Akran ilişkileri konusunda bilgilendirme

j) Girişimciliğinin desteklenmesi

k) Çocuk danışmanlığı uygulama basamakları ve süreçleri

gibi konulardan oluşur.

Danışmanlık eğitiminin verilme usulü

MADDE 11 – (1) Eğitim planı ve programı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile üniversite öğretim görevlilerinden oluşturulacak eğitim komisyonu tarafından yıllık olarak hazırlanır ve uygulamaya konulur. Eğitim, tezsiz yüksek lisans ya da sertifika veya katılım belgesi programları şeklinde verilebilir. Eğitimin süresi, içeriği, uygulanacağı yerler, eğitimi verecek uzmanlar eğitim planında belirlenir.

(2) Bu Tebliğin 11 inci maddesinde sayılan konularda dört yıllık lisans eğitimleri dışında en az yüz saat eğitim aldıklarını gösteren sertifika veya belgeye sahip olanlar eğitime alınmazlar. Bu değerlendirme, danışmanlık tedbirini yerine getirmekle yükümlü kurumlar tarafından yapılır.

(3) Eğitimi başarıyla tamamlayanlara sertifika ya da katılım belgesi verilir. Sertifika ya da katılım belgesi, danışmanlık tedbirini yerine getirmekle yükümlü kurumlar tarafından verilir.

(4) Danışmanlık eğitimlerini tamamlayarak danışmanlık hizmetlerini sürdüren görevlilerin bu eğitimi izleyen her yıl için üç günden az olmamak, en geç üçer yıllık aralarla tekrarlan-

mak üzere danışmanlık eğitimi konularında hizmet içi eğitime tabi tutulmaları esastır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Sekreterya

MADDE 12 – (1) Eğitim komisyonunun oluşumu, eğitim plan ve programları ile materyalinin hazırlanmasının sekreterya hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığınca yerine getirilir.

Danışmanlık hizmetini verebilecek kişilerin bildirimi

MADDE 13 – (1) Danışmanlık hizmeti verebilecek kişilerin listeleri, alanları ve kurumları da belirtilmek suretiyle tedbiri yerine getirmekle sorumlu kurumların taşra birimleri tarafından, il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına, mahkeme veya çocuk hâkimlerine bildirilir.

Yürürlük

MADDE 14 – (1) Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 15 – (1) Bu Tebliğ hükümlerini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel

Müdürlüğünün bağlı olduğu Devlet Bakanı, İçişleri Bakanı ve Milli Eğitim Bakanı birlikte yürütür.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce Yayınlanan 2012/15 Nolu "Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge"de Yer Alan Danışmanlık Tedbiri İle İlgili Açıklamalar

ç) Danışmanlık Tedbirinin Alınması ve Uygulanması

1- DanışmanlıkTedbirikararlarınınuygulanmasıylailgilikarşılaşılansorunlar,çözümyolları ve önerilerin Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilmesi,

2- Çocuğa ve aileye mahkeme kararı ve yükümlülükleri hakkında bilgi verilmesi ve ebeveynlikten kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğinin takibinin yapılması,

3- Bireysel Uygulama Planının hazırlanması, bu planın en geç on gün içinde mahkemeye sunulması, planın uygulanıp uygulanmadığının takip edilmesi, mahkemeye bilgi verilmesi

4- Danşımanlık Tedbiriyle ilgili yapılan tüm çalışmaların kayıt altına alınması, gerekli görüşme tutanakları ile birlikte dosyalanarak, mahkemeye sunulacak rapora eklenmesi.

GÖRÜŞME TEKNİKLERİ

İLETİŞİM

Sosyal bir varlık olan insan, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer insanlarla etkileşim içindedir. Sağlıklı etkileşim, ancak iyi iletişim ile gerçekleşir. İletişim; kişilerin sözlü ya da sözsüz mesajlarla, birbirlerine duygu ve düşüncelerini ilettikleri ve bu iletileri anlamaya, yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir. İletişimin hızı, yönü ve içeriği değişebilir. Ancak temel amacı birbirini "anlamak"tır.

İletişim sürecinde "davranış" çok büyük önem taşır. Dinlemek, anlamaya çalışmak, saygı göstermek, kendini ifade etme becerisini kazanmış olmak, kendini tanımak, ne söyleyeceğini ve/veya nasıl söyleyeceğini bilmek, ilişkide olduğunuz insanların olaylara bakış açılarını anlamak, objektif olabilmek, iletişimi kolaylaştıran ve iletişimin kalitesini arttıran önemli unsurlardır.

Kişilerarası iletişimde sözlü mesajlar kadar sözel olmayan mesajlar da ifadelere anlam katarlar. Herhangi bir şeyi söylemek için seçilen zaman, kullanılan ifade biçimi, ses tonu, jest ve mimikler vb. verilen mesajın karşıdaki kişi tarafından algılanma ve yorumlanma biçimini belirleyen unsurlardır.

a. Sözlü iletişim

İletişimin temeli insanların karşılıklı olarak birbirlerini anlamalarıdır. Sözlü iletişim, konuşarak gerçekleştirdiğimiz iletişim biçimidir. Yüz yüze olabileceği gibi telefon görüşmelerinde olduğu gibi dolaylı da olabilir. Başka bir anlatımla, insanın duygu, düşünce, izlenim ve tasarımlarını sözlerle bildirmesi sözlü iletişim olarak tanımlanır. Sözlü iletişimin temel unsurları ses, kelimeler, konuşma ve lisandır.

Sözlü iletişim "dil (lisan)" ve "dil ötesi (vokal)" olmak üzere iki alt gruba ayrılır. İnsanların karşılıklı konuşmaları, dil ile iletişim olarak tanımlanır. Dil ile iletişimde kişiler zihinlerinde ürettiklerini, bilgilerini birbirlerine ses sembolleri ile aktarır ve anlamlandırırlar. Dil ötesi iletişim ise, sesin niteliği ile ilgilidir; ses tonu, sesin hızı, şiddeti, hangi kelimenin vurgulandığı, duraklamalar gibi özellikleri kapsar.

Söylenenlerin birçoğu görüştüğümüz kişiler için yeni, bilinmeyen konulardır. Çok hızlı konuştuğumuzda karşımızdakiler bizi anlayamayabilir. Çok yavaş konuşmak ise görüşmeye olan ilginin azalmasına neden olabilir. Bu nedenle ne çok yavaş ne de çok hızlı konuşmalıyız.

Konuşmada önemli olan karşımızdakinin ilgisinin devamını sağlamaktır. Söylediklerimizin anlaşılır olması bakımından telaffuzun da önemi büyüktür. Konuşmada ses ve hecelerin yutulması bizi anlaşılır olmaktan uzaklaştırır. Bu nedenle açık biçimde telaffuz etmeye özen göstermemiz gereklidir.

Sözlü iletişimin etkili olmasının bir başka unsuru da sesin gücünde saklıdır. Çok alçak sesle konuşmak dinleyiciyi yorar ve bir süre sonra dikkatin dağılmasına neden olur. Benzer biçimde sürekli çok yüksek sesle konuşmak da tavsiye edilmez. En etkili olan gerektiğinde yükseltilip alçaltılarak monotonluktan uzak bir ses tonu kullanmaktır.

Soru tipleri

Çocuk adalet çalışanının görevi, çocuğu kendi istediği doğrultuda yönlendirmek ve amaçladığı cevaplara ulaşmak olmamalıdır. Bu etik bir davranış değildir, çoğu durumda hukuka da aykırılık oluşturur. Çocukla görüşürken onu yönlendirmekten kaçınabilmek için soru tiplerini ve etkilerini bilerek hareket etme, görüşmecinin işini kolaylaştırır. Böylece amaca uygun ve ihtiyaç duyulan bilgileri alma ve bunların hukuken değer ifade eder nitelikte olması mümkün olur.

Kapalı uçlu sorular: Kapalı uçlu sorular "evet" veya "hayır" gibi tek kelimelik kesin cevapları olan sorulardır. Bu tür sorularda alacağınız cevaplar, çocuğun kendisini geniş biçimde ifade edebilmesinden çok merak edilen bir konunun kısaca aydınlatılmasına yönelik olacaktır. Bu tür soruların sadece belirli bir cevabı olduğu için çocuğu serbestçe konuşmaya teşvik etmez.

Adli amaçlı görüşmelerde temel bilgi ve gerçekleri öğrenmek istediklerinde kapalı uçlu sorulara ihtiyaç duyulur. Kapalı uçlu sorular, gerektiğinde açık uçlu sorularla alınmış bilgileri doğrulama için kullanılır. İletişimin tamamen kesildiği hallerde de kapalı uçlu sorular kullanılarak bilgi alma yoluna gidilebilir.

Açık uçlu sorular: Çocukla görüşme başlangıcında, öncelikle çocukların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri sorularla başlamak önerilir. Bu amaçla kullanılabilecek soru tipi açık uçlu sorulardır. Açık uçlu sorular "evet" veya "hayır" gibi tek kelimelik kesin cevapları olmayan sorulardır. Bu tür sorularda alacağınız cevaplar çocuğun kendisini en iyi ifade edeceği bildirimler olacaktır. Açık uçlu soru sormanın bir başka faydası da olası yönlendirmelerden tamamen uzak olmasıdır. Bir başka deyişle açık uçlu sorular "nötr" yani "yüksüz" sorulardır. Cevap veren kişide yönlendirici bir etki bırakmazlar.

Açık uçlu sorular doğru ve yanlış cevap ve/veya evet hayır şeklinde görüşmeyi kilitleyecek

türde cevaplara engel olurlar ve görüşmenin devamlılığını sağlarlar. Sorulacak açık uçlu sorularda amaç; çocuğun, olayın nasıl gerçekleştiğini, olayla ilgili düşünce ve görüşlerinin neler olduğunu anlatmasını sağlamak olmalıdır. Açık uçlu sorular çocuğu konuşmaya devam etmesi için teşvik eder. Bu sor türü olayla ilgili resmin tamamını görmeye ihtiyaç duyduğumuzda, çocuğun yaşam hikayesini anlatmasında, problemin ifade edilmesinde, çocuğun yaşam koşullarının açığa çıkarılmasında oldukça yararlıdır.

Yönlendirici sorular: Yönlendirici sorular, yanıtı sorunun içinde yer alan sorulardır. Adli görüşmede sorular, yönlendirici, yanlı ya da yargılayıcı olmamalıdır. Yönlendirici sorular çocuğun kendisini olduğu gibi dile getirmesine engel olup önemli adli hatalara da yol açabilirler. Yanlı ve yargı içeren sorular, çocuğun yargılandığı hissine kapılmasına ve görüşme sürecinden korkmasına neden olarak çocuğa zarar verir.

Görüşmeci yargısız ve yansız olarak sorduğu bir soruda sadece bilgi alma amacında olduğu mesajını çocuğa verir, bu nedenle soruların yansız ve yargısız olması da önemlidir. Yönlendirici sorular gerçeği ortaya çıkarmanın ötesinde, soran kişinin kurgusuna bağlı cevaplar verilmesi riski taşır.

Örnek Soru Çeşitleri

Açık uçlu, kapalı uçlu ve yönlendirici soru örnekleri:

“Bana buraya geliş sebebini anlat lütfen.” (açık uçlu)

“Ne oldu da buradasın?” (açık uçlu)

“Lütfen bana olup biten her şeyi anlat. Hadi, pazar sabahından başlayalım.” (açık uçlu)

“… Okuldan eve döndükten sonra neler yaparsın?” (açık uçlu)

“Bana aileni anlat.” (açık uçlu)

“Sen ve ağabeyin o markete niçin gittiniz?” (açık uçlu) “Ne oldu?” (açık uçlu)

“Sonra neler yaptın?” (açık uçlu)

“Kimseye söyledin mi?” (kapalı uçlu)

“Ne sıklıkta oluyordu?” (açık uçlu)

“Bilen var mı?” (kapalı uçlu)

„Ne zaman oldu?” (açık uçlu)

“…… olduğu zaman neler hissettin?” (açık uçlu)

“…… olduğunda okul hayatın nasıl etkilendi?” (açık uçlu)

“Bana …… dan bahsetmeni istiyorum.“ (açık uçlu)

“Okumayı sever misin?” (kapalı uçlu)

“Evden ağabeyin ile mi çıktın?” (kapalı uçlu) (“O gece neler oldu anlat” sorusuna cevap “Ben ve ağabeyim birlikte evden çıktık.” ise görüşmecinin bu kapalı uçlu soruyu kullanmasında sakınca yoktur.)

“Adamın boyu benim kadardı değil mi?” (yönlendirici)

“Gözlüklü bir çocuktu, değil mi?” (yönlendirici)

“..... beyden/bayandan nefret ediyorsun değil mi?” (yönlendirici)

“Ayşe’nin sana düşman olduğunu mu düşünüyorsun?” (Bu yönlendirici soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Ayşe’nin yaptığı hakkında ne düşünüyorsun?”

“Televizyon izlemeyi mi yoksa arkadaşlarınla oynamayı mı tercih edersin?” (Bu tür tercihli sorular çocuğu zorlar. Özellikle küçük yaştaki çocuklar bu soruları cevaplamakta oldukça zorlanırlar. Onun yerine aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Okul dışı zamanlarda ne yaparsın?”

“Ailenin iyi bir şeyler yapabileceğini düşünmüyor musun?” (Bu tür yüklü ve zorlayıcı soru yerine aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Sence ailen senin için neler yapabilir?”

“Kardeşinle uzun zaman geçirir misin?” (Bu kapalı uçlu soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Sen ve kardeşin nasıl zaman geçirirsiniz?”

“Okulu sever misin?“ (Bu kapalı uçlu soru ve yüklü soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Okul hakkında ne düşünüyorsun?“

“Ailenle sık sık kavga eder misin?” (Bu kapalı uçlu ve yüklü soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Ailenle nasıl anlaşırsın?”

“Sen okuldan geldiğinde annen evde oluyor mu?” (Bu kapalı uçlu soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Sen okuldan geldiğinde evde kim oluyor?”

“Neden spor yapmıyorsun?” (Bu yüklü ve yargılayıcı soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Ne tür sporlarla ilgileniyorsun?”

“Neden okuldan uzaklaştırma aldın?“ (Bu yüklü ve yargılayıcı soru aşağıdaki gibi sorulmalıdır.)

“Okula uyumun nasıl?” ya da “Okulla ilgili ne düşünüyorsun?”

“Bana okulun, öğretmenlerin ve arkadaşların hakkında neler hissettiğini anlat.” (Bu soru açık uçlu olmakla beraber bir kerede birden fazla soru barındırdığı için aşağıdaki gibi

teker teker sormakta fayda vardır.)

"Bana öğretmenlerin hakkında ne hissettiğini anlat."

"Şimdi de bana okulun hakkında ne hissettiğini anlat."

"Biraz da arkadaşların hakkında konuşalım."

"Annenle kavga ettiğinde ne hissedersin?" (Bu soru da içinde birden fazla soru barındırdığı için aşağıdaki gibi teker teker sormakta fayda vardır.)

"Annenle kavga eder misin?"

"Böyle durumlarda ne hissedersin?"

Etkin dinleme

Pek çok yetişkin çocuklarla iletişim kurmada ve onların sorunlarına çözüm getirmede esas görevlerinin onlarla konuşmak, öğüt vermek, öneride bulunmak olduğunu zannederler. Oysaki çocuğun sorunlarını çözmede gerekli olan, uygun ortamı sağlayarak onu dinlemek ve anlamaktır. Bu da ancak etkin (aktif) bir dinleme ile mümkün olabilir.

Bütün çocuk adalet sistemi çalışanlarının kanıksaması gereken iletişim becerilerinden biri de ***etkin dinleme***dir. Etkin dinlemede en önemli özellik yalnızca işitmek değil; onu işitip dinlediğinizi karşınızdakine yansıtmanızdır. Etkin dinleme, dinlemeyi ve duyduğunu yansıtmayı içeren bir iletişim biçimidir. Yansıtma; karşınızdakine odaklanarak onun söylediklerini bedensel ve sözlü davranışlarımızla geri bildirmek şeklinde gerçekleştirilir. Çalışırken işinizle ilgili vakaları her zaman dikkatli bir şekilde dinler misiniz? Çocuklar çok hızlı bir şekilde sizin gerçekten dinleyip dinlemediğinizi veya dinliyormuş gibi göründüğünüzü gözlemler ve farkına varırlar. Eğer dinliyormuş gibi görünürseniz, çocuklar kendilerini kötü hissedecekler ve iletişimi keseceklerdir.

Etkin dinlemede etkili uygulamalar

- Telefonu ve kapıyı kapatın.
- Odadaki üçüncü kişileri dışarı çıkartın.
- Tümüyle görüşülen kişi, görüşülen konu ve görüşmenin yapıldığı mekâna odaklanın.
- Çeşitli nedenlerle odaklanılamıyor ise görüşme erteleyin ya da bir başka meslek elemanına devredin.
- Gözünüzü dikmeden göz teması kurun.
- Kendi kendinize konuşmayın.
- Onun sözünü kesmeyin.
- Zaman zaman başınızla onu onaylayın, dinlemeye devam ettiğinizi ona farkettirin.

• Sık sık ona ismi ile hitap edin.
• Yorum yapmadan ve yargılamaksızın çocuğu dinleyin.
• Eleştiri ve tartışmadan kaçının.
• Kendi duygusal tepkilerinizi yansıtmaktan kaçının.

Yansıtma örnekleri

• Sesli, kısa geribildirimler verin; 'Anlıyorum ...', 'Eveet ...' ve 'Hmm Hmm ...' gibi.
• Bazen onun söylediğini aynen tekrar ederek geri bildirimde bulunun. Bu görüşülen kişiye kendisinin dinlendiği ve anlamaya çalışıldığına ilişkin olumlu bir geri dönüş olacaktır.
• Aşağıdaki yansıtmaya uygun cümlelerdir:
- ..... olduğunu söylüyorsunuz.
- ..... hissediyorsunuz.
- Başka bir deyişle .....sunuz.
- Size .....gibi görünüyor.
- Söylemek istediğiniz ..... mı?
- İnanıyorsunuz ki ..... .

Etkin dinleme, daha iyi anlaşmayı sağlar. Dikkati çocuğu ve aktarmak istediklerine yöneltir. Etkin dinlemenin en önemli etkisi, karşınızdakinin sizin onu tam olarak anladığınızı düşünmesini sağlamasıdır. Kişide, kendisinin tam olarak anlaşıldığı duygusu uyandırır. Onu önemsediğinizi, onun anlattıklarına değer verip dikkat ettiğinizi gösterir.

Etkin dinleme aynı zamanda ne sormanız gerektiğini kestiremediğiniz anlarda da size rehberlik eder. Sadece zaman kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda görüşmenin kalitesini de arttırır. Etkin dinleme becerisi, çocuk ile çalışan adalet sistemi çalışanlarınca bilip kullanılması çok yararlı bir yöntemdir.

b. Sözsüz iletişim

Günlük yaşantımızda birçok iletişim, konuşma olmaksızın gerçekleşir. Biz çevremizdeki diğer kişilerin genel durumlarını, nasıl bir ruh hali içinde olduklarını onlarla konuşmadan da kestirebiliriz. Burada bizi yönlendirenler kişinin beden duruşu, mimik ve jestleri, yüz ifadesi gibi özellikleridir. Sözsüz iletişimde verilen mesajlar duygularımızla ilgilidir.

Adli görüşmelerde çocukların beden dillerine ilişkin mesajlar onların içinde bulunduğu duygu durumu hakkında fikir verebilir. Böylece onlarla daha sağlıklı iletişim kurmak mümkün olur. Sözsüz iletişimde verilen mesajlara daha büyük anlam yüklemenin yanıltıcı olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Sözsüz iletişim bakımından adli görüşmelerde mesafeler:

• Görüşme yapacağınız çocuk ve yetişkinlere 30–40 cm.'den fazla yaklaşmayınız!

• Fiziksel ya da cinsel şiddet mağduru olan çocuklara 50-60 cm.'den fazla yaklaşmayınız!

• Cinsel suç mağduru bir çocuk sizinle çok yakın temas kurmaya eğilim gösterse dahi ona 50-60 cm.'den fazla yaklaşmayınız! (Cinsel suç mağduru bir çocuk genellikle fiziksel temastan kaçınır. Ancak bazı olgularda tam tersi bir durum görülebilir. Mağdur çocuk çok yakın temas kurmaya eğilim gösterebilir. Bu durum adalet sistemi görevlisinde, çocuğun teselli için yakınlaşmaya ihtiyacı olduğu izlenimini uyandırabilir.)

Adalet sistemi çalışanlarının, görüştükleri çocukların duygularını fark etmeleri beklenir. Çocuk üzgün mü, kızgın mı, korkmuş mu, endişeli mi ya da bu veya başka duyguların birleşimi içerisinde mi? Pek çok yetişkin gibi çocuk da çoğu durumda duygularını rahatça ifade edemez. Çocuk adalet sistemi çalışanı, çocuğun nasıl hissettiğini anlamak için sadece sözlerle ifade ettiklerine değil sözsüz mesajlarına da dikkat etmeyi unutmamalıdır.

Çocuğa odaklanın ve onun neler hissettiğini anlamaya çalışın. Göz teması kurun, ama ona dik dik bakmayın. Çocuğun yüzünü, gözlerini, beden hareketlerini izleyin ve onun ses tonunu dinleyin. Bu size çocuğun nasıl hissettiğine dair ipuçları verecektir. Çocuğu dikkatlice gözlemleyin ancak onu yargılamayın, eleştirmeyin ve yorumlamayın.

İletişimi engelleyen haller

Çocuk vakaları ile ilgilendiğinizde hiç konuşmayan ya da kendisini rahatça ifade edemeyen çocuklarla sıklıkla karşılaşabilirsiniz. Bu çocukların sessizliğinin çeşitli nedenleri vardır. Kimi çocuklar konuşamayacak kadar üzgün, korkmuş ya da şaşırmış olabilirler. Örneğin, annesinin babası tarafından dövüldüğüne şahit olan ya da cinsel istismara maruz kalan bir çocuk bu durumda olabilir. Diğer bir kısım çocuklar ise duygularını kelimelerle ifade edemeyebilir. Örneğin, tecavüz mağduru bir çocuk veya kaçırılma olayına ya da şiddet suçuna tanık olan bir çocuk bu durumda olabilir. Bunlarla birlikte, çocuk söylediklerinizi anlamamış veya sorduğunuz sorunun cevabını bilmiyor da olabilir.

Böyle durumlarda onunla iletişim kurmanın güç olacağı açıktır. Yapılabilecek en iyi şey sizin kontrolünüzde olan diğer iletişim yollarını açık tutmaya çalışmaktır. Bir başka deyişle iletişimi engelleyebilecek, aksaklığa uğratabilecek tüm etkiler bertaraf edilmeli ve engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Şimdi, olası iletişim engellerine bir göz atalım:

Eğer çocuk konuşmuyor, konuşma konusunda isteksizlik gösteriyorsa, görüşme koşullarını

gözden geçirmekte fayda vardır. Çocuk adalet sistemi çalışanından kaynaklanan iletişim engelleri aşağıdaki sebeplerle ortaya çıkabilir:

• Çok fazla konuşmak.

• Çocuğun sözünü kesip onunla tartışmak.

• Yargılayıcı ve eleştirel olmak.

• Çocuk üzüldüğünde ve ağlamaya başladığında ilgisiz kalmak veya tam tersi aşırı tepki vermek.

• Çocuğun inançlarına ve yaşam biçimine saygı göstermemek.

• Güven ortamı oluşturamamak.

• Çocuğa emirler vermek, gözünü korkutmak, suçlamak, tehdit etmek veya öğüt vermek.

• Çocuğu diğer çocuklarla kıyaslamak.

• Çocuk adalet sistemi çalışanının kullandığı dil ve kelimelerin çocuk tarafından anlaşılmamış olması.

• İletişimi engelleyici bir oturma düzeni seçmek.

• İletişimi engelleyici bir beden duruşu takınmak.

Çocuğun, anlattıkları nedeni ile yakınlarının zarar göreceği endişesi de konuşmasını engelleyebilir. Bu nedenle üzerinde konuşulacak olayın çocuğa ve yakınlarına etkisi de gözden geçirilmeli ve çocuk bu sonuçlarla ilgili bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirmenin çocuğu rahatlamak için bile olsa gerçeğe aykırı bilgiler içermemesi gerekir. Örneğin, "korkma, sen olanları anlat, kimseye bir şey olmayacak" yerine, "Olanları anlatmanın senin için zor olduğunun farkındayım. Yakınlarının zarar göreceğini düşünüyor olabilirsin. Anlatmayı tercih edersen sana ve yakınlarına zarar getirmeyecek yöntemi bulma konusunda yardımcı olmaya çalışacağım" denebilir.

Görüşmenin başlangıcında çocuğu iletişim ortamına hazırlamak da iletişimin başarısı bakımından önemlidir. Bunu sağlamak için önce günlük hayatla ilgili bir kaç konuya değinmek uygun olacaktır. Örneğin güncel bir sportif, kültürel veya sanatsal diyalog penceresi açılabilir. Bu şekilde karşılıklı güven ilişkisinin kurulmasını sağlamaya yönelik kısa konuşmadan sonra "Neden burada olduğunu biliyor musun?" diye sorulabilir ve "Lütfen burada bulunmanı gerektiren olayı anlatır mısın?" denilerek konuya girilebilir. Çocuk konuşmayı hala reddediyorsa "burada bulunmanın senin için zor olduğunu farkındayım..." "Sana yabancı olan bir ortamda tanımadığın biriyle konuşuyor olmak endişe verici bir durum olsa gerek..." gibi onun duygularının anlaşıldığını ifade edebilecek cümleler kurulabilir. Çocuk hala iletişime geçmek istemiyorsa "Başka birisi ile konuşmak ister misin?" diye sorulabilir.

Ancak, ısrarla konuşmak istemeyen bir çocuğu henüz hazır olmadığı bir konuda veya zamanda konuşmaya zorlamamak gerekir.

Çocuğun madde etkisi altında olması da iletişimi engelleyecek faktörlerdendir. Maddenin etkisinin geçmesi beklenmelidir. Madde veya öfke nedeniyle saldırganlık davranışları gösteren ve kendisinin veya çevresindekilerin güvenliğini tehdit eden davranışlarda bulunan bir çocuğa müdahale çok özenle yapılmalı, mümkünse bu konuda uzman bir kişi müdahale etmelidir.

YASAL SÜREÇTE ÇOCUKLA GÖRÜŞME

Herhangi bir nedenle adli mekanizmanın içine girmiş olan çocuklar; kendilerini, tercihlerini ya da olup bitenleri görevlilere anlatmak durumunda kalırlar. Adli mekanizmaya girmiş bulunan çocukların yüksek yararının gözetilip korunabilmesi öncelikle bu çocuklar ile yapılacak görüşmelerin başarısına bağlıdır. Suça sürüklenmiş, mağdur veya tanık ya da başka nedenlerle adli sistemin içine girmiş çocuklarla gerçekleştirilecek iletişim süreçlerinde, onların yaş ve gelişim durumlarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak davranmak çocukların adalet mekanizması içinde ikinci kez mağdur olmasını engellemek bakımından çok önemlidir.

Çocuklar ile yapılacak adli amaçlı görüşmelerde, yetişkinlerle yapılan görüşmelere nazaran farklı olan pek çok faktör karşımıza çıkmaktadır. Çocukla farklı iletişim, ses tonunu çocuklaştırmak, bazı kelimeleri yarım telaffuz etmek, kelimelere şirinlik ve sevimlilik ekleri katmak şeklinde anlaşılmamalıdır. Çocuğa duyarlı iletişimden kastedilen kullanılan kavramların çocuk tarafından anlaşılmasına dikkat etmek, bütün dikkatin çocuğa yöneltilmesi ve aşağıda anlatılacak iletişim tekniklerinin kullanılmasıdır.

Yapılmış olan bilimsel araştırmalardan elde edilen sonuçlar, çocukların yaşlarının ve gelişim düzeylerinin görüşmeye doğrudan etki ettiğini bildirmektedir. Çocuklarla yapılacak görüşmelerin başarılı olabilmesi ve hedeflenen bilgilerin elde edilebilmesi için öncelikle çocuğun gelişim basamaklarını çok iyi tanıma ve uygun görüşme tekniğini etkin biçimde kullanabilme gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yapılmış olan araştırmalar, çocukların sözlerinde yer verdikleri ayrıntıların yaşla artığını göstermektedir. Çocuğun gelişim düzeyine bağlı olarak değerlendirilmesi gereken başlıca konular hafıza, telkine yatkınlık, dil gelişimi ve aldatmakandırma motivasyonudur.

Çocuklarla yapılacak görüşmelerde önemle üzerinde durulması gereken bir başka konu-

nun, iletişimin açık ve net biçimde kurulabilmesi ve çocuğun ilettiklerinin doğru anlaşılabilmesi olduğu da bildirilmektedir.

Görüşme Öncesi Hazırlık Aşaması

Görüşme sırasında görüşmecinin sorular sorması, cevapları dikkatli bir biçimde izlemesi, konudan konuya geçerek, görüşmenin temposunu yüksek tutmaya çalışması ve görüşülen kişinin kendisinde uyandırdığı intibaları kaydetmesi beklenmektedir. Bu türden bir görüşme "hazırlık" aşamasıyla başlar.

Hazırlık aşamasında öncelikle görüşmeden elde edilmesi beklenen bilgiyi yeniden gözden geçirmek ve görüşmenin hedefine odaklanmak gerekir. Alınması istenen bilgilerden emin olmak ve soruları buna uygun olarak düzenlemek görüşme sırasında zaman kaybını ve hedeften uzaklaşmayı engeller. Görüşmecinin elinde öğrenmek istediği konulara ilişkin yazılı bir listenin bulundurulması hatta sorulması istenen tüm soruların detaylı olarak önceden yazılması da başvurulabilecek bir yöntemdir.

Görüşmenin yapılacağı odanın düzenlenmesi hazırlık aşamasının ikinci ayağını oluşturur. Görüşmenin yapılacağı oda küçük, sade döşenmiş olmalı ve odada çocuğun dikkatini dağıtacak eşya ve oyuncaklar bulunmamalıdır. Bir masa ve birkaç sandalye görüşme odasının vazgeçilmezleridir. Görüşmeci ile çocuğun masayı aralarına alıp karşılıklı oturmaları yerine, birbirleri ile doksan derece açı oluşturacak bir oturma düzenini seçmeleri uygun bulunmaktadır. Böylelikle çocuk ve görüşmeci arasında iletişimi zedeleyebilecek fiziksel engel ortadan kaldırılmakta ve masanın arkasında özel bir koltukta oturacak görüşmecinin, oluşturması muhtemel otorite figürü baskısı bertaraf edilmektedir.

Araştırmacılar bu odada bulunacak eşyaların özellikle yetişkin boyutlarında olması ve odada oyuncak bulunmaması gerektiğini önermektedirler. Böylelikle çocuğun kendisini hayal ve oyun dünyasının dışında, ciddi bir ortamda hissetmesi hedeflenmektedir.

Görüşme sırasındaki oturma düzenin görüşmeci tarafından önceden hazırlanmasından başka, beklenmedik biçimde ortaya çıkabilecek her türlü gelişmeye karşı verilecek cevapların planlanması da araştırmacılar tarafından hazırlık aşamasında yapılması gerekenler arasında sıralanmaktadır. Beklenmedik gelişmelerle kastedilen, çocuğun acıkması, susaması, tuvalet ihtiyacı duyması ya da aniden ağlamaya başlaması gibi durumlardır.

Hazırlık aşamasında görüşmecinin araştırması gereken bir başka konu ise çocuğun gelişim düzeyidir. Bu konudaki bilgi dosya üzerinden elde edilebileceği gibi, görüşme başladıktan sonraki ilk dakikalar içinde çocukla yapılacak kısa sohbetin de bu konuda tecrübeli bir görüşmeciye önemli ipuçları vereceği tartışmasızdır. Çocuğun genel sağlık durumu, zihinsel,

duygusal ve fiziksel gelişim düzeyi hakkında bilgi sahibi olmanın, etkin bir görüşme yapabilmek için gerekli olduğu bildirilmektedir.

Görüşmenin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için görüşmecinin ihtiyacı olabilecek her tür malzemeyi yanında bulundurması ve başkalarının odaya girerek ya da telefon ile görüşmeyi bölmelerine önceden engel olması gerekliliği vazgeçilmezdir.

Görüşme

Ön hazırlıklar tamamlandıktan sonra «görüşme» aşamasına geçilir. Görüşmecinin öncelikle çocuğa nazikçe hoş geldin diyerek tokalaşması, kendisini tanıtması ve görüşme hakkında açıklama yapması güven ortamının oluşabilmesi için önemlidir. Görüşme hakkında yapılacak açıklama, çocuğun uygulama hakkında bilgilendirilmesini ve bu görüşmenin ne amaçla yapıldığını açık, net ve kısa biçimde anlatmayı içerir.

Güven ortamının oluşmasında etkili olduğu bildirilen bir başka parametre ise gizlilik ilkesine kesinlikle bağlı kalınacağının çocuğa bildirilmesidir. Gizlilik ilkesi ile kastedilen, adli amaçlı kullanım dışında, görüşme sırasında edinilecek bilgilerin çocuğun ailesi de dâhil olmak üzere hiç kimseye verilmeyeceğinin açıklanmasıdır. Bazı araştırmacılar, bu türden görüşmelerde de tıbbi uygulamalarda olması gerektiği gibi çocuklardan aydınlatılmış rıza alınması yönünde görüş bildirmektedirler.

Görüşmecinin objektif olması ve resmi davranması gerekliliği konusunda araştırıcılar hemfikirdir. Bunların yanı sıra öne çıkarılan diğer özellikler ise nezaket ve açıklık ile görüşmecinin kullanacağı ses tonudur. Çok yüksek ya da çok alçak sesle konuşmanın çocuğu olumsuz biçimde etkileyeceği ve görüşmenin sağlıksız sonuçlanmasına neden olacağı bildirilmektedir. Günlük olağan ses tonunu kullanmak ve yargılayıcı vurgulardan kesinlikle kaçınmak gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Görüşmenin başarılı olabilmesi, çocuğun duygusal durumu ile yakından ilgilidir. Bu tür görüşmelerde çocukların gergin olmaları ve kendilerini baskı altında hissetmeleri kaçınılmazdır. Baskı altında olmak doğrudan hafıza üzerinde negatif etki oluşturmamakla birlikte çocukların kendilerini ifadede güçlüğe yol açtığı düşünülmektedir.

Ayrıca çocuklar, iletişim kurmaya direnç gösterebilirler ya da dikkatleri dağınık olabilir. Görüşmecinin tüm bu olumsuzlukların üstesinden gelebilecek denli tecrübeli olması ve uygun iletişim tekniklerini etkin biçimde kullanabilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda görüşmeci çocukla empati kurmak ile mesafeli davranmayı aynı anda başarabilmelidir. Ayrıca çocuğun dikkatini başka bir noktaya çekmek ve sonra tekrar konuya geri dönmek de iletişimi kolaylaştırıcı bir yöntem olarak önerilmektedir. Hiç şüphesiz ki yaşanması muhtemel bu tür

güçlükleri bertaraf etmek görüşmecinin başlıca sorumluluklarından birini oluşturmaktadır. Araştırmacılar sakin davranmanın ve acele etmemenin görüşmenin niteliği açısından önemli olduğunu bildirmekte ve özellikle sorular arasındaki sessizliğe tahammül etmek gerektiğinin önemi üzerinde durmaktadırlar. Sorular arasındaki beklemelerin çocukta, daha çok şey söylemesi gerektiği izlenimini uyandıracağı unutulmamalıdır. Ayrıca çocuğa ifade etmek istediği her şeyi söyleme fırsatı vermek gerekliliği de vurgulanmaktadır.

Çocukların pek çoğu ilk seferde görüşmecinin sorusunu anlayamayabilirler. Bu tür durumlarda görüşmeci sorusunu açıklamaya hazırlıklı olmalıdır. Sorunun açıklanması, sakin bir biçimde sorunun tekrarlanması ya da aynı sorunun başka kelimeler kullanılarak yeniden sorulması şeklinde yapılmalıdır.

Çocuklarla yapılacak adli amaçlı görüşmelerde, çocuğun kendiliğinden yaptığı bildirimlerin değeri çok büyüktür. Bu nedenle görüşmecinin soru sorma aşamasında "huni tekniği"ni kullanması önerilmektedir. Huni tekniğine göre başlangıçta mümkün olduğunca açık uçlu sorulara yer vermek, ancak görüşmenin ilerlediği ve konunun özelleştiği aşamalarda kapalı uçlu, doğrudan sorulara geçmek gerektiği vurgulanmaktadır. Çocukların, açık ya da kapalı uçlu sorulara cevap verme becerilerinin yaşa ve zihinsel gelişim düzeyine göre farklılık gösterdiği, büyük yaştaki çocukların küçük yaştakilere oranla açık uçlu sorulara daha verimli yanıtlar verdikleri bildirilmektedir. Ayrıca bu alanda yapılan deneysel çalışmalar bireyin serbest bildirimde bulunması halinde, kapalı uçlu sorulara cevap verme durumundakinden daha az hatırlama hatası yaptığını göstermektedir.

Kullanılması önerilen huni tekniğinin bir başka önemi de görüşmecinin -bilerek ya da bilmeyerek çocuğa telkinde bulunmasının engellemesidir. Bu teknikte görüşmenin başlan- gıcında sorulması önerilen "Buraya geliş nedenin nedir?", "Bu konuya ilişkin neler hatırlıyorsun?" türünden hem açık uçlu ve hem de içi boş olan sorular içinde hiç bir hüküm/ yükleme bulunmadığı için telkin ihtimalini tamamen ortadan kaldıran sorular olarak ta- nımlanmaktadır.

Bu tekniği kullanacak görüşmecilerin dikkat etmesi gereken bir başka nokta da kapalı uçlu, doğrudan soruların içerikleridir. Görüşmenin ancak sonlarına doğru ve çok az sayıda sorulması önerilen bu tür sorularda soru cümleleri, çocuğun başlangıçta açık uçlu sorulara verdiği cevaplardan oluşturulmalı, görüşmeci kesinlikle kendi hüküm ve yorumlarını soruya katmamalıdır.

Görüşmeci, görüşmenin her aşamasında soruların açık, net ve anlaşılabilir olmasına dikkat etmeli ve mutlaka cevap istediğine ilişkin baskıcı bir tutumdan uzak durmalıdır. Araştırmalar görüşmecinin otorite figürünü temsil ettiğini ve çocuğun bu otorite figürü karşısında

kendisini soruyu tam olarak anlamasa ya da cevabı tam olarak hatırlayamasa bile cevap vermek zorunda hissettiğini göstermektedir.

Görüşme esnasında doğru sorular sormak kadar, iyi bir dinleyici olma becerisi de önemli bir rol oynamaktadır. Bunu başarabilmek için görüşmecinin çocuğun söylediklerine yoğunlaşması, bedensel tepkiler ve sözlü nidalarla onu "dinlediğini" hissettirebilmesinin önemi ısrarla vurgulanmakta ve görüşmecinin dinleme eyleminde yoğunlaştığını kendi kendine tekrarlaması önerilmektedir.

Çocuklarla adli amaçlı görüşmelerde, çocuğun son söylediklerinin görüşmeci tarafından başka kelimelerle ya da soru biçimine sokularak tekrar edilmesi temeline dayanan "Etkin/Aktif Dinleme" de görüşmeciye yardımcı olabilecek yöntemlerden biri olarak tavsiye edilmektedir.

Görüşme sırasında çocuk da görüşmeciye bazı sorular sorabilir. Böyle bir durumda çocuğun soracağı sorulara olabildiğince doğru ve açık ama kısa cevaplar vermek uygun olacaktır.

Görüşmenin "sonlandırma" aşamasında görüşmeci öncelikle edindiği bilgileri toparlayarak hedeflediği bilgilere ulaşıp ulaşmadığını kendi kendine kontrol etmeli ve eğer gerekiyorsa son birkaç soru daha sormalıdır. Elde edilen bilginin yeterli olup olmadığına karar vermek ve eğer gerekiyorsa ikinci bir görüşme zamanı belirlemek de bu aşamada düşünülmesi gereken unsurlardan birisidir. Ayrıca bu aşamada çocuğa teşekkür etmek ve görüşmenin bittiğinin çocuğa nazikçe bildirmek gerekir.

Görüşmenin ön hazırlığı ne kadar iyi yapılırsa yapılsın her çocuğun ve her olayın özelliklerinin farklı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle görüşmecinin her zaman önceden yapmış olduğu planın, görüşme esnasında değiştirilebilecek esneklikte olması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.

Çocukla kurulacak iletişimin kalitesi ve kendinizi ifade ediş tarzınız çocuktan alacağınız cevapları da etkileyecektir. Kelimeleri kullanmanız kurduğunuz sözlü iletişimi ortaya koyarken, kendinizi gözlerinizle, mimiklerinizle, sesinizin tonu ve yüksekliği ile el kol hareketlerinizle, oturma şeklinizle ifade etmeniz sözsüz iletişim kurma yollarından bazılarıdır. Çocuk adalet uzmanları için iletişim becerileri ve sahip olunan bu becerilerin kullanılması önemlidir. Çocuğun sözsüz mesajları da size pek çok konuda fikir verebilir. Ancak bu mesajların genellenebilir, her zaman ve herkes için geçerli, kesin, bilimsel anlamları yoktur. O nedenle sözsüz mesajlardan görüşmenin içeriğine dair anlamlar çıkartılmamalıdır. Ancak bu mesajlar, çocuğun içinde bulunduğu duygu durumunu anlayıp, ona yardımcı olmak için kullanılabilir.

Adli sistem çalışanlarının unutmaması gereken bir nokta da her çocuk ve her olayın biricikliğidir. Çocukları ve olayları aynılaştırmamak, her olay ve her çocuğu ayrı ayrı değerlendirmek profesyonelliğin bir gereğidir. Bu anlamda sistem çalışanının uyması gerekli ilkelere ve bu ilkelerin ifade alma ve sorguya özgü hukuki düzenlemeler ile birlikte değerlendirilmesi gerekliliğine dikkat edilmelidir. Çocuğa duyarlı iletişimde temel ilkeler şunlardır:

• Çocuk adalet sistemi çalışanı, görüşmeye başlamadan önce tahkikat dosyasını dikkatlice inceleyerek görüşmeye hazırlanmalıdır.

• Görüşme başlangıcında ilk olarak çocuğa kendini tanıtmalı, görevinin kapsamını anlatmalı, görüşmenin amacının ne olduğunu açıkça söylemeli ve çocuğun vereceği bilgilerin ilgili dava/işlem için kullanılacağını belirtmelidir.

• Çocuk tarafından anlaşıldığından emin olduğu kelimeleri kullanmalı, yargı içeren sözel ifadelere asla yer vermemelidir.

• Görüşme sırasında "Hım-mm..., devam et..., seni anlıyorum..." gibi devam ettirici tepkilere yer vermelidir.

• Ayrıca gerektiğinde, çocuğun sözlerini ona yansıtma, ya da "bu olay seni çok üzmüş" gibi pekiştirici ifadeleri de kullanmalıdır.

• Görüşmede sorulacak açık uçlu sorular, çocuğun kendisini daha iyi ifade etmesine ve görüşmecinin daha çok bilgiye ulaşmasına yardımcı olacaktır. Örneğin; "Evden ayrıldıktan sonar neler yaptın?" gibi.

• Görüşmecinin saçı, sakalı veya bıyığı ile oynaması, kalem gibi bir şeyle oynaması, çay/kahve içmesi, ayakları veya elleri ile tekrarlayan hareketler yapması, çocuğun dikkatini dağıtıcağı ve rahatsız edeceğinden asla tavsiye edilmez.

• Görüşmeyi yapan kişi konuşma sırasında zaman zaman alçalıp yükselen bir ses tonuyla, çok hızlı olmayacak biçimde konuşmalı, sözcükleri yalın ve düzgün telaffuz ettiğinden emin olmalıdır.

• Çocuk adalet sistemi çalışanı çok konuşup çocuğu soru bombardımanına tutmamalıdır. Görüşmeci, çocuğa sorunları ile ilgili görüşlerini açıklama fırsatı vermeli, sorunu kendi gördüğü gibi çözmeye ve/veya soruları kendi düşüncelerine göre cevaplamaya çalışmamalıdır.

• Çocuk ile yapılan görüşmelerde, çocuğun anlattıklarının kayda geçirilmesinin kendisine yapılacak yardımların veya kendisi ile ilgili yapılacak çalışmaların bir parçası olduğunun çocuğa açıkça anlatılması önemlidir. Böylece çocuğun tedirgin olması veya bilgi vermeyi reddetmesinin önüne geçilmiş olur.

• Görüşme esnasında konudan konuya geçmek çocuğun sıkılmasına ve görüşmeyi reddet-

mesine neden olabilir. Aynı şekilde, konuyu dağıtma eğiliminde olan, alakasız konulardan bahseden çocuklar da olabilir. Bu durumda görüşmeci konunun dağıldığını hissettiği anda müdahale ederek toparlamalıdır.

• Görüşme sırasında çocuğa daha önceki görüşmeler ve çocuklar hakkında hiçbir şey anlatılmamalıdır.

• "Ben söylemiştim.", "Biliyorsun." gibi kalıpların kullanılmaması uygun olacaktır.

• Konuşmak istemeyen ve ısrarla sessizliği tercih eden çocuklar söz konusu olduğunda, uygun bir biçimde görüşme sonlandırılmalıdır.

• İşitme ve konuşma engelli çocuklarla yapılacak görüşmelerde bu alanda eğitimli kişilerin görüşmede aracı olarak bulunması gereklidir.

• Engelli çocuklarla yapılacak görüşmelerde ise çocuğun engelinin türü ve derecesi, sağlıklı bilgi verip veremeyeceği hakkında kesin bilgi alınması gerekmektedir. Çocuk hakkında uzman kişilerce düzenlenmiş raporlar işimizi kolaylaştıracaktır.

Unutmamanız gerekenler:

• Telefonu ve kapıyı kapatın.

• Odadaki üçüncü kişileri dışarı çıkartın.

• Çocuğu uzun süre bekletmeyin.

• Onun yanında kesinlikle başka bir işle ilgilenmeyin.

• Çocukla aranızdaki fiziksel engelleri (masa, bilgisayar gibi) kaldırın.

• Görüşme esnasında kollarınızı göğsünüzde kavuşturmayın (Bu davranış da bir tür fiziksel engel oluşturur).

• Doğal, sakin ve dikkatli bir beden duruşu takının.

• Sizden kaynaklanan ve çocuğun dikkatini dağıtıcı özellikleriniz (uzun sakal, aşırı makyaj, yüksek ses tonu, ilginç giyim tarzı, v.b.) olmadığından emin olun.

• Rahatsız etmeyecek biçimde göz teması kurun.

• Tarafsız/yansız bir yüz ifadesi takının.

Kontrat tanımları

Medeni Kanun: Bir veya bir çok kişinin bir şeyi yapmak veya yapmamak konusunda bir veya birçok kişiyi mecbur ettikleri bir anlaşmadır.

Sözlük: Kontrat yapmak; Ortak bir tavır için harekete geçmek. Negatif enerjiyi pozitife çevirmek

Berne: Kontrat; İyi tanımlanmış bir eylem yapmak için iki taraflı açık bir mukaveledir.

James: Kontrat; Bir değişikliği iyiye götürmek için "Yetişkin" ile yapılan, kişinin kendisi veya bir başkası ile yaptığı bir anlaşmadır.

Steiner: Kontrat; İki tarafın karşılıklı rızası ile, karşılıklı bir mecburiyet içeren, bir yeterlilik ve kanuni bir hedef gerektiren açık bir anlaşmadır.

Holloway: Kontrat; Önceden alınmış bir karar neticesinde oluşmuş bir değişim projesinin gerçekleşmesi için, oluşmuş değişimin rahatça tanımlanabileceği bir araç veya bir ölçü içeren pozitif bir önerme metnidir.

Kontratın Danışmada Kullanımı

Danışmanlık ve terapi süreçlerinde de danışan ve danışman arasında bir kontrat vardır. Bu kontrat danışanın hangi değişikliği, nasıl ve ne sürede yapacağını gösteren bir süreçtir. Kontrat danışan ve danışmanın birlikte nasıl çalışacaklarını planladığı bir süreçtir. Bu kontratın içinde danışmanın ihtiyaçları, sorumlulukları, yetkinliği ve danışanın ihtiyaçları, sorumlulukları, yetkinliği yer alır.

Üçgen Kontrat (Fanita English)

Danışma ve terapi sürecinde iki kişi arasında yapılabilen bu kontratın yerini eğitim gibi özel durumlarda üçgen kontrat alır.

Danışmanlık tedbirinin uygulanması esnasında danışma odasında iki kişi değil en az üç kişi vardır. Bu nedenele kontrat sadece danışan ve danışmanın arasında değildir. Fanita English bu durumlar için üçgen kontrat kavramından bahseder.

Bu kavramda üç ayaklı bir kontrat'tan bahsedilir.

1. Danışan Çocukla Büyük güç arasındaki kontrat
2. Danışmanla Büyük Güç arasındaki kontrat
3. Danışmanla danışan arasındaki kontrat

Bu üçlü arasında gerçekleşen kontratların danışma sürecinde paylaşılmasıve danışan ve danımanın hangi çercevede çalışacaklarını belirlemesi yararlı olacaktır. Büyük gücün da-

nışmanla
bir kontratı ve ondan beklediği yükümlülükler vardır.

Örnek: En az sekiz hafta, haftada bir çocukla görüşmek, en az dört kez 15 günde bir aile ile görüşmek, bu görüşmeleri ve etkilerini raporlandırmak yükümlülüğü vardır. Danışan çocuğun da büyük güçle bir kontratı vardır. Örnek: Danışmanlık sürecine devam etmek, önerilen konularda gelişim göstermek gibi.

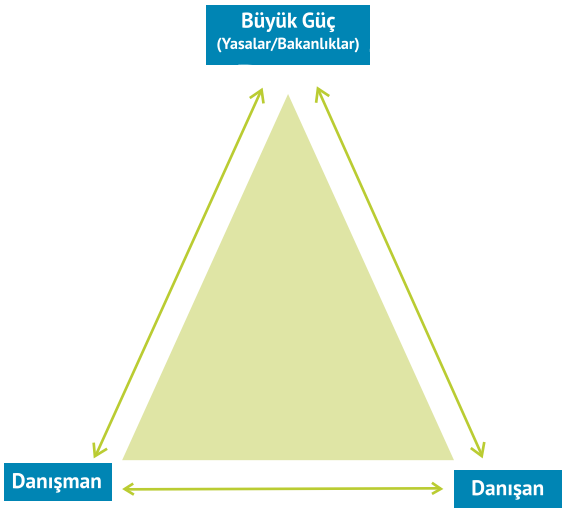

Bu sürecin danışman ve danışan tarafından paylaşılması ve yapacakları çalışmayı bu kurallar çercevesinde yapılandırması ve planlaması yararlı olacaktır. Bu bilgilerin aileye ve çocuğa açık ve net bir şekilde açıklanması hatta yazılı hale getirilerek ilk görüşmede kişiler arasında yükümlülükleri belirleyen metin olarak imzalanması yararlı olacaktır.

Kontrat sadece yükümlülüklerin belirlendiği bir süreç değildir, danışanın neden danışmanlık tedbirinin içinde olduğu, bu sürecin neleri içerdiği, neden burada olduğunun anlatıldığı bir süreçtir. Bu süreçte danışana neden ve ne için burada olduğu açık ve net anlatıldığında taraflar kendilerini daha güvende hissedebilir.

Üçgen kontratı başarabilmek için üç şey hatırlanmalıdır :

1. Mesleki kontrat : İçeriği ve yönetimi ilgilendirir.
2. İdari ya da organizasyonel kontrat : Koşulları ve sınırlılıkları bilir.
3. Psikolojik veya kişisel kontrat: Danışmanlık tedbiri sürecinde ne yönde ve nasıl bir değişim hedefleniyor ve bunun için gerçekleştirilecek çalışmalar nedir?

Sosyal İnceleme Raporu

Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak; ceza sorumluluğunun tespitinde, verilecek koruyucu ve destekleyici tedbirlerin belirlenmesinde, ceza verilecek olması halinde cezanın şahsileştirilmesinde ve seçenek yaptırımların belirlenmesinde kullanılır.

Sosyal inceleme raporu soruşturma aşamasında; Cumhuriyet savcısı tarafından hakkında dava açılacak suça sürüklenen çocuğun ceza sorumluluğunun var olup olmadığına ilişkin

mahkemece yapılacak değerlendirmede göz önünde bulundurulmak veya mahkemeden talep edilecek ceza, güvenlik tedbiri veya koruyucu destekleyici tedbirlere ilişkin talebine dayanak oluşturmak üzere istenir.

Kovuşturma aşamasında ise sosyal inceleme raporu mahkeme tarafından, suça sürüklenen çocuğun ceza sorumluluğu hakkında karar verebilmek için ve verilecek kararı belirlemek üzere ya da denetim veya denetimli serbestlik kararı verildiğinde denetim planı hazırlanmadan önce düzenlettirilir.

SİR dört ana bölümden oluşur

I. Resmi Bilgiler

Raporun hangi nedenle yazıldığı/yasal dayanağı

a) Görevlendiren makam ve dosya
b) Rapor istem nedeni
c) Rapor istem tarihi
ç) Rapor teslim tarihi
d) Raporu hazırlayanın adı soyadı, ünvanı

Kişisel bilgiler

a) TC kimlik numarası
b) Adı soyadı
c) Cinsiyeti
ç) Doğum yeri ve tarihi
d) Nüfusa tescil tarihi
e) İkametgâh adresi
f) Baba adı ve soyadı, iletişim bilgileri
g) Anne adı ve soyadı, iletişim bilgileri
ı) Anne baba yoksa yasal temsilcinin adı soyadı ve iletişim bilgileri

II. Bilgi Toplama Yolları ve Kullanılan Kaynaklar

Bu bölümde bilgi toplama yolları, bilginin edinildiği kaynaklar, bilgi doğrulanmamış ise nedenleri yazılır.

III. Değerlendirme

Beş ana bölümden oluşur;

1. Suça ilişkin bilgiler,

a) Suç türü ve çocuğun bu eylemdeki rolü ile ilgili bilgiler,

b) Çocuğun suçu anlama, suçun olumsuz etkisini görebilme, suça karşı motivasyon ve tutumu ile suça ilişkin pişmanlık durumu ile ilgili bilgiler,

2. Bireysel özelliklere ilişkin bilgiler,

a) Sosyal duygusal ve bilişsel kontrol açısından olgunluk düzeyi,

b) Çocuğun fiziksel, motor, duygusal, sosyal, bilişsel, ahlaki gelişim özellikleri ile dil gelişimine ilişkin bilgiler,

c) Sosyal çalışma görevlisinin çocukla kurduğu ilişkinin niteliğine ait bilgiler

3. Aile ve çevreye ilişkin bilgiler,

a) Aile yapısı, biçimi ve aile üyeleri hakkındaki bilgiler,

b) Aile içi ilişkiler,

c) Ailenin var ise göç öyküsü,

ç) Ailenin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin bilgiler

d) Çevrenin yapısı ve risk faktörlerine ilişkin bilgiler,

4. Okul, iş, akran ve boş zamanları değerlendirmeye ilişkin bilgiler,

5. Suçun ortaya çıkışı ve suçun denetlenmesine ilişkin sonuç ve değerlendirme,

IV. Müdahale

1. Hedef: Müdahalenin yapılacağı yer, verilecek karar ile etkilenecek ve değiştirilmeye çalışılacak çocuk, çocuğun ailesi, akran grubu, okulu, mahallesi

2. Müracatçı Sistem: Raporda bahsedilen müdahaleden yararlanacak çocuk ve çocuğun korunmasından yararlanacak olan toplum

3. Değişim Görevlisi: Tedbir veya değişim kararını yerine getirerek değişimi sağlayacak kişi,

4. Eylem Sistemi: Kişinin değişim sürecinde yapılması gerekenler ve yardım alınacak kişi ve kurumlar (ASPB, madde tedavi merkezi, aile danışma merkezi, okul vd.)

İLK GÖRÜŞME MODÜLÜ

Kazanım: Çocukla tanışmak, danışmanlık tedbirini ve sınırlarını tanımlamak, uygulama planı oluşturmak

Göstergeler: Çocuk danışmanlık tedbirini ve sınırlarını bilir. Danışman çocuğu tanır ve uygulama planına karar verir.

Giriş: Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Kısa bir süre onunla sohbet edin.

Yöntem-Akış

• Çocuğa neden burada olduğunu bilip bilmediğini sorun ve açık uçlu sorularla konuşturmaya çalışın.

• Sonrasında çocuğa danışmanlık tedbiri ve çerçevesi hakkında bilgi verin. Bu bilgi için aşağıdaki metinden yararlanabilirsiniz.

Benim görevim senin yaşadığı olaylardan kaynaklanan problemleri çözebilmene yardımcı olmaktır. Bu hizmet için ben MEB/ASPB tarafından görevlendirildim. Bu görüşmelerin amacı senin gelişimini en olumlu biçimde destekleyebilmek.

Sen henüz 18 yaşından küçüksün ve devletin koruması altındasın. Devletin görevlerinden biri de her çocuğun sağlıklı büyümesini ve kendi kararlarını alacağı döneme kadar tüm risklerden korunmasını sağlamaktır. Kısaca bu tedbir senin sağlıklı gelişimin için verilen bir karar. Ben bu alanda eğitim aldım. İşim çocuklara ve çevresine danışmanlık yaparak zorlandıkları konularda onların hayatını kolaylaştırmaktır. Burada da seninle ihtiyaç duyduğun bazı temel becerileri kazandırmak üzere birlikte çalışacağız Bu arada senden sorumlu olan kişilerle de görüşmeler yapacağım.

• Bu açıklamalar çerçevesinde çocuğun ne düşündüğünü sorun. Sonra danışmanlık tedbirlerinin sınırlarını çocukla paylaşın. Bu paylaşım için aşağıdaki metin önerilir.

Çocuk mahkemesi seninle ilgili bir karar verdi. Bu kararın uygulanmasında da beni görevlendirdi. Kısaca bu danışmanlık benim için de senin için de bir yasal zorunluluk. Seninle biraz sonra yapacağımız görüşmede belirleyeceğimiz çerçevede ve sürede çalışmak durumundayım. Her üç ayda bir adli kurumlara rapor vermem vesenin davranışlarındaki değişimleri gözlemem gerekli. Bu arada senin de yasal zorunluluğun bu görüşmelere devam etmek, verilen ödevleri yapmak ve tekrar seni buraya getiren olayların üstesinden gelmek için birlikte çalışmaktır.

• Açıklamayı yaptıktan sonra anlamadığı bir şey olup olmadığını sorun.

• Bu açıklamalarda yapıldıktan sonra güncel bir konuyla veya bir fıkra, öykü v.s kullanarak kısa bir sohbet yapın.

• Sonrasında çocuğu tanımak için tanıma formundaki soruları kendi ihtiyaç duyduğunuz başlıklarda ve sıralamada sorarak görüşmeye devam edin

• Çocuğu tanıdıktan sonra çocukla ilgili düşündüğünüz uygulama planı ve sürecini kısaca paylaşarak süreci sonlandırın.

Ödev: Gelecek toplantının gününü belirtip, gelmediğinde iki kişinin de zorluk yaşayacağını açıklayın. Bir sonraki toplantıya nasıl gelmeyi planladığını sorun ve açıklamasını isteyin.

Çocuk Tanıma Formu

	Adı - Soyadı	
	T.C. Kimlik Numarası	
	Dosya Numarası	
	İlk Görüşme Tarihi	
	Çocukla İlgili Genel Bilgiler	
	Hukuki statüsü	☐ Suça Sürüklenen ☐ Mağdur ☐ Tanık ☐ Korunmaya muhtaç
	Cinsiyeti	
	Doğum yeri ve tarihi	
	Adres (Lütfen posta kodunu belirtiniz) ve telefon numarası	
1.	**Danışmanlık Tedbiri İle İlgili Bilgiler**	
1.1	Danışmanlık tedbiri hakkında bilgi düzeyi nedir?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen kabul ediyor ☐ Yorum yapmıyor
1.2	Danışmanlık tedbirine konu olan fiili kabul ediyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen kabul ediyor ☐ Yorum yapmıyor
1.3	Danışmanlık tedbirine konu olan fiile ilişkin bilgiler (Kısaca olayın nasıl olduğunu özetleyiniz)	
1.4	Kişi danışmanlık tedbirine konu olan fiilin nedenlerini nasıl açıklıyor, bununla ilgili ne düşünüyor?	
1.5	Danışmanlık tedbirinin yanı sıra verilen bir tedbir var mı?	☐ Hayır ☐ Var, Sağlık Tedbir ☐ Var, Eğitim Tedbiri ☐ Var, Barınma Tedbir ☐ Var, Bakım Tedbir
1.6	Daha önce hakkında alınmış bir tedbir var mı?	☐ Var, Bakım Tedbir
1.6.a	"Var" kelimesi ile başlayan seçeneği/seçenekleri işaretlediyseniz açıklayın	
1.7	Düşünceler:	
2.	**Aile Bilgileri**	
2.1	Anne-baba hayatta mı?	☐ Anne hayatta ☐ Anne ölü ☐ Baba hayatta ☐ Baba ölü
2.2	Anne-babanın medeni durumu nedir? Ayrı ayrı belirtiniz.	
2.3	Anne-baba boşanmış/ ayrı yaşıyorsa çocuk kiminle yaşıyor?	☐ Yalnız ☐ Annesiyle ☐ Babasıyla ☐ Akrabasıyla ☐ Arkadaşlarıyla ☐ Diğer (açıklayınız)

2.4	Çocuk ailesinden ayrı yaşıyorsa aile bireyleriyle ne sıklıkta görüşüyor?	
2.5	Annenin eğitim durumu ve mesleği	
2.6	Babanın eğitim durumu ve mesleği	
2.7	Ailenin geçim kaynakları	☐ Kendi geliri ☐ Annenin geliri ☐ Babanın geliri ☐ Gayrimenkul geliri ☐ Akraba yardımı ☐ Devlet yardımı ☐ Diğer (Açıklayınız)
2.8	Ailenin gelir durumu nasıl bir geçim düzeyi sağlıyor?	☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Normal ☐ Yetersiz ☐ Gelir kaynağı yok
2.9	Kardeşi var mı?	
2.9.a	Eveti işaretlediyseniz kardeşlerinin durumunu belirtiniz.	
	Cinsiyeti Yaşı Eğitimi Mesleğ Öz/Üvey 1- 2- 3- 4- 5-	
2.9.b	Kardeşler ile ilgili belirtilmek istenen diğer durum/durumlar	
2.10	Çocuk, çocukluk döneminde ailesinden ayrı kaldı mı?	
2.11	Aile bireyleri ile ilişkisini, anne ve babasının kendini yetiştirme tutumunu nasıl değerlendiriyor? Açıklayınız	
2.12	Çocukluk döneminde aile içinde fiziksel, cinsel, duygusal şiddet/ istismar gördü mü?	☐ Evet ☐ Hayır
2.12.a	Şiddet/istismar gördüyse kimden gördüğünü, türünü ve sıklığını açıklayınız.	
2.13	Çocukluk döneminde aile içinde herhangi bir travmatik olay yaşadı mı? Açıklayınız.	☐ Evet ☐ Hayır
2.14	Ailesinde fiziksel, zihinsel veya psikolojik bir rahatsızlığı olan biri var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
2.14.a	Eveti işaretlediyseniz kime ait olduğunu ve rahatsızlığını belirtiniz.	
2.15	Ailesinde madde kullanımı veya kumar alışkanlığı gibi bir problem var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
2.15.a	Eveti işaretlediyseniz kime ait olduğunu ve türünü belirtiniz.	
2.16	Ailesinde sabıkası olan var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
2.16.a	Eveti işaretlediyseniz kime ait olduğunu ve suçu belirtiniz.	
2.17	Çocuğun ailesi ile ilgili en iyi anısı ve en iyi anlaştığı kişi kim?	
2.18	Düşünceler:	
3.	**Eğitim Durumu**	
3.1	Öğrenim durumu nedir? Öğrenimine devam ediyorsa hangi aşamada olduğunu ya da eğitimini yarım bırakıp bırakmadığını belirtiniz.	
3.2	Çocuk kendi okul başarısını nasıl değerlendiriyor?	☐ Çok başarılı ☐ Başarılı ☐ Orta ☐ Yetersiz ☐ Başarısız

3.3	Çocuğun eğitime devam etme konusundaki tutumu nedir?	☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Normal ☐ Yetersiz ☐ Gelir kaynağı yok
3.4	Çocuğun eğitimine devam etmesi konusunda ebeveynin tutumu nedir?	
3.5	Çocuğun okula devamsızlık durumu var mı?	☐ Fazla ☐ Orta ☐ Az ☐ Hiç
3.6	Sık sık okul değiştiriyor mu?	
3.6.a	Eveti işaretlediyseniz nedenini belirtiniz.	
3.7	Öğretmenleri ve okul arkadaşları ile ilişkileri nasıl?	
3.8	Çocuğun eğitime devam etmesini engelleyecek herhangi bir durumu var mı? Açıklayınız.	☐ Evet ☐ Hayır
3.9	Düşünceler:	
4.	**Yerleşim Yeri Durumu**	
4.1	Daimi olarak kalacak yeri var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
4.1.a	Eveti işaretlediyseniz yaşadığı yerin türünü belirtiniz. Hayırı işaretlediyseniz nerede yaşadığını ayrıntıları ile belirtiniz.	
4.1.b	Daimi adresi olmasına rağmen geçici olarak kaldığı bir yer var mı? Varsa belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
4.2	Oturduğu adres sürekli değişiyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır
4.2.a	Eveti işaretlediyseniz daha önceki yaşadığı yerler ve adres değişikliğinin nedeni hakkında ayrıntılı bilgi veriniz.	
4.3	Kimlerle yaşıyor?	
4.4	Yaşadığı yer (oturduğu mahalle) risk faktörlerini tetikliyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen
4.4.a	Eveti / kısmeni işaretlediyseniz ne yönde ve nasıl işleyen bir etki var? Belirtiniz (Örneğin oturduğu mahallede birçok kişinin geçimini suçlu davranışlarla karşılaması).	
4.7	Düşünceler:	
5.	**Sosyal Çevre Bilgileri**	
5.1	Yeterli sayıda arkadaş(lar)ı var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
5.1.	Yeterli sayıda arkadaşı yoksa nedenini açıklayınız. Varsa arkadaşları ile ilişkileri nasıl? Açıklayınız.	
5.1.b	Arkadaşlarının isteklerine yeri geldiğinde hayır diyebiliyor mu?	
5.2	Arkadaşlarını genellikle hangi çevreden seçiyor (iş, okul, mahalle vs.) ve kendi yaş grubuna uygun arkadaş seçiyor mu?	
5.3	Arkadaş(lar)ı varsa ne sıklıkta görüşüyorlar? Belirtiniz.	
5.4	Arkadaş(lar)ı arasında daha önce herhangi bir fiil nedeniyle yargılanan oldu mu?	☐ Evet ☐ Hayır
5.4.a	Eveti işaretlediyseniz bu arkadaşları ile ilişkisinin düzeyini belirtiniz.	
5.5	Arkadaş(lar)ı alkollü araba kullanma, kavga çıkartma, kamu malına zarar verme, uyuşturucu kullanma gibi riskli davranışlar gösteriyorlarsa ne kadar sıklıkla gösterdiklerini belirtiniz.	☐ Hemen hemen her zaman ☐ Çoğunlukla ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

5.6	Ailesinin riskli davranışlar gösteren arkadaşlarına ilişkin tutumu nedir, onların bu tutumuna karşı tepkisi nedir?	
5.7	Arkadaş(lar)ı ile ne tür faaliyetlerde bulunuyor? Belirtiniz.	
5.8	Çocuk; Risk faktörlerinden uzak durması konusunda yeterli arkadaş desteğine sahip mi? Sahipse kim olduğunu belirtiniz.	
5.9	Düşünceler:	
6.	**Fiziki ve Sağlık Durumu**	
6.1	Fiziksel engeli var mı? Varsa belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.2	Daha önce önemli bir hastalık geçirdi veya ameliyat oldu mu? Evet ise belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.3	Devam eden fiziksel bir hastalığı var mı? Varsa belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.4	Bu hastalık/hastalıklar için tedavi görüyor mu? Görüyorsa belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.5	Çocuğun sağlık problemi nedeniyle düzenli olarak kullandığı bir ilaç var mı? Evet ise belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.6	Çocuğun danışmanlıkta göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir geçici sağlık durumu var mı? Evet ise belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
6.7	Düşünceler:	
7.	Psikolojik Durumu	
7.1	Daha önce doktor tarafından tanısı konmuş psikolojik bir rahatsızlık geçirdi mi? Evet ise belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
7.2	Bu rahatsızlık nedeniyle tedavi gördü mü? Evet ise tedavi süresini ve nerede tedavi gördüğünü belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
7.3	Şu an herhangi bir psikolojik rahatsızlığı var mı? Evet ise belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
7.4	Psikolojik rahatsızlığı için tedavi görüyor mu? Evet ise nerede ve ne kadar süredir tedavi gördüğünü belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
7.5	Daha önce veya şu an kendine zarar verme davranışı olmuş mu? Evet ise açıklayınız.	☐ Evet ☐ Hayır
7.6	Daha önce intihar girişiminde bulunmuş mu? Evet ise kaç kez ve hangi nedenle/ nedenlerle, nasıl intihar girişiminde bulunduğunu belirtiniz.	☐ Evet ☐ Hayır
7.7	Şu an intihar davranışını nasıl değerlendiriyor? Açıklayınız.	
7.8	Kişinin duygu ve düşünceleri günlük hayatındaki faaliyetlerini olumsuz etkiliyor mu? Açıklayınız.	
7.9	Kişinin duygu ve düşünceleri günlük hayatındaki faaliyetlerini olumsuz etkiliyor mu? Açıklayınız.	
7.10	Düşünceler:	
8.	**Madde Kullanımı**	
8.1	Hiç madde (alkol, uçucu, uyuşturucu ya da uyarıcı) kullandı mı?	☐ Evet ☐ Hayır

8.1.a	Eveti işaretlediyseniz madde kullanım tarihçesini, şu andaki kullanım miktarını, türünü ve derecesini belirtiniz.	
8.2	Alkol kullanımı var ise, alkolle birlikte herhangi bir ilaç ya da başka bir madde kullanıyor mu? Açıklayınız.	
8.3	Madde kullanımına bağlı olarak tedavi(ler) gördü mü?	☐ Evet ☐ Hayır
8.3.a	Eveti işaretlediyseniz tedavi(ler) gördüğü yaşı, tedavinin başarı düzeyi ve kişinin madde kullanımını tekrarlayıp tekrarlama dığını belirtiniz.	

8.4	Madde kullanımının kişi üzerindeki etkilerini açıklayınız (Madde kullanımına tolerans gelişimi, taşkınlık yaratma eğilimi vs.).
8.5	Madde kullanımının, kişinin aile, sosyal çevresi, iş veya okul yaşantısı üzerindeki etkilerini açıklayınız.
8.6	Kişinin kullandığı maddeyi bırakmak konusundaki motivasyonu nedir?
8.7	Düşünceler:
9.	**Kişisel Özellikleri**
9.1	Görüşme sırasında gözlemlediğiniz belirgin bir kişilik özelliği var mı? (Örneğin saldırgan, utangaç, tepkisel vb.)

9.2	Görüşme sırasında çocukta gözlemlediğiniz olumlu özellikler neler
9.3	Kendi ile ilgili beğendiği özelliği ne?
9.3.a	Kendi ile ilgili değiştirmeyi istediği bir özelliği var mı? Varsa ne?
9.4	İlgi alanları nelerdir? ☐ Resim ☐ Müzik ☐ Spor ☐ El sanatları ☐ Tiyatro ☐ Büro işleri ☐ Teknik işler ☐ Öykü yazma ☐ Şiir yazma ☐ Kolleksiyon ☐ Bahçe işleri ☐ Diğer
9.5	İlgi duyduğu alanlarda yeterliliği nasıl değerlendiriyor?
9.6	Boş zamanlarında neler yapar? Açıklayınız.
9.7	Düşünceler:

Çocukla ilgili alınan bilgiler ve yapılan görüşmeler sonrasında
Çocukta;

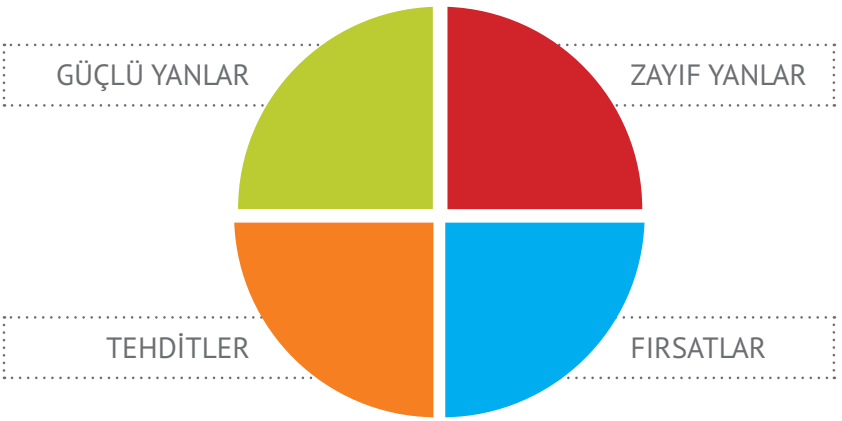

- Güçlü yanlar nasıl kullanılabilir?

- Zayıf yanları güçlendirmek için ne yapılabilir/yapılmalı?

- Fırsatlar danışmanlık sürecini nasıl güçlendirebilir?

- Tehditleri ortadan kaldırmak için ne yapılabilir?

- Bu danışanla yapılacak görüşmelerde hedeflenmesi gereken davranış değişikliği ve kazandırılması gereken sosyal beceri nedir?

KORUYUCU DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARI UYGULAMA PLANI

TEDBİR KARARI BİLGİLERİ	
Kararı Veren Mahkeme	
Karar Tarihi ve Numarası	
Tedbir Kararının Türü ve Süresi	
Tedbir Kararının Verilme Nedeni	
Kararın Uygulayıcıya Tebliğ Tarihi	

HAZIRLAYANIN ADI SOYADI	
KURUMU VE GÖREVİ	
İLETİŞİM BİLGİLERİ	

ÇOCUĞUN BİLGİLERİ	
T.C. Kimlik No	
Adı-Soyadı	
Baba Adı	
Anne Adı	
Doğum Yeri-Tarihi	
Öğrenim Durumu	
Anne-Baba sağ mı, birlikte mi?	
Velayet, Vesayet ve Kayyum Durumu	
Adres ve Telefon	

ULAŞILMASI PLANLANAN HEDEFLER

(Hedef Sayısı İhtiyaca Göre Belirlenir)

ÇOCUĞA İLİŞKİN HEDEFLER

1.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

2.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

3.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

AİLEYE İLİŞKİN HEDEFLER

1.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

2.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

3.Hedef

Gerçekleştirilecek faaliyetler

Görev alacak kişi/kuruluşlar

Tarih/süre

İlerlemenin Nasıl Ölçüleceği (Ara Değerlendirme Takviminin Oluşturulması)

Mahkeme Kararı Dışında Gözlenen Farklı Bir Husus Var mı?.....

.....

Danışmanlık Tedbiri Uygulama Planı

Genel Amaç ve Kazanımlar

	Görüşme	Öngörülen görüşmenin konusu	Görüşmenin amaç ve kazanımı	Yapılacak çalışmanın kısa özeti	Görüşmenin başarı göstergeleri
Çocuk	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
Aile	1				
	2				
	3				
	4				

Çocuğun İmzası

Veli veya Kanuni Temsilcisinin İmzası

Hazırlayan ve Uygulayan

Adı Soyadı :

Ünvanı :

İmza :

Hakim Onayı

Tarih :

Adı Soyadı :

İmza :

Rapor Tarihi :

Rapor Numarası :

DANIŞMANLIK TEDBİRİ ÇALIŞMALARINI VE ETKİLERİNİ DEĞERLENDİRME SÜREÇ RAPORU FORMU

Tedbir Kararını Veren Mahkeme
Çocuğun Adı ve Soyadı :
Ana-Baba adı :
Cinsiyet :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Eğitim Durumu :
Oturum Adresi :
Danışmanlık Tedbirinin Konusu : ☐ Suça sürüklenen ☐ Mağdur ☐ Tanık ☐ Risk Grubu
Mahkeme Karar Tarihi, Numarası (Dosya No) :
Raporun hangi döneme ait olduğu: .../ .../ 20.. - .../ .../ 20..
Rapor dönemindeki danışmanlık tedbiri uygulama planını amaçları ile kısaca yazınız.

Planlanan Görüşmeler	Amaç	Gerçekleşen tarih	Açıklama

Hedeflere ilişkin çalışmalar etkili oldu mu? Evet ise nasıl bu karara vardığınızı kısaca açıklayınız. Hayır ise neden ulaşılamadığını açıklayın. Çocuğun nasıl bir gelişme göstermediğini, gayretini ve başarısını değerlendiriniz.
Çocuk hakkında yapılmasının faydalı olacağını düşündüğünüz herhangi bir çalışma var mıdır? Evet ise nedenleri ile birlikte bu çalışmaları açıklayınız.
Danışmanlık tedbiri ile ilgili bir sonraki rapor dönemine kadar planlanan görüşmeler

Planlanan Görüşmeler	Amaç	Gerçekleşen tarih	Açıklama

Danışmanlık Tedbirini Uygulayanın
Adı ve Soyadı :
Unvanı :
Adresi :

RİSKLİ DAVRANIŞ GÖSTEREN ÇOCUK VE GENÇLER

Riskli davranışlar, çocuk ve gençlerin iyilik hallerini tehdit eden ve sorumlu bir yetişkin olma potansiyellerini sınırlayan istemli davranışlar olarak tanımlanabilir. Riskli davranışlar arasında şiddet eğilimi gösterme ya da sık sık kavga etme, yoğun ve düzenli alkol ya da madde kullanımı veya evden kaçma sayılabilir.

Riskli davranışları ortaya çıkaran etkenler

Riskli davranışlara yol açan etkenleri dört ana başlıkta toplayabiliriz. Bu etkenlerin hepsi bir arada olmayabilir. Ama en azından bir veya ikisi vardır.

Yoksulluk: Ailenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar çocuğunu takip etmeyi güçleştirmektedir. Aile çocuğunun karşılaştığı zorluklar karşısında ona yardımcı olabilecek hizmetlerden yararlanamamaktadır. Yoksulluk nedeniyle çocuk kentin sunduğu hizmetlerden de yoksun kalmakta ve izole olmaktadır. Ekonomik geleceğin zayıf olması, gençlerin kendilerine kolay başka çözümler aramasına yol açmaktadır. Geleceğin olmaması, kaybedilecek fazla şeyin olmaması anlamına da gelmektedir. Bu nedenle gençler sonuçlarını düşünmeden riskli davranışlarda bulunabilmektedir.

Ailevi nedenler: Bu çocukların aile ortamları genelde işlevsel değildir. Aile içi çatışma, evlilik uyuşmazlığı, ev içi şiddet, istismar, ebeveynlerden birinde alkol ve madde kullanımı bu çocukların ailelerinde sıklıkla görülmektedir. Bu aileler genelde çocuğun idaresini başaramayan, çatışma yönetimi ve öfke kontrolü zayıf olan anne ve babalardan oluşur. Çoğunlukla kültürel yönden aile çocuğun gerisindedir, çocuğun yaşamını izlemekte başarısızlıkları vardır ve disiplin becerileri düşüktür. Parçalanmış aile özellikleri sıklıkla gözlenir.

Çevresel etkenler: Çoğunlukla bu çocuklar uygunsuz çevrelerde yetişmiştir. Suçun kabul gördüğü, toplumsal ve kentsel değerlerin düşük olduğu, olumlu örneklerden ziyade olumsuz örneklerle dolu olan semt ve mahallelerdir. Komşuluk ilişkileri zayıf, kişisel bağlar ve sosyal destek düşüktür. Riskli davranışların o çevre içinde yaygın olması, bu davranışların normalleşmesine ve gencin bu davranışları toplumsal davranışın doğal bir parçası olarak görmesine yol açmaktadır.

Bireysel etkenler: Bu çocuklarda genetik etkenler veya doğuştan itibaren var olan mizaç ile ilgili ortak özellikler olabilir. Bunlardan birisi dürtü kontrolünün eksik olmasıdır. İçlerinden geldiği gibi davranırlar. İsteklerini ertelemede güçlük çekerler. Engellenme eşikleri düşüktür. Sorun çözme, öfke kontrolü gibi sosyal becerileri zayıftır. İletişim kurmakta zorluk

çekerler. Huzursuzdurlar. Kolaylıkla uyarılırlar ve kavga etmeye başlarlar.

Riskli davranışlar

Bu çocuk ve gençleri "zor" kılan, onların gösterdikleri aşağıdaki riskli davranışlardır. Bu davranışlardan en azından birkaç tanesi genelde bir arada olmaktadır.

Okuldan kaçma: *Okuldan kaçmayı bir yaşam tarzı haline getiren çocuklardır. Doğal olarak okuldan kaçma tek başına riski ifade etmez. Ancak düzenli olarak okuldan kaçan, okumayı reddeden, devamsızlığı önemli boyutlarda olan, okul başarısı düşük olan çocukları bu kapsamda değerlendirmek doğru olacaktır.*

Sigara, alkol veya madde kullanımı: Günde en az bir sigara içen ya da son bir ay içinde üç veya daha fazla gün alkol alan ya da bir kez diğer uyuşturucu veya uyarıcıları kullanan çocuk ve gençlerdir.

Evden kaçma: *Son bir yıl içerisinde en az bir geceyi, evde bir sorunu takiben ve ailesinin haberi olmadan başka bir yerde ya da sokakta geçirenler.*

Şiddet ve şiddet eğilimi: Son bir yıl içerisinde sık sık fiziksel bir kavga içinde yer alanlar. Yaşamı boyunca bir kez dahi bir silah taşıma da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Kendine zarar verme davranışları: Kafasını duvara vurma, sigarayla kendini yakma, jiletle kendini kesme gibi davranışlardan herhangi birini yaşamı boyunca yapmış olanlar.

Sokakta çalışma: *Son bir ay içinde en az bir gün sokakta çalışan ya da bir şeyler satanlar. Çalışmanın ailesinden haberli ya da habersiz olması fark etmeyecektir. Bir işyerinde çalışma bu* kapsamda değerlendirilmemelidir.

Riskli cinsel davranışlar: *Toplumsal olarak kabul gören yaşlardan önce cinsel ilişkide bulunmak ve bu cinsel ilişkilerinde uygunsuz eşlerle veya korunma olmadan cinsel ilişkiye girmek bu kapsamda değerlendirilebilir.*

Sorunlu davranışlar: Sık yalan söyleme, otoriteye sürekli karşı gelme, aşırı hareketlilik, eşyalara, hayvanlara ve insanlara zarar verme, suç işleyen kişilerle birlikte bulunma bu kapsamda değerlendirilebilir.

Riskli davranışların sonucunda şu durumlar gelişebilmektedir:

- Okuldan atılma
- Alkol ve madde bağımlılığı
- Suç işleme
- Sokakta yaşama

ŞİDDET DAVRANIŞI GÖSTEREN ÇOCUK VE ERGEN

Şiddet davranışının nedenleri arasında insanları kontrol ederek isteklerini yerine getirtmek,

öfke duygularını başka nasıl ifade edeceklerini bilmemek, duygularını bu yolla dışarı vurmak, şiddetin statü sağlayan bir güç olduğunu düşünmek ya da daha önceden kendisine zarar vermiş, canını yakan kişilerden intikam almak olabilir.

Ev içinde istismara (fiziksel veya cinsel) veya şiddet içerikli uyaranlara maruz kalmak (televizyon, filmler, internet, bilgisayar oyunları), alkol-madde kullanmak, aileye bağlı olumsuz etkenlere sahip olmak (yoksulluk, boşanma, işsizlik gibi) ve beyinde yaralanmaya bağlı hasar bulunması şiddet içerikli davranışların sergilenmesine yol açan risk etkenleridir.

Şiddet Davranışı Gösteren Çocuk ve Ergene Yaklaşım

• Hangi şiddet davranışlarını daha çok hangi durumlarda, kime karşı uyguladığını hem çocuktan/gençten hem de mümkünse ailesinden ve öğretmenlerinden bilgi edinerek araştırın. Nedenleri araştırırken çocuğun davranışlarını gelişim seviyesini göz önünde bulundurmayı unutmayın. Çocuğun/gencin genel zihinsel ve duygusal işlevlerinin ne düzeyde olduğuna da dikkat edin.

• Çocuğun/gencin şiddet ile ilgili sorunu nasıl algıladığını öğrenmek için davranışının sorumluluğunu alıp almadığına, sorunun neden çıktığına dair fikrini öğrenmek ve yanlış inançları üzerinde konuşmak faydalı olur.

• Şiddet uygulayan çocuk ve gençler, duygularını doğru olarak tanımlayıp ayırt edemedikleri için sıkıntı yaşayabilirler. Bunun öfke patlamaları ve şiddet ile dışa vurumu olabilir. Bu sebeple, duygularını tanımlama ve ayırt etme hakkında onlarla konuşabilirsiniz.

• Öfke duygusunu neyin tetiklediği konuşulabilir. Kendisini kontrol etmesini öğretmek için en basit görevleri seçin ve bunu yapabildiği zamanlar çevresindekilerden ve sizden olumlu sözel tepkiler almasını sağlayın. Olumsuz davranışlar sergilemeye devam ederse olumsuz davranışına yönelik geri bildirim verin ve bunun uzun soluklu bir süreç olduğunu unutmadan çalışmaya devam edin.

• Mümkünse aile ile görüşün ve çocuk/genç şiddet içerikli davranışlar sergilediğinde ailenin ne gibi tepkiler verdiğini öğrenin. Ailenin çocuğa/gence uygunsuz tepkileri varsa bunun onun gelişimine verdiği zararı anlatın. Ailenin çocuğun/gencin şiddet davranışları ile başa çıkabilmesi için neler yapacaklarını ve nasıl davranmaları gerektiği hakkında bilgi verin. Aile içinde şiddete şiddet ile cevap verilmesinin çocuk için bir model yaratacağını annebabaya anlatın.

• Okula başarısı ve okul devamlılığı ile ilgili sorunlar olabilir. Ailenin veya yakın bir akrabanın çocuğun/gencin takipçi olmasını sağlamaya çalışın. Okul performanslarını arttırmaları için birilerinden destek almasını sağlayın.

• Bu çocuklar/gençler genellikle akranları ile geçinmekte zorluk yaşadıklarından arkadaşları tarafından dışlanırlar ve kendileri gibi diğerleri tarafından dışlanmış olanların oluşturduğu gruplara girerler. Kimlerle arkadaşlık ettiğini bilin ve ailesinin ya da bir akrabasının da bu konuda takipçi olmasını sağlayın. Olumsuz arkadaş gruplarının kendisini nasıl olumsuz etkilediğini üçüncü şahıs üzerinden kendisiyle konuşabilirsiniz.

• Eğer sorun tek başına kendisinin çözebileceği bir şey değilse güvendiği bir yetişkinden yardım istemesini söyleyin. Kimden yardım isteyebileceğini birlikte netleştirin.

• Okul içinde ve dışında, enerjisini boşaltabileceği sosyal aktivitelere katılması için fırsatlar yaratın. Gruba aidiyet duygusunu geliştirmek için grup çalışmasına katılmasını teşvik edin. Bu sayede görevlere başlama ve onları sürdürüp tamamlama becerilerinin de gelişmesi için imkan sağlamış olursunuz.

• Dürüst olmayı öğrenmesi, sınıf arkadaşlarına ve öğretmenlerine verdiği sözleri yerine getirmesi için onu destekleyin. Böyle davrandığında neler kazanacağını, yapmazsa neler kaybedebileceği hakkında konuşun.

• Okulun disiplin kurallarını açıklayın. Okuldan kaçtığında, madde kullandığında ve şiddet içeren davranışlar sergilemeye devam ettiğinde, okulun her biri için nasıl bir yaptırım uygulayacağını net olarak açıklayın.

• Farklılıklara tolerans göstermek, empati kurabilmek ve şiddete başvurmadan güç ve kontrol duygularını geliştirmek şiddet davranışında kalıcı bir değişim yaratabilmek için çalışılması gereken özelliklerdir, bu konularda çalışan bir uzmana yönlendirilmelidir.

MADDE KULLANIMI VE YAKLAŞIM

Madde kullanımı olan gençle görüşme yapmadan önce, gençler arasında yaygın olarak kullanılan maddelerin özellikleri ve etkileri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Bağımlılık nedir ve kime bağımlı denilebileceğine dair bilgilenmek gerekir.

Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Özellikleri

Uçucu Maddeler: Tiner, çakmak gazı, kuru temizlemede kullanılan maddeler, benzin, düzelticiler, yapıştırıcılar(uhu, bali), oje, aseton gibi maddeler uçucu maddelerdir. Genel yargının aksine, uçucu maddeler elde etmesi ucuz ve kolay olduğundan yaygın olarak kullanılmaktadırlar. Bağımlılık potansiyeli yüksektir.

Uçucu maddeler burundan koklanarak ya da ağızdan nefes alma yolu ile kullanılırlar. Alındıktan sonra sersemlik, şaşkınlık, baş dönmesi ve bir tür sarhoşluk hali ortaya çıkar. Denge

bozukluğu, yürüme güçlüğüne neden olabilirler. Görsel, işitsel ve dokunsal sanrılar görülebilir. Baş ağrısı, bulantı, kusma, tıkanma, boğulma ve ani ölümler meydana gelebilir. Uçucu maddelerin en tehlikeli yanı ilk denemede ya da bunu takip eden her hangi bir kullanımda kanamaya veya boğulmaya bağlı ani ölümlere yol açmalarıdır.

Uçucu maddeler beyni etkiler ve beynin yapısını değiştirip kalıcı tahribata yol açabilirler. Bu sebeple bu maddeleri kullanan gençlerde dikkat eksikliği, öğrenme güçlüğü, kavrama yeteneğinde bozulmalar ve hafızada ciddi tahribatlara yol açabilir.

Esrar: Kahverengi, preslenmiş tabakalar ya da ot halinde satılır. Ot, joint, marihuana, gubar gibi isimlerle anılır ve çoğunlukla sigara gibi içilir. Genellikle ilk denenen ve daha ağır maddelere geçişe neden olan bir maddedir.. Esrar diğer bazı uyuşturuculara göre daha düşük bağımlılık potansiyeline sahiptir ancak bu esrarın bağımlılık yapmadığı anlamına gelmez.

Esrar alındıktan sonra genellikle gevşeme, rahatlama, görme ve duyma duyularında artış meydana gelir. Koordinasyonda ve reflekslerde bozulma ile dikkat dağınıklığına yol açar. Muhakeme becerisi bozulur, konuşkanlık gözlenir. İştah artar.

Esrar kullanımının olumsuz sonuçlarından birisi kişinin üretkenliğini kaybetmesidir. Esrar bağımlısı bir süre sonra çalışamaz ve üretemez hale gelir. Sigaraya göre akciğer kanseri ve bronşite 5 kat daha fazla yol açmaktadır. Uzun süre ve yoğun olarak kullananlardaki diğer etkileri unutkanlık, konsantrasyon kaybı ve öğrenme ile ilgili fonksiyonların zarar görmesidir. Esrarın az da olsa görülen en olumsuz etkisi kuşkuculuk ve hayaller görme şeklinde ortaya çıkan belirtilerdir ve bu akıl hastalığı kolaylıkla düzelmemektedir. Fiziksel bir yoksunluğu yoktur. Ancak alınmadığı zaman yerinde duramama, sinirlilik, huzursuzluk, gerginlik, uykusuzluk ve iştah kaybı gözlenebilir.

Ecstasy: Son yıllarda giderek yaygınlaşan ecstasy, beyaz, kahverengi, pembe ya da sarı tabletler ya da kapsüller şeklinde satılmaktadır. Tabletlerin üstünde kuş, fil, gülen yüz gibi çeşitli resimler bulunur. Ex, E, Beyaz Kumrular, Mitsubishi gibi isimlerle anılır.

Alındıktan sonra kişide enerji artışı, canlılık, algıda artış, karşı cinse yakınlık hissi ortaya çıkar. Koordinasyon bozukluğuna, vücut ısısında ve kan basıncında artışa ve kalp ritminde bozukluğa neden olur. Beden ısısının artması iç kanamalara, böbrek üstünde olumsuz etkilere neden olabilir. Ecstasy kullanımına bağlı olarak gelişen ölüm vakaları genellikle yüksek ateş ve aşırı sıvı kaybından olmaktadır.

Ecstasy'nin de bağımlılık potansiyeli vardır. Kişi bir süre sonra bu maddeyi almadan eğlenemez olur. Ecstasy'ye karşı tolerans gelişir ve kişi giderek kullandığı madde miktarını artırma gereksinimi duyar. Bu durum da bağımlılık belirtisidir.

Eroin: Açık kahverengi renkte, toz halinde satılır. Toz, beyaz, H (eyç) gibi adlarla anılır. Buruna çekilerek, damardan enjekte ederek (shot), buharını içe çekerek (kaydırma) ve sigara biçiminde (koreks) kullanılabilir. Alındıktan kısa bir süre sonra etki göstermeye başlar ve etkisi 4-6 saat sürer. Bu nedenle günde en az iki üç kez kullanılması gerekir. Alındıktan sonra gevşeme, hareket ve konuşmada yavaşlama, göz bebeklerinde küçülme, yüzde kızarıklık ve ağız kuruluğu ortaya çıkar. Dikkat ve bellek bozukluklarına yol açar. Yüksek dozda alındığında solunum yavaşlar, koma hali ortaya çıkar ve bunlara bağlı olarak kişi hayatını kaybedebilir. Yoksunluk belirtileri burun akıntısı, halsizlik, uykusuzluk, kas ağrıları ve kramplar şeklindedir. Hayaller ve kötü kâbuslar da eşlik edebilir. Tolerans çabuk gelişir ve bağılılık potansiyeli çok yüksektir.

"Haplar" : Eczanelerde yeşil ve kırmızı reçete ile satılan Diazem, Nervium, Xanax, Tranxilene, Ativan, Rivotril, Akineton, Rohypnol ve Lomotil gibi ilaçlar doktor kontrolü olmadan kullanıldıklarında bağımlılık yapabilirler. Bu ilaçlardan rohypnol ve rivotril "Roş" adı ile anılmaktadır. Sadece yeşil reçeteli haplar değil, öksürük şurupları, kilo verdirme hapları, kas geliştiren ve doping içeren haplar, kas gevşetici spreyler de bağımlılık yapabilir.

Alındıktan sonra rahatlamaya, gevşemeye ve uykulu bir hale sebep olurlar. Reflekslerde zayıflamaya neden olurlar. Bu ilaçlar alkol ile alındıklarında etkileri daha da artar. Hap alan kişi bazen huzursuz da olabilir, bu gibi durumda saldırganlaşabilir. Bağımlılık potansiyeli yüksek olan bu haplar ancak amaçları dışında ve yüksek dozlarda kullanıldığında şiddetli bağımlılığa yol açarlar.

Bağımlılık ve Bağımlı Kavramları

Kişi herhangi bir maddeyi denemeden önce onları merak eder, ama aynı zamanda da neler olacağını bilmediği için de tedirginlik duyar. Korkusunun üstesinden geldiğinde de "Bir kereden bir şey olmaz" diyerek kullanır. Bundan sonraki her kullanışında "bu son" der, ama beklenen son hiç gelmez. Bağımlı olmayacağına ve maddeyi kontrol edebileceğine inanır. İsterse bırakabileceğini söyler ve kullanmaya devam eder. Ancak bir süre sonra kişi madde kullanımının olumsuz etkilerini yaşamaya ve "bu meret bırakılmaz ki!" demeye başlar. Maddenin olumsuz etkiler arttığında ve dibe vurduğunda artık bırakmak zorunda olduğunu anlar, bir an gelir ve bırakır. Bir süre temiz kalır. Fakat kişi kendine güven kazandıkça madde ile ilgili sıkıntılarını unutur ve tekrar "bir kere" dener. Ancak bu bir kere denemekle kalmaz, yine eskisi gibi madde kullanmaya devam eder. İşte bu kısır döngü bağımlılık olarak adlandırılır.

Bir kişinin bağımlı olduğunu söyleyebilmek için aşağıdaki kriterlerin en az üç veya daha fazlasını karşılaması gerekmektedir:

• Madde kullanan kişi madde kullanımını kontrol etmekte güçlük çeker. Örneğin bir kadeh içip masadan kalkmayı hedeflerken kullanımını kontrol edemediğinden bir şişeyi bitirip kalkar. Kullanılan maddenin dozunu zaman içinde arttırır.

• Vücut alınan maddeye tolerans geliştirdiğinden aynı etkiyi elde edebilmek için zaman içinde alınan madde miktarının arttırılması gerekir.

• Zarar vermesine rağmen, kişi madde kullanmaya devam eder.

• Okul başarısı, arkadaşlık ilişkileri ya da sağlığı olumsuz yönde etkilense bile kullanmaya devam eder. Aile, iş ve çevresi ile olan ilişkileri bozulur.

• Zamanının çoğunu madde arayarak ya da kullanarak geçirdiğinden ailesine ya da arkadaşlara ayıracak vakti yoktur.

• Başarısız bırakma girişimleri vardır. Madde kullanan kişiler kendi kendine bırakmayı deneyip başarısız olurlar.

• Kullandıkları maddeyi bıraktıkları ya da miktarı azalttıkları zaman ruhsal ya da fiziksel yoksunluk belirtileri (huzursuzluk, uykusuzluk vb.) gözlenebilir.

Madde kullanan kişiyi nasıl anlayabiliriz?

Bir kişinin madde kullanıp kullanmadığını anlamanın en kesin yöntemi kan ve idrar testle- ridir. Ancak bir gençten hemen kan ya da idrar örneği istemek doğru bir yaklaşım değildir. Bunun yerine davranışsal bir takım ipuçlarından yararlanılabilinir. Madde kullanmaya başlayan bir genç derste dikkatini yoğunlaştırmada güçlük çeker. Okuldaki arkadaş grubu değişebilir. Derslerde hafif uykulu, halsiz ve yorgun gözükebilir. Kendisine olan özeni azalabilir, çevre ve arkadaşlar eski önemlerini yitirebilirler. Sözel iletişiminde farklılaşma gözlenebilir. Eskiye oranla daha içine kapalı ya da daha sinirli olabilir. Devamsızlığın artması ya da notların belirgin biçimde düşmesi de bir risktir. Öğrencinin eski arkadaş grubundan uzaklaşarak okuldan kaçmak, şiddet uygulamak, alkol madde kullanmak gibi riskli davranışlar sergileyen bir grupla ilişki kurmaya başlaması da ipucu niteliğindedir.

Madde Kullanan Gence Yaklaşım

• Bu konuda çalışan psikiyatriste yönlendirme yapın. Onlarla bilgi alışverişinde bulunun.

İzleme ye devam edin.

• Madde kullanan bir genç ile konuşurken öncelikle amacınızın ona destek ve yardımcı olmak olduğunu vurgulayın.

• Kendinizi onun yerine koymayı deneyerek onun düşünce, yaşantı ve korkularını anlamaya çalışın.

• Genci etiketlemekten kaçının, çünkü "kullanıcı" olarak etiketlenen bir gence yaklaşmak çok zordur. Önyargılarınızın farkına varın, böylece iletişimi aksatma olasılığını azaltırsınız.

• Eğer genç maddenin etkisi altında ise onunla bu durumda konuşmanın yararı olmaz; çünkü maddenin etkisi altında sağlıklı tepki veremez. Bu sebeple madde etkisindeki gençle konuşmak yerine onu kendisine gelmesini sağlayacak sessiz ve sakin bir ortama götürmek gereklidir. Kendine zarar verme olasılığına karşı onu yalnız bırakmamanız yerinde olacaktır.

• Yaptığını tek bir nedene bağlamak yerine kendinizi onun yerine koyarak neler yaşıyor olabileceğini ve duygularını anlamaya çalışmak ona ulaşmanızı kolaylaştıracaktır.

• Ne kullandığını ve söylediği madde dışında başka madde kullanıp kullanmadığını sorun. Eğer sormazsanız hiçbir zaman onun ne kullandığını bilemez ve eğer bir madde kullanıyor ise bağımlı olmasını engelleyemezsiniz.

• Madde kullanımını kesmesi gerektiğini, bunun için sizin ona doğru yönlendirmeler yaparak yardım edebileceğinizi söyleyin.

• Madde kullanma süreci ile ilgili sağlıklı bilgi almak için onlara bazı sorular sormanız gerekmektedir. İlk kez ne zaman kullandığını ve eğer düzenli kullanıyor ise ne kadar zamandır düzenli olarak kullandığını soruşturun. Ne sıklıkta bu maddeleri kullandığını araştırın. Tam bir yanıt alamazsanız geçen hafta içinde bu maddeleri ne sıklıkta kullandığını sorabilirsiniz. Genellikle gençler kullanım sıklıklarını abartabilir ya da düşük gösterebilirler. Bu konuda dikkatli olmak gerekir. Hangi ortamlarda ve kimlerle birlikte kullandığını öğrenin.

• Tüm bunları sorarken tarafsız bir tavır takınmanız gerekir. Herhangi bir korku, üzüntü ya da kızgınlık ifadesi sergilemeniz iletişimi kopartır. Tarafsız tutumunuz ve onu yargılamamanız cevapların doğruluğunu arttıracaktır.

• Kullandığı maddelerin zararlarını adım adım yeri geldikçe vurgulayın ama bir liste gibi sıralamayın. Bu maddelerin en kötü etkisinin ne olduğunu ona sorun. Onun cevabını aldıktan sona en kötü etkisinin bağımlılık olduğunu anlatın. Bağımlılığın nasıl geliştiğini ve şeker hastalığı gibi geri dönülmez olduğunu vurgulayın. Bu maddeleri bir süre sonra kontrol edemeyeceğini anlatın.

• Eğer ailenin madde kullanımı ile ilgili çok sert tepki verme eğilimi varsa aile içinde sözü

geçen yakın bir akrabasına durumu anlatarak desteklemesini sağlamak uygun olacaktır.

• Madde kullanımı uzun süreli takip gerektirir. Bu nedenle ilişkiyi kesmemek gerekir. Bu dönem içinde özellikle çocuğun karşılaştığı yaşam sorunlarını çözmeye ve çözmeyi öğrenmesine özen gösterin.

DAVRANIŞ BOZUKLUĞU

Davranış bozukluğu belirtileri arasında yalan söyleme, çalma, akranlarıyla silahlı ya da silahsız kavga etme, insanlara ve hayvanlara karşı acımasız davranma, yaşına uygun olmayan bazı cinsel aktiviteler sergileme, kabadayılık yapma, yıkıcı davranışlarda bulunma, kuralları bozma, hilekârlık, okuldan kaçma ve akademik zorluklar sıralanabilir. Bu davranışları yasa dışı madde denemek, kanunlarla başının belaya girmesi ve evden kaçma olayları takip edebilir.

Eğer öğrenme ile ilgili sorunları olduğunu düşünüyorsanız durumu netleştirmek için rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirebilirsiniz. Şiddet içerikli ve fevri davranışlarının sıklığı çoksa ve bir takım başka sorunların olduğundan şüpheleniyorsanız psikiyatriste yönlendirme yapın. Geçmişte ihmal, fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar veya terk edilme gibi travmatik yaşantılarının olup olmadığını araştırın. Böyle bir durum belirlediğinizde konunun uzmanına yönlendirin.

Davranış Sorunları Olan Çocuk/Gence Yaklaşım

• İlk zamanlarda gençte değişim yaratmaya çalışmaktan kaçının. Hedef öncelikle sizinle güven ilişkisinin geliştirmesidir. Bu amaçla çok uç şeyler söylese de onu, söylediklerini onaylamadan, yargılamadan, suçlamadan ve konferans verme şeklinde konuşmadan sadece aktif bir şekilde dinleyin. Anlattıklarıyla ilgili olarak, onu daha fazla tanımaya yönelik sorular sorun.

• Onun sıkıntı yaşadığı alanları anlatmasını isteyin. Yaptığı davranışların başkaları kadar kendisi için de olumsuz sonuçlar doğurduğuna dikkatini çekebilirsiniz. Kullandığı yöntemlerin kısa süreli kazançları olabildiğini ama asıl istediğini elde etmesini sağlamadığını göstermek önemlidir.

• Olumlu olarak model alabileceği kişiler yaratmak önemlidir. Sevdiği ve beğendiği büyükleri, arkadaşları veya hayran oldukları insanları sorgulayabilir ve onların özellikleri üzerinde konuşabilirsiniz. Eğer size olumsuz mesajlar verirse duymamazlığa gelip bambaşka konudan bir soru sorup oraya geçin ve onun tuzağına düşmeyin.

• Bu çocuklar, duyguları ile olumsuz davranışları arasında ilişki kuramazlar, çünkü duygusunu fark etmek, doğru bir şekilde tanımlamak ve ifade etmekte zorlukları vardır. Onlarla görüşme

yaparken gündeme getirdiği bir olaydaki duygudan yola çıkarak onu başka zamanlar nerede, nasıl yaşadığını sorgulayabilir ve hangi olayların buna yol açtığını fark ettirerek duyguları ve davranışları arasındaki bağları gösterebilirsiniz.

• Aklına estiği gibi, sonucu düşünmeden yaptığı davranışların sayısını azaltabilmek için bu davranışının kendi başına açtığı sorunları fark ettirin ve bunu engelleyebilmek amacıyla ne yapmasının kendisine yardımcı olabileceğini tartışın. Fevri davranışlarının frenine basması için kendisine basmakalıp önerilerde bulunmaktansa işe yarayabilecekleri onunla tartışıp en uygunu yaratmak daha doğru olacaktır.

• Öfkesini kontrol etmesi için kendisine yardımcı olun. Belli bir olay seçip canlandırma metodunu kullanarak öfkeli tarafı siz canlandırın ve ayna işlevi görün. Çoğunlukla fevri davranışlarının tetikleyicisi olan öfkesini yatıştırmaya nelerin yardım edebileceğini konuşun ve onları teker teker denemesi için cesaretlendiriniz.

• Davranış problemlerinin yeniden gözükmesine yol açacak olası stres faktörlerini araştırın. Problemli bir davranış sergilenmeden önce ne gibi olayların meydana geldiğini, bunlara eşlik eden düşünce ve duyguları öğrenmeye çalışın. Bu tür durumların olabileceği zamanlar için öncesinde neler yapabileceği üzerinde konuşabilirsiniz.

• "Okul içindeki kuralları biliyor" diye düşünmeyin. Sık sık bu kuralları ona hatırlatmak gerekir. Yeri geldiğinde olumsuz davranışlar sonucunda uygulanacak açıkça tanımlanmış yaptırımları da hatırlatabilirsiniz. Ne istendiğini anladığından emin olmak için sizin söylediklerinizden ne anladığını kendisine sorabilirsiniz.

• Okul içindeki ve dışındaki bir takım aktivitelere, grup faaliyetlerine katılımını arttırmak için yönlendirme yapın. Onunla hoşlanabileceği aktiviteler üzerinde konuşarak belli bir aktiviteyi "***denemesi"*** **için cesaretlendirin.**

Bu uzun soluklu bir süreçtir ve ancak bu çocuklarla/gençlerle kurulmuş güvene dayalı bir ilişki davranışlarında değişim meydana getirebilmektedir.

EVDEN KAÇMA

Gencin ebeveynlerinin iznini almadan bir ya da daha fazla gün eve gelmemesi, geceleri en az iki kere evden kaçmış olması belli bir eğilimin varlığına ipucu olabilir.

Evden kaçmasının pek çok nedeni olabilir. Şiddet uygulanan, istismarın (fiziksel, duygusal ya da cinsel) yaşandığı kaotik ev ortamları, ebeveynler arasındaki ciddi anlaşmazlıkların yanı sıra gencin "özgürlük" arayışı, otorite ile yaşadığı sorunlar ve madde kullanımı evden kaçma davranışının sebepleri arasında yer alabilir. Hangi sebeplerin rol oynadığını öğrenebilmek için öncelikle güven ilişkisini kurmanız gerekmektedir. Konuşmaya isteksiz ve dirençli olabilir. Her ne olursa olsun onu yargılamayacağınızı ona hissettirmelisiniz.

Evden Kaçma Davranışına Yaklaşım

• İlk adımınız evden kaçışının öyküsünü almaktır. Bu ilk defa mı oldu, değilse ilki ne zaman olmuş ve neden evi terk etmiş, bu kendi kendine aldığı bir karar mı olmuş, ne kadar süre dışarıda kalmış, evde olmadığı zamanları nerede ve nasıl geçirmiş, evden kaç kez kaçmış, eğer tekrar döndüyse neden dönmüş? sorularını sorun. Ancak verdiği cevapların hepsi doğru olmayabilir, tutarlılığını kontrol etmek için zaman içinde soruları yineleyin.

• Evden kaçma nedeninin altında fiziksel veya cinsel taciz yatıyorsa zarar gördüğü durum devam edebileceğinden çocuğun güvenliğini sağlayabilmek için gereken kişi ve kuruluşlara haber verin. İstismar konusunda uzman birine yönlendirme yapın.

• Evden kaçma sebebinin ebeveynlerden değil çocuktan kaynaklandığı durumlarda bunun altında yatan sebebi araştırın. Tehlikeli davranışlar sergilemekten kaçınmıyor, "özgürlüğünü" yaşamak için evden kaçıyorsa ya da evden kaçan başka bir arkadaşına uymak için ve sokakta yaşamak ile ilgili hayallerini gerçekleştirmek için evden kaçıyor ise bu düşüncelerinin gerçekleri yansıtmadığı gösterilmelidir. Bu amaçla üçüncü şahıs üzerinden konuşarak, örnek bir durum anlatıp sokakta bir kişinin başına neler gelebileceğini ona fark ettirebilirsiniz.

• Evden kaçma ve sokaktaki yaşantı ile ilgili neler bildiğini sorun. Gerçek bilgileri onu yargılamadan, suçlamadan verin. Evden kaçma fikri yeniden aklına geldiğinde bunu tekrar düşünmesini ve sizinle görüşmesinde edindiği yeni ve doğru bilgiler doğrultusunda bunu yeniden değerlendirmesi ona önerebilirsiniz.

• Evde veya iç dünyasında sorunları olabilir. Ancak sokak ortamının onları çözmek için iyi bir tercih olmadığını ve sorunlarını daha da arttıracağını söyleyin. Sıkıntılarının neler olduğunu onunla konuşabilir ve onlara sağlıklı çözüm yollarını birlikte bulabilirsiniz. Özellikle evdekiler ile sorunları varsa yaşanan çatışmalarda kendisinin neler yapılabileceği üzerine

konuşulabilir.

• Evde bir ihmal veya istismar durumu söz konusu olmasa da eşlik edebilecek olası psikolojik rahatsızlıklara müdahale etmek amacıyla konunun uzmanına yönlendirme yapılmalıdır.

KENDİNE ZARAR VERME DAVRANIŞI

Tipik kendine zarar verme davranışları arasında kafa vurmak, kendine vurmak, derisini çimdiklemek ya da tırmalamak, kendini ısırmak, kendini yakmak, saçını yolmak veya kendisini kesmek sayılabilir.

Kendine zarar verme davranışının nedenleri kendilerine ya da başkalarına yönelmiş öfke, duygusal acıları hafifletme isteği ve bunun başka bir yolunu bilmemesi, hissizliğini giderme isteği veya istediğini elde etmek için tehdit unsuru olarak kullanma ya da kendini cezalandırma olabilir.

Kendine Zarar Verme Davranışına Yaklaşım

• Görüşme esnasında bir genç kendini keserek kendine zarar verebilir. Bu gibi durumda öncelikle medikal müdahale gerektirip gerekmediğini kontrol edin. Kesi ister derin ister hafif olsun mutlaka pansuman yapılmasını sağlayın.

• Acıma, korku ya da öfke ile yaklaşmamak ve tarafsız olmak önemlidir. Bir psikiyatriste yönlendirme yapılması doğrudur.

• Öncelikle bilmeniz gereken bu davranışı ilgi çekmek için yapmıyor olduğudur. Eğer nasıl davranabileceğine dair sağlıklı tepkileri olsaydı kendisini kesmezdi. Bu davranışı ancak sağlıklı başa çıkma yöntemleri edindikten sonra bırakacağını unutmayın.

• Bilinmesi gereken bir diğer nokta, kendine zarar verme davranışı ile intihar davranışını birbirinden ayrı olgulardır. Kendine zarar verme davranışında verilmeye çalışılan mesaj, bir şeyin yolunda gitmediği ve çocuğun bununla nasıl başa çıkacağını bilemediğidir.

• Daha önce kendini kesip kesmediğini ya da başka bir şekilde kendine zarar verip vermediğini araştırın. Eğer daha önce de kendine zarar verdi ise ilk kesisini göstermesini isteyin. Ne zaman, nerede, neden kesti, kestikten önce ve sonra ne hissetti? Benzer bir şekilde en son ne zaman kestiğini sorun ve o kesiyi göstermesini isteyin. Kestiği sırada nerede olduğu sorun.

• Kesmeden önce ve kestikten sonra ne hissettiğini ve ne düşündüğünü araştırın. Kesmeye başlamasındaki tetikleyici nedenleri anlamaya çalışın. Kendisi gibi kendisini kesen arkadaşları, tanıdıkları olup olmadığını da araştırın. Çünkü içinde bulunduğu gruba kendini kabul ettirebilmesi için ondan böyle bir davranış beklenmiş de olabilir. Madde kullanımı

olup olmadığını araştırın. Eğer çocukta madde kullanımı varsa kendini keserken madde etkisinde olup olmadığının da araştırılması gerekir. Eğer kendini kesme davranışı alkol ya da madde kullanımına bağlı gelişiyorsa mutlaka konunun uzmanına yönlendirme yapılmalıdır.

• Kendisini kesmesinin öncesindeki olayların neler olduğunu sorarak nedenleri anlamaya çalışabilirsiniz. Kişinin kendini kesmesine yol açan yaşantılarının arasında benzerlikler olup, olmadığına bakın. Verdiği bilgilerin sonunda kendisini doğru anlayıp anlamadığınızı kontrol etmek için onun söylediklerini özetleyin.

• Kendine zarar verme davranışının birden fazla nedeni olabileceğini ve insanların yaşadığı sorunlardan, rahatsız edici duygulardan kurtulmak için kötü bir seçim olsa da kendisine zarar verebildiğini söyleyin. Geçmişte verdiği örneklerden birisini ele alarak aynı durumda kendisini kesmek yerine neler yapabileceğini onunla tartışarak alternatifleri gösterebilirsiniz. Beraber kendine zarar verme davranışını gösterebileceği riskli durumları tespit ederek önceden önlem alabilirsiniz.

• Her görüşmede o hafta içinde kendini kesme davranışının olup olmadığını sorun. Eğer olmadıysa neden olmadığını ve bunu nasıl başardığını sorarak onu güçlendirin. Eğer kendini kestiyse ne olduğunu ve alternatif uygulamasının önündeki engelleri öğrenin. Bunun yerine ne yapabileceğinin üstünde durun ve yeni çözüm yolları bulmasına yardımcı olun.

OKULDAN KAÇMA

Okuldan kaçma, çocuğun uzun süreli, geçerli bahanesi olmaksızın okula gitmemesi ya da ders saatleri dahilinde okulu terk etmesi olarak tanımlanabilir. Her iki durumda da çocuk yetişkinlerin bilgi ya da izni olmaksızın okuldan uzaklaşmaktadır. Çocuğun okul devamsızlığı yapmasının pek çok olumsuz sonucu bulunmaktadır. Çocuğun akademik başarısı ve ileriye dönük olarak mezuniyet derecesi etkilenmekte; okul başarısındaki düşüş nedeniyle düşük benlik saygısı ve özgüven problemleri oluşabilmektedir.

Okuldan kaçma çocuğun ileride madde kullanımı, okuldan atılma ve daha fazla riskli davranışlar sergileme gibi daha büyük sorunlar yaşayacağının bir işareti olabilir. Okuldan kaçma ve sonunda tümüyle okuldan kopmak aynı zamanda çocuğun suç işlemesine geçiş de sağlayabilir. Daha büyük sorunları önlemek için bu sorunla uğraşmak ve çocuğu okul sistemi içersinde tutabiliyor olmak için uğraşmak gereklidir.

Okuldan Kaçma Davranışı Olan Çocuğa/Gence Yaklaşım

• Çocuğun okula kaç gün devamsızlığı olduğu öğrenilmeli ve bu durumun sonuçları hakkında ona bilgi verilmelidir. Ailesinin durumdan haberi olup olmadığını öğrenilmelidir. Eğer ailenin bilgisi yoksa çocuğa bu konuda ailesi ile konuşmak zorunda olunduğu belirtilmelidir.

• Devamsızlık yapmasının ya da okuldan kaçmasının birçok sebebi olabilir. Ancak sebepleri bilmek hangi alanlarda çalışacağınızı belirlemek açısından çok önemlidir. Okula başka bir okuldan geçmişse ve uyum sorunu yaşıyorsa anne-babası ile görüşüp ortak çözüm yolları üretilmelidir.

• Diğer bir sebep sınıf arkadaşları ile anlaşamama, alay edilme ve aşağılanma olabilir. Bu durumda çocuğun/gencin güvenli davranış ve iletişim becerilerini geliştirmek hedeflenmelidir.

• Genç/çocuk arkadaşlarına uymak ve bir grubun parçası olmak için de okuldan kaçıyor olabilir. Bu durumda arkadaş grubunun olumsuz etkileri ile çalışmak ve arkadaş baskısına hayır demeyi öğretmek gerekir.

• Gencin/çocuğun okuldan kaçmasının sebebi ebeveynlerin yetersiz gözetiminden kaynaklanan bir sorun olabilir. Aile ile iletişime geçip, çocuğun/gencin genel durumu ile ilgili konuşurken disiplin yöntemleri, sınır koyma, sorumluluklar konusunda aileye bilgi verin.

• Genç/çocuk ailesi tarafından sokakta çalıştırıldığı için devamsızlık yapıyor ve okuldan kaçıyorsa aile ile görüşün. Bu durumun yasalara aykırı olduğunu ve ceza alacaklarını hatırlatın. Durumun devam etmesi durumunda Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bilgi verin.

• Gencin/çocuğun okuldan kaçmasını önlemek için aile ile işbirliği yapmak kaçınılmazdır. Aile ile ortaklaşa genç/çocuk okuldan kaçtığında neler olacağını net bir biçimde belirleyin ve bunu ona iletin. Ebeveynler, devamsızlık yüzünden sınıf tekrarı yapmasın diye rapor alıyorlarsa bu durumun genç/çocuk üzerindeki etkilerini aileye anlatın. Bunun okuldan kaçma davranışını nasıl pekiştirdiğini vurgulayın. Davranışının sorumluluğunu alarak sonuçlarına katlanması gerektiğini açıklayın. Anne-babanın çocuklarını kollamaya yönelik bu gibi davranışlarının yarardan çok zarar getireceğini ve kesmeleri gerektiğini anlatın.

• Çocuk okuldan kaçtığında nereye gittiğini, neler yaptığını, kimlerle birlikte olduğunu araştırın. Okuldan kaçtığında madde kullanıp kullanmadığını veya başka riskli davranışları bulunup bulunmadığını öğrenemeye çalışın. Eğer böyle bir durum söz konusu ise o alanlara dair müdahale planı geliştirilmelidir.

• Çocuğun okul ile bağ kurmasını sağlamak amacıyla okuldaki sosyal etkinliklere katılması (sosyal kulüpler, sportif faaliyetler vb.) ya da okul ile ilgili işlerde sorumluluk alması (nöbetçi olmak, sınıf başkanı olmak, kütüphane sorumlusu olmak vb.) sağlanmalıdır.

Etiketlenmeyi Önlemek

Davranış sorunları, dikkat eksikliği ve aşırı hareketliliği olan, evden ya da okuldan kaçan, madde kullanan, kendine zarar veren, şiddet davranışları gösteren çocukların hem arkadaşları hem de okul çalışanları tarafından "haylaz", "adam olmaz", "serseri" gibi damgalanma riskleri vardır. Ancak çocukların bu şekilde etiketlenmeleri dışlanmalarına, yalnız kalmalarına yol açabilir. Bu durum çocuğu sıra dışı bir arkadaş çevresine itebilir ve riskli davranışlarının pekişmesine yol açabilir.

• Çocuğun/gencin dışlanmasını önlemek için atılacak ilk adım öğretmenler ve okul idaresini "riskli davranış gösteren çocuk/genç ve özellikleri" hakkında bilgilendirme yapmaktır. Bu çocukların ne gibi sorunları olduğu, onu damgalamanın ne gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceği vurgulanmalıdır. Bir seferde insanların fikirlerinin tamamıyla değişmesini ve tutumlarında radikal bir farklılık gözlemlemeyi beklemeyiniz, bunun için zamana ihtiyaç vardır.

• Sorunlu davranışları olanlarla görüşme yaparken, onların etiketlenmelerini önlemek için riskli davranışlarının herkes tarafından öğrenilmemesini sağlayın. Bu sebeple sadece okul içerisinde belli insanları bilgilendirin. Çocukla/gençle de görüşerek güven duymadığı arkadaşları ile durumunu paylaşmaması hakkında bilgilendirme yapın.

• Okul içerisinde yapılacak çalışmalardan biri de etiketlenme konusunda çocuğu/genci bilgilendirmektir. Gösterdiği bazı davranışları nedeniyle arkadaşlarının, öğretmenlerinin ve okul idaresinin onu nasıl değerlendirebileceği ve bunun sonucunda ona nasıl davranabilecekleri konusunda konuşulmalıdır. Burada önemli olan, kendi davranışlarının diğer insanların ona nasıl davranacağını belirlediğine dair farkındalık yaratmaktır.

• Duygu yaşamak, duygulanmak insanın sahip olduğu en önemli özelliklerinden birisidir. Duygular yaşamın rengi, "tadı tuzu"dur; duygunun yaşanmadığı bir yaşam düşünülemez.

• İnsan hiçbir zaman saf ve tek bir duygu yaşamaz, hissettikleri her zaman birçok duygunun

DANIŞMANLIK TEDBİRİ KAPSAMINDA UYGULANACAK PSİKOSOSYAL DESTEK MODÜLLERİ

Bu bölüm, yarı yapılandırılmış oturum içeriklerinden oluşmaktadır. Temel amaç, danışmanlık tedbiri uygulamalarında sıkça karşılaşılabilinecek konulara yönelik sekiz oturumda izlenebilecek bir yol haritası sunmaktır. Sizden beklenen çocuğun özelliklerine ve tedbir kararının içeriğine göre burada sunulan örnekler üzerinden ihtiyaca göre uygulama modülleri geliştirmenizdir.

▶ Çocuk ▶ Ebeveyn

1. MODÜL İLETİŞİM BECERİLERİ

Tanışma - Isınma - Kendini Tanıma

Kazanım : Kendini kişisel özelliklerine göre tanıma.

Göstergeler : Çocuk kişisel özelliklerini tanır. Diğerleri ile aynı ve farklı olan yönlerini ayırt eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Onunla kısa bir süre sohbet edin. Niçin burada olduğunuz hakkında bilgi verin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa isminin ne anlama geldiğini, isminin en hoşuna giden yanının ne olduğunu sorun.

• Çocuktan, kendisini anlatan üç özelliğini söylemesini isteyin. Dış görünüşü ile ilgili olduğu kadar, davranışlarına ve alışkanlıklarına dair özellikler sayması için yönlendirici sorular sorun.

• Etkinlik: Çocuktan bir insan resmi çizmesini isteyin. Bu resim hakkında sorular yöneltin.

- Resimdekinin cinsiyeti ne?
- Kaç yaşında?
- Sence bu resimdeki insan hangi duyguyu yaşıyor?
- Bu insanın düşünceleri ne olabilir? (Düşünce balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)
- Resimdeki insan konuşmak isterse ne demiş olabilir? (Konuşma balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)

• Etkinlik: Çocuğa başka insanlarda beğenmediği, eleştirdiği davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazama biliyorsa yazmasını isteyin.

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları hangi nedenlerle yapıyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne tepkiler veriyor?

• Çocuğa başka insanlarda beğendiği, çok hoşuna giden davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazma biliyorsa yazmasını isteyin

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları yaptığında neler hissediyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne gibi tepkiler veriyor?

Ödev : Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini sorun. Nerede yaşamak istiyor, hangi meslekleri düşlüyor? Kendisinin büyümüş halini yazmasını ya da çizmesini isteyin. Bir sonraki görüşmede bunları konuşacağınızı hatırlatın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendini İfade Edebilme

Kazanım : Kendini uygun yöntemlerle ifade edebilme.

Göstergeler : Kendini suçlayıcı ifadeler kullanmadan ifade etmenin öneminin farkına varır.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediği" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğun kendini nasıl ifade ettiğini anlamak için belirgin bir konu hakkında konuşturun - Başından geçen ilginç ya da çok komik bir olayı anlatmanı istiyorum

• Etkinlik: Karşısındaki kişinin olumlu veya olumsuz davranışlarının onda hangi duyguları yaşattığını sorun. Yaşantısından örnekler almaya çalışın. Aşağıdaki sorulardan yararlanabilirsiniz Bu soruları çocuğun yaşına göre farklılaştırabilirsiniz. Canlandırma da yapabilirsiniz.

- Arkadaşın senden kalemini ödünç aldı ama getirmedi neler hissedersin?(öfke, kızgınlık, vb.)
- Tuttuğun futbol takımı şampiyon oldu neler hissedersin? (sevinç, mutluluk vb.)
- Annen seni okuldan almaya gelecekti ama gelmedi neler hissedersin?(koku, endişe, merak vb.)
- Bir konuda görüşünü düşünceni söylüyorsun ama arkadaşların dinlemiyorlar neler hissedersin? (değersizlik, hayal kırıklığı vb.)

• Karşı tarafı suçlayıcı tarzda ya da dalga geçerek konuştuğunda karşı tarafın nasıl hissedeceğini gösterecek canlandırmalar yapın

• Etkinlik: karşılıklı konuşan iki insan resmi çizdirin. Eğer çizemiyorsa sizin daha önceden ana hatlarıyla çizdiğiniz resmi ona verin.

- Bu iki insan birbiri hakkında ne düşünüyorlar? (düşünce balonu çizerek yazmasını isteyin)
- Bu iki insan birbirine ne demiş olabilirler (konuşma balonu çizerek yazmasını isteyin)

• Konuşmalarının nasıl suçlayıcı ya da yargılayıcı olabileceğini gösteren örnekler vererek açıklama yapın (sen ile başlayan ve olumsuz sıfatları içeren cümleler).

• Suçlayıcı ifadelerin karşıdaki kişi üzerinde nasıl etki bırakabileceği üzerinde konuşun.

Ödev : Önümüzdeki görüşmeye kadar kendini ifade ederken suçlayıcı ifadeler kullanmamaya çalışmasını isteyin. Bu konuda yaşadıklarını sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendini İafede Edebilme (Suçlayıcı sen dili)

Kazanım : Kendini uygun yöntemlerle ifade edebilme.

Göstergeler : Duyguları tanır ve ayırtedebilir. Suçlayıcı ifadelerin neden olduğu sorunları fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "suçlayıcı ifadeler kullanmamaya çalışmasını istemek" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

• **Etkinlik:** "Duyguları tanıma"

Araç: 4 tane karton ya da A3 kâğıt, eski gazeteler, kalın uçlu bir kalem, yapıştırıcı, makas

Kartonların (A3 kâğıt) her birinin en üstüne ayrı ayrı dört temel duygunun adlarını yazın (Sevinç, korku, öfke, üzüntü) ve kartonları duvara asın. Çocuktan gazetelerden insan yüzlerini kalemle bir daire içine almasını isteyin. Sonra bu yüzleri makasla keserek çıkarmasını isteyin.

Bu yüzleri uygun olan kartona yapıştırmasını isteyin. Yapıştırma işlemi sırasında bazı duyguları anlamlandırmada zorluk çekecek ve size soracaktır. Onları ayrı bir yere koymasını isteyin. Yapıştırma işlemi bittikten sonra aşağıdaki sorulardan yararlanarak değerlendirme yapın

- Hangi duyguları çok daha rahat buldun?
- Duyguları insan yüzlerinden jest ve mimiklerinden anlamak kolay mı? Hangi duyguları bulmakta zorlandın.(Yapıştıramadığı resimler)

Ardından, yaşanan gerçek duyguların bazen yüzlerden anlaşılamayacağı üzerinde konuşun

• **Etkinlik:** "Tepkileri görme"

"Şimdi sana bazı ifadeler okuyacağım. Bana hissettiklerini söylemeni istiyorum" deyin ve aşağıdaki ifadeleri ona okuyun. Söyleyen kişiye karşı duygularını, tepkilerini almaya çalışın.

- Birisi sana " İşe yaramazın birisin" dedi. Neler hissedersin? İçinden ne yapmak gelir? Bu ifade söyleyen kişi ile ilişkini etkiler mi?
- Birisi sana "tembelsin" dedi. Neler hissedersin? İçinden ne yapmak gelir? Bu ifade söyleyen kişi ile ilişkini etkiler mi?
- Çocuğun biri sana "aptalsın" dedi. Neler hissedersin? İçinden ne yapmak gelir? Bu ifade söyleyen kişi ile ilişkini etkiler mi?

Karşıdaki kişiyi suçlayıcı ifadelerin "sen dili" olduğunu vurgulayın

• **Etkinlik:** "Duygular ve davranışlarımız"

Aşağıdaki soruları yönelterek yorum katmadan cevaplarını dinleyin.

- Bizler "sevinç" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne zamanlar seviniriz?
- Bizler "Korku" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne olursa korkarız?
- Bizler "Öfke" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne olursa öfkeleniriz?

- Bizler “üzüntü” duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne zaman üzülürüz?
- Peki bu duygular iyi ve kötü veya doğru-yanlış diye ayırabilir miyiz?

Duyguların iyi-kötü, doğru-yanlış diye ayırt edilemeyeceğini, duyguların sonunda verdiğimiz tepkilerin, davranışların iyi-kötü, doğru-yanlış olarak adlandırılabileceğini örneklerle anlatın. (örneğin öfkelenmek bir doğal bir duygu ama öfke sonucu kendine ya da başkalarına zarar vermenin yanlış olması) Çocuktan buna benzer örnekleri varsa anlatmasın isteyin.

Ödev : Önümüzdeki görüşmeye kadar kendini ifade ederken suçlayıcı ifadeler kullanmamaya çalışmasını isteyin. Bu konuda yaşadıklarını sonraki görüşmede birlikte değerlendireceklerini söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendini İfade Edebilme (Ben dili)

Kazanım : Kendini uygun yöntemlerle ifade edebilme.

Göstergeler : Kendini ifade ederken "ben dili" kullanmayı bilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "suçlayıcı ifadeler kullanmamaya çalışmasını istemek" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

• **Etkinlik:** "Duygu Dedektifi"

"Şimdi seninle bir oyun oynayacağız" deyin. Dört temel duygudan (Sevinç, korku, öfke, üzüntü) bahsedin ve bildiği diğer duygu adlarını sorun. "Şimdi ben aklımdan bir duygu adı tutacağım. Sen bana üç tane soru soracaksın. Bende aklımda tuttuğum duyguyu yansıtacak biçimde senin sorunu yanıtlayacağım. (Örneğin "sevinç" duygusunu aklınızda tuttunuz. Çocuğun sorularına sevinçli bir şekilde cevap verin) Sende bu duyguyu tahmin edeceksin. Bilirsen yer değiştireceğiz. Bu kez sen bir duyguyu aklında tutacaksın. Benim sorularımı bu duyguyu yansıtacak biçimde cevaplayacaksın." Oyunu değişik 4-5 duyguyu yansıttıktan sonra fazla uzatmadan bitirin. Değerlendirmesini birlikte yapın. Tüm bu duyguların insancıl olduğunu hepimizin bunları yaşayabileceğimizi söyleyin. Duyguların insanların beden dilinden, jest ve mimiklerinden, konuşmalarındaki ses tonundan anlaşılacağını vurgulayın

• **Etkinlik:** "Duyguların değişkenliği"

"Diyelim ki yolda gidiyorsun birisi sana hızla çarptı canın yandı."

- Hangi duyguları yaşarsın? (öfke, kızgınlık)
- Çarpan kişiye ne demek istersin?
- Peki dönüp çarpan kişiye baktın gözleri görmeyen birisi sana çarpmış. Şimdi hangi duyguları yaşarsın. (acıma, üzüntü vb)

Duygularımızın karşımızdaki kişinin konumuna göre değişkenliğini vurgulayın. Önyargılarında karşıdaki kişiye karşı duygularımızı etkilediğinden örneklerle bahsedin.

• Etkili iletişim için sen'li cümleler yerine ben'li cümleler kurması, açık uçlu sorular sorması, kesin bir cevap isteğinde evet, hayır şeklinde yönlendirilmiş sorular sorması, yerine göre bir öneri sunan sorular sorması, tam olarak cevap istediğinde belirgin sorular sormasını çocuğa öğretin. Canlandırma ve model alma yöntemlerini kullanarak alıştırmalar yapın.

• Kendisini çok açık bir şekilde ve tamamı ile ifade etmesini öğretin. "Ben dilini" kullanarak karşınızdakiyle nasıl iletişim kuracağını çocuğa gösterin. Bu nedenle, "Ben" mesajının verildiği 3 boyutu tanıtın. Adım adım alıştırma yapın.

- Neler oluyor (davranışı tanımlama)
- Beni nasıl etkiliyor (somut etki)
- Ne hissediyor (duyguyu ifade)

• Kendini ifade ederken; isteyip istemediğini söyleme, "Hayır...Çünkü...." Diyebilme ve hoşlanıp hoşlanmadığını söyleme konularından bahsedip, alıştırmalar yapın.

Ödev : Önümüzdeki görüşmeye kadar kendini ifade ederken "ben dili" cümleleri kullanmasını isteyin. Bir sonraki görüşmede bunlar üzerinde konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Dinleme Becerisi Kazanma

Kazanım : Dinleme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Karşısındakini dinlerken nasıl davranacağını bilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "suçlayıcı ifadeler kullanmamaya çalışmasını istemek" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik:

- Çocuğa bir oyun oynayacağınızı söyleyin. Onayını aldıktan sonra, çocuğa başından geçen ilginç, gülünç bir olayı anlatmasını isteyin.
- Çocuk anlatırken beden dilinizle dinlemediğinizi gösterin. Soru sormak, öğüt vermek gibi iletişim engellerini kullanın. Sonra çocuğa kendini nasıl hissettiğini sorun. Günlük yaşamda bu gibi davranışlarla karşılaşıp karşılaşmadığı üzerinde konuşun.
- Aynı oyuna devam edeceğinizi söyleyerek çocuğa başından geçen ilginç, gülünç bir olayı tekrar anlatmasını isteyin.
- Bu kez dikkatlice dinleyin. Duygu ve içerik yansıtması yapın. Şimdi neler hissettiğini sorun. İki dinleme arasındaki farkı buldurmaya çalışın.

• Duygu ve İçerik yansıtmasını öğretin. Çocuğa karşısındakiyle aynı fikirde olmasa bile kendi düşüncesini ve duygularını açıklamadan önce ne duyduğunu karşısındakine kendi kelimeleriyle tekrar etmesi gerektiğini öğretin. Bu yöntemin kişilerin birbirlerini doğru anlayıp anlamadıklarını kontrol etmeye yaradığını anlatın.

• Bedensel dinleme tekniklerini öğretin. Göz kontağının iletişimdeki önemini uygulayarak görmesini sağlayın.

Ödev : Bu gün öğrendiği dinleme becerilerini sık sık kullanmasını isteyin. Bir sonraki görüşmede bunlar üzerinde konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

İletişimde Sihirli Kelimeler

Kazanım : Bazı kelimelerin iletişimdeki etkisini görme.

Göstergeler : Kendini ifade ederken kullanacağı sözcükleri özenle seçebilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "dinleme becerileri" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik: Aşağıdaki sorularla giriş yapın.

- Birisi ayağına basarsa ne dersin, ne düşünürsün?
- Aynı kişi ayağına bastığı için özür dilese ne dersin, ne düşünürsün?
- Birisi sana haber vermeden özel bir eşyanı alsa ne dersin, ne düşünürsün?
- Aynı kişi eşyanı kullanmak için iznini istese ne dersin, ne düşünürsün?
- Sana yanlış davranışta bulunan arkadaşını bir süre sonra affeder misin?
- Teşekkür etmeyi sık sık kullanır mısın?

• Bugün öğreneceğimiz bazı sihirli kelimelerin kişilerle iletişimimizi güçlendireceğini söyleyin

• "Özür dilemek" ifadesinin ne anlama geldiğini sorun. Hangi durumlarda kullanıldığı konusunda sohbet edin. Konu üzerinde örneklemelerle çalışmalar yapın

• "Rica etmek" ifadesinin ne anlama geldiğini sorun. Hangi durumlarda kullanıldığı konusunda sohbet edin. Konu üzerinde örneklemelerle çalışmalar yapın

• "Bağışlamak" ifadesinin ne anlama geldiğini sorun. Hangi durumlarda kullanıldığı konusunda sohbet edin. Konu üzerinde örneklemelerle çalışmalar yapın

• "Teşekkür etmek" ifadesinin ne anlama geldiğini sorun. Hangi durumlarda kullanıldığı konusunda sohbet edin. Konu üzerinde örneklemelerle çalışmalar yapın

• Bazı kelimelerin iletişimde riskli olabileceğini belirtin.

• "Ama, "eğer", "keşke" gibi kelimelerin iki ifade arasında kullanıldığında bir önceki ifadeyi etkisizleştireceği, yanlış anlamalara yol açabileceği üzerinde örneklerle çalışmalar yapın.

Ödev : Önümüzdeki görüşmeye kadar ilişkide bulunduğunuz kişilerle özür dilemek, rica etmek, bağışlamak, teşekkür etmek gibi sihirli kelimeleri kullanmalarını ve sonucunda ne olduğunu not almalarını isteyin. Bir sonraki görüşmede bunlar üzerinde konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

İletişim ve İletişim Çeşitleri

Kazanım : İletişim ve çeşitlerini öğrenme

Göstergeler : Sözsüz iletişim becerilerini bilir ve uygular.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "özür dilemek, rica etmek, bağışlamak, teşekkür etmek gibi sihirli kelimeleri kullanmaları" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

- "İletişim" nedir "iletişim ne zaman" başlar sorularıyla başlayın.
- Sözlü ve sözsüz iletişimden bahsedin. Örnekler verin. Çocuktan örnekler isteyin.
- "Beden dili"nin iletişimdeki yerini öğretin. Uygulamalı örnekler gösterin.
- Yüz ifadeleri ve "göz teması"nın iletişimdeki yerini öğretin. Uygulamalı örnekler gösterin.
- "Jestler, mimikler"in iletişimdeki yerini öğretin. Uygulamalı örnekler gösterin.
- Sözsüz iletişimde nesne kullanımını ve etkilerini örneklerle gösterin.
- Giyimin iletişimde karşıdaki kişi üzerindeki etkisini örneklerle gösterin.
- "Ses Tonu" nun kendini ifade ederken etkisi üzerinde sohbet edin.
- "Güler yüz" hakkında konuşun etkisini belirten örnekler alın.

Ödev : Bu gün öğrendiği beden dili, jestler, mimikler, ses tonu, güler yüz becerilerini kullanmasını isteyin. Bir sonraki görüşmede bunlar üzerinde konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Genelleme

Kazanım : İletişim becerilerinin insan ilişkilerindeki önemini kavrama.

Göstergeler : Öğrendiği becerileri yerinde kullanabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Beden dili, Jestler, mimikler, Ses Tonu, güler yüz becerilerini kullanma" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun.

Yöntem - Akış :

• Şikâyetlerini ya da eleştirilerini özel ricalara, taleplere çevirmesini ve kendi gereksinimlerini açıklamasını öğretin.

• Başkalarından eleştiri ya da şikâyet aldığında, bu ifadeleri davranış ricaları, talepleri olarak yeniden yapılandırmasını canlandırma ve model alma yöntemleri aracılığıyla gösterin.

• Ritüellerin iletişimi başlatma açısından önemini vurgulayın. Örnekler verin.

• Konuşma açıcıları öğretin. Başkalarıyla daha sağlıklı iletişim kurmak ve daha iyi geçinmek için insanların duyguları, düşünceleri, istekleri ve planları hakkında daha fazla şey bilmesi gerektiğini anlatın.

• Cevabı evet ve hayır ile sınırlı sorulan soruların, karşımızdakileri açmak, konuşturmak yerine onları susturduğunu vurgulayın. Daha fazla açık uçlu ve yaratıcı sorular sormasını sağlayın.

• Çevresindekilerle daha fazla memnun edici ilişki kurabilmesi için teşekkür ifadelerini, keyfini, yüreklendirmelerini ve minnettarlığını daha fazla dile getirmesi gerektiğini vurgulayın.

• Hayatın birçok sorun içerdiğini ve bizlerin de bir şekilde bu sorunlarla karşı karşıya geldiğimiz için sadece bozuklukları görmenin çok kolay olduğunu anlatın. Ancak daha keyifli ilişkiler oluşturmanın yolunun güzellikleri "atlamadan" dile getirmek olduğunu vurgulayın.

Sonlandırma : Bu günkü görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. Gelecekle ilgili planları hakkında sohbet edin.

2. MODÜL

AKRAN BASKISINA "HAYIR" DİYEBİLME

Tanışma - Isınma - Çocuğu Tanıma

Kazanım : Kendini kişisel özelliklerine göre tanıma.

Göstergeler : Çocuk kişisel özelliklerini tanır. Diğerleri ile aynı ve farklı olan yönlerini ayırt eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Onunla kısa bir süre sohbet edin. Niçin burada olduğunuz hakkında bilgi verin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa isminin ne anlama geldiğini, isminin en hoşuna giden yanının ne olduğunu sorun.

• Çocuktan, kendisini anlatan üç özelliğini söylemesini isteyin. Dış görünüşü ile ilgili olduğu kadar, davranışlarına ve alışkanlıklarına dair özellikler sayması için yönlendirici sorular sorun.

• Etkinlik: Çocuktan bir insan resmi çizmesini isteyin. Bu resim hakkında sorular yöneltin

- Resimdekinin cinsiyeti ne?
- Kaç yaşında?
- Sence bu resimdeki insan hangi duyguyu yaşıyor?
- Bu insanın düşünceleri ne olabilir? (Düşünce balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)
- Resimdeki insan konuşmak isterse ne demiş olabilir? (Konuşma balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)

• Etkinlik: Çocuğa başka insanlarda beğenmediği, eleştirdiği davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazama biliyorsa yazmasını isteyin

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları hangi nedenlerle yapıyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne tepkiler veriyor?

• Çocuğa başka insanlarda beğendiği, çok hoşuna giden davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazma biliyorsa yazmasını isteyin

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları yaptığında neler hissediyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne gibi tepkiler veriyor?

Ödev : Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini sorun. Nerede yaşamak istiyor, hangi meslekleri düşlüyor? Kendisinin büyümüş halini yazmasını ya da çizmesini isteyin. Bir sonraki görüşmede bunları konuşacağınızı hatırlatın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Evet" - "Hayır" Dediğimiz Durumlar

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini düşünme" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Bugün "Eğer bana söylenen bir şeyi yapmak istemiyorsam, 'hayır' diyebilirim." Cümlesi hakkında konuşacağınızı söyleyin.

• Etkinlik: Aşağıdaki cümleleri çocuğa teker teker okuyun. Her bir cümle hakkında ne düşündüğünü sorun;

- Ben hem olumlu, hem de olumsuz duygular yaşayabilirim.
- Ben bu duygularımı karşımdaki insana, onun saygınlığını zedelemeden de ifade edebilirim.
- Eğer bana söylenen bir şeyi yapmak istemiyorsam, 'hayır' diyebilirim.
- Eğer uygunsuz bir davranış gördüysem, buna hayır demeye ve kızmaya hakkım vardır.
- Tercihlerimi ve isteklerimi söylemeye hakkım vardır.
- Eğer istersem, atılgan davranmama, kendimi ifade etmeme engel olan düşüncelerimi değiştirebilirim.

• Çocuğa arkadaşlarından gelen hangi talep ve isteklere "evet" dediğini sorun. Bunları listelemesini isteyin

• Bunlardan hangilerinin "hayır" demek istediği halde "evet" dediği istek ve talepler olduğunu sorun ve üzerinde yargılamadan, öğüt vermeden sohbet edin.

• Çocuğa arkadaşlarından gelen hangi talep ve isteklere "hayır" dediğini sorun. Bunları listelemesini isteyin

• Bunlardan hangilerinin "evet" demek istediği halde "hayır" dediği istek ve talepler olduğunu sorun ve üzerinde yargılamadan, öğüt vermeden sohbet edin.

• Kendisine yapılan önerileri neden reddetmesi gerektiğini çocuğa sorun ve fikirlerini dile getirmesine imkân verin.

Ödev : Hayır demek istediği durumları listelemesini ve bir sonraki görüşmeye getirmesini isteyin. Okuma yazma bilmeyenler için hatırlatıcı çizimler yapmasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği durumların listesini hazırlama" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Listeyi birlikte okuyun ve bu durumlardan hangisine en kolay hayır diyebileceğini konuşun.

Yöntem - Akış :

• Talep edilen isteklerin ya da yapılan önerilerin kendi yapmak istedikleri ile çatışıp çatışmadığını nasıl değerlendirdiğini sorun.

• "Hayır" diyebilmenin öğrenilen ve öğretilebilen sosyal bir beceri olduğunu söyleyin. Bu konuda desteğe ihtiyacı olup olmadığını sorun.

• "Kötü gün dostu olmak elbette önemlidir. Evet diyebilmek güzeldir. Ancak sınırlarımızı aşmadan, kendimizi ve ailemizi zora düşürmeden... Kendi istek, ihtiyaç ve inançlarımızdan taviz vererek, başkasının bir ihtiyacını gönüllü olarak ve seve seve nereye kadar karşılayabiliriz?" Sorusu üzerinde sohbet edin

• Etkinlik:

- "Çocuğa bir varsayımdan bahsedin. Okuldan çıkışta arkadaşları ile internet kafeye gitti. Hava kararmaya başladığı halde arkadaşları internet kafeden çıkmak istemedi. Çocuk da abisine eve erken geleceğine söz verdi.

- Arkadaşınız 'Boşver ya, birkaç kez bağırır sonra susarlar.' dedi. Bu durum karşısında siz arkadaşınıza ne söylerdiniz?" Sorusuna verdiği yanıtını dinledikten sonra aşağıdaki sorularla devam edin.

■ Arkadaşının bu teklifini kabul ettiğinde nasıl bir kazanç elde edersin?

■ Arkadaşının bu teklifini kabul etmediğinde nasıl bir kazanç elde edersin?

• Böyle durumlarda herkesin sağduyulu davranıp, rahatsızlık veya suçluluk duymaksızın, nedenini açıklayıp, alternatif öneri sunarak "hayır" diyebilmesi gerektiğini açıklayın.

Ödev : Bugüne kadar hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesini isteyin. Bu konuyu bir sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi bildirin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi Kazandırma

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesi" ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Eğer "hayır" demek istediğinde bu basit kelimeyi söyleyemiyorsa ki her zaman kolay olmadığını da onaylayarak onun zorluk çekmesiyle empati kurduğunuzu belli edin.

• "Zaman zaman hepimizin arkadaşlarımıza, tanıdığımız sevdiğimiz kişilere hayır diyemediğimiz durumlar olmuştur" deyin.

• Hayatının kontrolünü kaybetmeye başladığını görmesine yardım edin. Bunun için hayır diyemediği durumlardan birini seçerek onu hem davranışsal hem de duygusal yönlerden nerelere götürdüğü üzerinde durun.

• Hayır diyememesinin sonuçlarını anlatın;

- Kendisi için en önemli önceliklerinden uzaklaşır. İstemediği şeyleri yapmak, aslında yapmak istediği şeylerden enerjisini ve zamanını çalacaktır.
- Kendisine olan saygısını kaybetmeye başlayacağından, zamanla zayıflığı yüzünden kendisinden nefret edebilir.
- Diğerlerine açık ve net davranamadığından, başkaları onun hakkında olduğundan daha farklı düşüncelere sahip olacaktır. Bu da kendisi ile etrafa yansıttığı hali arasında fark yaratacağından kendisini rahatsız edecektir.
- Gücenmeleri ve içerlemeleri birikecektir. Eğer başkasının kendisini sömürmesine, kullanmasına müsaade ederse sonunda biri kendisinden çok küçük bir şey istediğinde aşırı tepki gösterebilecektir.

• Etkinlik: "Hayır" de rahatla

- "Şimdi ben senden bazı taleplerde bulunacağım. Yapmak istediğine 'evet', yapmak istemediğine yüksek sesle 'hayırrrrr' diye bağırmanı istiyorum"
- Aşağıdakicümlelerisırasıylaokuyun."Hayır"kelimesinicesaretlevegürseslesöylemesiniisteyin

■ Bana borç para verir misin?
■ Gel bugün okulu kıralım. Birlikte gezer tozarız.
■ Birlikte oyun oynayalım mı?
■ Masayı toplamam için bana yardım eder misin?

- Hayır dediği cümleleri tekrar okuyun. Bu kez "hayır" dedikten sonra "neden hayır" ı açıklamasını isteyin.

Ödev : Bugüne kadar hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesini isteyin. Bu konuyu bir sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi bildirin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi Kazandırma

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesi" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Yapılan öneriyi rahatsızlık hissetmeden geri çevirebilmek üzerinde konuşun.

• Başkalarının istek ve tekliflerini geri çevirdiklerinde insanların genellikle büyük bir rahatsızlık hissettiklerini dile getirip bu duygunun yalnızca kendisine ait olmadığını belirtin.

• Bunun normal, doğal olduğunu, birçok insanın bir başkasının isteğini geri çevirdiğinde rahat olmadığını ancak varsa çarpıtılan düşüncelerini (Beni dışlayacaklar, artık sevmeyecekler, yalnız kaldım) gerçekçi hale getirmek gerekir. Bu düşüncelerini destekleyen kanıtlarının olup olmadığını sorgulatın.

• Uzun süreli sonuçları düşünüldüğünde, "hayır" demek istediği halde reddetmemesinin sonuçlarından duyacağı rahatsızlığın "hayır" dediğinde hissettiği kısa süreli rahatsızlıktan çok daha beter olacağını kendi hayatındaki örneklerden yola çıkarak gösterin.

• Tekliflere, isteklere nasıl tepki vereceğini belirlemesinde hayatının o döneminde önceliklerinin ne olduğuna dair fikrinin olmasının ona yardımcı olacağını söyleyin.

• Şu anda kendisi için en önemli olan önceliklerin neler olduğu listesini yaptırın. Sonra onları önem sırasına göre derecelendirmesini isteyiniz.

• Çocuktan, reddetmeyi başarmak isteyeceği bir öneri ve istek düşünmesini isteyin. Bu isteğin ya da önerinin kimin tarafından yapıldığını öğrenin. Durumu ve bunu reddetmek için kullanacağı kelimeleri yazmasını söyleyin.

Ödev : Bugüne kadar hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesini isteyin. Bu konuyu bir sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi bildirin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi Kazandırma

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa hayır demesi" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• "Hayır" demek için üç basamaklı tekniği öğretin

• Her bir soruyu kendisine sormasını ve sonra arkadaşının gözlerine bakarak kendinden emin bir şekilde pozisyonunu belirlemesini söyleyin.

• Birinci basamak "Sorun nedir"

- Neyin yanlış olduğu konusunda çok açık ve net olunmalıdır. Durumun ne olduğu isimlendirmelidir. "Bu çalmaktır", "Bu tehlikelidir", "Bu cimriliktir"

• İkinci basamak "Ne olabilir?"

- Onunla herhangi biri zarar görebilir mi? (çocuğun kendisini de kapsayabilir)Nasıl?

- Başını herhangi bir belaya sokabilir mi? Ne tür bir sorun?

- Eğer onu yaparsa bu durum kendisi hakkında kötü hissetmesine neden olacak mı?

• Üçüncü basamak "Onun yerine ne yapılabilir?"

- Eğer arkadaşına başka bir şey önerebilirse, arkadaşının o fikre uyması muhtemeldir. Eğer arkadaşı fikrini değiştirmezse uzaklaşabilir.

• Önceden düşünmek ve olası sorunların neler olabileceğini tahmin etmeye çalışmanın hayır diyebilmeye katkısını konuşun

• Yapmak istediğin şey hakkında önceden karar vermenin hayır diyebilmeye katkısını konuşun

• Etkinlik: Şimdi ben senden bazı taleplerde bulunacağım. Sende yukarda öğrendiğimiz üç basamaklı tekniği uygulayacaksın

- Üç basamağın yazılı olduğu kâğıdı eline verin. Birinci basamak "Sorun nedir" İkinci basamak "Ne olabilir?" "Üçüncü basamak "Onun yerine ne yapılabilir?"

- Pazar günü sinemaya gidelim mi? Talebinde bulunun üç basamağı sesli olarak uygulamasını isteyin. Zorlandığı durumda yardımcı olun.

Ödev : Bugüne kadar hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa üç basamaklı tekniği uygulamasını isteyin. Bu konuyu bir sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi bildirin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi Kazandırma

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayarak "hayır" diyebilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa üç basamaklı tekniği uygulaması" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik:

- Geçen hafta kaç kez "evet" dediğini listelemesini isteyin.
- Kendisinden istenen talepler karşısında tepkisini ve sonraki durumunu düşünmesini ve sizinle paylaşmasını isteyin.

Hayır diyebilmek konusunda aşağıdaki önerileri çocuğa söyleyin. Her bir madde üzerinde örneklerle açıklamalarda bulunun;

• Önce anlamak, sonra anlaşılmak çok önemlidir. Karşınızdakini saygıyla dinleyin. Konuşmasını tamamlamasını bekleyin. Sözünü kesmeyin

• Anlaşılabilmek için, dürüst, açık, net ve kararlı olun.

• Cevabınız vermeden önce zaman isteyin. Kendinizi o an iyi ifade edemeyeceğinizi ya da olumsuz bir cevap vermekte çok zorlanacağınızı düşünüyorsanız; durun ve konu hakkında düşünmek için zaman isteyin. Böylelikle reddetme kararınızın gerekçelerini tespit etmek için fırsatınız olur.

• Beden dilinizle de hayır deyin. Karşınızdakinin gözlerinin içine bakarak kararlı bir ses tonuyla konuşun. Ne söylediğiniz kadar nasıl söylediğiniz de önemlidir.

• Reddettiğiniz kişinin büyük bir hayal kırıklığına uğradığını seziyorsanız, serinkanlılığınızı muhafaza edin, mümkünse bulunduğunuz ortamı değiştirin.

• Beyin jimnastiği yapın. Geçen hafta kaç kez "evet" dediğinizi listeleyin. Sizden istenen talepler karşısında tepkinizi ve sonraki durumunuzu irdeleyin.

• Yalana başvurmadan empatik ve sempatik bir şekilde de hayır deyin.

Ödev : Bugüne kadar hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa üç basamaklı tekniği uygulamasını isteyin. Bu konuyu bir sonraki görüşmede birlikte değerlendireceğinizi

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

"Hayır" Diyebilme Beceresi Kazandırma

Kazanım : Hayır diyebilme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Kendisine yapılan teklifi kendi öncelikleri, ihtiyaçları ve istekleriyle kıyaslayarak "hayır" diyebilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "hayır demek istediği halde evet dediği bir taleple karşılaşırsa üç basamaklı tekniği uygulaması" ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa "Kişilerin kendi önceliklerine göre karar vermeye ve başkaları tarafından istenen şeyleri bencillik ya da suçluluk hissetmeden geriye çevirme veya reddetme hakkı vardır." Deyin. Örneklerle açıklamalarda bulunun.

• Çocuktan hayattaki önceliklerini belirlemesini isteyin. Daha sonra bunların değişik durumlarda farklı önemler taşıyabileceğini gösterin. Hangi durumda hangi önceliğin ön plana çıkabileceğini tartışın.

• Çocuğa fark ettiğinden daha çok seçeneğe sahip olduğunu gösterin. Çünkü çocuklar genellikle hayır diyememelerinin sebeplerini başka alternatifleri olmamalarına bağlarlar. Alternatif olarak neler yapabileceğini kendisine sorun. Yanıt gelmezse siz ipuçları vererek onun bulmasına yardım edin.

• Etkinlik:

- Hayır deme ile ilgili pratik yaptırın.
- Bazı hayali zor durumlar üzerinde konuşup değişik çözüm yolları ve onların sonuçlarının neler olabileceği üzerinde konuşun ve canlandırma yapın.
- "Hayır, teşekkür ederim" demek ve bunu birkaç kere tekrarlamak;
- "Ya başka işim vardı, kusura bakma" diyerek bahane uydurmak;
- "Başka sefere belki, sağol" diyerek atlatmak;
- "Hayır, sağol; ha bu arada sen o işi bitirdin mi?" diyerek konuyu değiştirmek;
- "Hayır, sağol; ben gitmeliyim, görüşürüz sonra" diyerek ortamdan uzaklaşmak gibi yöntemleri denemesini teşvik edin

Sonlandırma : Bu günkü görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. Gelecekle ilgili planları hakkında sohbet edin.

3. MODÜL

MADDE KULLANIMI

Tanışma - Çocuğu Tanıma ve Güven Ortamı Sağlamak

Kazanım : Çocuğu bedensel, sosyal, duygusal ve zihinsel özellikleriyle tanıma. Güven ortamı oluşturma.

Göstergeler : Çocukla danışman arasında iletişim güçlendirilir, güven ortamı hazırlanır.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Onunla kısa bir süre sohbet edin. Niçin burada olduğunuz hakkında bilgi verin.

Yöntem - Akış :

• Genel bir strateji olarak en azından başlangıçta madde kullanan genci savunmacı bir hale sokacak sorulardan kaçının. İlk hedef ilişki kurmak, aranızda bir güven ilişkisi geliştirmeye yönelik adımlar atmak olmalıdır.

• Bunun için önce hayat öyküsünün, iş ya da okul yaşamının, okul, aile ve arkadaşları arasındaki sorunların sorgulanması daha uygundur.

• Sonrasında tıbbi, yasal, fizyolojik veya duygusal sorunlarından konuşabilirsiniz.

• Çocuğu tanımak amaçlı bir gününü nasıl geçirdiği, zevkleri (müzik, gitmekten hoşlandığı yerler, giyim tarzı gibi) hakkında sohbet edin, bilgi toplayın. Arkadaşları ile olan ortak zevklerini, katıldığı ortamları ve keyif aldıkları aktivitelerin neler olduğunu sorun.

• Yorum yapmadan, yargılamadan, yol göstermeye çalışmadan, müdahale tekniklerini devreye sokmadan sadece dinlemek ve anlamak için "soru sormak" işe yarayabilir.

• Amacınızın ona destek olduğunu belirtin.

• Madde kullanmaya başladıktan sonraki yaşamı üzerinde konuşun. Öncesinde durumun nasıl olduğunu sorgulayın.

• Ailesinin madde kullandığını bilip bilmediği öğrenilmelidir. Bilmiyorlarsa ailesinden en az bir yakınının (amca, dede, dayı, teyze, hala, büyük kuzen de olabilir) destek için konu hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini söyleyin.

• Madde kullanımını bırakmak isteyip istemediği hakkında konuşun.

• Bağımlılık konusunda uzman birine yönlendirme yapın. Diğer konular için çocuğu izlemeye devam edin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öykü Almak - Çalışma Planı Oluşturmak

Kazanım : Çocukla çalışma planı oluşturabilme.

Göstergeler : Çocukla danışman arasındaki iletişim güçlendirilir, güven ortamı sağlamlaştırılır.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Öncelikle hangi maddeyi tercih ettiği ve hangi yollarla kullanıldığı sorulmalıdır. Tercih ettiği madde dışında kullandığı maddeler olup olmadığı da sorgulanmalıdır.

• İlk kullanmaya başladığı yaş ve kullanım süresi sorulmalıdır. Deneme amaçlı kullanımından sonra maddeyi düzenli ya da yoğun olarak ne kadar süredir kullanmaya başladığı da araştırılmalıdır.

• Halen kullandığı madde olup olmadığı ve varsa oranı da sorulmalıdır.

• Geçmiş bırakma deneyimi olup olmadığı öğrenilmelidir.

• Madde kullanımı ile ilgili yaşadığı sorunlar şu sorular çerçevesinde irdelenmelidir: "Kullanımına bağlı herhangi bir hastalık ortaya çıkmış mı? Sosyal yaşamında ne gibi değişiklikler olmuş? Annebaba ve çevre ilişkileri etkilenmiş midir? Alkol ve madde kullanımı sonucu kişilik özelliklerinde huylarında değişimler olmuş mudur?"

• Gencin tedavi için isteği, tedaviye devam etmekteki güçlükleri saptanmalıdır. Tedavi isteği kendisinden mi yoksa bu karar başkalarının isteği ile mi alınmıştır? gibi sorular netleşmiştir.

• Aile, arkadaş ya da komşu gibi destek sistemlerini araştırın. Sosyal becerilerini (iletişim hayır demek-çatışma çözmek gibi) araştırın. Boş vakitlerini nasıl değerlendirdiğini (hobileri, ilgi alanları) sorgulayın.

Gençten alınan öykünün yanı sıra bir yakınından da ayrı bir öykü alınmalıdır. Alınan öykü çocukla nasıl bir çalışma yapılacağının çerçevesini vermek açısından önemlidir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Aile İçi Çatışmalar

Kazanım : Madde kullanımı ile yaşanan çatışmalar arasındaki ilişkiyi görmelerini sağlama.

Göstergeler : Var olan sorunlar ile madde kullanımı arasındaki ilişkinin farkına varır.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Son dönemlerde aile içinde nelerin çatışmalara sebep olduğunu sorun. En çok çatışma yaşanan konunun ne olduğunu ve çocuğun bu konuyu nasıl algıladığını "Sen bu konuda ne düşünüyorsun ya da neler hissediyorsun?" gibi sorular sorarak anlamaya çalışın.

• Madde kullanımının ve aile içinde yaşanan anlaşmazlıkların kişiyi güçsüz ve çaresiz hissettirebileceğini tahmin edebileceğinizi belirtin. Onun da bu konuda yaşadığı duyguları "Tüm bu sorunlar karşısında kendini nasıl hissediyorsun?" gibi bir soru sorarak fark etmesini sağlayın.

• Çocuğun madde kullanması ile aile içinde yaşadıkları arasında bir kısır döngü olabilir. Bu durumu fark ettirmek için "En çok hangi durumlarda madde kullanma ihtiyacı duyuyorsun?" gibi bir soru sorabilirsiniz. "Aile içinde yaşanan tatsız bir olaydan sonra kullandığın oldu mu?" gibi doğrudan bir soru sorarak da evdeki huzursuzluk yüzünden içtiğini ve içtiği için evde huzursuzluk çıktığı gibi bir döngü olduğunu görmesine yardımcı olabilirsiniz.

• Başlangıç sebebi aile olsa da sonrasında edindiği madde kullanan arkadaşlardan oluşan çevre nedeniyle kullanımına devam ediyor olabilir. Bu sebebi fark etmesi başlangıçta zor olabilir.

• Aile bireylerinin tümünün bulunduğu bir oturumda var olan sorunların bir dökümünü yapmalarını isteyin. Daha sonra hep beraber her bir sorun için bir çözüm planı oluşturmalarını sağlayın. Bunu yaparken günlük işlerin paylaşımı, ev içi kuralların neler olduğu ve bu kuralların çiğnenmesi durumunda neler olacağı gibi şeylerin de düzenlenmesini sağlayın.

• Güvendiği ve rahatça konuşabildiği bir arkadaşı veya akrabasından yardım isteyebileceğini anlatın. Bazen tarafsız üçüncü bir gözün çözüm yolunu daha kolay görebileceğini, böyle birinden yardım istemenin hem kavganın yarattığı gerilimi azaltacağını hem de değişik bir bakış açısı kazandıracağından çözüm bulma olasılığını arttıracağını vurgulayın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Akran Baskısı

Kazanım : Birlikte olduğu akran grubunun madde kullanımını pekiştiren yönünü görmesini sağlama.

Göstergeler : Madde kullanımına son vermek için arkadaş grubunu değiştirmek zorunda olduğunun farkına varır.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• "Arkadaşlarınla olan ilişkini nasıl tanımlarsın? Sence nasıl bir arkadaşlığın var?" gibi sorular yönelterek onun arkadaşlarıyla olan ilişkisini nasıl algıladığını öğrenmeye çalışın.

• Arkadaş ilişkilerinde yaşanılan sorunlarla ilgili kendi sorumluluğunu alıp almadığını kontrol edin. Eğer kendi sorumluluklarını kabul etmiyor ve bunları başkalarına atıyorsa "Senin bu tartışmalardaki rolün ya da katkın ne olabilir?" gibi bir soru sorarak fark etmesine yardımcı olun.

• Akran grubunun, kişinin madde kullanma davranışını pekiştirdiğinin farkında olabilirsiniz. Ancak önemli olan bunu onun fark etmesidir. Bu nedenle arkadaş grubu ile madde kullanımı arasındaki bağlantıya gönderme yapacak "alkol, madde kullanımının ne zamanlar meydana geldiği, ne kadar aldığı, kendi başına ve grup halindeyken kullanımı miktarı arasında bir fark olup olmadığı, aradaki kullanım miktarı farkının neden kaynaklanabileceği" gibi sorular sorun. Topladığınız bilgileri daha sonra kullanmak üzere not edin. Daha sonra bu durumlarla ilgili sorular sorarak madde kullanımı ile arkadaş grubu arasındaki ilişkiyi fark etmesine yardımcı olun.

• Gruptaki herhangi birinden, yani bir üçüncü şahıs üzerinden konuşarak "Peki ya birinin içmek istemediği, reddettiği zaman oldu mu? Ne oldu peki? Ya da böyle bir durum olsa ne derlerdi arkadaşına? Ne olurdu?" gibi sorular sorarak grubun uyguladığı baskıların ne tür olduğunu (gruptan atılma, kişiliğine hakaret; ısrar, tehdit gibi) öğrenmeye çalışın.

• Madde kullanımını bırakmak için şimdiki akran grubuyla bağlarını koparmasına ihtiyacı olduğunu göstermek gerekir. Bunu gösterebilseniz bile onun harekete geçmesi zaman alacaktır. Çünkü sonunda çoğunlukla kullanıcılardan oluşan arkadaş çevresi kalmıştır. Yeni insanlarla ya da madde kullanmaya başlamadan önce sahip olduğu arkadaşlarıyla görüşmesi için neler yapabileceğini konuşun.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendine Zarar Verme Davranışları

Kazanım : Kendisine zarar verdiğinin farkına varmasını sağlama.

Göstergeler : Sağlıklı başa çıkma yolları bulabilir.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Önceden yapmış olduğu kesileriyle acıma ya da korku duygusu göstermeden "nötr" olarak ilgilenin. En eski kesinin hangisi olduğun, ilk ne zaman kestiğini, kesmeye nasıl başladığını sorarak ilk kesinin ayrıntılı bir öyküsünü alın. Madde kullanımı nedeniyle kendisine bedensel zarar vermiş ise bu yara izi hakkında konuşarak başlayabilirsiniz.

• En son ne zaman kendisine zarar verdiğini sorarak onun da bir analizini yapın. Kendisine zarar verdiği sırada nerede olduğu, madde etkisi altında olup olmadığını sorun. Kendisine zarar vermeye başlamasındaki temel nedenleri anlamaya çalışmak için zarar vermeden önce ne hissettiğini ve ne düşündüğünü araştırın. Kendisine zarar verdikten sonra ne hissettiğini ve düşündüğünü de sorun.

• Bu yolla kişinin kendine zarar vermesine yol açan olayların duygusal, düşünsel ve davranışsal analizlerini yapın. Bu yaşantılarının diğer kesilerinde de benzer olup, olmadığını, farklılıklar varsa bunların neler olduğunu araştırın.

• Edindiğiniz bilgilerden genel olarak en çok hangi durumların risk faktörü taşıdığını fark etmesine çalışın. Bunların bir listesini çıkarın ve risk etkenleri ile başa çıkma yolları üstünde tartışın.

• Kişiye, harekete geçirmeden önce yapabileceği olası davranışlar üzerinde durun. "Dur, Düşün, Plan Yap ve Harekete Geç" stratejisini trafik lambası benzetmesini kullanarak çocuğa anlatın. Bunu bir anahtar kelime olarak düşünmesini, riskli olarak tanımladığınız olaylar karşısında kendi kendine "trafik lambası" hatırlatmasını yapmasını isteyin.

- Kırmızı ışık: Durması-hemen tepki vermemesi (Bu çok önemli bir basamak; çünkü kendilerini kontrol etmek en zor kısımdır. Bu nedenle çalışmalarınızı yaparken belki de basamak basamak ilerlemek zorunda kalabilirsiniz. Yani uzun bir süre sadece "hemen tepki vermemesi, kendini tutması" aşamasında çalışmanız, bunu becerdikten sonra diğerlerine geçmeniz gerekebilir).
- Sarı ışık: Düşünüp plan yapması; yani verebileceği en sağlıklı tepkinin ne olacağına karar vermesidir.
- Yeşil ışık: Harekete geçmesi, tepkisini göstermesidir.

• Kendini keserek aslında yine kendisine zarar verdiğini anlamasına yardımcı olun.

• Her görüşmede o hafta içinde kendini kesme davranışının olup olmadığını soruşturun. Eğer olmadıysa neden olmadığını, riskli durumlar yaşadıysa nasıl başa çıktığını öğrenin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Evden Kaçma

Kazanım : Aile içi çatışmaların sıklığını ve şiddetini azaltma.

Göstergeler : Aile içinde yaşanan olumsuzluklarla başa çıkma yöntemlerini öğrenir.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Çocuğun ebeveynlerinin iznini almadan bir ya da daha fazla gün eve gelmemesi, geceleri en az iki kere evden kaçmış olması belli bir eğilimin varlığına ipucu olabilir.

• Evden kaçmasına sebep olan acı verici, onu yaralayan deneyimlerinden bahsetmesini sağlayın. "İlk defa ne zaman ve neden evi terk etmiş, ne kadar süre dışarıda kalmış, evde olmadığı zamanları nerede ve nasıl geçirmiş, kaç kez kaçmış evden, eğer tekrar döndüyse neden dönmüş?" gibi soruların cevaplarını öğrenin. Sorulara verdiği cevapların doğruluğunu ve tutarlılığını kontrol etmek için zaman içinde yineleyin.

• Çocuğun evden kaçmasının sebepleri arasında ebeveynlerden birinin alkol ya da madde bağımlısı olması ve aile içi cinsel, fiziksel ya da duygusal taciz yer alabilir. Bunun araştırmasını yapmak üzere sosyal hizmetler müdürlüğüne durumu bildirin. Eğer çocuk tacize uğruyor ya da uğramışsa onu bir travma uzmanına yönlendirin.

• Evden kaçma sebebi "özgürlüğünü" yaşamak gibi bir sebepten kaynaklanıyorsa bunu ortadan kaldırmak için tehlikeli durumlar ile ilgili risk analizi becerisini geliştirmeye çalışmak daha uygun olacaktır.

• Ev içindeki çatışmaların neler olduğunu, çocuğun neden rahatsızlık duyduğunu, o an ne düşünüp neler hissettiğini öğrenmeye çalışın. Evden kaçmanın, olumsuz olaya verilen sağlıksız bir tepki olduğunu söyleyin ve bu gibi durumlarla daha sağlıklı bir şekilde başa çıkabilmesi için alternatif yollar geliştirmesine yardım edin.

• Çocuğa aile içinde hangi durumlarda kendini değersiz hissettiğini, ne gibi ihtiyaçlarına cevap alamadığını sorun; bunların bir listesini yaptırın. Bunların onda ne gibi duygular uyandırdığını görmesini sağlayın.

• Aile içindeki çatışmada her bireyin çatışmayı nasıl algıladığını, neyi sorun olarak nitelediğini, yaşananlardan dolayı kimi sorumlu tuttuğunu anlamaya çalışın. Var olan sorunlara hepsinin kabul ettiği çözümler getirmelerine yardım edin.

• Aile içinde yaşanan çatışmalarla başa çıkarken güvenilir başka büyüklerinden destek almasının yararlı olabileceğini çocuğa vurgulayın.

• Kendi alternatiflerini üretmesini sağlayın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Davranım Bozukluğu

Kazanım : Duygu, düşünce ve olumsuz davranışları arasındaki ilişkiyi görmesini sağlama.

Göstergeler : Diğerlerinin düşüncelerine, duygularına ve ihtiyaçlarına karşı empati, merak ve duyarlılık gösterir.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Bu davranış kalıplarını sergileyen gençlerle ilk başlarda iletişim kurmanın zor olduğu unutulmamalıdır. İlk zamanlarda değişim yaratmak için adım atmadan önce sizinle ilişki kurmasını ve güven duygusunun gelişmesini sağlayın. Bunları düzenli göz kontağı kurarak, aktif dinleme ve koşulsuz önemseme (yargılamama, suçlamama, konferans vermeme sadece aktif bir şekilde dinleyip anlattıklarıyla ilgili onu daha fazla tanımaya yönelik sorular sorarak, onu anlamaya çalıştığınızı belli etme) göstererek gerçekleştirebilirsiniz.

• Öfkesini kontrol etmesi ve dürtüsel davranışlarından vazgeçmesi için ilk önce uyguladığı tekniklerin, o anda istediğini verse de kalıcı bir şekilde işi çözmediğini görmesini sağlamalısınız. Onun sıkıntı yaşadığı alanları anlatmasını ve bunları nasıl çözdüğünü sorun. Başka başa çıkma stratejilerinin ve yöntemlerinin neler olabileceğini tanımlamasını ve listelemesini isteyin.

• Duygularının, olumsuz davranışları ile nasıl ilişkili olduğunu fark etmesine, kişinin tepkili davranışları ile duyguları arasındaki bağlantıyı kurabilmesine yardımcı olun. Kendisini kötü, mutsuz, kızgın hatta gergin, korkmuş hissettiği durumlarda nasıl tepkili davrandığının farkına varmasına yardımcı olun.

• Öfke ve dürtü kontrolünü geliştirmesi için evde ya da okulda "kendini izleme" (olay, aklından geçen düşünce, duygu ve tepkisini içeren liste) kontrol listesini kullanması için teşvik edin. Öfkesini uygun bir şekilde dile getirmesi ve sağlıklı bir şekilde çıkışlar yapmasına yardımcı olacak yöntemleri konuşun.

• Yanlış, olumsuz davranışlarının sorumluluğunu almaya başlaması için önce kendisiyle ilgili bir takım sorumluluklardan başlayın. Örneğin, okulda düzenlenecek olan aktiviteye yardımcı olma gibi (sandalye dizme, malzemeleri alma, duyuruyu dağıtma işlerini içeren)

• Sorunlar için diğer insanları suçlama sıklığını azaltmaya ve davranışlarının sorumluluklarını almaya başlamasına yardım edin. Başkalarını suçlama özelliğine katkıda bulunan diğer faktörlerin ne olduğunu araştırın ve bunlar üzerinde çalışın.

• Gencin olumsuz davranışlarla meşgul olmasını değiştirmek için "Eğer başın belaya giriyor olmasaydı gelecekte ne yapıyor olurdun?" gibi bir soru sorarak yeni bir fikir ile tanıştırın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Yüksek Riskli Durumlar

Kazanım : Madde kullanımını tetikleyecek riskli durumların neler olduğunu görmesini sağlama.

Göstergeler : Riskli durumlar için önlem alarak madde kullanımından uzak kalmayı başarabilir.

Giriş : Geçen görüşmenin sonunda konuştuklarınızın bir özetini karşılıklı olarak yapın.

Yöntem - Akış :

• Kendisinin yeniden madde almasına yol açacak riskli durumları tespit edip önlem almasının yararlı olacağını anlatın. Bu gibi durumların neler olabileceğini sorun.

• Aklına gelmeyecek durumlar olursa sizin fark ettiklerinizi ona söyleyebilirsiniz (Arkadaş ortamı, mekân, gün, saat, belli bir duygu durumu vb).

• Riskli durumları belirledikten sonra, bu durumla başa çıkabilmeleri için neler yapabileceklerini ortaklaşa tartışarak bulun.

• "Ben bir daha kullanmayacağım" türünde bir cevap verirse bu çalışmayı yangın düğmesine benzeterek "bir gün gerekli olursa" diye açıklayabilirsiniz.

• Madde alma arzusu ve dürtüsü hakkında konuşun. Daha önce böyle bir duyguyu yaşayıp yaşamadığını ve bu durumda neler yaptığını sorun Bu duygunun geçici olduğunu, önemli olanın o anda bu duygunun geçmesi için bir şeyler yapılması olduğunu anlatın.

• Madde alma arzusu ve dürtüsü ile başa çıkma yollarının neler olabileceğini beraber tartışarak bulun.

• Madde kullanması için karşılaşacağı ısrar türleri hakkında önceden bilgilendirme yapın.

• Kendisine yapılan bir teklife, yapılan ısrarlara hayır diyemediği için alkol ya da madde aldığı bir durum varsa anlatmasını isteyin. Bu bilgilerden yola çıkarak ne gibi durumlarda zorlandığını görebilir ve o noktaların güçlenmesine yardım edebilirsiniz.

Sonlandırma : Bu günkü görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. Gelecekle ilgili planları hakkında sohbet edin.

4. MODÜL

ÖFKE KONTROLÜ

Tanışma - Isınma - Çocuğu Tanıma

Kazanım : Kendini kişisel özelliklerine göre tanıma.

Göstergeler : Çocuk kişisel özelliklerini tanır. Diğerleri ile aynı ve farklı olan yönlerini ayırt eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Onunla kısa bir süre sohbet edin. Niçin burada olduğunuz hakkında bilgi verin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa isminin ne anlama geldiğini, isminin en hoşuna giden yanının ne olduğunu sorun.

• Çocuktan, kendisini anlatan üç özelliğini söylemesini isteyin. Dış görünüşü ile ilgili olduğu kadar, davranışlarına ve alışkanlıklarına dair özellikler sayması için yönlendirici sorular sorun.

• Etkinlik: Çocuktan bir insan resmi çizmesini isteyin. Bu resim hakkında sorular yöneltin

- Resimdekinin cinsiyeti ne?
- Kaç yaşında?
- Sence bu resimdeki insan hangi duyguyu yaşıyor?
- Bu insanın düşünceleri ne olabilir? (Düşünce balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)
- Resimdeki insan konuşmak isterse ne demiş olabilir? (Konuşma balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)

• Etkinlik: Çocuğa başka insanlarda beğenmediği, eleştirdiği davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazama biliyorsa yazmasını isteyin

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları hangi nedenlerle yapıyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne tepkiler veriyor?

• Çocuğa başka insanlarda beğendiği, çok hoşuna giden davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazma biliyorsa yazmasını isteyin

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları yaptığında neler hissediyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne gibi tepkiler veriyor?

Ödev : Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini sorun. Nerede yaşamak istiyor, hangi meslekleri düşlüyor? Kendisinin büyümüş halini yazmasını ya da çizmesini isteyin. Bir sonraki görüşmede bunları konuşacağınızı hatırlatın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendini Tanıma

Kazanım : Çocuğun kendini tanımasını sağlama.

Göstergeler : Yaşadığı duyguların farkına varır, duygusal tepkilerini yorumlayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediği ile ilgili çalışma yapıp yapmadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Kendisinde en güçlü ve en zayıf yanların neler olduğunu sorun.

• Değerlerin ne anlama geldiğini örnekler vererek anlatın (dürüstlük, arkadaşlık, açık sözlü olma, adil olma, saygılı olma, çevreyi koruma gibi).

• Değerlerin aldığımız kararlar ve davranışlarımız üzerindeki etkisini anlatın. Bazı anlaşmazlıkların insanların değerlerinin aynı olmamasından kaynaklandığını açıklayın. Çocuktan kendisi için önemli olan değerlerin neler olduğunu anlatmasını isteyin. neye önem verdiğini ifade etmesini sağlayın.

• Etkinlik: "Duyguları tanıma"

- Araç: Dört adet karton ya da A3 kâğıt, eski gazeteler, kalın uçlu bir kalem, yapıştırıcı, makas)

- Kartonların (A3 kâğıt) her birinin en üstüne ayrı ayrı dört temel duygu isimlerini yazın.(Sevinç, korku, öfke, üzüntü) kartonları duvara asın. Çocuktan gazetelerden insan yüzlerini kalemle bir daire içine almasını isteyin. Sonra bu yüzleri makasla keserek çıkarmasını isteyin.

- Bu yüzleri uygun olan kartona yapıştırmasını isteyin. Yapıştırma işlemi sırasında bazı duyguları anlamlandırmada zorluk çekecek ve size soracaktır. Onları ayrı bir yere koymasını isteyin. Yapıştırma işlemi bittikten sonra aşağıdaki sorulardan yararlanarak değerlendirme yapın

- Hangi duyguları çok daha rahat buldun. Duyguları insan yüzlerinden jest ve mimiklerinden anlamak kolay mı?

- Hangi duyguları bulmakta zorlandın.(Yapıştıramadığı resimler) Yaşanan gerçek duyguların bazen yüzlerden anlaşılamayacağı üzerinde konuşun.

• Etkinlik: "Duygular ve davranışlarımız"

- Bizler "sevinç" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne zamanlar seviniriz?

- Bizler "Koku" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne olursa korkarız?

- Bizler "Öfke" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne olursa öfkeleniriz?

- Bizler "üzüntü" duygusunu ne olduğunda yaşarız. Ne zaman üzülürüz?

- Peki bu duygular iyi ve kötü veya doğru-yanlış diye ayırabilir miyiz?

• Duyguların iyi-kötü, doğru-yanlış diye ayırt edilemeyeceğini, duyguların sonunda verdiğimiz tepkilerin, davranışların iyi-kötü, doğru-yanlış olarak adlandırılabileceğini örneklerle anlatın. (örneğin öfkelenmek bir doğal bir duygu ama öfke sonucu kendine ya da başkalarına zarar vermenin yanlış olması)Çocuktan buna benzer örnekleri varsa anlatmasın isteyin.

Ödev : Bir dahaki görüşmeye kadar yaşadığı duyguları ve duygular sonucu verdiği tepkileri not almasını, bunlar üzerine konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Karşısındaki Kişileri Tanıma ve Anlama

Kazanım : Karşısındaki kişileri tanımasına yardımcı olma

Göstergeler : Karşısındaki kişilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilir ve yorumlayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Hangi duygu ve davranışları gösterdiği ile ilgili notlar alıp almadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa çevresindeki insanların kendisi hakkında ne düşünüyor olabileceklerini, onu nasıl tanıdıklarını sorun. Başkalarının onu nasıl tanımasını istediğini sorun.

• Hoşuna gitmeyen özelliklerini değiştirmek için bir şeyler yapıp yapmadığını sorun. Yaptıysa ne yaptığını ve bunun işe yarayıp yaramadığını araştırın. Yapmadıysa neler yapabileceğini çocuğa sorun (Sadece alternatifleri görmesine yardımcı olun, yönlendirici olmayın.)

• Etkinlik: "Duygu Dedektifi" - "Şimdi seninle bir oyun oynayacağız" deyin. Dört temel duygudan (Sevinç, korku, öfke, üzüntü) bahsedin. Bildiği diğer duygu adlarını sorun. "Şimdi ben aklımdan bir duygu adı tutacağım. Sen bana üç tane soru soracaksın. Bende aklımda tuttuğum duyguyu yansıtacak biçimde senin sorunu yanıtlayacağım. (Örneğin "sevinç" duygusunu aklınızda tuttunuz. Çocuğun sorularına sevinçli bir şekilde cevap verin) Sende bu duyguyu tahmin edeceksin. Bilirsen yer değiştireceğiz. Bu kez sen bir duyguyu aklında tutacaksın. Benim sorularımı bu duyguyu yansıtacak biçimde cevaplayacaksın." Oyunu değişik 4-5 duyguyu yansıttıktan sonra fazla uzatmadan bitirin. Değerlendirmesini birlikte yapın. Tüm bu duyguların insancıl olduğunu hepimizin bunları yaşayabileceğimizi söyleyin. Duyguların insanların beden dilinden, jest ve mimiklerinden, konuşmalarındaki ses tonundan anlaşılacağını vurgulayın

• Etkinlik: "Duyguların değişkenliği" - Diyelim ki yolda gidiyorsun birisi sana hızla çarptı canın yandı. Hangi duyguları yaşarsın?(öfke, kızgınlık) Çarpan kişiye ne demek istersin. Peki, dönüp çarpan kişiye baktın gözleri görmeyen birisi sana çarpmış. Şimdi hangi duyguları yaşarsın. (acıma, üzüntü vb) Duygularımızın karşımızdaki kişinin konumuna göre değişkenliğini vurgulayın. Önyargılarında karşıdaki kişiye karşı duygularımızı etkilediğinden örneklerle bahsedin.

• Etkinlik: "Nasreddin Hoca Fıkrası" - Aşağıdaki fıkrayı anlatın.

Nasreddin Hoca evinin damında biriken diz boyu karları kürümeye başlamış. Bir ara dengesini kaybederek damdan düşüp bayılmış. Komşuları koşuşmuşlar. Birisi: "Çabuk bir doktor çağıralım" Diğeri: "Aman bir kırık çıkıkçı bulalım." Öbürü: "Sırtlanıp doktora götürelim" derken, kargaşada ayılan Hoca, acıyan belini tutarak; "Bırakın münakaşayı. Çabuk bana daha önce damdan düşmüş birini bulun" demiş.

- Bu fıkradan yola çıkarak karşıdaki kişiyi anlama, anlamaya çalışma üzerinde sohbet edin.

• Etkinlik: "canlandırma" - Şimdi ben senin kardeşin olacağım. (kardeşi yoksa arkadaşı) çok sevdiğin bir oyuncağınla oynuyorsun (kitap, bilgisayar, araba vb). Çocuğa sembolik bir oyuncak verin. Biraz oynadıktan sonra kardeşi olarak ondan oyuncağı oynamak için isteyin. Sonrada oyuncağı kaybettiğinizi ya da bozmuş olduğunuzu söyleyin. Tepkisini izleyin. Böyle bir olayla karşılaştın mı? Tepkin ne oldu? Kardeşin ne yaptı? Kardeşinin oyuncağı bozarken ya da kaybederken niyeti neydi acaba? Niyetinin kötü olmadığını bilsen aynı tepkide bulunur muydun?

Ödev : Öfkelendiği zaman hangi davranışları gösterdiğini sorun. Bu davranışların bir listesini çıkarmasını ve bir dahaki görüşmeye getirmesini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öfke Duygusu Üzerinde Yoğunlaşma

Kazanım : Karşıdaki kişileri tanımasına yardımcı olma.

Göstergeler : Karşısındaki kişilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilir ve yorumlayabilir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Öfkelendiği zaman hangi davranışları gösterdiği ile ilgili çalışma yapıp yapmadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik: "Resim Çizme" - (Araç: Resim kâğıdı boya kalemleri) Çocuktan birbiri ile tartışan iki insan resmi çizmesini isteyin. (Eğer çizemezse ya da çizmek istemez ise daha önceden sizin ana hatlarını çizdiğiniz resmi verin ve boyamasını isteyin)

• Resimdeki kişiler ne yapıyorlar? Düşünceleri ne olabilir? (Düşünce balonu çizerek yazmalarını isteyin)Kendilerini nasıl ifade ediyorlar? (konuşma balonu çizerek yazmalarını isteyin)Bu düşünce ve ifadeler olumlu mu? Bu düşünce ve ifadeleri olumluya çevirebilir miyiz? (Resmin üzerindeki balonlara düşünce ve ifadeleri olumlu cümlelerle yazmasını isteyin)Olumlu düşüncelerin olumlu duygulara neden olduğunu vurgulayın.

• Ailesindeki bireylerin ya da arkadaşlarının hangi davranışlarının onu çok kızdırdığını sorun. Bu kızgınlık anında hangi duygu, davranış ve tepkileri gösterdiğini öğrenin. Yaptığı davranışlarla ilgili olarak; Kapıyı çarpmak yerine ne yapabilirdin? Ona vurmak yerine başka bir şey yapabilir miydin? gibi sorularla davranışlarının alternatifleri olduğunu fark ettirin.

• Ailede istismar ve ihmal olasılığını araştırın. İstismarın ve ihmalin tanımlarını yapın. Bu durumların diğer insanları ve durumları nasıl tehlikeli ve tehdit edici görme eğilimine yönelttiğini anlamasına yardım edin.

• Aşağıdaki belirtilerin çocukta olup olmadığını anlamaya çalışın; Çocuğun öfkesi başkalarına yönelik fiziksel saldırılara dönüşüyor mu? Sık sık öfkeleniyor, her gün sınıf arkadaşlarıyla tartışıyor mu? Aynı yaştaki diğer çocuklara göre daha yoğun olarak öfkeleniyor mu, sık sık ağlayıp başkalarına saldırganca davranışlar sergiliyor mu? Yaşamın her alanında öfkelenecek bir şey buluyor ve belli bir kişi ya da olay nedeniyle değil, genel olarak kendini öfkeli hissediyor mu? Olaylarla baş etme yöntemlerinde önemli değişiklikler görülüyor mu? (örneğin daha önce hiç sıkılmadığı şeylere öfkelenmeye başlıyor mu?)

• Etkinlik: "Rahatlama egzersizi" - Çocuğa aşağıdaki tekniği öğretin. "Derin bir nefes alın ve 10'a kadar içinizden sayın. Ağzınızdan herhangi bir kelime çıkmadan önce konuyu biraz düşünün." Bu egzersizle ilgili örnek bir canlandırma yapın. Tekniği öğreninceye kadar birlikte tekrarlayın

Ödev : Kendisini öfkelendiren bir durumla karşılaştığında bu egzersizi uygulamasını isteyin. Bir dahaki görüşmede bu konuyu konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öfkemi Kontrol Ediyorum - 1

Kazanım : Öfkesini kontrol etme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Öfke karşısında hemen tepki vermemeyi öğrenir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Öfkelendiği bir durum karşısında öğrendiği egzersizi yapıp yapmadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• "Öfkeyle kalkan zararla oturur" ve "keskin sirke küpüne zarar" sözlerinden ne anladığını sorun ve birlikte tartışın. Öfkesine kapılarak iş gören sonunda güç duruma düşer. Çünkü öfkeli, kızgın, sinirli insan iyi düşünemez, olup biteni iyi göremez, sonucu iyi hesaplayamaz. Bu yüzden de yanlış iş yapar

• Etkinlik: "dur, bak, dinle, düşün, plan yap" - Çocuğun sunacağı bir durum üzerinde çalışarak ani öfkelenmelerin ve stresli davranışların sıklığını ve şiddetini azaltmak için, çocuğa harekete geçmeden önce "dur, bak, dinle, düşün, plan yap" adımlarını nasıl uygulanacağını anlatın. Çocuğa, en çok öfkelendiği bir durumu canlandıracaklarını söyleyin. Eline DUR, BAK, DİNLE, DÜŞÜN, PLAN YAP yazan bir kâğıt verin. "Şimdi ben seni öfkelendiren davranışı yapacağım. Hemen tepki vermeyeceksin. Elindeki kâğıtta yazanlara göre sırasıyla davranacaksın" Karşılıklı doğaçlama yöntemi ile beş aşamanın gerçekleşmesini sağlayın.

• Ardından gücün ne demek olduğu ve nasıl güçlü olunacağı üzerinde konuşarak öfkenin kişiyi güçlü kılıp kılmayacağı üzerinde tartışın. "Kontrolsüz güç, güç değildir" cümlesinden ne anladığını çocuğa sorun. Bu söz aracılığıyla gücün ne demek olduğu ve nasıl güçlü olunacağı gibi konular üzerine konuşarak öfkenin neden kişiyi güçlü kılmayacağı tartışın.

• Öfkelendiğini nerden anladığını sorun. Vücudundaki bazı belirtilerin öfke belirtisi olduğunu açıklayın. Stres ve gerginliğin, nefes alıp vermenin sıklaşmasının, kalp atışlarının hızlanmasının öfke belirtisi olduğunu açıklayın. Bugün öfkeyi kontrol için yeni bir yöntem öğreteceğinizi söyleyin

• Etkinlik: "Rahatlama egzersizi" - Çocuğa aşağıdaki tekniği öğretin. Her gün eve geldiğinde kendini rahat hissedebileceğin bir yere oturacaksın. Derin derin nefes alacaksın. Burnundan derin nefes alıp, bu nefesi içinizde biraz tuttuktan sonra yavaşça ağızdan vereceksin. Sonra, hayalinde kimsenin sizi rahatsız etmeyeceği bir deniz kenarına, bir göl kenarına gidebilir ya da çok sevdiğin bir yere gidebilirsin. "ıssız sahilde yürüdükçe, gökyüzünün mavisine baktıkça rahatlıyorum" gibi düşünceleri tekrarlayabilirsin. Çok kısa sürede gevşediğini fark edebilirsin. Tekniği öğreninceye kadar birlikte tekrarlayın.

Ödev : Kendisini öfkelendiren bir durumla karşılaştığında bu egzersizi uygulamasını isteyin. Bir dahaki görüşmede bu konuyu konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öfkemi Kontrol Ediyorum - 2

Kazanım : Öfkesini kontrol etme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Öfke karşısında hemen tepki vermemeyi öğrenir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Öfkelendiği bir durum karşısında öğrendiği egzersizi yapıp yapmadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik: Öfkeli bir insan resmi gösterin. Aşağıdaki sorulardan yararlanarak sohbet edin

- Öfkelenen insanların aklından ne geçer? Bu kişi nasıl bir duygu yaşıyor? Herkesin arada sırada öfkelenebileceğini düşünüyor musun?

• Etkinlik: "Savaş ya da kaç tepkisi" - Çocuğa şu açıklamayı yapın: "Şimdi kendimizi tehdit altında ya da tehlikede hissettiğimizde verdiğimiz tepkilere ilişkin bir etkinlik yapacağız. Bir tehlike anında; savaşmak, kaçmak, donakalmak ve kendimizi güvende hissetmek için başkalarıyla bir araya gelme gibi dört tepki veririz. Birazdan sana bazı durumlar vereceğim. Bu durumlara karşı bu dört tepkiden hangisini seçeceğinize karar vereceksin ve tepkilerinizi hareketlerle ifade edeceksin".

• Aşağıdaki maddeleri tahtaya yazın: (Önceden Büyük bir kâğıda ya da kartona yazıp tahtaya asabilirsiniz.)

- Yumruğunuzu havaya kaldırmak savaşmayı, etrafta koşmak kaçmayı, koşarak yanıma gelmek başkalarıyla bir araya gelmeyi, donmuş gibi bir kenarda kıpırdamadan durmanız donakalmayı gösterecek. Çocuğu ayağa kalkmaya davet edin. Aşağıdaki maddeleri birer birer okuyun ve çocuğun tepkilerini göstermesi için ona zaman verin. Gerçek yaşamda bu durumda nasıl davranıyorsa öyle davranmasını isteyin. -Mağara devrinde yaşadığınızı ve bir mağara insanı olduğunuzu farz edin. Yiyecek aradığınız bir gün bir ayıyla karşılaştınız. Bir gece uyurken birilerinin "Yangın Varrr!" diye bağırdığını duydunuz. Okul çıkışında sizden büyük çocuklardan oluşan bir grup çocuk yolunuzu kesti. Deprem oldu. Her yer sallanıyor. Tuvalette bir fare gördünüz.

• Öfkelendiğini nereden anladığını sorun. Vücudundaki bazı belirtilerin öfke belirtisi olduğunu açıklayın. Stres ve gerginlik, Nefes alıp verme sıklaşması, Kalp atışları hızlanmasının öfke belirtisi olduğunu açıklayın.

• Çocuğa günlük sorumluluklarının neler olduğunu sorun. Başkalarına karşı olan beklentilerini azaltması ve sorumluluklarını tam olarak yerine getirmesi gerektiğini anlatın.

• Etkinlik: "Anlamlandırma egzersizleri" - Çocuğa aşağıdaki tekniği öğretin. Öfkelendiği zamanlarda mantığını kullanmasını bilen ya da bunu öğrenen kimseler öfkelerini kontrol altına almakta başarı-

lıdırlar. "Bu durum hayatımda karşılaştığım birçok olumsuz durumdan sadece bir tanesi daha sakin olabilirim ve daha önce birçok kez bu gibi durumları başarı ile atlattım." "Öfkelenmek yerine karşıdakini daha iyi anlamaya çalışmalıyım" "Öfke, sağlıklı karar vermemi engelleyebilir dikkatli olmalıyım"

Ödev : Kendisini öfkelendiren bir durumla karşılaştığında bu egzersizi uygulamasını isteyin. Bir dahaki görüşmede bu konuyu konuşacağınızı söyleyin. Modülün sonunda yer alan "Öfke Tespit Formu"nu verin. Nasıl dolduracağını anlatın. İlk iki satırı birlikte doldurun. Geri kalanı bir dahaki görüşmeye kadar doldurmasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öfkemi Kontrol Ediyorum - 3

Kazanım : Öfkesini kontrol etme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Öfke karşısında hemen tepki vermemeyi öğrenir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. "Öfke Tespit Formu"nu doldurup doldurmadığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• "Özenli olmak" (söylediklerimizde ve yaptıklarımızda özenli olmak) cümlesi üzerinde sohbet edin. Öfkemizi kontrol etmek için önemini vurgulayın

• Çocuğun davranışsal sorunlarının yeniden gözükmesine yol açabilecek olası stres faktörlerini, hayal kırıklıklarını, yani yolu tıkayan engelleri araştırın. Sorunlu bir davranış sergilenmeden önce ne gibi olayların meydana geldiğini; bunlara eşlik eden düşünce ve duyguları öğrenmeye çalışın.

• Öfke duygusunu karşısındaki ifade edebilmesi için "kendini ifade edebilme" yollarını öğretin

• Kendisini çok açık bir şekilde ve tamamı ile ifade etmesini öğretin. "Ben dilini" kullanarak karşınızdakiyle nasıl iletişim kuracağını çocuğa gösterin. Bu nedenle, "Ben" mesajının verildiği üç boyutu tanıtın. Adım adım alıştırma yapın. Neler oluyor (davranışı tanımlama) Beni nasıl etkiliyor (somut etki) Ne hissediyor (duyguyu ifade)

• Kendini ifade ederken; İsteyip istemediğini söyleme, "Hayır...Çünkü...." Diyebilme ve hoşlanıp hoşlanmadığını söyleme konularından bahsedip, alıştırmalar yapın.

• Etkinlik: "günde üç kez uygulayabileceğiniz bir gevşeme egzersizi"

- Önce kendinize rahat bir ortam seçin. Egzersiz yapacağınız odayı havalandırın.
- Sakin ve derin nefes alıp verin. (Beş kez tekrarlayın)
- Gözlerinizi kapatın ve hiçbir şey düşünmeden bir dakika boyunca bekleyin. Sonra tüm bedeninizi kasıp, gevşetin. (Üç kez tekrarlayın)
- Ellerinizi yumruk yapıp, beş saniye kadar sıkın ve gevşetin. Hareketi, beş saniye sonra bir kez daha tekrar edin.
- Her iki kolunuzu yana doğru uzatarak, yumruklarınızı beş kez sıkıp gevşetin.
- Her iki kolunuzu yukarı doğru kaldırarak, yumruklarınızı beş kez sıkıp gevşetin.
- Tekniği öğreninceye kadar birlikte tekrarlayın

Ödev : Modülün sonunda yer alan "Öfkenin A-B-C'si formu"nu verin. Nasıl dolduracağını anlatın. İlk iki satırı birlikte doldurun. Geri kalanı bir dahaki görüşmeye kadar doldurmasını isteyin

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Özdenetim Gücü

Kazanım : Öfkesini kontrol etme becerisi kazandırma.

Göstergeler : Öfke karşısında hemen tepki vermemeyi öğrenir.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. "Öfkenin A-B-C'si formu" doldurup doldurma- dığını sorun. Yapmış ise koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin.

Yöntem - Akış :

• Kişiler arası ilişkilerini, sosyal muhakemesini ve dürtü kontrolünü geliştirmesi için grupla psikolojik danışmaya, böyle bir imkânın olmaması durumunda grup çalışmasını içeren sosyal-kültürel-sportif faaliyetlere yönlendirin.

• Bunlar, çocuğun sağlıklı bir şekilde öfkesini ortaya koymasına, sosyal becerilerini geliştirmesine ve kendine güvenini arttırmasına yardımcı olacaktır. Onunla hoşlanabileceği aktiviteler üzerinde konuşarak belli bir aktiviteyi denemeye karar vermesini sağlayın.

• Çocuğa günlük sorumluluklarının neler olduğunu sorun. Başkalarına karşı olan beklentilerini azaltması ve sorumluluklarını tam olarak yerine getirmesi gerektiğini anlatın. Hayal kırıklığı yaşamaması için kolayca yapabileceği bir iş seçerek başlayın ve onun hızına uygun bir şekilde giderek sorumluluklarının sayısını arttırın. Çocuk sorumluluklarını yerine getirdikçe onu motive edin, yapamadığında ise başarılı olmasına nelerin engel olduğunu bulun ve yeni alternatif yollar geliştirin.

• Olumsuz arkadaş etkilerine karşı koymasına ve etkin güvenli davranış becerilerini öğrenmesine yardım edin

• Dürtüsel davranışlarından alıkoymak için sosyal etkinliklere katılması ve bunu sürdürmesi için destek verin.

• Yardımseverlik, yalan söylememe, başkalarının eşyalarını almama gibi insani değerler üzerinde sohbet edin.

• Olayları kişiselleştirmemenin, kendi üzerinize alınmamanın önemi hakkında konuşun.

Sonlandırma : Bu günkü görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. Gelecekle ilgili planları hakkında sohbet edin.

BİLGİ NOTU

ÖFKE İLE İLGİLİ BİLİNMESİ GEREKENLER

karışımından oluşur.

• İnsanın her türlü yaşantısına olup bitenleri bilme, değerlendirme ve düşünce yanında duygu ya da duygular eşlik eder.

• Çocukların daha çok hangi duyguları yaşayacağını belirleyen en önemli etmen kişilik özellikleridir. Örneğin özgüveni düşük ve kendine güvenmeyen bir ÇOCUK, otorite olarak gördüğü bir insanla basit bir şey konuşması gerektiğinde bile çok heyecanlanabilir. Kişinin mizacı nasıl olursa olsun iç ve dış uyaranlar nedeniyle kişide ortaya çıkan duygular da (sevinç, üzüntü, utanç, kızgınlık, öfke gibi) duygulanımı ifade etmektedir.

• Çocuğun kendini tanıması için yaşadığı duygular çok önemli yol göstericilerdir. Kendini tanımak isteyen kişi yaşadığı duyguyu ve anlamını, bu duyguyu yaşamaya yatkın yapan kişilik özelliklerinin neler olduğunu anlamaya çaba göstermelidir.

• ÖFKE DUYGUSU: Normal, herkes tarafından hissedilen, vazgeçilemeyen, güçlü fakat kontrol edilmesi öğrenilebilen, saldırganlıktan farklı olan (saldırganlık, öfkenin kontrol edilemediği durumda ortaya çıkan bir davranıştır) bir duygudur.

• Öfkenin diğer duygulardan pek farkı olmamasına rağmen bu duygu pek çok kişiye korkutucu gelir; çünkü bu duygunun, çevreye ve ait olduğu bireyin kendisine yansımaları oldukça olumsuz olabilir. Olumsuz bir duygunun kabul edilmesi de pek kolay olmadığı için kişi "öfkesini", "öfkelileri" ve "öfkeyi" bir türlü anlayamaz, hatta öfkesini inkâr bile edebilir. Halbuki, öfke de tıpkı üzüntü ve mutluluk gibi inkâr edilmeyi ya da kabul edilmemeyi hak etmeyen bir duygudur. Olumlu ya da olumsuz her duygu gibi öfkenin de bir ömrü vardır; bu ömür tamamlandığında öfke de ortadan kalkar; ancak öfkenin, bu tatsız süreyi kısaltmak ve onu daha iyi anlamak açısından "tüketilmesi" gerekir.

• Öfke, özenle dikkate alınması gereken bir "işaretçi"dir. Neye işaret ettiğine gelince; öfkelenen kimsenin hakkı yeniyor, gereksinimleri ve istekleri karşılanmıyor, yaşamına ilişkin bir soruna gereken önemi kendisi vermiyor, içinde bulunduğu bir ilişki uğruna değer ve inançlarından ödün veriyor ya da gelişme ve yeteneklerini ortaya koyma şansı elinden alınıyor olabilir. Özetlemek gerekirse, öfke iki temel nedenle ortaya çıkabilir: (1) Bireyin kendisinden, (2) Karşısındaki birey(ler)in onda oluşturduğu duygulardan kaynaklanabilir.

Öfke, ister bireyin kendisiyle ilgili, ister karşısındakiyle ilgili bir nedenden kaynaklansın, özenle üzerinde durulup çözümlenmesi gereken bir duygudur.

Öfke olgusunu bir buzdağına benzetmek gerekirse; buzdağının suyun üzerinde kalan kısmı öfkedir; oysa suyun altında kalan kısmı çok daha geniştir, yani öfkenin ortaya çıkmasına yol açan pek çok duygu burada gizlidir. Suyun altında kalan temel duygular birikip, sertleşip, katılaşınca buzdağının tepesindeki öfkeyi oluşturur.

Sözü geçen temel duygular kıskançlık, üzüntü, merak, yalnızlık, itilmişlik, kaygı, hayal kırıklığı, haksızlık, anlaşılamamak ve sıkıntı gibi duygulardır. İnsanların çoğu, öfkeyi buzdağının tepesinde yaşar ve bir türlü çözümlenmemiş bu duygulara sıkı sıkı tutunur. Oysa öfkenin kaynaklarını ortadan kaldırmayı başarmak için buzdağının altındaki temel duyguların anlaşılabilmesi gerekir.

Okulda Öfke

Akademik güçlüklere yönelik bir tepki olabilir. Bazı çocukların toplumsal rollerini tanımlamak için kullandığı bir saldırganlık çeşidinin işareti de olabilir. Öfkeli tehdit ve meydan okumalar kimin daha çetin olduğunu belirlemeye yardım eder. Aynen yetişkinler gibi, kimi çocuklar ve ergenler de diğerlerinden daha kolay öfkelenirler. Yüksek düzeydeki buhar basıncını içinde taşıyan bir düdüklü tencere gibi olan bu çocukların patlaması için çok az bir provokasyon ya da zorlanma yetecektir. Kimi çocuklar ise henüz öfkelerini yönlendirmek için gerekli becerileri edinememiş olabilirler. Bazı çocukların öfkesi de yaşamlarındaki ciddi olaylara tepki olabilir.

Her üç durumda da çocuğun niye öfkeli olduğunu bilmesinin yanı sıra, öfkesini uygun şekillerde nasıl yönlendireceğini de bilmesi gerekir. Bu yeteneğe sahip olmayan ya da bu yeteneği öğrenmeyen çocuklar, arkadaş edinmede güçlük çekebilir ve öbür çocukların kolayca kızdırıp ağlattığı hedefler haline gelebilir.

Agresif davranışların sıklığını azaltırken güvenli davranışların sıklığını çoğaltmak önemlidir. Çocuklara güvenli davranışları (soru sorma, kendi fikrini söyleme, hayır deme, davet etme gibi sosyal davranışları) canlandırma veya model olma yöntemlerini kullanarak öğretmek önemlidir. Devamında bu güvenli davranışlar, çocukların arkadaş grubu içerisinde uygulayacağı bir ödev olarak verilebilir.

Öfke Tespit Formu

- Öfke Kontrolü modülünün 6. oturumunun bitiminde verilir.
- Formun ilk iki satırı çocukla birlikte doldurulur. Geri kalan alanın bir dahaki görüşmeye

kadar çocuk tarafından doldurması istenir.

Öfke Tespit Formu

Beni Öfkelendiren Şeyler	Duygularım	Duygularımı İfade Etme Yollarım	Ne Yapmalıyım?

Öfkenin A-B-C'si Formu

- Öfke Kontrolü modülünün 7. oturumunun bitiminde verilir.
- Formun ilk iki satırı çocukla birlikte doldurulur. Geri kalan alanın bir dahaki görüşmeye kadar çocuk tarafından doldurması istenir.

Öfkenin A-B-C'si Formu

Neden öfkelendim?	Ne yaptım?	Sonuç

5. MODÜL

AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Tanışma - Isınma - Çocuğu Tanıma

Kazanım : Çocuğu bedensel, sosyal, duygusal ve zihinsel özellikleriyle tanıma.

Göstergeler : Çocukla danışman arasındaki iletişim güçlendirilir, güven ortamı hazırlanır.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kendinizi kısaca tanıtın. Onunla kısa bir süre sohbet edin. Niçin burada olduğunuz hakkında bilgi verin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa isminin ne anlama geldiğini, isminin en hoşuna giden yanının ne olduğunu sorun.

• Çocuktan, kendisini anlatan üç özelliğini söylemesini isteyin. Dış görünüşü ile ilgili olduğu kadar, davranışlarına ve huylarına dair özellikler sayması için yönlendirici sorular sorun.

• Etkinlik: Çocuğa bir insan resmi çizmesini isteyin. Bu resim hakkında sorular yöneltin

- Resimdekinin cinsiyeti ne?
- Kaç yaşında?
- Sence bu resimdeki insan hangi duyguyu yaşıyor?
- Bu insanın düşünceleri ne olabilir? (Düşünce balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)
- Resimdeki insan konuşmak isterse ne demiş olabilir? (Konuşma balonları çizdirerek düşüncelerini yazdırabilirsiniz)

• Etkinlik:

• Çocuğa başka insanlarda beğenmediği, eleştirdiği davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazama biliyorsa yazmasını isteyin.

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları hangi nedenlerle yapıyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne tepkiler veriyor?

• Çocuğa başka insanlarda beğendiği, çok hoşuna gideni davranışların, özelliklerin neler olduğunu sorun. Okuma yazma biliyorsa yazmasını isteyin.

- Peki, bunlardan bazılarını sen de yapıyor musun?
- Bunları yaptığında neler hissediyorsun?
- Annen, baban ya da arkadaşların bunları yaptığında ne gibi tepkiler veriyor?

Ödev : Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini sorun. Nerede yaşamak istiyor, hangi meslekleri düşlüyor? Kendisinin büyümüş halini yazmasını ya da çizmesini isteyin. Bir sonraki görüşmede bunları konuşacağınızı hatırlatın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çocuğu ve Aileyi Tanımak

Kazanım : Aileyi ve aile yapısını tanıma.

Göstergeler : Anne baba ve çocuğun birlikte, sorunun bir parçası olabileceğini farkeder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediği" ile ilgili ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Çocukla ilişki kurun ve güvenini kazanın.

• Çocuğun neler yaşadığını anlamak için "Senin keyfini kaçıran şeyler var mı?" diye sorun. Cevap vermezse üstelemeyin, hazır oluncaya kadar bekleyin.

• Etkinlik:

- Çocuğa kâğıt ve boyalar vererek ailesinin resmini çizmesini isteyin.

- Resimde çizdiği aile bireyleri hakkında sohbet edin. Resimle ilgili yorum ve yargıda bulunmayın. Resimde bazı ayrıntılar size çocuğun aile yapısı hakkında ipucu verebilir.

- Daha büyük yaştaki çocuklarla çalışırken doğrudan aile bireyleri hakkında sohbet ederek başlayın.

• Çocuğun sorunu nasıl yaşadığını bulun. Aile ve çocuk, sorunun bir parçasıdırlar.

• Anne-baba kadar çocuk da problemin devamını sağlayan bir davranışta bulunuyor olabilir. Bunu tespit edin, geri bildirim dilini kullanarak çocuğun içinde bulunduğu durumu ve bunun yarattığı çıkmazları kendisine gösterin.

• Alternatif davranışların neler olabileceğini bulun ve bunları düşünmesi için geri bildirim verin.

• Aşağıdaki sorularla şu anda aile içinde en çok çatışma yaşanan konunun ne olduğunu ve çocuğun bu konuyu nasıl algıladığını anlamaya çalışın.

- Sence şu an evdeki gerginliğin nedeni ne?

- Sen bu konuda ne düşünüyorsun neler hissediyorsun?

Ödev : Mutlu bir aile için gerekli özellikleri anlatan bir yazı, mektup veya resim hazırlamasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Soruna Odaklanma

Kazanım : Aile içi çatışma nedenlerini farketme.

Göstergeler : Çatışmaların doğal bir süreç olduğunu bilir, nedenlerini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "mutlu bir aile için gerekli özellikleri anlatan bir yazı, mektup veya resim "ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Ailede çatışma yaşadığı bir sorunu anlatmasını isteyin.

• Yaşanan çatışmalardan sadece anne-baba ya da kardeşin sorumlu olmadığını anlamasına yardım edin.

• Suçlayıcı dili kullandığında, söylediği cümleyi yeniden kurup daha farklı ifade etmesini sağlayın.

• Çocuğun olaylar karşısında yaşadığı duyguya odaklanın ve onun cümlelerini bunu fark etmesini sağlamak için yeniden tanımlayın.

• Sonra problemin oluşumundaki rolünü görmesine yönelik sorular sorun.

• Aile içinde yaşanan anlaşmazlıkların kişiyi nasıl güçsüz ve çaresiz hissettirdiğini anladığınızı belirtin. Onun da bu duyguları kabul etmesini sağlayın.

- "Tüm bu sorunlar karşısında kendini nasıl hissediyorsun?"

- "Evet, tüm bunları görüp, yaşayıp kendini iyi hissetmen beklenemez; sanırım çok çaresiz ve güçsüz hissettiriyordur bu durum."

• Yaşanan çatışmalarla ilgili sorumluluklarını alıp almadığını sorun. Eğer kendi sorumluluklarını kabul etmiyor ve suçu başkalarına atıyorsa çocuğu bununla yüzleştirin. Kendisinin bu tartışmalardaki rolünün ve katkısının ne olabileceğini sorun.

• Bir aile kavgasıyla karşı karşıya kaldığında bu durumu çözmek için neler yaptığını ve bu yöntemlerin işe yarayıp yaramadığını sorun.

Ödev : Anne baba ya da kardeşleriyle bir sorun yaşadığında çözmek için çaba harcamasını isteyin. Bu durumu bir sonraki görüşmede konuşacağınızı belirtin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çözüme Odaklanma

Kazanım : Çatışmaları çözmek için adımlar atabilme.

Göstergeler : Sorunun değil çözümün bir parçası olabileceğini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "anne baba ya da kardeşleriyle bir sorun yaşadığında çözmek için çaba harcaması" ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Duygularını kontrollü bir biçimde ifade etmesi ve daha yapıcı bir yolla ihtiyaçlarını karşılaması için çocuğa etkili iletişim ve güvenli davranış becerilerini öğretin.

• Yaşanan çatışmalarla ilgili sorumluluklarını alıp almadığını sorun.

• Eğer kendi sorumluluklarını kabul etmiyor ve suçu başkalarına atıyorsa çocuğu bununla yüzleştirin. Kendisinin bu tartışmalardaki rolünün ve katkısının ne olabileceğini sorun.

• Çocuğun, sorun yaşanan durumlarda anne-babanın kendisine nasıl davranmalarını beklediğini öğrenin. Ailesi ile görüşerek ortak bir davranış planı oluşturun.

• Anne babasının ve kardeşlerinin kendisine nasıl davranmalarını istediğini sorun. Aralarındaki ilişkinin nasıl bir ilişki olması gerektiğini düşündürün. "Kardeş ya da anne baba olmak ne demek sence? Kafandaki ideal kardeş anne baba nasıl olurdu? Nasıl bir ilişkiniz olurdu?" şeklinde sorular sorarak düşünmesini sağlayın.

• Yaşanan olayların kendisinde uyandırdığı duyguların sorun olan davranışlar sergilemesine neden olduğunu geri bildirim dilini kullanarak gösterin. "Kardeşin izinsiz eşyalarını aldığında eşyalarına zarar vereceğini düşünüyorsun, bu da seni kızdırıyor ve ona vuruyorsun!"

• Kendisine istenmediği şekilde davranıldığında neler hissettiğini sorun. Öfke, aşağılanmışlık, değersizlik, kıskançlık gibi kötü hislerin, onu doğru olmayan bir şekilde tepki vermeye ittiğini gösterin. Olumsuz duygularının onu, sorunu çözmeyen davranışlar sergilemeye ittiğini gösterin (Örneğin kardeşlerini kıskandığı için onlara yönelik şiddet içeren davranışlarda bulunabilir).

Ödev : Olumsuz duyguları nedeniyle yaptığı olumsuz davranışları düşünmesini isteyin. Öfke kontrolü tekniklerinden birini öğretin (1 den 10 a kadar içinden sayma).Bunu evde uygulamasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çatışma Çözme - 1

Kazanım : Çatışmaları çözmek için adımlar atabilme.

Göstergeler : Sorunun değil çözümün bir parçası olabileceğini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "öfke kontrolü tekniğini uygulama" ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa bir aile kavgasıyla karşı karşıya kaldığında bu durumu çözmek için neler yaptığını ve bu yöntemlerin işe yarayıp yaramadığını sorun. Bu gibi durumlarla başa çıkmak için kullanması gereken çatışma çözme becerilerini öğretin.

• Etkinlik

- Kendi davranışlarının sorumluluğunu almak,

Çıkan tartışmalarda kendi davranışlarının etkisi varsa bunları kabullenip sonuçlarına katlanması gerektiğini vurgulayın. Annesiyle anlaştıkları saatten iki saat sonra eve döndüğü için tartışıyorsa buradaki hatasını kabullenmesi gerektiğini söyleyin.

- Başkalarını suçlamamak,

Yapılan hatalar üzerine odaklanmak yerine çözüm yolları üretmeye odaklanması gerektiğini vurgulayın. Başkalarını suçlayarak sorumlu olduğu hareketlerden kaçmak yerine sorunla yüzleşip, hemen tepki göstermemeyi öğrenmesinin ve akılcı bir çözüm yolu bulmaya çalışmasının daha iyi olacağını anlatın.

- Hemen tepki göstermemeyi öğrenmek, "Dur ➡ Bak ➡ Düşün ➡ Plan Yap ➡ Hareket Et" becerisini öğrenmesi ve benimsemesi için canlandırmalar yaptırın.

- Birinden yardım istemeyi öğrenmek.

Güvendiği ve rahatça konuşabildiği bir arkadaşı veya akrabasından yardım isteyebileceğini anlatın.

Ödev : Hemen tepki göstermemeyi öğrenmek, "Dur ➡ Bak ➡ Düşün ➡ Plan Yap ➡ Hareket Et" becerisini uygulamasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çatışma Çözme - 2

Kazanım : Çatışmaları çözmek için adımlar atabilme.

Göstergeler : Sorunun değil çözümün bir parçası olabileceğini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Dur ➡ Bak ➡ Düşün ➡Plan Yap ➡Hareket Et" becerisini uygulayıp uygulamadığını sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Çocuğa yaşadığı endişeyi ve bunun kaynağını fark ettirin. Eğer aile içinde çatışma fazlaysa, bu durum çocuğu endişelendirebilir ve bu olaydan duyduğu kaygıyı farklı şekillerde dışarı vurabilir (anne-baba ya da kardeşle kavga, söz dinlememe gibi).

• Anne-baba ile ilgili olaylarda, birçok çocuğun benzer duyguları yaşadığını söyleyerek normalleştirin.

• Duygularını sağlıklı bir şekilde dışa vurması için ona yardım edin. Kendisini daha iyi ifade etmesini sağlamak için "ben dili" mesajlarını öğretin.

• Etkinlik: Kendisini çok açık bir şekilde ve tamamı ile ifade etmesini öğretin. "Ben dilini" kullanarak karşınızdakiyle nasıl iletişim kuracağını çocuğa gösterin. Bu nedenle, "Ben" mesajının verildiği üç boyutu tanıtın. Adım adım alıştırma yapın.

- Neler oluyor (davranışı tanımlama) Beni nasıl etkiliyor (somut etki) Ne hissediyor (duyguyu ifade)

• Kendini ifade ederken; isteyip istemediğini söyleme, "Hayır...Çünkü...." Diyebilme ve hoşlanıp hoşlanmadığını söyleme konularından bahsedip, alıştırmalar yapın.

• Eğer çocuk anne-babanın arasına giriyorsa bunu engelleyin. Kendi arkadaşlık ilişkilerinden yola çıkarak açıklayın. Kendisinin en sevdiği arkadaşı ile hiç kavga edip etmediğini, bu durumda araya bir başkası girerse nasıl hissedeceğini ve tepki vereceğini sorun. Benzer bir durumu anne-babasının da yaşayabileceğini ifade edin.

• Eğer çocuk madde kullanıyorsa; aile içinde yaşanan anlaşmazlıkların ve madde kullanımının çocukta yarattığı güçsüzlük ve çaresizlik duygularını anladığınızı çocuğa hissettirin. Çocuğun madde kullanmasıyla, aile içinde yaşadıkları arasında bir kısır döngü olduğunu görmesini sağlayın.

• Ailede alkol ya da madde bağımlısı olan bir ebeveyn ya da kardeş varsa hem çocuğa hem diğer eşe yönelik fiziksel, cinsel ve duygusal istismar olasılığını göz önünde bulundurun. Eğer böyle bir durum söz konusuysa aileyi bir uzmana yönlendirin.

Ödev : Çocuğun aile üyelerine bir mektup yazmasını sağlayın. Mektupta sorunu nasıl tarif ettiğini, bu sorun karşısında ne hissettiğini, kendi çözüm önerilerini yazmasını isteyin.

Çatışma Çözme - 3

Kazanım : Çatışmaları çözmek için adımlar atabilme.

Göstergeler : Sorunun değil çözümün bir parçası olabileceğini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Çocuğun aile üyelerine bir mektup yazma " ödevinin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin. Ödev yapmanın bundan sonraki görüşmede işlerini kolaylaştıracağını belirtin.

Yöntem - Akış :

• Kardeşleriyle sorun yaşıyorsa;

• Kardeşiyle yaşadığı sorun konusunda nasıl başa çıkabileceğini öğretin. Çocuktan kardeşinin şiddet içeren davranışlarını (eğer fiziksel bir yaralanmaya yol açacak kadar ciddi değilse) görmezden gelmesini, ilgi göstermemesini, şiddet içermeyen, paylaşımcı ve barışçıl davranışlarını da överek teşvik etmesini söyleyin.

• Çocuğun bunu anne babasına da öğreterek kardeşinin aile üyelerine yönelik olumlu davranışlarını pekiştirmeyi denemesi için teşvik edin.

• Her şeyin kendi beklentilerine göre gitmeyeceğini farkettirin. Çocuğun kardeşinin ya da anne babasının her zaman onun istediği şekilde davranamayacaklarını, çünkü onlarında birer birey olduklarını anlamasına yardım edin.

• Ev içinde bazı kurallar ve sınırlar olmasının neden gerekli olduğunu çocuğa anlatın. Herkesin bazı zamanlarda kendisine yol gösterecek izlere ihtiyaç duyduğunu bu kuralların kendisine daha az hata yapması için konulduğunu açıklayın.

• Var olan ve değişmesini istediği kurallar olup olmadığını sorun. Eğer değiştirmek istediği kurallar varsa bunu neden değiştirmek istediğini, nasıl değiştirmek istediğini sorun. Eğer isteği gelişimsel dönemi ve çocuğun kapasitesi dahilinde ise ailesine bunu nasıl açıklaması gerektiği yolunda yardım edin.

Ödev : Çocuğun kendi sorumluluklarını üstlenmesi ile ilgili ödevler verin (kendisinin giyinmesi, ödevlerini kendi başına yapması, kendisinin yıkanması ya da odasını kendisinin toplaması gibi).

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kazanım : Çatışmaları çözmek için adımlar atabilme.

Göstergeler : Sorunun değil çözümün bir parçası olabileceğini fark eder.

Giriş : Çocuğu karşınıza alarak kısa bir süre sohbet edin. Önceki görüşmede verilen "Çocuğun kendi sorumluluklarını üstlenmesi" ile ilgili verilen ödevin yerine getirilip getirilmediğini sorun. Getirmişse koşullu olarak takdir edin. Ödevini yapmamışsa suçlamadan nedenleri hakkında sohbet edin.

Yöntem - Akış :

• Etkinlik

- Çocuğa geçmişte yaşadıklarını kabullenmesi için mektup yazdırabilirsiniz.
- Mektupta geçmişte yaptığı hatalar için diğer aile üyelerinden özür dilemesini, neler hissettiğini, o an neler yaşadığını ve bu olaylardan nasıl etkilendiğini dile getirmesini; mektubu yazdığı kişiden beklentilerinin neler olduğunu ifade etmesini isteyebilirsiniz (Kendi kendisini affetmesi için de mektup yazdırabilirsiniz).
- Aile üyeleriyle görüşme olanağınız olduğunda mektubu okuyan diğer aile üyelerinden mektubu okurken neler hissettiklerini ifade etmelerini isteyin.
- Çocuğun beklentilerini nasıl karşıladıklarını, onların beklentilerinin neler olduğunu öğrenin.
- Tüm aile bireylerinin birbirlerine mektup yazmasını da isteyebilirsiniz. Bu herkesin diğerlerinden neler beklediğini öğrenmede faydalı olacaktır.

• Güç savaşlarının (benim dediğim olmalı) ve diğer aile bireylerini sürekli kontrol altında tutmaya çalışmanın sorunlara çözüm getirmeyeceğini, bunun sağlıksız bir tutum olduğunu görmelerini sağlayın. Aşırı kontrolcü olmak yerine ailede her bireye biraz daha özgürlük ve bireysellik tanınmasının daha sağlıklı ilişkiler meydana getireceğini öğretin ve birbirlerinin özgürlüklerine saygı duymalarını sağlayın.

• Çocuğun kendi ayakları üstünde durmasını, ailesine bağımlı yaşamamasını sağlamak için hayatıyla ilgili sorumluluklar edinmesini sağlayın. Odasının temizliğinden, harçlığını nasıl harcayacağından, giysilerinin tarzı ve temizliğinden kendisinin sorumlu olması gibi.

Sonlandırma : Bu günkü görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alın. Gelecekle ilgili planları hakkında sohbet edin.

6. MODÜL

CİNSEL İSTİSMAR

ÖNLEME

• Çocukların cinsel istismara maruz kalmalarını önlemek için, ailelerini bilgilendirmesi çok önemlidir. Ergenlerle ise birebir konu hakkında konuşarak bilinçlendirme çalışması yapabilirsiniz. Ancak daha küçük yaştaki çocuklarla çalışırken; bedeninin kendisine özel olduğu fark ettirilmeli, hayır diyebilme becerisi kazandırmalı ve rahatsız olduğu bir durumda neleri yapması gerektiği ona öğretilmelidir.

• Hayır demeyi öğrenmesine yardımcı olun. Büyükleri ya da sevdiklerimizi kırmamak için, ayıp olur diye yanlış gelen şeylere evet dememesi gerektiğini fark ettirin. Sorgusuz her söylenene itaat etmemeleri öğretilmelidir.

• Birisi kendisine kötü, rahatsız edici bir şey yaparsa arkadaşlarından ya da büyüklerden yardım istemesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Tanışma - Çocuğu Tanıma

Kazanım : Tanışma, ilk görüşme.

Göstergeler : Süreç içerisinde destek alacağı danışmanı tanır.

• Kendinizi tanıtın ve ona destek olmak için burada olduğunuzu belirtin. Yaşadıklarının zor olduğunu bildiğinizi, bu zorlukları aşabileceğini ve bunu birlikte başarabileceğinizi vurgulayın.

• Cinsel istismarın ne demek olduğunu yaşına uygun bir tanım ile açıklayın. Sessiz kalma olasılığını da göz önünde bulundurarak konuşması için zorlamayın.

• Konu ile ilgili yanlış inançları (kimler tacize uğrar, taciz kapsamına neler girer, istismara maruz kalan suçlanır mı, konuşmamak en iyisi midir? vb) sorgulanmalı ve doğru bilgilendirme yapılmalıdır.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Atılacak İlk Adımlar

Kazanım : Atılacak adımları bilme.

Göstergeler : Süreç içerisinde atılacak adımları bilir.

• Çocuğun/gencin cinsel istismar ile ilgili söyledikleri ciddiye alınmalı ve onu tekrar tekrar sorguya çekmekten kaçınarak konunun uzmanına değerlendirme ve destek için yönlendirilmelidir.

• Çocuğun evde kalmasının güvenli olup olmadığının araştırılmasını sağlamak ve ev içinde gerçekleşebilecek başka tacizlere karşı hem çocuğu hem de varsa diğer çocukları korumak için bilgileri gerekli yerlere bildirin (Aile ve sosyal politikalar il/ilçe müdürlükleri). Öncelik çocuğun güvende olmasıdır.

• Böyle bir durumda yaşayacağı süreç hakkında çocuğun bilgilendirilmesi gerekir. Yaşanacaklara dair bir bilgisi olmayanlar daha çok örselenebilir.

• Resmi bir yazı yazıldıktan sonra adli kurumlara yönlendirme yapılacağı söylenir. Güvenlik güçlerinde ve savcılıkta sorumlulara ifade vereceği anlatılmalıdır.

• Konunun uzmanı bir doktor tarafından fiziki olarak muayene edileceği ancak önce olayla ilgili orada da bir öyküsünün alınacağı anlatılmalıdır.

• Muayenede cinsel bölgelerini de içerecek şekilde bir incelemenin yapılacağı belirtilmelidir.

• Adli süreç başladığında cumhuriyet savcılığı ve mahkemede dinleneceği ve bu süreçte kendisinden olayı anlatmasının isteneceği açıklanmalıdır.

• Mağdur olarak yargılama sürecinde isterse ifadesini verirken duruşmada failin olmamasını talep edebileceğini, bu hakkın onun korunması ve kendisini daha rahat ifade edebilmesi için tanındığını belirtin.

• Duruşma sırasında kendisine yardımcı olmak üzere mahkeme salonunda bir psikolog veya sosyal hizmet uzmanının bulunacağı, anlamadığı veya kaygı duyduğu durumlarda ondan da yardım alabileceğini anlatın.

• Yaşadığı olaydan dolayı sorumlu olmadığı, bunun onu suçu olmadığı tekrar söylenmelidir. Bu tür olaylara maruz kalan kişilerin psikolojik bir travma yaşadığı açıklanmalıdır. Bu tür bir travmatik yaşantıdan sonra fiziksel, duygusal, sosyal, inanç ve davranış boyutunda bazı sıkıntılar yaşayabileceği, destek alarak bu sürecin yarattığı sıkıntıları atlatabileceği söylenmelidir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Tanışma - Çocuğu Tanıma

Kazanım : Yaşanan olayın yarattığı etkilerini tanıma.

Göstergeler : Yaşanan olayın kendisi üzerinde yarattığı etkilerinin farkına varır.

• Yaşanan travmatik olay sonrasında, mağdurun yaşayacağı fiziksel, duygusal, sosyal, inanç ve davranış boyutundaki sıkıntıların neler olabileceğine dair bilgilendirilmesi gerekir. Bu tür bir bilgilendirme, mağdurun travmatik stres belirtileri nedeniyle yaşayacakları sonrasında gelişebilecek "kendimi tanıyamıyorum artık" veya "delireceğim herhalde" ya da "artık hiç bir şey eskisi gibi olamaz, herşey bitti" gibi yanlış inançları engellemek için önemlidir.

• Yaşayabileceği duygular ve verebileceği olası tepkiler aşağıdaki şekilde sıralanabilir. Aşağıda yer alan bilgiler, danışman tarafından çocuğun yaşı ve psikososyal konumu da dikkate alınarak değerlendirilmelidir:

- Cinsel istismara uğrayanlarda ilk tepki inkâr olabilir. Gözle görülür bir çökkünlük oluşur. Duygularında ani değişiklikler meydana gelir. Öfke ve üzüntü içerisinde gidip gelebilir.
- Olayın ne olduğuna ilişkin karışık duygular içerisinde olabilirler. Utanç ve kirlenmişlik hissederler. Olaydan kendini sorumlu tutabilir ve suçluluk hissedebilirler.
- Kendine saygıda düşüş, güven kaybı, sevdiği şeylere karşı ilgi kaybı, aldatılmışlık hissi, kontrol kaybı duygusu, çaresizlik, kaygı ve korku gibi duygusal tepkiler yaşayabilecekleri söylenmelidir. Bu hislerin, bu tür bir anormal olaya verilen normal tepkiler olduğu, üstesinden gelmek için desteklendiği hatırlatılmalıdır.
- Başkalarına güvenememe eğiliminde olabilirler. Kendini ve/veya başkalarını idealize etme ya da değerinden az görme eğilimine girebilirler. Kendilerini her şeyden izole edip içlerine kapanabilirler. Aşırı bağımlı hale gelip birilerine fazlasıyla da bağlanabilirler. İnsanlarla güvene dayalı ilişkiler geliştirmek için kendilerine zaman tanımaları gerektiği, güvenebileceği insanlar da olduğu vurgulanmalıdır.
- Aşırı temizlenme ihtiyacı hissedebilir. İlk yıkanması sonrasında fiziksel olarak zaten temizlendiği, duygusal olarak olayın üstesinden gelmekte zorlandığı için bu tür bir davranışta bulunduğu anlatılmalıdır. Aksine tamamen kendine bakımı ihmal edebileceği de söylenmelidir. Bu gibi durumda da kendine bakması için onu teşvik etmek gerekir.
- Taciz olayını tekrar yaşıyormuş gibi geriye dönüşler yaşama hissine kapılabilir ya da davranabilir. Taciz ile ilgili kâbuslar görebilir. Bunların zaman ile geçeceği, şimdi artık güvende olduğu bilgisi vurgulanmalıdır.
- Çevresine ya da kendisine yönelik yıkıcı davranışlarda bulunabilirler. Gerginlik ve davranışlarında kendine veya bir başkasına yönelik saldırganca davranışlar sergileyebileceği vurgulanmalıdır. Kendine zarar verme davranışı ile çalışmak gerekir.
- Yaşananları unutmak ya da sıkıntısını azaltmak bahanesi ile alkol ve ya madde kullanımına yönelebileceği akılda tutularak düzenli olarak bu alan yoklanmalıdır.
- İntihar düşünceleri oluşabilir. Bir psikiyatriste yönlendirmek gerekir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Atılacak İlk Adımlar

Kazanım : Güçlü yanlarının ve sağlıklı başa çıkma stratejilerinin farkına varmasını sağlama.

Göstergeler : Sağlıklı başa çıkma stratejilerini fark eder. Güçlü yanlarını tanır.

• İntihar, madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı, depresyon, anksiyete bozukluğu, dissosiyatif bozukluk gibi oluşabilecek psikolojik rahatsızlıklara karşın konunun uzmanı bir psikiyatristten destek almaları için gerekli yönlendirmeler mutlaka yapılmalıdır.

• Bu tür travmatik bir olaya maruz kalan çocuk ve gençle aşağıdaki başlıkları içeren konularda destek olmak gerekir:

• Suçluluk duygusu, kendine güven ve kontrol duygusu üzerine odaklanmalı ve bu alanda yaşadığı sıkıntılar tek tek ele alınmalıdır.

• Olumsuz başa çıkma stratejileri öğrenilmeli ve yerine sağlıklı olanlarını koyabilmesi için çalışılmalıdır.

• Güçlü yanlarını fark etmesi sağlanmalıdır. Bunları başa çıkma mekanizması olarak kullanmasını sağlamak için cesaretlendirilmelidir.

• Kendine bakımı konusunda desteklenmelidir.

• Kaygı ve stresle baş etme teknikleri konusunda çalışılmalıdır.

• Yaşadığı olayın onun suçu olmadığı belirtilmelidir. Ancak yaşadığı olayı anlamlandırmakta da zorluk çekerler. Bu durumda bazı insanların yapmaması gereken şeyler yaptığı söylenmelidir. Bir ötekinin kendisine niye bunu yaptığının sorgusunda cevap yine kendisinde suç aramaya dönerse "bunun onun suçu olmadığı" bilgisinin tekrarlanması faydalıdır.

• Ergene yaşadıklarının başka akranları ve insanlar tarafından da yaşandığını, yaşadığı sıkıntıları atlatmanın zaman alacağı ama mümkün olabileceği söylenmelidir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Öfke

Kazanım : Öfke kontrolünü sağlayabilme

Göstergeler : Öfkesinin nedenlerini fark eder. Öfkesini kontrol edebilir.

• Yaşadığı istismar sonucu diğer insanları ve durumları nasıl tehlikeli ve tehdit edici görme eğiliminde olabileceğini anlamasına yardım edin.

• Öfkesinin altında yatan duyguları görebilmesi için açık uçlu sorular sorarak kendisini nasıl hissettiğini anlatmasına yardımcı olun.

• Öfkenin aslında ikincil bir duygu olduğunu gösterin. Haksızlığa uğrama, anlaşılmama, reddedilme, mutsuzluk, önem verilmeme ve değersiz hissetme, takdir edilmeme gibi nedenlerden ötürü öfke yaşadığını değişik örnekler vererek dile getirin. Belirtilen birincil duyguların ifade edilmesinin daha zor olduğunu belirterek onunla empati kurun. Bu duyguların üstesinden gelmesinde, onu dinleyin ve yanlış inançlarına müdahale edin.

• Gündelik hayatında öfkelendiğinde kaynağını başka bir şeymiş gibi gösterdiğini ve asıl duygularını hasıraltı ederek biriktiğine dair örnekleri onunla paylaşın. Bu durumun ufacık olaylarda dahi patlama yaşatabildiğini gösterin.

• Öfkelendiğinde yapabileceği alternatif davranışlar üzerinde konuşun. Başkalarına veya kendine öfkesini yöneltmemesi için neler yapabileceğini tartışın. Kendini öfkelendiren ortamdan ya da kişiden uzaklaşma, odağını başka bir şeye yöneltmeye çalışarak tepkilerini geciktirmesi, nefes egzersizi, yürüyüş yapmak, müzik dinlemek, resim yapmak gibi fiziksel aktivitelere kendini vermesi gibi alternatiflerden bahsedin.

• Yaşadığı olaydan dolayı hissettiği öfkeyi gündelik yaşamındaki olaylarda bunu öteki insanlara yansıtabilir. Gündelik yaşamında kendisini sinirlendiren olaylara yaşadığı olayın öfkesini yüklememesi için örnekler üzerinden neler olduğu ve ne yapabileceği üzerine konuşun.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

İlişkiler ve Güven

Kazanım : Güvenli ilişkiler kurabilme

Göstergeler : Güvenli ilişkiler kurabilmek için yapabileceklerini fark eder.

• Yaşadığı olaydan ötürü başkalarına karşı güveni sarsılmıştır. Güvenli ilişkiler kurabilmesinin önündeki düşünsel engelleri kaldırabilmesine yardımcı olunmalıdır.

• "Ötekilerin kötü" olduğuna dair varsayım, başka yanlış varsayımları tetikleyebilir. Bu sebeple, varsayımlarımızın gerçekle örtüşmeme ihtimali olduğunu anlatın. Başkalarının duygularını, düşüncelerini ve niyetlerini tahmin etmek yerine bazen sorular sorarak daha fazla ve gerçekçi bilgi edinmesini de öğretin. Gerekirse, canlandırmalarla başkalarının ne düşünüp ne hissettiklerini nasıl soracağını gösterin.

• İkili ilişkilerde yaşayabileceği çatışmalarda, karşısındakini yanlış anlama olasılığını azaltması için, kafası karıştığında karşısındakinin söylediğini ona özetleyecek şekilde tekrar etmesini tavsiye edin. Böylece onu doğru anlayıp anlamadığını kontrol edebileceğini ve varsa bir yanlış anlaşılma, bunun farkına varabileceğini söyleyin.

• Kendi kendine yaptığı olumsuz etiketlemelerin önüne geçin. Olaylardan ötürü kendini suçlamayı öğrendiği için bu davranışına devam edebilir. Bunun yerine kendine olduğu kadar diğer insanların da hatalı olup olmadığına bakması gerektiğini öğretin. Bu tutum onu olaylar karşısında " Ben beş para etmez biriyim." gibi olumsuz etiketlemeler yapmasının önüne geçmek için faydalıdır.

• Kendi hakkında olumsuz düşünmesinde yaşadığı travmatik deneyimin etkisi olduğunu söyleyin. Anlattığı olayları derinlemesine irdelediğinizde aslında belli bir duygu ya da algılamadan yola çıkarak genelleme ve etiketlemeye gittiğini çocuğa da fark ettirin.

• Olaydan sorumlu olmamasına rağmen olayın nedenini kendisinde görme türündeki çarpıtmanın da travmatik yaşantısının bir sonucu olduğu vurgusu yapılmalıdır. Bu ve benzer durumlardaki mantıklı olmayan düşüncelerini tespit etmesine yardımcı olun. "Arkadaşımın ailesi ile arası bozulmuş, belki de benimle takıldığı içindir" veya "Annem babam boşanıyor, benim yüzünden" gibi.

• Engelleyici düşüncelerin varlığını azaltmak için, bakış açısını değiştirmesini ya da kaynakları yeniden yapılandırmasını sağlayın. Bir arkadaşına neler yapabileceği hakkında tavsiye verdiği bir durumu hayal ettirerek farklı bir perspektiften bakmasını sağlayabilirsiniz.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın

Hayır Demek

Kazanım : Hayır diyebilmenin önemini kavrama.

Göstergeler : Hayır diyebilmenin önemini kavrar.

• Kendisine yapılan önerileri, ne zaman ve neden reddetmesi gerektiğini sorun. Onun söylediklerine ekler yaparak hayır demesinin gerektiği durumlar hakkında konuşun: "Başka önceliklerinle çatışması, karşındakinin sana çok fazla zorla yüklendiğini hissetmen; ya da bu tür bir aktiviteyi yapmaktan hoşlanmama veya teklifi yapmak konusunda kendini rahat hissetmiyor olman, bunun sana zararı olacağını düşünmen gibi nedenler reddetmen için yeterli sebeplerdir" gibi.

• Hayır diyemediği durumlar olup olmadığını araştırın ve varsa onlarda neden zorlandığını bulun. Buradaki yanlış inançlarını kendisine fark ettirin. İstemediği herhangi bir şeyi yapmak zorunda olmadığını vurgulayın.

• Beden diline dikkat etmesini, ses tonunu, beden duruşunu, göz kontağını ve mimiklerini istediği şeyi belirtmek için kullanmasını öğretin. "Hayır" demenin kolay olmadığını, kültürel olarak çoğunlukla reddetmenin ayıp olarak öğretildiğini ama istemediği ve yanlış olduğunu düşündüğü durumlar için hayır demesinin doğru olduğunu anlatın. Bazı durumlarda, açık, kısa ve net bir şekilde "hayır" demesi ve uzun açıklamalara girişmemesi gerektiği söylenmelidir.

• Kendisine yapılabileceğini düşündüğü, reddetmeyi becermek isteyeceği teklifleri düşünmesini isteyin. Kimin tarafından bu isteğin ya da önerinin yapılabileceğini de öğrenin. Durumu kendine güvenli bir şekilde reddetmesi için canlandırmalar yaparak ona model olun.

• Kendisini doğru ifade edebilmesi için iletişimin beş boyutunu anlatın. İlk aşamasının ne görüp ne duyduğunu fark etmesi, ikinci aşamasının hangi duyguları hissettiğini ayrıştırması, üçüncü aşamasının duygularını destekleyen düşünceleri ve açıklamaları belirlemesi, dördüncü aşamasının talep ettiği davranışı ifade etmesi üzerine pratik yapabilirsiniz.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Olumlu Benlik Algısı

Kazanım : Benlik algısını güçlendirme.

Göstergeler : Kendisini güçlü hissettiren yönlerinin farkına varır.

• Travmatik yaşantıdan dolayı sarsılan sağlıklı bir benlik algısını desteklemek için olumlulara odaklanmak gerekir.

• Kendisinde iyi ve olumlu şeyler bulmakta zorlanan bir çocuğa, zaman tanıyın, hemen pes etmeyin.

• Çocuğun kendisine zarar verici olan olumsuz düşüncelerinin sıklığını azaltırken kendisini kuvvetlendirecek olumlu düşüncelerin sıklığını çoğaltın. Başarılı olduğu alanları görmesini sağlayın.

• Olumlu ve doğru bir benlik algısı kurmada her gün kullanacağı, kendisini güçlendirecek olumlu inançlarının bir listesini oluşturmasında yardım edin. "Neleri iyi yapıyor veya neler yapmaktan hoşlanıyor" gibi sorular sorarak bu yönlerini bulmasını sağlayın. Sonra bunları olumlu iç konuşmalar olarak yerleşmesi için gündelik yaşamında gerektiği zamanlarda kendisine bunları hatırlatmasını söyleyin.

• Çocuğun sahip olduğunu düşündüğü olumlu özelliklerinden bulabildiğiniz kadarını bulmasını sağlayın. Bu özelliklerini neden sevdiğini sorarak bu özelliklerine dair farkındalığını arttırın.

• Gelecekte nasıl bir yaşantısı olmasını istediğini sorun. Nerede yaşamak istiyor, hangi meslekleri düşlüyor? Kendisinin yetişkin hali hakkında bir yazı yazmasını ya da size tarif etmesini isteyin.

• Tarif ettiği kişi olabilmesi için nelere ihtiyacı olduğunu, kendisi ile ilgili değiştirmesi gereken, öğrenmesi gereken şeyler olup olmadığını sorun. Bunları listeleyip onlar üzerinde çalışmak için yeni bir plan oluşturun.

Sonlandırma : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

1. MODÜL

AİLE İÇİ İLİŞKİLER

İletişim ve İlişki

Kazanım : İletişimde dinlemenin önemini kavrama.

Göstergeler : Çocuklarını etkin dinleyebilme becerisi kazanır.

Giriş : Danışman öncelikle kendini tanıtır, Aile bireylerinin birer cümle ile kendilerini tanıtmalarını ister. Görüşme programı hakkında genel bilgiler verilir. Çocukları hakkında kısa bir ön sohbet yapılır.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıdaki soruları sorarak konuya giriş yapın.

• Akşam çocuğunuz eve ağlayarak geldi. "Arkadaşlarım okulda saçlarımla alay ettiler" dedi. Siz ona ne dersiniz?

• Dediklerini not alın. Bunlardan iletişim engeli olanları belirtin

• Sorun yaşayan çocuğu dinlemenin öneminden bahsedin. Aşağıdaki soruları sorarak sohbet edin

- Her zaman karşınızdaki kişiyi can kulağıyla dinleyebiliyor musunuz? Ne zaman onu dinlemediğinizi hissediyorsunuz?

- Çocuklarınız bazen onları dinlemediğinizi düşünüyor mu? Böyle anlarda tepkileri neler oluyor?

- Dinlediğinizde neler oluyor? Ne gibi tepkiler alıyorsunuz?

• Aşağıdaki açıklamaları yaparak devam edin;

- İletişimde dinlemek en önemli beceridir. Özellikle ergenlerin kendilerini ifade etme ihtiyaçları çok yoğun olduğu için onları etkili bir şekilde dinlemek onlarla kurulan iletişimi birinci dereceden etkiler

- Ergenler hem düşüncelerinin, hem duygularının hem de değerlerinin dikkate alınmasını isterler.

- Çocuğunuza bırakabileceğiniz en büyük miras O'na dinlemeyi öğretmektir.

- Dinlemede beden dilini kullanabilme, konuşulanların anlaşıldığını geri iletme, duygunun anlaşıldığını uygun zaman ve yerde gösterme önemli becerilerdir.

• Ebeveynlere etkin dinleme becerilerini öğretin

- Pasif dinleme becerileri (beden dili ile dinlediğini belirtme)

- İçerik yansıtması (konuşulanların içeriğinin anlaşıldığını geri iletme)

"Arkadaşların saçlarınla dalga geçti." (içerik yansıtması)

- Duygu yansıtması (duygunun anlaşıldığını iletme)

"Arkadaşların saçlarınla alay edince öfkelendin" (duygu yansıtması)

Ödev : Çocuklarını etkin dinlemelerini isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Dinleme

Kazanım : İletişimde dinlemenin önemini kavrama.

Göstergeler : Çocuklarını iletişim engelleri kullanmadan dinleyebilme becerisi kazanır.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Siz küçükken anne babanız size ne/neler söylediğinde iletişimi keserdiniz?
- Sizinle nasıl konuştuğunda kendinizi kötü hissederdiniz?

• Ebeveyne, birlikte kısa bir etkinlik yapacağınızı söyleyin. Onayını aldıktan sonra, ebeveyne başından geçen ilginç, gülünç bir olayı anlatmasını isteyin.

• Anlatırken beden dilinizle dinlemediğinizi gösterin. Soru sormak, öğüt vermek gibi iletişim engellerini kullanın. Sonra kendini nasıl hissettiğini sorun. Günlük yaşamda bu gibi davranışlarla karşılaşıp karşılaşmadığı üzerinde konuşun.

• Aynı etkinliğe devam edeceğinizi söyleyerek başından geçen ilginç, gülünç bir olayı tekrar anlatmasını isteyin.

• Bu kez hiçbir iletişim engeli kullanmadan onu dikkatlice dinleyin. Duygu ve içerik yansıtması yapın. Şimdi neler hissettiğini sorun. İki dinleme arasındaki farkı buldurmaya çalışın.

• İletişim engellerini tahtaya yazarak her birinin neden kullanılmaması gerektiğini örneklendirerek açıklayın.

İletişim Engelleri

Emir Vermek, Yönlendirmek: "Doğru odana git.", "Gürültüyü kes."

Uyarmak, Gözdağı Vermek: "Ayaklarımın altından çekilmezsen çok kızacağım."

Ahlak Dersi Vermek: "Birisi konuşurken sözü kesilmez.", "Her zaman teşekkür etmelisin."

Öğüt Vermek, Çözüm ve Öneri Getirmek: "Neden gelip arkadaşlarınla oynamıyorsun.", "Elbiselerini yerine koymalısın."

Öğretmek: "Kitaplar fırlatılıp atılmak için değil, okumak içindir."

Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak: "Çok dikkatsizsin.", "Kötü çocuk oldun."

Övmek, Aynı Düşüncede Olmak: "Arkadaşlarına hep iyi davranıyorsun.", "Haklısın nasıl istersen öyle olsun."

Ad Takmak, Alay Etmek: "Ukalasın.", "Bu kadar yaramazlık yapmaya utanmıyor musun?" Güven Vermek: "Hiç endişelenme, yarın gider ben senin yerine sorunu çözerim"

Soru Sormak, Sınamak: "Ne yaptığının farkında mısın?", "Bunu sana kim öğretti?"

Konuyu Saptırmak, Oyalamak: "TV' deki o zırvayı izleyeceğine okusan daha iyi olmaz mı?", "Kulak zarını patlatmaktan hoşlanıyor musun?"YORUMLAMAK, ANALİZ ETMEK, Tanı Koymak: "Kardeşini biraz kıskanıyorsun.", "Yorgun olduğum zaman hep beni rahatsız etmek istiyorsun."

Ödev : Çocuklarına yönelik daha çok hangi engelleri kullandıklarını düşünmelerini isteyin. Bir sonraki oturuma kadar iletişim engellerini kullanmadan iletişim kurmalarını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Kendimi İfade Etme

Kazanım : Kendini ifade edebilme.

Göstergeler : Ben dilini kullanabilir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- "Şimdi benim sizlerin çocuğu olduğumu farz edin. Sizler benim annem ya da babamsınız. Okul çıkışı her zaman saat 18:00 de evde olmam gerekirken bu gün geciktim. Saat 20:00 oldu hala gelmedim. Merak ediyorsunuz. Sağa sola telefon açıyorsunuz. Benden haber yok. Aramak için tam evden çıkacaksınız ben geliyorum. Buyurun bana neler söylersiniz?"

• Ebeveynler ne yapacaklarını söyleyebilirler. Bunu kabul etmeyin "bana bir şeyler söyleyin" diyerek kendilerini ifade etmelerini sağlayın.

• Ebeveynlerin ifadelerini dinleyin. Aklınızda tutun ya da not almaya çalışın. Genellikle ebeveynlerden suçlayıcı ifadeler gelecektir.

• Kendimizi ifade ederken dikkat edeceğimiz en önemli nokta karşımızdakini yargılayıcı, kişiliğini hedef alan suçlayıcı ifade kullanmamaktır. Örneğin: "Sen yaramazın birisin!" "Çok dağınıksın!" "Bu yaptığın sorumsuzluk!"

• Kendini etkili ifade edebilmek uygun ve doğru ifade etmektir. Beğenilen ve beğenilmeyen davranışı doğru olarak tanımlamaktır. Örneğin:

- "Söz verdiğin gibi saat 21.00 de eve gelince bende seni merak edip sağa sola telefon etmek zorunda kalmadım. Bu durum beni çok mutlu etti."

• "Ben Dili" kullanmanın avantajlarından bahsedin

• Birkaç davranış üzerinde "Ben Dili" alıştırmaları yapın.

Ödev : Çocuklarının davranışları karşısında "ben dili" kullanmasını isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Eşlerarası İlişkiler

Kazanım : Eşler arası iletişimi güçlendirme.

Göstergeler : Öğrendiği iletişim becerilerini eşine yönelik kullanabilir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın. - Eşlerin birbirleriyle iletişimi çocukları nasıl etkiler?

• Eşleri dinleyin. Bu konuda yaşadıkları olayları paylaşmalarını isteyin.(eşlerin birbirlerini suçlamamalarına özen gösterin)

- Eşlerin birbirlerini dinlemeleri, sıkıntılarını dertlerini paylaşmaları aileyi nasıl etkiler?

• Eşleri dinleyin. Bu konuda yaşadıkları olayları paylaşmalarını isteyin. (eşlerin birbirlerini suçlamamalarına özen gösterin)

- Eşlerin duygularını ve ihtiyaçlarını ifade etmeleri ailedeki iletişimi nasıl etkiler?

• Eşleri dinleyin. Bu konuda yaşadıkları olayları paylaşmalarını isteyin.(eşlerin birbirlerini suçlamamalarına özen gösterin)

• Aşağıdaki bilgileri yeri geldikçe söyleyin.

- Eşler arasındaki iletişimin kalitesi ailenin ve çocukların mutluluğunu bire bir etkiliyor.

- Dinlenilmek dikkate alınmak herkesi güvende ve mutlu hissettirir.

- Duyguları paylaşmak ve ifade etmek çocuklara örnek olur. Onlar da duygularını uygun şekilde ifade etmeyi öğrenir.

- Toplumumuzda erkeklerin duygularını ifade etmesi çok kolay olmamaktadır. Çünkü toplumda cinsiyete özgü roller tanımlanırken erkeğin güçlü ve sert olması beklenirken, ağlaması, üzülmesi hatta aşırı sevinmesi hoş karşılanmaz. Buna karşın öfkesini rahatlıkla ifade edebilir. Diğer yandan kızların ağlamaları doğal karşılanırken öfkesini ifade etmesi eleştirilir. Çocuklarımızı yetiştirirken cinsiyet ayırımı yapmaksızın hem kız hem de erkek çocuklarımızın tüm duyguları açıkça yaşama ve ifade etmesine fırsat vermeliyiz.

Ödev : Anne ve babadan birbirleriyle olan ilişkilerini gözden geçirmelerini isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Aile Tutumları

Kazanım : Yetkin anne baba tutumuna uygun davranabilme.

Göstergeler : Sağlıklı bir ilişki ve çocuk yetiştirme için yetkin tutum becerilerini geliştirir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Birinin bir başkası üzerinde güç kullanması, sizi nasıl etkiler?
- Bu gücün doğru kullanımı sizce nasıl olabilir?

• "Birinin üzerinde güç kullanmak, sahip olduğumuz güçlü yönlerimizi diğerlerini kıracak, zedeleyecek ve onları güçsüzleştirecek bir şekilde kullanmak demektir"

• "Anne babalar çocuklarını yetiştirirken olumlu niyetlerle disiplin amacıyla çeşitli tutumlar sergilerler."

• "İstenmeyen davranışlar yapıldığında kullanılan üç tutum: baskıcı, tavizkar ve ilgisiz aile tutumlarıdır." Diyerek bu tutumları örneklerle açıklayınız.

Ardından yetkin tutum ile ilgili aşağıdaki bilgileri paylaşın;

• Yetkin tutum anne babanın çocuğu olumlu/uygun iletişim ve disiplin yöntemlerini kullanarak yetiştirdiği aile tutumudur.

• Yetkin tutumda anne baba çocuk birbirleri üzerinde güç kullanmazlar ve birbirlerinin istek ve ihtiyaçlarına ilgisiz kalmazlar.

• Bir başka deyişle yetkin tutum anne babanın çocukla doğru zamanda uygun ilişki kurarak çocuğun gelişimi için gerekli desteği vermesini içerir.

• Yetkin tutum çocukla ilişkide uygun yöntemi, doğru zamanda çocuğa ve ilişkiye zarar vermeden kullanma ustalığını içerir.

• Kısaca yetkin tutumda anne baba gücünü çocuğu güçlendirmek ve desteklemek için kullanır.

• Yetkin tutumda baskı ve taviz olmadan, güç çatışmasına girmeden sağlıklı ilişki kurulur.

• Yetkin tutum için çocuğu kendine özgü bir birey-insan olarak kabul etmek, güvenmek gerekir.

• Yetkin Tutumda çocuk; sorun çözmeyi öğrenir. Düşünme becerisi artar. Kendine ve çevresine güvenir.

• Yetkin Tutumda anne baba çocuğa uygun sınırlar, kurallar koyarak çocuğu korur. Aynı zamanda bu tutumda anne baba çocuğa güven ve destek vererek onun kendine güvenini artırır.

Ödev : Çocukla ilişkilerde yetkin tutum kullanmalarını isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Sınırları Belirlemek ve Kurallar Koymak

Kazanım : Sınırları belirleyebilme ve kurallar koyabilme.

Göstergeler : Çocuğun yetiştirilmesinde anne baba rolünün ve sınır çizmenin öneminin farkına varır.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Tutarlı ve güvenli aile ortamı nasıl sağlanır?
- Kurallar ve sınırlar neden gereklidir?

• Sınırlar, çocukların dünyayı, insan ilişkilerini anlamalarını, yapmaları gerekeni kavramalarını ve kendi alanlarını keşfetmelerini sağlar

• Kuralların nedenleri ve sonuçları açıklanmalıdır.

• Pazarlık yapılamayacak herkes için geçerli olan kurallarla, pazarlık yapılabilecek kuralların neler olduğu tanımlanmalıdır. Ayrıca çocuğun yaşı değiştikçe kurallar yeniden düzenlenmelidir.

- Örnek: Örneğin yatma saati mevsime göre, anne babaya çocuğa göre değişirken, evde kimsenin kimseye vurmamasının herkes için geçerli bir kural olduğunu belirtin.

• Kuralların birlikte belirlenmesi önemlidir.

• Kural ve sınır belirleme sürecinde varsa seçenekler sunulmalıdır.

• Anne babalar çizdikleri sınırlar içinde çocuklarının her ne yaparsa yapsın ona değer verdiklerini ve kabul ettiklerini bilmelerini sağlamalıdır.

• 7–10 yaş çocuklar uyumludur. Sosyal becerileri öğrenerek ilişki ve iletişim kurma becerilerini öğrenir. Anne baba olarak çocuklara bu yaşta kuralları ve nedenlerini açıklamak, örnek olmak son derece önemlidir.

• Kişiliğin gelişimi için 11–14 yaş çocuklar karşı çıkabilir ve farklı tutarsız mesajlar verebilirler. Anne baba olarak çocukların bu dönemdeki isyankâr ve kararsız davranışlarına hazırlıklı olmak, iyi bir dinleyici ve tutarlı, güven veren bir yaklaşım izlemek işlevseldir.

• 15–19 yaşın önemli özelliklerinden birisi de yalnız kalma ama aynı zamanda yol gösterecek rehbere ihtiyaç duymadır. Anne baba olarak yalnız kalma isteklerine saygı göstermek, gerek duyduğunda yanında olduğu mesajını vermek ve kuralları onunla birlikte yeniden düzenlemek işe yarar.

Ödev : Anne ve babadan çocukla toplantı yaparak birlikte kurallar oluşturmasını isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çatışma Çözme Becerisi

Kazanım : Çatışma çözme becerisi kazanma.

Göstergeler : Çatışma yaşanırken çözüme odaklanabilir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere çatışma kelimesinden ne anladıkları sorulur. Ardından aşağıdaki açıklamayı yapın

• Çatışma en az iki kişinin isteklerinin, ihtiyaçlarının birbirlerinin istek ve ihtiyaçlarını engellemesi ya da değerlerinin ters düşmesidir.

- 7–10 yaş arasında daha çok ihtiyaç çatışmaları yaşanır ve çocuklar uyum göstermeye eğilimlidirler.
- 11–14 yaşlarında ise kendi içlerinde karmaşa, ikilem içindedirler. Çatışmalarda isyan etme, karşı çıkma olasılığı artar. Hem değer hem ihtiyaç çatışması yaşanabilir.
- 15–19 yaşlarında genellikle gençler kendi başlarına olmayı isterler. Çatışmalar azdır ama uzun süreli olma ihtimali vardır. Genellikle fikir ve değer çatışmaları yaşanır.

• Eğer karşımızdaki kişi ile uzun süredir devam eden bir çatışma var ise onunla çatışmayla ilgili konuşmak üzere bir zaman kararlaştırılır. İki taraf ta bu çatışmayı sona erdirmek istiyorsa aşağıdaki sorun çözme aşamaları uygulanır diyerek basamakları açıklayın

- Çatışmanın Tanımlanması: Taraflarca istek ve ihtiyaçların ifade edilmesi
- Çözüm Önerileri Oluşturma: Karşılıklı ihtiyaçları dikkate alarak önerilerin oluşturulması
- Çözüm Önerilerini Değerlendirme: Tarafların çıkan önerilerin kendi ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını onaylamaları
- En Uygun Çözümü Seçme: İki taraf için de en uygun çözüm önerisinin seçilmesi
- Uygulama Yollarına Karar Verme: Karar verilen çözümde kimin ne yapacağının belirlenmesi/ işbölümü
- Çözümün İşleyip İşlemediğini Takip Etme: Bir süre belirleyerek çözümün işleyip işlemediğinin test edilmesi

Ödev : Çocukla çatışma konusu olan bir durumu 6 basamaklı tekniği kullanarak çözmesini isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Baba Rolü ve Temel İhtiyaçlar

Kazanım : Ailedeki rollerin farkına varma

Göstergeler : Anne-baba rollerinin neleri içerdiğini, anne baba olarak ailedeki sorumluluk ve sınırlarını fark edebilir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Sağlıklı eş ilişkilerini açıklayın

• Paylaşılan değerlerin zamanla birlikte değişebileceğini bilmek ve bu değişimi çocuklarla birlikte yaşamaya açık olması gerektiğini söyleyin

• Eşlerin birbirlerinin farklı olma hakkına saygı göstermesini önerin

• Gerçekçi bir şekilde neye, neden ve nasıl ulaşılacağını birlikte belirlemenin önemini anlatın

• Eşlerin birlikte iyi vakit geçirmek için zaman ve emek harcaması gereğinden bahsedin

• Eşlerin birbirlerini duygusal olarak anlamasının önemini açıklayın ve zor durumlarda birbirlerine destek olmalarını isteyin

• Ebeveynlere temel ihtiyaçlarımızın neler olduğunu sorun. Devamında aşağıdaki bilgileri verin.

• Fizyolojik İhtiyaçlar, Güvenlik İhtiyaçları, Ait Olma ve Sevgi İhtiyaçları, Değer İhtiyaçları, Kendini Gerçekleştirme İhtiyaçları:

• Bu ihtiyaçların sadece anne babanın değil, aynı zamanda çocukların da ihtiyaçları olduğunu unutmamalıyız. Hatta ailenin ihtiyaçları olarak da algılanmalıdır.

• İlk dört ihtiyaç giderildiğinde bunlarla ilgili gereksinimlerin şiddeti azalır. İhtiyaç sıralamasının çocuklarla olan ilişkimizde çok önemi vardır.

• Aç, hasta, yorgun ve huzursuz çocuklarla iletişim kolay değildir.

• Evimizin korku ve kaygı veren bir havası varsa; daha da ötesi evde fiziksel, sözel, duygusal ya da cinsel şiddet varsa çocuk kendini evde rahat ve güven içinde hissedemez.

• Çocukların özellikle ergenlik çağında akran grupları oluşturması ve o gruplara katılma isteği önem taşır.

• Çocuk ve ergenler dahil her insanın başarılı olabilecekleri pek çok alan vardır

• İnsanların yaptıkları işi daha iyi yapabilmesi, toplum için bir şeyler yapabilmesi

• Anne ve babalar bu ihtiyaç sıralamasını, bilirse onlara daha gerçekçi yardım edebilir, güdülenmesini sağlayabilir ve gereken rehberliği yapabilir.

Sonlandırma : Bu görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşünceleri ile ilgili konuşun. Gelecek hakkındaki planları hakkında sohbet edin.

2. MODÜL
MADDE KULLANIMI

Madde Kullanımının ve Madde Bağımlılığının Belirtileri

Kazanım : Madde kullanımının ve madde bağımlılığının belirtilerini öğrenme.

Göstergeler : Çocuğunu uygun yöntemlerle gözlemleyebilir.

Giriş : Danışman öncelikle kendini tanıtır, Aile bireylerinin birer cümle ile kendilerini tanıtmalarını ister.

Görüşme programı hakkında genel bilgiler verilir. Çocukları hakkında kısa bir ön sohbet yapılır.

Yöntem - Akış :

Aşağıdaki soruları yöneltin;

• Çocuğunuzun madde kullandığını ne zaman öğrendiniz?

• Hangi belirtileri gözlemlediniz? Madde kullanımının belirtileri hakkında bilgi verin.

• Madde kullanan çocuklar, aile ilişkilerini azaltır ve evde daha az vakit geçirirler.

- Her zamankinden daha fazla para harcamaya başlarlar.
- Hiç tanımadığınız yeni arkadaşlar edinmeye başlarlar.
- Kendisine olan özeni azalır.
- Çevresi ve arkadaşları eski önemlerini yitirirler.
- Hafif uykulu ve yorgun gözükebilirler.
- Yeme alışkanlıkları bozulur, kilo kaybedebilirler.

• Eğer şüpheleniyorsanız:çocuğunuzu onun dikkatini çekmeden izleyin.

- İzleme sırasında maddeler ile ilgili bilgileri öğrenin.
- Kendinizi hazır hissettiğiniz zaman konuşma yapmak için hazırlıklı olun.
- Konuşmanız için uygun bir ortam yaratın.
- Madde kullanımı ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi onunla paylaşın.
- İnkâr edebilir bu normaldir.
- Üstüne gitmeyin, izlemeye devam edin.
- Bir süre sonra tekrar konuşmayı deneyin.

- Kabul edip sizinle konuşana kadar onu bunaltmadan izleyin ve uygun olan anlarda konuşma zemini hazırlayın.

• Çocuğunun madde kullandığını öğrenmek her anne baba için şok edici bir durumdur. Ebeveynlerin ilk tepkileri şöyle olabilir:

- Kabullenmez ve inkâr ederler "Yok, benim çocuğum asla kullanmaz".
- Kendini ve eşini suçlar, tartışmalar yaşarlar "Bu çocuk senin yüzünden böyle oldu.", "Ben asla iyi anne baba olamadım."
- Hayal kırıklığı, çaresizlik duygusu yaşarlar "Ben onu bunun için mi yetiştirdim" "Her şey bitti, artık hiçbir şey eskisi gibi olamaz." .
- Öfke duyarlar "Benim böyle evladım olamaz.".
- Çocuğu suçlayan ve aşağılayan tarzda konuşmalar yapabilirler "Senden ne köy olur ne kasaba".
- Uç kararlar alma eğiliminde olabilirler "Bu okula gitmek artık bitti".

Ödev : Çocuklarında madde kullanımının belirtilerini gözlemlemelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Madde Kullanan Çocuğa Anne Baba Yaklaşımları

Kazanım : Madde kullanan gence olumlu yaklaşabilme.

Göstergeler : Çocuklarıyla iletişim kurarken dikkat etmesi gerekenleri bilir. Acil bir durumla karşılaştığında atılması gereken adımların farkına varır.

Giriş : Çocuklarında madde kullanımının belirtilerini gözlemleyip gözlemlemediklerini sorun.

Yöntem - Akış :

• "Çocuğunuzun madde kullandığını ne zaman öğrendiniz? İlk tepkileriniz nasıl olmuştu?" sorusuna verilen cevapları dinledikten sonra "madde kullanan gence anne baba olarak şu şeklide yaklaşabilirsiniz" deyin;

- Mutlaka çocuğunuz ile konuşmalısınız.
- Kendinizi hazır hissetmeden konuşmayın.
- Ön yargılarınızın farkında olun.
- Etiketlemekten kaçının.
- Konuşması için onu cesaretlendirin.
- Amacınızın ona destek olduğunu belirtin.
- Yardım almasını sağlayın.

• Acil bir durumla karşılaştığınızda yapmanız gerekenler

- Soğukkanlılığınızı koruyun. Sakinleştirmeye ve ona güven vermeye çalışın.
- Eğer bilincini kaybetmişse yan yatırın ve soluk aldığından emin olun.
- Gerginlik hali ya da tepkisizliği devam ederse acil servisi (112) arayın.
- Kullandığı ilaçları, maddeleri toplayın ve doktoruna verin.

• Acil yardım alabileceğiniz kurumların iletişim bilgilerini öğrenin.

• Acil yardım alınabilecek kurumlar ile ilgili anne babaya aşağıdaki şekilde destek olabilirsiniz. Bu bilgilerin danışmanlık tedbiri uygulamasının gerçekleştirildiği ile göre listelenebilir. Burada yalnızca iki ilde yer alan bazı kurumlara yer verilmiştir;

• ANKARA

- Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Tel: 0 312 319 21 60
- Numune Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Tel: 0 312 310 30 30
- Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Tel: 0 312 310 86 93 G

- Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Tel: 0 312 214 10 88

• İSTANBUL

- Bakırköy Ruhve Sinir Hastalıkları Hast., AMATEM, Tel:0212 543 65 65 / 588 veya 660 00 26
- Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi (ÇEMATEM) Tel: 0212 543 65 65 / 452
- Bağımlılık Tedavi Merkezi, 0 216 450 14 99
- Balıklı Rum Hastanesi Anatolia Klinikleri; Tel: 0212 547 16 00
- Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, 0 212 399 97 50

Ödev : Çocukları ile konuşmayı denemelerini, bunun için çaba sarf etmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Hangi Çocuklar Madde Kullanır?

K**azanım :** Çocuğu madde kullanımına iten nedenleri farketme.

Göstergeler : Çocuğu madde kullanımına iten nedenlerin ve bu durumu ortadan kaldırmak için yapabileceklerinin farkına varır.

Giriş : Çocukları ile konuşmayı deneyip denemediklerini sorun. Bu konuda onları takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Madde kullanımı görülebilecek çocukların bazı özellikleri olabilmektedir:

- Ruhsal sorunları ya da bağımlılığı olan ebeveynin bulunduğu kaotik ailelerde yaşayan çocuklar.
- Doğru olmayan yetiştirme yolları ile büyütülmüş çocuklar.
- Ebeveyn-çocuk arasında bağlanma ve ilgi eksikliği bulunan çocuklar.
- Sınıfta aşırı utangaçlık ya da şiddet içeren davranışlar gösteren çocuklar.
- Okul başarısında düşüş olan çocuklar.
- Sosyal becerileri zayıf olan çocuklar, sapkın davranışlar sergileyen arkadaşlarla "takılma" eğiliminde olan çocuklar.
- Madde kullanımının onaylandığı ortamlarda yaşayan çocuklar

• Çocuklarının sigara içip içmediklerini sorun.

• Madde kullanımına geçişte ilk basamaklardan olan sigaraya başlama nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Büyümenin bir sembolü olarak görülmesi
- Reklam ve filmlerin özendirici etkisi
- Kız çocuklarında erkeksi olma hevesi
- Meydan okuma tarzı
- Arkadaş grubuna ayak uydurma çabası

• Yapılan araştırmalara göre madde kullanmaya başlama nedenleri arasında şunlar belirtilmiştir.

- Arkadaş baskısı % 23.3
- Merak % 29.4
- Bir gruba ait olmak
- Sorunlara çözüm aramak % 27.1 ve/veya sorunlardan kaçmak % 26.0
- Farklı görünme isteği
- Beğeni toplamak % 24.3
- Eğlenmek % 25.9

• Bu nedenlerin yerini doldurmak için ailesi olarak neler yapabileceklerini konuşun.

Ödev : Çocuğu madde kullanımına iten nedenleri ortadan kaldırabilme konusunda adımlar atmalarını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Madde Kullanan Çocuğa Anne Baba Yaklaşımları

Kazanım : Bağımlılığın gelişimini önleyebilme.

Göstergeler : Madde kullanımını önleyebilmek için alınabilecek tedbirleri bilir.

Giriş : Çocuğu madde kullanımına iten nedenleri ortadan kaldırabilme konusunda adımlar atıp atmadık- larını sorun. Bu konuda onları takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Madde kullanımını önlemek için neler yapılabileceğini sorun.

• Okul öncesi dönemde önleme için yapabilecekleriniz...

- Evdeki zararlı maddeleri tanıtın.
- Karar verme alışkanlığını kazandırın.
- Zararlı –yararlı yiyecekleri tanıtın.
- Hem kendi başına hem de bir başkasının vereceği ilaçları almamasını öğretin.

• Okul çağı döneminde önleme için yapabilecekleriniz...

- Okul çağı dönemi zihinsel becerilerinin geliştiği ve okula başlamasıyla aileden ayrıldığı bir dönemdir. Bu dönemde...
- Aile kurallarını öğrenmelerini sağlayın.
- Sigara ve alkolün zararlarından bahsedin.
- Reklamlarda satış yapmak için nasıl yollar izlediğini örneklerle açıklayın.
- "Hayır" demesini öğretin...
- Onu alet etmeyin! Kendi işinizi kendiniz yapın!

• Ergenlik döneminde önleme için yapabilecekleriniz...

- Bu dönemde çabuk öfkelenme, kendine dönüklük, özerk olma çabası, ailenin geri plana itilmesi görülür. Bu dönemde...
- Çocuğunuzun arkadaşlarını ve onların ebeveynlerini tanıyın ve arkadaşlıklar kurun.
- Maddeler ve olumsuz etkileri hakkında korkularınıza değil, gerçeğe dayalı bilgilerle konuşun.
- Onun sorumluluklarını onun adına yüklenmeyin.
- Kurallarınızda tutarlı olun...

• Her zaman yapmanız gerekenler...

- Ona iyi bir model ve ÖRNEK olun.
- Onu dinleyin ve dinlediğinizi gösterin.
- Beklentilerinizi çocuğunuzun yaşına ve potansiyellerine göre ayarlayın. Doğruları öğretin

• Yapmamanız gerekenler...

- Sizin davranışlarınız onlara bir şeyler öğretiyor, olumsuz bir model olmayın.
- Belli durumlarda madde kullanmalarına yönelik şartlanma yaratmayın!
- Öfkeliyken onunla tartışmayın...
- Çok fazla baskı kurup, hayatını yönlendirmeyin. Ama sınırlarını belirleyin...
- Onu suçlayarak yönlendirmeyin...

Ödev : Ona iyi bir model ve ÖRNEK olma konusunda neler yapacaklarını sorun (sigara ve alkol kullanıyorlarsa bırakmaları gibi).

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Madde Kullanımı ile İlgili Soruları Yanıtlama

Kazanım : Çocuğun sorduğu soruları doğru cevaplayabilme.

Göstergeler : Çocuğun madde kullanımı ile ilgili sorularına hazır olur.

Giriş : Ona iyi bir model ve ÖRNEK olma konusunda neler yaptıklarını sorun.(sigara ve alkol kullanıyorsanız bırakma gibi) Adımlar atıp atmadıklarını sorun. Bu konuda onları takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Madde kullanımını merak eden çocuklar anne-babalarına bazı sorular sorabilirler. Bu sorular karşısında paniklemeden yapılması gereken, anlayacağı dilde en doğru cevapları vermektir.

• Diyelim ki çocuğunuz "Bir kere denemekle ya da arada kullanmakla bağımlı olunur mu?" Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- Bağımlılığın ilk adımı bir kere kullanmaktır. Vücudunun buna nasıl tepki vereceğini bilmiyoruz, bazı insanlar çok çabuk bağımlı olabilir; ya da çok hasta olabilirler, hatta ilk kullanışta ölebilirler bile.

• Sen niye sigara/alkol vb içiyorsun? Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- "Bazı arkadaşlarım yüzünden ben de kullandım, çünkü onlara uymak gerektiğini düşünüyordum. O günlerde etkileri hakkında bu kadar bilgi yoktu; şimdi bildiklerimi o zamanlar bilseydim hiçbir zaman denemezdim ve seni ondan uzak tutmak için ne yapmam gerekiyorsa yaparım."

• Ottur zararı yok mudur? Diye sordu ne cevap verirsiniz? - Esrar bağımlılık yapar.

• Kimler bağımlı olur? Diye sordu ne cevap verirsiniz? - Herkes bağımlı olabilir.

• Sadece damar yoluyla alınan maddeler mi uyuşturucudur? Diye sordu ne cevap verirsiniz? - Bağımlılık yapan her madde uyuşturucudur.

• Yalnız iradesiz kişiler mi bağımlı olur? Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- Hiç kimse yola "Ben bağımlı olacağım!" diye çıkmaz. Bağımlılığın irade ile ilgisi yoktur.

• Uyuşturucu bazı ülkelerde neden serbest? Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- Esrar yalnız Hollanda da, diğer ağır uyuşturuculara geçişi engellemek için serbesttir.

• Bağımlılar iyileşebilir mi? Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- Bağımlılık ömür boyu kontrol altında tutulması gereken bir süreçtir.

• Uyuşturucu herkesi aynı mı etkiler? Diye sordu ne cevap verirsiniz?

- Etkilerin ortaya çıkış süresi ve yoğunluğu bireyler arası farklılık gösterse de olumsuz etkileri kaçınılmazdır.

Ödev : Çocuklarıyla onlara öğüt vermeden en az yarım saat vakit geçirmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Tedaviye Yönlendirme

Kazanım : Çocuğun tedavi desteği almasını sağlayabilme.

Göstergeler : Çocuğu tedaviye ikna edebilmek için yapabileceklerinin farkına varır.

Giriş : Çocuklarıyla onlara öğüt vermeden en az yarım saat vakit geçirip geçirmediklerini sorun. Geçirdilerse neler yaptıklarını ve yaşadıklarını anlatmalarını isteyin. Bu konuda onları destekleyin. Takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Çocuklarının madde kullandığını öğrendiklerinde neler yaşadıklarını sorun. Sonrada aşağıdaki bilgileri onlara aktarın.

- "Genellikle aileler çocuklarının madde kullandığını öğrendikleri an büyük bir şok geçirirler. Geçirdikleri bu şokun altında birçok etken vardır. Çocuklarından büyük beklentileri olan, çocukları için bir gelecek düşleyen anne baba, bir anda ciddi bir hayal kırıklığı yaşamaya başlar.
- Ardından çevre baskısını düşünmeye başlarlar. Çevredeki diğer insanlar, arkadaşlar, yakınlar ne düşünecektir? Onlara bu durumu nasıl anlatacaktır? Anne baba kendini de suçlamaya başlar. Bu duygu giderek bir öfkeye dönüşür. Kendine ve çocuğuna duyduğu öfke, gösterilen ilk tepkidir".

• Tedaviye yönlendirme konusunun önemli olduğunu vurgulayın. Aşağıdaki önerilerin işlerine yarayabileceğini söyleyin (yazılı olarak verseniz bile teker teker her maddeyi okuyun ve değerlendirin)

- Sakin olmak, iyice düşünmek ondan sonra harekete geçmek doğru olacaktır.
- Öncelikle çocuk madde etkisi altında iken tartışmaya girilmemelidir.
- Sorun anlaşıldıktan, karşılıklı iletişim ve güven sağlandıktan sonra maddeyi bırakması istenmelidir.
- Bağımlı kişilerin maddeden kurtulmanın mümkün olmadığına dair bir inançları vardır. Bırakmak ve kurtulma çabasından çekinirler. Çünkü çok zahmetli bir iştir.
- Israrlı bir tutum takınmak gerekli olabilir. Eğer kişi kullanmayı bıraktıysa onu sürekli bir suçlu gibi izlemek, potansiyel bir tehlike olarak değerlendirmek, geçen günleri sık sık gündeme getirip onu suçlamak büyük hatadır. Tekrar başlaması için zemin hazırlamaktır. İzleme özen ve dikkat gösterilerek sessizce ve gencin onurunu kırmadan yapılmalıdır.
- Tam olarak bağımlılık gelişti ve kişi tedavi olmaya ya da bırakmaya niyetlenmiyor ise onu artık zorlamak iyi olacaktır. Bu zorlama, zor kullanarak onu tedaviyi götürmek anlamında değildir. Onun imkânlarını, seçeneklerini daraltmak, gösterilen hoşgörünün sınırlı olduğunu hissettirmek, dolaysız baskı yöntemleri kullanmak çoğu zaman kişiyi tedaviye zorlar.

Ödev : "Çocuğunuzla madde kullanımı bırakmak veya tedavi konusunda anlaşmaya çalışın."

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Madde Kullanan Çocuğun Anne-Babasının Yapması Gerekenler

Kazanım : Anne babayı bilgilendirme.

Göstergeler : Yapması gerekenleri bilir ve uygular.

Giriş : Çocuklarıyla madde kullanımı bırakmak veya tedavi konusunda anlaşmaya varma konusunda neler yaptıklarını ve yaşadıklarını sorun. Bu konuda onları destekleyin. Takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Anne babayı aşağıdaki konu başlıklarına göre bilgilendirin; Onun farklı olduğunu kabullenin:

- Onun farklı olduğunu kabullenmek gerekir. Evdeki diğer çocuklardan davranışları farklı olabilir. Diğerlerinin gösterdiği tepkilerden farklı tepkiler gösterebilir. Aile, çevresinde böyle bir çocuk görmediklerinden yakınır. Onun zaten farklı bir çocuk olduğu için madde kullanmaya başladığı unutulmamalıdır.

Duygularınızı kontrol edin:

- Anne ve baba duygularını kontrol etmek zorundadır. Kimsede kabahatin olmadığını, sorunun çocukla aralarındaki ilişkide olduğunu kabullenmelidir. Her şeyin yeni başladığını düşünmeli, ümitsizliği bir kenara bırakmalıdır.

Sınırları koyun:

- Anne-baba çocuğuna sınır koymayı öğrenmelidir. Bu çocukların sınır koymakta ve kurallara uymakta güçlük çektiğini biliyoruz. Bu nedenle, aile yeni stratejiler geliştirerek, onun kurallara uymasını sağlamalıdır. Bu kurallar baskı biçiminde olmamalı, ortak bir yol geliştirilmeye çalışılmalıdır. Bunun için gerekirse, profesyonellerden yardım almalıdır.

Sorumluluğunu almasını sağlayın:

- Çocuğun kendi sorumluluklarını almayı öğrenmesi çok önemlidir. Madde bağımlısı olanlarda, sorumluluk alma ve kendi sorumluluklarını yüklenme oranı çok düşüktür. Bu gençler ve çocuklar tüm sorumluluklarını başkalarına yüklemeye çalışırlar. Böylece yaşamlarının sorumluluğunu almaz ve madde kullanmaya devam ederler. Aynı şekilde kendi bedenlerinin sorumluluğunu da almadıkları için, madde kullanımı ne kadar zarar verirse versin madde kullanmaya devam ederler.

Beklentilerinizi düşürün:

- Anne-babanın amacı, onun zarar görmesini azaltmak olmalıdır. Bambaşka bir çocuk haline getirmek gibi bir hedef koymak ilk aşama için gerçekçi değildir. Bunun için de öncelikle onun farklı olduğunu kabullenmek gerekir.

Yeni beceriler kazandırın:

- Anne-baba çocuğuyla başa çıkabilmek için yeni beceriler kazanmak zorundadır. Örneğin, çok kolay

öfkeleniyorsa, öfkesini kontrol etmeyi öğrenmelidir. Çatışmaları çözme yöntemleri konusunda kendisini geliştirmeli ve yeni beceriler edinmelidir.

Yeni stratejiler geliştirin:

- Anne-baba bugüne kadar uyguladığı yöntemlerin başarısız olduğunu kabullenmelidir. Eğer, anne babanın bugün kadar uyguladığı yöntemler başarılı olsaydı, zaten çocuk uyuşturucu madde kullanmayacaktı. Bu nedenle, başarısız yöntemler tekrar uygulanmamalı ve bir kenara bırakılmalıdır. Aile farklı sorun alanları için, yeni ve farklı yöntemler geliştirmek zorundadır.

Ödev : Bu oturumda edindikleri bilgilerden yararlanarak yeni yöntemler düşünmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Madde Kullanan Çocuğun Anne-Babasının Yapması Gerekenler

Kazanım : Anne babayı bilgilendirme.

Göstergeler : Yapması gerekenleri bili ve uygular.

Giriş : Bir önceki oturumda edindikleri bilgilerden yararlanarak yeni yöntemler üzerinde düşünüp düşünmedikleri sorun. Bu konuda onları destekleyin. Takdir ve teşvik edin.

Yöntem - Akış :

• Anne babayı aşağıdaki konu başlıklarına göre bilgilendirin; İlk adımı siz atın:

- Ergenler, ergenliğin verdiği doğal isyankârlık ortamlarında anne-babaları ile uyuşmayı genelde reddederler. Sonuçları ne olursa olsun, her şeyi göze alıp uyuşmazlığı tercih edebilirler. Bu nedenle öncelikle anne-babanın değişmesi gereklidir. Annbaba değişince o da değişmeye başlar. Bir başka deyişle, anne-baba bir "büyüklük" yapmalıdır.

Çocukla iletişimin kalitesini arttırın:

- Ebeveynlerin, çocuklarının uçucu madde kullandıklarından çok geç haberdar oldukları gözlenmiştir. Bir araştırmada çocukların %18'i uçucu madde kullandığını belirtirken, ebeveynlerin sadece %1'i çocuklarının uçucu madde kullandığını ifade etmiştir. Bu da, anne-babanın iletişiminin aslında çocukla ne kadar düşük olduğunun bir göstergesidir. İyi iletişim için, iyi dinlemek gerekir. Dinlemek, konuşmak değildir. Onu anlamaktır. Dinlemek, onu dinlediğini ve anladığını göstermektir.

Hayatı sürdürmeye devam edin:

- Anne-baba hayatını o çocuğu üstüne odaklamamalıdır. Bir yandan onunla uğraşırken, hayatını da sürdürmeye özen göstermelidir. Bu şekilde evdeki diğer çocukları koruyabilir ve onların madde kullanan kardeşlerinden etkilenmesini azaltabilir. Yine bu şekilde anne-baba kendini koruyabilir ve uzun süreli olarak madde kullanan çocuğu ile uğraşabilir. Yoksa kısa sürede yorulur ve yarı yolda kalır. Öte yandan, ailenin tüm üyelerinin ilgisinin tek kişiye odaklanması sonucu, madde kullanan genç bu ilgiyi kaybetmemek için madde kullanmayı da sürdürebilir.

Onu anlayın:

- Onu ve yaptıklarını anlamak zorundayız. O kendi doğrularını yapıyor ve yaşıyor. Onun doğruları bizim doğrularımızdan farklı olabilir. Bazı davranışlarını, bilerek yapmadığını da kabullenmemiz gerekiyor. Eleştirilmesi gereken onun kendisi değil, davranışları olmalıdır.

Çatışmaları çözün:

- O öfkeliyken tartışmaktan kaçınmak gerekir. Çatışma ertelenmelidir. Örneğin, o sinirlendiği zaman tepki göstermek yerine, o sakinken ve her şey yolundayken onunla sorunları konuşmak daha yararlı

olacaktır. Maddenin etkisi altındayken tartışılmak yerine, ayıldıktan sonra gerekli olanlar konuşulmalıdır. Çatışmalar tartışmayla ya da kavgayla çözülemez!

Onu destekleyin:

- Unutmayalım! Onun da yaptığı doğru şeyler var. Hep onun kötülerinin ya da yanlışlarının üstüne odaklanmak, başarıyı getirmez. Bu nedenle, olumlu davranışları da görülmeli ve bu davranışları yüzünden övülmelidir. Kimi zaman olumlu davranışları dolayısıyla ödüllendirilebilir.

Sonlandırma : Bu görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşünceleri ile ilgili konuşun. Gelecek hakkındaki planları hakkında sohbet edin.

3. MODÜL

ÇOCUKLARDA ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ VE AKRAN BASKISI

Çocuklar ve Arkadaşları

Kazanım : Çocukta arkadaş seçiminin önemini kavrama

Göstergeler : Arkadaş seçiminin önemini kavrar.

Giriş : Danışman öncelikle kendini tanıtır, aile bireylerinin birer cümle ile kendilerini tanıtmalarını ister. Görüşme programı hakkında genel bilgiler verilir. Çocukları hakkında kısa bir ön sohbet yapılır.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Sizce çocuğunuzun arkadaş seçimi neden önemlidir?
- Siz arkadaşlarınızı seçerken nelere dikkat edersiniz?

• Arkadaşlığın, iki kişi arasında karşılıklı paylaşım, iletişim, etkileşim eğlence gibi öğelerin yanısıra duygusal bağları da içeren bir ilişki olduğunu açıklayın.

• Okul öncesi dönemde arkadaşlık ilişkilerinde paylaşma, yardımlaşma gibi olumlu davranışların hâkim olduğunu,

• Okul çağının başlamasıyla birlikte grup arkadaşlıklarının önem kazanmaya başladığını ve daha çok grup oyunları öğrendiklerini,

• Ergenlik döneminin başlamasıyla birlikte arkadaş seçiminde dürüstlük, iyi niyet, içtenlik, yardım severlik, güvenirlik gibi kişilik özelliklerinin önem kazanmaya başladığını anlatın ve ebeveynlere aşağıdaki önerilerde bulunun

- Çocuklarınıza hangi durumlarda arkadaşlarından yardım isteyebileceğini öğretin.
- Arkadaşlığın paylaşmayı gerektirdiğini anlatın.
- Arkadaşları için gerektiğinde özverili davranması gerektiğini anlatın.
- Arkadaşları tarafından davranışlarına yapılan eleştirileri, kişiliğine yapılmış bir eleştiri gibi algılamamasını sağlayın.
- Öncelikle kendisinin iyi bir arkadaş olup olmadığını fark etmesini sağlayın.
- Bir kaç arkadaş edinmek yerine, çevresindeki diğer bireylerinde varlığının farkına varmalarına yardımcı olun.

- Arkadaşlık ilişkilerinde karşılıklı güvenin önemini vurgulayın.
- Arkadaşlarıyla bir arada zaman geçirmesi için uygun ortamlar hazırlayın.
- Arkadaşlık ilişkilerinde kullanabileceği teşekkür etmek, iltifat etmek, özür dilemek gibi temel sosyal becerileri öğretin.
- Arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı sıkıntıyı dile getirdikleri zaman yorum yapmak yerine onu anlamaya çalışın.

Ödev : Çocuklarıyla arkadaş ilişkileri hakkında sohbet etmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Arkadaşların Çocuk Davranışına Etkisi

Kazanım : Çocukta arkadaş seçiminin önemini kavrama.

Göstergeler : Arkadaş seçiminin etkilerini görür.

Giriş : Çocuklarıyla arkadaş ilişkileri hakkında sohbet edip etmediklerini sorun. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Çocuklarınızın arkadaşlarını yakından tanıyor musunuz?
- Arkadaşlarının çocuğunuza olumlu etkileri ve katkıları var mı?

• Olumlu arkadaşlık ilişkilerinin çocuklara olan katkılarını anlatın.

- Sosyal rollerine, konumlarına ve cinsiyetlerine uygun davranışlar edinebilmeyi,
- Olaylara başka birinin görüş açısından bakabilmeyi,
- Çevresine uyum sağlayabilmeyi,
- Grup içinde empati becerilerini geliştirerek, arkadaşlarıyla uyum içinde yaşayabilmeyi,
- Başka bir insanın tutumları, duygu ve güdülenmelerine ilişkin anlayışlarına dayanarak, kendi davranışlarını düzenleyebilmeyi,
- İşbirliği yapmayı ve rekabet içeren etkinliklere katılmayı arkadaşlarından öğrenir.

• Ebeveynlere aşağıdaki soruları sorarak cevaplarını dinleyin;

- Aileler bazen çocuklarının arkadaşlarını çeşitli sebeplerden onaylamazlar. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?
- Bazen de diğer çocuğun ailesinden hoşlanmadıkları için bu arkadaşlığı istemezler. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

• Çocuklar büyüdükçe, artık akranlarına daha çok güvenmeye, arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmeye başlar. Giderek birbirleriyle daha sık, çocukluk döneminin zevkli yanlarını ve hayal kırıklıklarını paylaşırlar. Arkadaşlık ilişkilerinin onun kişilik gelişimini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen yönleri vardır. Bu nedenle teşvik edilmesi gerektiği kadar izlenmesi de gerekir.

Ödev : Anne ve babadan çocuğunun eski ve yeni arkadaşlarının isimlerinden oluşan bir liste hazırlamalarını isteyin. Yakından tanıdıklarını işaretlemelerini söyleyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Arkadaş Edinme Becerileri

Kazanım : Arkadaş edinmede ailenin rolünü kavramasını sağlayabilme.

Göstergeler : Arkadaş edinmek için bazı becerilerin aile ortamında kazandırılması gerektiğini farkeder.

Giriş : Çocuklarının eski ve yeni arkadaşlarının listesini hazırlayıp hazırlamadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın

Yöntem - Akış :

• Arkadaşlık edinmek için bazı becerilerin aile ortamında kazandırılması gerektiğini söyleyin. Örneğin, çocuğa paylaşmayı, başkasının duygularını anlamayı, duygularını denetim altına almayı, belirlenmiş kurallara uymayı, cesaretli ve girişken olmayı, saygılı olmayı, kendinden küçükleri sevmeyi ve korumayı, yardımlaşmayı öğretmeleri gerektiğini vurgulayın.

• Anne-baba, çocuğun arkadaş edinmemesi gerektiği yönünde çeşitli imalarda ve telkinlerde de bulunmamalıdır.

• Bazı anne-babalar, arkadaşları yüzünden başı derde giren çocukların hikâyelerini ve arkadaşlığın zararlarını anlatırlar. Bunun her zaman için doğru olmadığını söyleyin.

• Çocuk, arkadaşlık ilişkilerinden kaçınacak kadar da bağımlı yetiştirilmemelidir; çünkü aşırı bağımlı yetiştirilen çocuklar arkadaşlık ilişkilerinden kaçınabilirler.

• Çocuk için en iyi arkadaşlık ilişkilerinin kurulduğu yerler okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Çocuğun yaşadığı çevrede çok sayıda yaşıtı olan çocuklar olabilir ve sürekli onlarla etkileşim içine girebilir; ama bu, eğitim kurumundaki gibi düzenli bir etkileşim olamaz. Bu nedenle aile üç yaşından sonra, günün belli saatlerinde çocuğu bu eğitim kurumlarından birine vermelidir. Çocuk hem olumlu arkadaşlık kurmayı öğrenir ve çok sayıda arkadaşı olur, hem de yaşama dair bilgi ve beceriler edinir.

Ödev : Çocuklarıyla en son arkadaş olduğu çocuk hakkında sohbet etmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Arkadaşların Çocuk Davranışına Etkisi

Kazanım : Çocuğa arkadaş seçebilme konusunda gerekli desteği sağlayabilme

Göstergeler : Çocukların kolay arkadaşlık kuran ve devam ettiren kişiler olabilmeleri için yapabileceklerini bilir.

Giriş : Çocuklarıyla en son arkadaş olduğu çocuk hakkında konuşup konuşmadıklarını sorun. Konu hak- kında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıdaki soruyu sorarak konuya giriş yapın; - Çocuklarınız arkadaşlık kurmakta güçlük çekiyor mu?

• "Sizler onun arkadaş edinmesine yardım edilebilir, destek verilebilirsiniz" deyin. Aşağıdaki önerileri teker teker açıklayın;

- Aracı olunmalı, desteklemelidir. Ebeveynlerin sıkça yaptığı bir hata, çocukların kendi kendilerine arkadaş bulacaklarını düşünmeleridir. Eğer bir çocuk düzenli olarak arkadaşlarıyla görüşme fırsatı bulamazsa arkadaşlık gelişemez. Şartlar ebeveynlerin aracı olmasını gerektirebilir. Bu yüzden çocuklara, arkadaşlarıyla görüşme zamanı tanımalıdır. Yaz kampları gibi fırsatları değerlendirmelidir.

- Başarılar yoluyla çocuğun kendine güveni geliştirilmelidir. Çocuklar bir işte başarılı oldukları zaman, bu onların güvenini geliştirir ve diğerleriyle tanışma yolunu açar. Bu alanlar; futbol, yüzme gibi sportif faaliyetler olabilir.

- Yol açılmalıdır. Çocuklar yönlendirmeye ihtiyaç duydukları kadar, kendi kararlarını vermeye de ihtiyaç duyarlar.

- Çocuğun serbest bırakılması gereken bir başka saha da arkadaş seçimidir. Ebeveynler çocuklarının arkadaş edinmelerini ne kadar isterlerse, kötü arkadaşlıklar kurmalarından da o kadar çekinirler. İyi eğitilmiş bir çocuğun kötü arkadaşlara uymasından korkulmamalıdır.

- Farklılıklara saygı duyulmalıdır. Çocukların sosyal ihtiyaçları farklıdır. Mesela her çocuğun çok fazla arkadaşa ihtiyacı yoktur. Bazı çocuklar için bir veya iki arkadaş yeterli olabilir.

- İyi örnek olunmalıdır. Arkadaşlarıyla toplanan, onlara saygı gösteren ebeveynler çocuklarına arkadaşlık konusunda iyi örnek olurlar. Bir çocuk anne-babasının kendi arkadaşlarıyla etkileşimlerini kendisine örnek alır.

Ödev : Anne ve babadan çocuklarına yukarıdaki yöntemlerden birini uygulayarak arkadaş seçiminde yardımcı olmalarını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Zarar Verecek Arkadaş Grupları

Kazanım : Zarar verecek arkadaş gruplarına yakınlaşma belirtilerini farketme

Göstergeler : Çocuğa zarar verecek arkadaş gruplarına yakınlaşma belirtilerini öğrenir.

Giriş : Çocuklarına, bir önceki oturumda öğrendikleri yöntemlerden birini kullanarak çocuklarına arkadaş seçiminde destek olup olmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıda soruları sorarak konuya giriş yapın.

- Çocuğunuzun ona zarar verecek grupta olduğuna inanıyor musunuz?

• Çocukların, büyüdükçe bir grubun içinde olmak ve o grupla birlikte hareket etmek istediklerini açıklayın.

• Ergenlik döneminde arkadaş ilişkilerine yasak konuldukça ergenin, arkadaşlarına değil ailesine karşı tavır aldığını belirtin.

• "Çocuğunuzun bazı davranışlarını gözleyerek zararlı arkadaş gruplarına katılıp katılmadığı hakkında bilgi sahibi olabilirsiniz" diyerek aşağıdakileri paylaşın;

- Davranışlarında ciddi bir değişim gözlenebilir. Huysuzluk ve hırçınlık nöbetleri geçirebilir.
- Kıyafet değişiklikleri fark edilir derecede artar. Bunun sebebi arkadaş grubuna uyum sağlamak ve kabul edilmek olabilir.
- Düzensiz ve dağınık olabilir. Bu bazen kendini ifade etmenin yollarından biri haline gelir.
- Harçlığının yetmediğini söyler ve daha fazla para harcama isteği artabilir.
- Daha önce bulunduğu yerleri ve gittiği yerleri söylerken artık açıklama ihtiyacı hissetmez.
- Eve geç gelmeye, verilen saatten daha farklı saatlerde evde olmaya başlar.
- Kendine güveni azalabilir ve başarısızlık yaşayabilir. İlk yaşanılan başarısızlık ders grafiğinin ve not ortalamasının düşmesidir.

• Aşağıdaki öneriyi ebeveyn ile paylaşın;

- "Arkadaşlık ihtiyacı her zaman kötü sonuçlarla ifade edilmez. Ailelerin, çocuklarının arkadaşlarını mutlaka tanımaları ve nasıl bir çevreden geldiğini bilmeleri gerekir. Kontrollerini uzaktan ve denetimlerini de çocuklarıyla iyi bir ilişki kurarak yapmaları gerekir"

Ödev : Çocuklarıyla en son arkadaş olduğu çocuk hakkında sohbet etmelerini isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çocuğa "Hayır" Diyebilmeyi Öğretmek

Kazanım : Çocuklarına "Hayır" diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Çocuklarına "Hayır" diyebilmeyi öğretir.

Giriş : Bir önceki oturumda yapmaları gereken uygulamayı yapıp yapmadıklarını sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıdaki soruyu sorarak konuya giriş yapın.

- Bir isteğe "hayır" demeniz gerekirken "evet" dediğiniz oldu mu? Dinleyin

• Çocuklarımızın kazanması gereken en önemli sosyal becerinin "hayır" demeyi bilmesi olduğunu söyleyin.

• Çocuğunuza "Hayır" demek için üç basamaklı tekniği denemesini öğretebilirsiniz. Her bir soruyu kendisine sormasını ve sonra arkadaşının gözlerine bakarak, kendinden emin bir şekilde pozisyonunu belirlemesini söyleyin.

• Birinci basamak: "Problem nedir?"

- Neyin yanlış olduğu konusunda çok açık olmalıdır. Durumun ne olduğunu isimlendirmelidir. "Bu çalmaktır"; "Bu tehlikelidir"; "Bu cimriliktir".

• İkinci basamak: "Ne olabilir?"

- Eğer baskıya karşı çıkmazsa herhangi biri zarar görebilir mi? Nasıl?

- Bu çocuğun başını herhangi bir belaya sokabilir mi? Ne tür bir sorun?

- Eğer arkadaşlarının isteklerine uyarsa bu durum kendisi hakkında kötü hissetmesine neden olacak mı?

• Üçüncü basamak: "Onun yerine ne yapabilir?"

- Eğer arkadaşına bir başka şey önerebilirse, arkadaşının o fikre uyması muhtemeldir. Eğer arkadaşı fikrini değiştiremezse uzaklaşabilir.

Ödev : Çocuklarına üç basamaklı tekniği öğretmeyi denemesini isteyin. İlk "hayır" demeyi size karşı uygulamasını isteyin.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Çatışma Çözme Becerisi

Kazanım : Çocuklarına "Hayır" diyebilme becerisi kazandırma

Göstergeler : Çocuklarına "Hayır" diyebilmeyi öğretir.

Giriş : Çocuklarına üç basamaklı tekniği öğretmeyi deneyip denemediklerini sorun. Konu hakkında soh- bet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın.

Yöntem - Akış :

• Ebeveynlere aşağıdaki bilgi ve yöntemleri aktarın;

• "Esas amacı "hayır" demek iken evet demesinin bir sorun olacağını vurgulayın. Kendi seçimiyle bir isteği kabul etmek ile zorlamayla kabul etmek arasında çok büyük bir fark olduğunu gösterin."

• "Çocuğunuza 'Hayır' deme ile ilgili pratik yaptırın. Bazı hayali zor durumlar üzerinde konuşup değişik çözüm yolları ve onların sonuçlarının neler olabileceği üzerinde konuşun ve canlandırma yapın."

- "Hayır, teşekkür ederim" demek ve bunu birkaç kere tekrarlamak;
- "Ya başka işim vardı, kusura bakma" diyerek bahane uydurmak;
- "Başka sefere belki, sağol" diyerek atlatmak;
- "Hayır, sağol; ha bu arada sen o işi bitirdin mi?" diyerek konuyu değiştirmek;
- "Hayır, sağol; ben gitmeliyim, görüşürüz sonra" diyerek ortamdan uzaklaşmak gibi yöntemleri denemesini teşvik edin

• Çocuğunuzla aşağıdaki çalışmayı yapın;

- Hayatında önceliklerinin ne olduğuna dair fikrinin olmasının, tekliflere ya da isteklere nasıl tepki vereceğini belirlemek konusunda yardımcı olacağını çocuğa söyleyin. Öncelikleri ailesiyle ya da arkadaşlarıyla daha fazla zaman geçirmeyi, önemli olduğunu düşündüğü bazı aktiviteleri veya hedefleri için çalışmayı kapsayabilir. Şu anda kendisi için en önemli olan önceliklerin neler olduğunun bir listesini yapmasını isteyin.
- Sonra onları, önem sırasına göre derecelendirmesini söyleyin.

Ödev : Anne ve babadan çocukla "hayır" diyebilme ile ilgili alıştırmalarına devam etmelerini isteyin. Bu durumu bir sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyin

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Akran Baskısı

Kazanım : Akran baskısının etkilerini görebilme.

Göstergeler : Çocuğuna, teklif ve ısrarlarla başa çıkmayı öğretebilir.

Giriş : Çocukları ile birlikte "Hayır" diyebilme ile ilgili alıştırmalara devam edip etmediklerini sorun. Konu hakkında sohbet edin. Yaptıkları uygulamaları burada paylaşmanın önemini vurgulayın

Yöntem - Akış :

• Çocuklarının olumsuz davranışlarında, akran baskısının ya da arkadaş ilişkilerinin etkisinin olup olmadığı ile ilgili ne düşündüklerini sorun.

• İlk hedef ilişki kurmak, aranızda bir güven ilişkisi geliştirmeye yönelik adımlar atmak olmalıdır. Eğer ergen karşı olma-karşıt gelme gibi sorunu olan biriyse o zaman bu daha fazla zaman alabilir.

• Çocuğun gününü nasıl geçirdiği, zevkleri (müzik, gitmekten hoşlandığı yerler, giyim tarzı gibi) hakkında sohbet edin, bilgi toplayın. Arkadaşları ile olan ortak zevklerini, takıldığı yerleri ve keyif aldıkları aktivitelerin neler olduğunu sorun.

• Çok basit gibi gözüken bu diyalogu çıkmaza sokabilecek durum sizin bir "yetişkin" olmanızdır. Yetişkin kimliğinizden dolayı otorite figürünü temsil ettiğinizden büyük bir olasılıkla ilk başta size ön yargı, "Beni anlayamazsın", ile yaklaşacaktır.

• Bunun üstesinden gelebilmenin bir yolu, birinci ve bunu takip eden birkaç görüşmeyi genci tanımak ve iletişim kurmak için ayırmanız olabilir. Yorum yapmadan, yargılamadan, yol göstermeye çalışmadan, müdahale tekniklerini devreye sokmadan sadece dinlemek ve anlamak için "soru sormak" işe yarayabilir.

• Akran grubunun kişinin madde kullanma davranışını pekiştirdiğinin farkında olabilirsiniz (size böyle bir bilgi verilmiş olabilir), ancak önemli olan onun bunu fark etmesidir. Bu nedenle arkadaş grubu ile madde kullanımı arasındaki bağlantıya gönderme yapacak sorular sormak gerekir. Alkol, sigara, madde alımının ne zamanlar meydana geldiğini, ne kadar aldığını, kendi başına ve grup halindeyken kullanımı miktarı arasında bir fark olup olmadığını, aradaki kullanım miktarı farkının neden kaynaklanabileceğini gibi sorun.

Sonlandırma : Bu görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşünceleri ile ilgili konuşun. Gelecek hakkındaki planları hakkında sohbet edin.

4. MODÜL

CİNSEL İSTİSMAR

Cinsel İstismardan Korumak için Öneriler

Kazanım : Aileyi bilgilendirme.

Göstergeler : Çocuklarını cinsel istismardan korumak için yapabileceklerini bilir.

Giriş : Danışman öncelikle kendini tanıtır, aile bireylerinin birer cümle ile kendilerini tanıtmalarını ister. Görüşme programı hakkında genel bilgiler verilir. Çocukları hakkında kısa bir ön görüşme yapılır.

Yöntem - Akış :

• Ebeveyne aşağıdaki bilgi ve önerileri aktarın;

- Çocuklarınızı önemsediğinizi özellikle onların ihtiyacı olduğu zamanlarda dinleyerek, yardımcı olarak gösterin.
- Onların ilgi alanlarına ve onlarla ortak zaman geçirmeye zaman ayırın.
- Onların ilgi duyduğu konular hakkında neler yaşadığını merak edip sorun.
- Yaptığı iyi davranışları ve başarılarını destekleyin. Hataları olduğunda suçlamak yerine doğrusunun nasıl olacağını göstermeye çalışın.
- Tüm aile birlikte bir şeyler yapmaya özen gösterin.
- Onu korkutmayın ve kötülemeyin.
- Kaba kuvvete başvurmayın.
- Her zaman yanında olduğunuzu hissettirin.

• "Çocuklarını cinsel istismardan korumak için her yaş döneminde atılabilecek adımlar vardır" dedikten sonra aşağıdaki bilgileri paylaşın;

- 18 ay: Beden bölgelerinin uygun adlandırılmaları öğretilir.
- 3-5 yaş: Bedeninin tüm bölgeleri öğretilir. Herhangi birinden gelen cinsel yaklaşımlara 'hayır' demeleri öğretilmeye başlanır. Çocuklar bu yaşlarda cinsellikle ilgili pek çok soru sormaya başlarlar. Bu, sağlıklı bir gelişim için gereklidir. Soruları geçiştirilmemelidir.
- 5-8 yaş: Eve güvenli geliş planı yapılıp çocuğa gösterilmelidir. Cinsel anlam içeren dokunuşlarla diğer dokunuşları ayırt etmeyi öğretin. Tehlikeli bir durumla karşılaştıkları durumlarda size anlatmaları için yüreklendirilmelidir.
- 8-12 yaş: Ergenlikteki büyüme süreci hakkında bilgilendirilmelidir. Güvenli olmayan yerlerin neler olabileceği anlatılmalı ve buralarda kendini korumaya yönelik nasıl hareket edeceği hakkında konuşulmalıdır.
- 13-18 yaş: Cinsellikle ilgili daha fazla konuşulmalıdır. Ergenlikteki gelişim süreci hakkında bilgi verilmelidir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Cinsel İstismar Durumunda İlk Adımlar

Kazanım : Atılması gereken ilk adımları farketme.

Göstergeler : Atılması gereken ilk adımların ayırdına varır.

Giriş : Çocuklarında madde kullanımının belirtilerini gözlemleyip gözlemlemediklerini sorun.

Yöntem - Akış :

• Anne babaya aşağıdaki bilgi ve önerileri aktarın;

• Çocuğun cinsel istismar ile ilgili söyledikleri ciddiye alınmalı ve çocuğu tekrar tekrar sorguya çekmekten kaçınılmalıdır.

• Çocuğun kendisini suçlamasına neden olabilecek tavırların sergilenmemesi gerektiği vurgulanmalıdır.

• Yaşanan taciz olayından sonra çocuklarını konu hakkında konuşturması için sıkıştırmaktan kaçınmaları gerektiği anlatılmalıdır.

• Travmatik bir deneyim olduğundan çocuk bu konu hakkında konuşmaktan rahatsızlık duyabilir. Özellikle yönlendirici sorulardan kaçınmak gerektiği vurgulanmalıdır.

Danışman için öneriler;

• Tacizi yapan kişi, çocukla aynı evde yaşayan birisi ise bu kişinin evden uzaklaştırılmasını sağlamak amacıyla bilgileri gerekli yerlere bildirin (İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü). Yasal süreç hakkında çocuğu bilgilendirin.

• Çocuğun evde kalmasının güvenli olup olmadığının araştırılmasını sağlayın. Ev içinde gerçekleşebilecek başka tacizlere karşı hem çocuğu hem de varsa diğer çocukları korumak için bir adım atılmasını sağlayın. Varsa çocuğun kardeşlerinin de tacize maruz kalıp kalmadığının araştırılması gerekir. Çocuğun güvende olduğundan emin olun.

• Eğer çocuk bir başkası tarafında tacize uğramışsa, konu hakkında kesin bilgilere sahip olduğunuzda ve bir uzman desteği alması için yönlendirme yapın, sonra aile ile görüşün.

• Travmatik stres belirtilerinin zamanında yardım alınmazsa "Travma sonrası Stres Bozukluğu"na dönüşebileceği unutulmamalı ve konu hakkında çocuğun ve ailesinin en kısa zamanda uzmanından yardım alması sağlanmalıdır.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Cinsel İstismarı Konuşmak

Kazanım : Öyküyü alabilme

Göstergeler : Anne-baba duygu ve düşüncelerini paylaşabilir.

Yöntem - Akış :

• Tacize uğrayan çocuk kadar ailesi de örselenmiştir. Onların da hayal kırıklığı, öfke, üzüntü, çaresizlik ve suçluluk duyguları içerisinde olduğu unutulmamalıdır.

• Kafaları karışıktır ve sağlıklı kararlar almakta zorlanabilirler. Bu dönemde önemli konular hakkında uç kararlar alma eğilimlerine karşın onları bilgilendirmek ve önemli kararları bir süre ertelemeleri istenebilir.

• Eğer konuşacak durumda olursa, olayın nasıl olduğuna dair bilgiyi, detaylara girmeden sizinle paylaşmasını isteyebilirsiniz (Taciz gerçekleştiğinde çocuğun kaç yaşında olduğu? Kim ya da kimler tarafından yapıldığı? Tacizin ne kadar sürdüğü, yardım alıp almadıkları ve şimdi ne aşamada oldukları gibi).

• Olayı anne-babası ile ço kdetaylı paylaşmayabileceği, ancak konunun uzmanından destek almasının ve onunla paylaşmasının başlangıçta daha iyi olabileceği vurgulanmalıdır.

• Kendisinin desteklendiğine inanması için bu tür sorgulamalardan ve karıkoca arasında gerçekleşebilecek birbirlerini suçlayıcı cümlelerden kaçınmaları gerektiği anlatılmalıdır.

• Anne-baba olarak kendi duygu ve düşünceleri hakkında konuşmalarını teşvik edin. Olayın onların suçu olmadığı sık sık tekrarlanmalıdır. Olayla ilgili bilgi edindikten sonra bu durumun onları nasıl etkilediğini ifade etmelerine olanak tanıyın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Cinsel İstismar Kavramı Hakkında Bilgilendirmek

Kazanım : Anne babayı bilgilendirme

Göstergeler : Cinsel istismarın psikososyal etkileri hakkında bilgi sahibi olur.

Yöntem - Akış :

• Anne babaya, cinsel istismar kavramı ile ilgili bilgi verirken aşağıdakilerden yararlanın;

• Cinsel istimara uğrayan çocuk ve ergenlerin konu ile ilgili olarak kendilerini ifade etmekte ve yaşadıklarını anlatmakta zorlanabilecekleri bilgisi vurgulanmalıdır.

• Başlarına gelen bu olayı anlatmakta zorlanmalarının sebeplerinden biri, cinsel istismara uğrayan çocuğun olayın ne olduğunu anlamayacak ve/veya kelimelerle ifade edemeyecek kadar küçük olması olabilir. Olayın gizli tutulması için tehdit edilmiş olabilir. Bazı zamanlarda cinsel istismar yoluyla verilen ilgiden ve buna eşlik eden duygulardan dolayı kafaları karışmış olabilir. Yaşanan bu olayda kendisinin hata yaptığından korkup, olaydan sorumlu tutulacağından ve cezalandırmaktan korkabilirler.

• Kimsenin kendilerine inanmayacağını düşünebildiklerinden konuşmayabilirler. Kendilerini suçlayabilirler; kendilerinin kötü ve istismarın kendileri için bir ceza olduğuna inandıklarından bunu dile getirmezler. Söylemekten çok utanıyor olabilirler. Sevdiklerinin problem yaşayacakları korkusu ile söylemeyebilirler.

• Cinsel olarak istismara uğramanın psikolojik travmaya yol açan bir durum olduğu bilgisi aileye verilmelidir (Çocuk veya gencin yaşadığı travmanın şiddetini belirleyen faktörler arasında istismarın başlangıcının, süresinin, sıklığının önemli yer tuttuğu unutulmamalıdır. Çok erken yaşlarda başlaması, uzun yıllar sürmesi ve çok sık istismar içeren eylemlere maruz kalınması travmanın şiddetini arttırır. Ergen ile istismarcı arasındaki ilişkinin yakınlığı, zorlamanın ve fiziksel travmanın derecesi, güç ve saldırganlığın kullanılması, çocuğun yaşı ve gelişim düzeyi de diğer faktörlerdir).

• Travmanın fiziksel belirtileri gözle görülebilirken, psikolojik belirtileri bilinmediğinden, "çocuğum değişti" diye algılamalara yol açacağından, ailelere çocuklarının yaşadıkları travmanın etkileri hakkında mutlaka bilgi verilmelidir.

• Cinsel istismara uğrayanlarda ilk tepki inkâr olabilir. Bu ergenlerde gözle görülür bir çökkünlük oluşur. Duygularında ani değişiklikler meydana gelir. Olayın ne olduğuna ilişkin karışık duygular içerisindedirler. Utanç ve kirlenmişlik hissederler. Olaydan kendini sorumlu tutabilir ve suçluluk hissedebilirler. Kendine saygıda düşüş, güven kaybı, sevdiği şeylere karşı ilgi kaybı, kızgınlık, aldatılmışlık hissi, kontrol kaybı duygusu, çaresizlik, kaygı ve korku gibi duygusal tepkiler yaşayabilirler.

• Cinsel istimara uğrayan ergen ilişkilerinde hayır demekte zorlanabilir. Başkalarına güvenememe

eğilimindedirler. Kendini ve/veya başkalarını idealize etme ya da değerinden az görme eğilimine girebilirler. Kendilerini her şeyden izole edip içlerine kapanabilirler. Aşırı bağımlı hale gelip birilerine fazlasıyla da bağlanabilirler.

• Davranışsal boyuttaki değişikliklerin kişiden kişiye göre değişebileceği vurgulanmalıdır. Genellikle istismar yaşantısından sonra aşırı temizlenme ihtiyacı hissedebileceği gibi, aksine tamamen ihmal de edebilirler.

• Taciz olayını tekrar yaşıyormuş gibi geriye dönüşler yaşayabilir ya da davranabilir. Taciz ile ilgili kâbuslar görebilir. Yaşına göre daha bebeksi davranışlarda bulunabilirler. Abartılı davranışlarda bulunmaya başlar. Tanıdık veya tanımadık insanlardan veya bazı yerlerden korkmaya başlayabilirler. Çevresine ya da kendisine yönelik yıkıcı davranışlarda bulunabilirler. Gerginlik ve saldırganlık davranışlarında artma meydana gelebilir.

• İntihar düşünceleri oluşabilir veya girişiminde bulunabilir. Bazı ergenler bu yaşantıyı unutmak ya da sıkıntısını azaltmak için alkol veya madde kullanımına başlayabilir ya da kullanımını düzenli hale döndürebilir.

• İnsanlara güvenmediğinden kendini izole eder ve yakın ilişkiler kuramayabilirler. Suçluluk, utanç ve değersizlik duygularını hissedebilir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Yanlış İnançlar

Kazanım : Yanlış inançlar hakkında bilgilendirme. Doğru adımlar atmalarının ve kendilerini ifade etmelerinin önündeki engelleyici düşünceleri kaldırma.

Göstergeler : Yanlış inançlar hakkında bilgilenir.

Yöntem - Akış :

• Ailenin yanlış inançları araştırılmalı ve doğru bilgilendirme yapılmalıdır.

• Cinsel İstismar konusunda yanlış inançlara değinin:

• "Yaşanmış bir iki olay önemli değildir. Çocuklar olan biteni çabuk unuturlar."

- Düşüncesi bile çok yanlıştır. Bir kez olan ya da tekrarlayan cinsel istismar çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığı acısından ciddi derecede zarar vericidir.

• "Olayı provoke eden çocuklar, şirin veya sokulgan çocuklar, evden kaçan çocuklar, ihmal edilmiş çocuklar potansiyel kurbanlardır"

- Bu düşünce de yanlıştır. Çocuklar istismar eylemini n sorumlusu değillerdir. Cinsel istismara maruz kalanlar, her sosyo-ekonomik ve kültürel gruptan gelen kız ve erkek çocuklar olabilir.

• "Cinsel istismarlar parklar, genel tuvaletler, ıssız sokaklar, karanlık yerler, boş inşaat sahaları gibi bölgelerde meydana gelir".

- Bu da yanlış bir inançtır. Olayın olduğu yer ev ile okul arasındaki yol gibi çocuğun içinde bulun- duğu yakın çevresi içerisinde de gerçekleşebilir.

• "İstismarcılar genellikle yaşlı ve yabancı erkeklerle sokaktaki serserilerdir."

- Bu inanç da yanlıştır. Olguların çoğunda faillerin 20-40 yaşları arasında, kurban tarafından tanı- nan evli ve/veya çocuklu erkekler olduğu görülmektedir.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Cinsel İstismara Uğrayan Çocuğa Yardım

Kazanım : Anne babayı yapabilecekleri hakkında bilgilendirme

Göstergeler : Yapabilecekleri hakkında bilgi sahibi olur.

Yöntem - Akış :

• Anne babaları çocukları ile ilgili yapmaları gerekenler hakkında bilgilendirin:

- Yaşadığı olayın onun suçu olmadığı belirtilmelidir.

- Karmaşık duygular içerisinde olduğu, hayal kırıklığına uğramış ve çok kızgın olabileceği unutulmamalıdır. Bu tür duyguların yaşanan bu travmatik olaydan sonra anormal olaya verilen normal tepkiler olduğu söylenmelidir.

- Yaşadığı olayı anlamlandırmakta zorluk çekebilir. Bu durumda bazı insanların olmaması gereken şeyler yaptığı ve yaşananların onun suçu olmadığı anlatılır. Olayın onun suçu olmadığı bilgisini tekrar etmek gerekecektir.

- Utanabilir ve kendisinin ya da sevdiklerinin başına bir şey gelmesinden korkabilir. Ancak bunu bir sır olarak tutmak yerine olayın ortaya çıkarmasının daha sağlıklı ve doğru olacağı anlatılabilir.

- Kendi başına gelenlerin kendi akranlarının başlarına da gelebildiği, yaşadığı sıkıntıları atlatmanın zaman alacağı ama mümkün olduğu söylenmelidir.

- Belli bir süre dikkati dağınık olabilir, okul başarısı düşebilir. Bu durumda sabırlı olmak, yaşadığı zor şeyleri atlatması için ona zaman vermek ancak yapabildiği kadarıyla yaşamına devam edebilmesi için çocuklarını desteklemeleri gerektiği anlatılmalıdır.

• Anne babalar, gündelik yaşamın akmasına ve alıştığı düzenin bozulmadan devam etmesine özen göstermelidirler.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Uyarılar - Önlemler

Amaç : Cinsel istismara karşı önlem alma

Göstergeler : Cinsel istismara karşı önlem alır.

Yöntem - Akış :

• Anne babaya aşağıdaki önerileri açıklayın;

- Bedenini korumayı öğretin, bedenlerinin kendilerine ait olduğunu, özellikle başkalarının cinsel organlarına dokunmaya haklarının olmadığını anlatın.
- Hayır demeyi öğretmeleri için teşvik edin. Herhangi birisi onları incitmeye kalkarsa çocuklara "Hayır" demeleri gerektiği öğretilmelidir. Çünkü birçok çocuğa büyüklerin söylediklerine itaat etmeleri öğretilmiştir. "Büyükler her zaman doğru şeyler yapmaz" bilgisi de verilmelidir.
- Birisi onlara kötü, rahatsız edici bir şey yaparsa arkadaşlarından ya da büyüklerden yardım istemeyi öğretin. Yardım istediklerinde onlara kızmayacağınızı söyleyin.
- Çocuğunuza inanın eğer yardım istiyorsa bunu geri çevirmeyin. Çocuklar bu konuda yalan söylemezler.
- Çocuğa bazı sırların hiçbir zaman saklanmaması gerektiğini söyleyin. Onlara söylemeleri gerektiğini ve istemeseler dahi bunların açıklanması gerektiğini anlatın.
- Dokunulmayı reddetmeyi öğretin: kendilerinin ellenmesi ve öpülmesi durumunda eğer hoşlanmıyorlarsa bunu reddetmelerini söyleyin. Eğer birisi eller ve bunun sır olarak saklanması gerektiğini söylerse mutlaka size ve güvendiği aile bireyine bildirmesi gerektiğini anlatın.
- Yabancılarla konuşmamayı öğretin.
- Güvenliklerini korumak için gerekirse kendilerine zarar veren kişiden kaçmak, yüksek sesle bağırmak ve onu tekmelemek gibi bazı kural dışı davranışlarda bulunabileceklerini anlatın.

Kapanış : Bir sonraki görüşme gününü ve tarihini söyleyerek oturumu sonlandırın.

Bedenini Koruma, İyi-Kötü Dokunma

K**azanım** : Anne babayı bilgilendirme

Göstergeler : İyi ve kötü dokunmanın ne olduğunu bilir.

Yöntem - Akış :

• Anne babaya aşağıdaki önerileri açıklayın;

• İyi dokunma-kötü dokunmanın ne olduğunu çocuklarına öğretmelerini sağlayın.

• İyi dokunma, kişinin kendisini rahatsız hissetmediği, bedeninin özel yerlerine dokunmayan sevdiği kişilerin ona sarılması ve öpmesi olarak tanımlanabilir. Ancak kötü dokunmanın neler olduğunun tanımlanması, iyi dokunmanın tarifini netleştirir.

• Kötü dokunma, kişinin kendini rahatsız hissetmesine neden olan dokunmalardır. Dokunma onu korkutuyor, üzüyor ve sinirlendiriyorsa, bu kötü bir dokunmadır. Birisi onu kendisine dokunmaya zorluyorsa bu kötü bir dokunmadır. Dokunan kişi bunu hiç kimseye söylememesini istiyorsa, bu da kötü bir dokunmadır. Dokunan kişi bunu bir başkasına söylerse ona veya sevdiklerine bir zarar vereceği tehdidinde bulunuyorsa bu kötü bir dokunmadır.

• Birisinin ona istemediği bir şekilde dokunması durumunda bunu gizlememesi gerektiği öğretilmelidir. Böyle bir durumda kendisinde bir yanlış olmadığı, kötü ve yanlış olanın bu davranışı yapan kişi olduğu öğretilmelidir. Bedeni ona ait ve özeldir.

• Bu tür bilgilendirmelerin küçük yaştan itibaren yapılması gerektiği vurgulanmalıdır. Küçük çocuklara bu bilgiler banyo yaparlarken veya bebekle oynarlarken verilebilir.

Sonlandırma : Bu görüşme ve bugüne kadar gerçekleştirilen diğer görüşmeler ile ilgili duygu ve düşüncelerini alarak oturumu sonlandırın.